IOAN DEAC
MIRELA IONIŢĂ

TEHNICI UNIVERSITARE DE CERCETARE ŞI DE REDACTARE ŞTIINȚIFICĂ

CUPRINS

PREFAŢĂ **7**
I. DEMERSUL ŞTIINŢIFIC
1. ŞTIINŢĂ VERSUS CUNOAŞTERE **9**
1.1. ŞTIINŢA 9
1.2. CUNOAŞTEREA 10
1.2.1.CUNOAŞTEREA COMUNĂ 10
1.2.2. CUNOAŞTEREA COMUNĂ *VERSUS* CUNOAŞTEREA ŞTIINŢIFICĂ 11
1.2.3. NIVELURI ALE CUNOAŞTERII ŞTIINŢIFICE 13
1.2.4. TERMINOLOGIA CUNOAŞTERII ŞTIINŢIFICE 14
1.2.5. ŞTIINŢE FORMALE ŞI ŞTIINŢE EMPIRICE 16
2. ACTIVITATEA ŞTIINŢIFICĂ **18**
2.1. ŞTIINŢIFICITATEA CRITERII DE CALITATE ÎN EVALUAREA ACTIVITĂŢII ŞTIINŢIFICE 19
2.1.1. OBIECTIVITATEA 19
2.1.2. ONESTITATEA 20
2.1.3. VERIFICABILITATEA 20
2.1.4. RELIABILITATEA 21
2.1.5. VALIDITATEA 21
2.1.6. ACCESIBILITATEA/COMPREHENSIBILITATEA 21
2.1.7. RELEVANŢA 22
2.1.8. ARGUMENTAŢIA LOGICĂ 22
2.1.9. ORIGINALITATEA 23
2.1.10. INTELIGIBILITATEA 23
2.1.11. FAIRPLAY-UL 23
2.1.12. RESPONSABILITATEA 23
2.2. CARACTERUL ŞTIINŢIFIC ÎN VIZIUNEA LUI UMBERTO ECO 24
3. CERCETAREA ŞTIINŢIFICĂ **25**
3.1. TIPURI DE CERCETARE ŞTIINŢIFICĂ 25
3.2. METODOLOGIA CERCETĂRII ŞTIINŢIFICE 28
3.3. METODA 29
3.4. METODELE CERCETĂRII ŞTIINŢIFICE 29
3.4.1. METODE CALITATIVE 30
3.4.2. METODE CANTITATIVE 31
3.4.3. METODE COMBINATE (MIXTE) 31
3.5. ETAPELE CERCETĂRII ŞTIINŢIFICE 31
3.5.1. FORMULAREA PROBLEMEI 31
3.5.2. DEFINIREA OBIECTIVELOR CERCETĂRII 31
3.5.3. PREGĂTIREA STUDIILOR EMPIRICE ŞI ENUNŢURILOR REFERINŢELOR TEORETICE 32
3.5.4. DEFRIŞAREA TERENULUI ŞI CONFRUNTAREA CU TEORIA 32
3.5.5. ANALIZA 32
3.5.6. REVENIREA PE TEREN 33
3.5.7. REVENIREA LA TEORIE 33
3.5.8. REDACTAREA FINALĂ 33
3.5.9. COMUNICAREA 33
3.5.10.TESTAREA INIŢIALĂ A PROIECTULUI 34
3.6. TERMINOLOGIA CERCETĂRII ŞTIINŢIFICE 34

4. DISCURSUL ŞTIINŢIFIC 36
4.1. TEXTUL ŞTIINŢIFIC 36
4.2. ARGUMENTAREA ŞTIINŢIFICĂ 37
4.3. STILUL ŞTIINŢIFIC 39
4.4. EXPRIMAREA ŞTIINŢIFICĂ 42
5. LITERATURA ŞTIINŢIFICĂ 44
5.1. CLASIFICAREA LITERATURII ŞTIINŢIFICE 44
5.2. SISTEME DE IDENTIFICARE A PUBLICAŢIILOR 46
5.2.1. SISTEMUL DE IDENTIFICARE A PUBLICAŢIILOR ISBN 47
5.2.2. SISTEMUL DE IDENTIFICARE A PERIODICELOR ISSN 48
5.3. CARACTERISTICILE LUCRĂRILOR ŞTIINŢIFICE 50
5.3.1. PUBLICAŢII ŞTIINŢIFICE 50
5.3.3. LUCRĂRI ŞTIINŢIFICE STUDENŢEŞTI 57
5.4. SINTEZĂ– COMPONENTELE UNUI TEXT ŞTIINŢIFIC 64

II. ELABORAREA LUCRĂRII DE LICENŢĂ/DISERTAŢIE
1.PROCESUL DE ELABORARE 67
1.1. SCHEMA PROCESULUI 67
1.1.1. ETAPELE PRE-REDACŢIONALE 67
1.1.2. ETAPELE REDACŢIONALE 68
1.1.3. ETAPELE POST-REDACŢIONALE 68
1.2. ETAPE ŞI REPERE 69
1.3. SCOPUL LUCRĂRII 71
2. ETAPE PRELIMINARE 73
2.1. ALEGEREA TEMEI 73
2.1.1. REFLECŢII PRELIMINARE 74
2.1.2. ÎNŢELEGEREA TEMEI 75
2.1.3. CRITERII DE ALEGERE A SUBIECTULUI 75
2.1.4. TIPURI DE LUCRĂRI DE LICENŢĂ 76
2.1.5. INTERPRETAREA TEMEI 77
2.1.6. DELIMITAREA TEMEI 78
2.1.7. DOCUMENTAREA PREALABILĂ 79
2.2. ROLUL ÎNDRUMĂTORULUI ŞTIINŢIFIC 81
2.2.1. COLABORAREA PROFESOR-STUDENT 82
2.2.2. AŞTEPTĂRI RECIPROCE 83
2.2.3. OPTIMIZAREA COLABORĂRII 84
2.2.4.. CONFLICTE POTENŢIALE 85
2.3. PLANIFICAREA RESURSELOR 85
2.3.1.PROIECTUL DE CERCETARE 86
2.3.2. PLANUL LUCRĂRII 86
2.3.3. PROGRAMUL CERCETĂRII 89
3. DOCUMENTAREA 91
3.1. PROCESUL DE DOCUMENTARE 91
3.2. SURSELE DE DOCUMENTARE 93
3.2.1. DOCUMENTARE ŞTIINŢIFICĂ VS. UTILITARĂ 93
3.2.2. SURSELE BIBLIOGRAFICE LIVREŞTI 93
3.2.3. SURSE PRIMARE ŞI SURSE SECUNDARE 94
3.2.4. SURSE ONLINE 97
3.2.5. SURSE UTILITARE 98
3.3. PALIERE DE LECTURĂ 99
3.4. STUDIUL MATERIALULUI BIBLIOGRAFIC 101
3.5. CONSEMNAREA LECTURII 102

3.6. EXTRASELE DE LECTURĂ ... 104
3.7. CIORNA ... 105
4. REDACTAREA LUCRĂRII ... 107
4.1. CUPRINSUL ... 108
4.1.1. TITLURILE ... 109
4.2. INTRODUCEREA ... 111
4.2.1. ENUNŢAREA TEMEI ... 112
4.2.2. MOTIVAŢIA ... 112
4.2.3. PREMISELE ... 113
4.2.4. SCOPUL CERCETĂRII ... 113
4.2.5. DIRECŢIILE DE CERCETARE ... 114
4.2.6. OBIECTIVELE ... 115
4.2.7. IPOTEZELE ... 115
4.2.8. METODE DE CERCETARE ... 116
4.3. CONŢINUTUL LUCRĂRII ... 118
4.3.1. CAPITOLELE ... 119
4.3.2. STADIUL CERCETĂRII ... 121
4.3.3. STUDIUL DE CAZ ... 122
4.4. CONCLUZIILE ... 124
4.5. ANEXELE ... 128
4.6. REZUMATUL ... 129
5. CITATUL ... 131
5.1. CITATUL AD LITTERAM ... 135
5.2. PARAFRAZA ... 137
5.3. ADAPTAREA CITATELOR ... 138
5.4. ETICA CITĂRII ... 141
6. APARATUL CRITIC ... 144
6.1. BIBLIOGRAFIA ... 144
6.2. NOTA DE SUBSOL ... 145
6.4. NORMELE DE CITARE A SURSELOR BIBLIOGRAFICE PENTRU LUCRĂRILE UNIVERSITARE DIN UNAP ... 148
6.5. STANDARDE INTERNAŢIONALE DE CITARE ... 153
6.6. CALITATEA BIBLIOGRAFIEI ... 155
7. TEHNOREDACTAREA ... 157
7.1. NORME DE TEHNOREDACTARE ... 157
7.2. INSTRUCŢIUNI GENERALE ... 159
7.3. TEHNOREDACTAREA SECŢIUNILOR LUCRĂRII ... 160
7.3.1. PAGINA DE TITLU ... 160
7.3.2. CUPRINSUL ... 162
7.3.3. TEXTUL LUCRĂRII ... 163
7.3.4. NOTELE DE SUBSOL ... 166
7.3.5. BIBLIOGRAFIA ... 167
7.4. RECOMANDĂRI FINALE ... 168
7.5. GLOSAR: TEHNOREDACTARE ... 168
8. REVIZUIREA ŞI CORECTURA LUCRĂRII ... 172
8.1. REVIZUIREA STRUCTURALĂ ... 172
8.2. REVIZUIREA STILISTICĂ ... 173
8.3. CORECTURA GRAMATICALĂ ... 174
8.4. CORECTURA ORTOGRAFICĂ ... 174
8.5. CORECTURA GRAMATICALĂ ŞI ORTOGRAFICĂ ... 175
8.5.1. VOCABULARUL ... 175
8.5.2. TOPICA ... 177

8.5.3. DEZACORDUL 178
8.5.4. ORTOGRAFIA 179
8.5.5. PUNCTUAŢIA 182
9. SUSŢINEREA LUCRĂRII 187
9.1. TEXTUL DISCURSULUI DE PREZENTARE 187
9.2. PREZENTAREA POWERPOINT 189
9.3. PREZENTAREA LUCRĂRII 192
9.4. EVALUAREA LUCRĂRII 196
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ 201

PREFAŢĂ

Următoarele pagini oferă noţiuni de bază ale activităţii ştiinţifice şi de cercetare în mediul universitar şi sugestii despre modul eficient de elaborare a unui text ştiinţific, universitar sau nu. Demersul are la baza premisa că orice lucrare ştiinţifică, de la licenţă, trecând prin disertaţie, până la doctorat sau alte lucrări savante, că orice articol sau chiar un tratat, indiferent de format, amploare sau profunzime, trebuie să prezinte, în principiu, aceeaşi structură şi acelaşi mod de realizare, urmând formule şi metode verificate, ce vor fi descrise în această lucrare.

Fireşte că toate aceste sfaturi sunt utile doar în situaţia dezirabilă în care ne propunem să ne scriem singuri lucrările şi s-o facem „ca la carte“. Că de la teorie la practică e cale lungă, e un fapt răsverificat, pentru că, în realitate, suntem, adesea, constrânşi la compromis şi la calea facilă, este la fel de adevărat. Cu toate acestea, nu e deloc greu să obţinem un rezultat onorabil, pentru că un lucru bun bine învăţat este cea mai uşoară cale de urmat.

Ne propunem prin lucrarea de faţă un manual de procedură, care nu va fi chiar lectură de vacanţă – facilă şi relaxantă –, dar nici un tratat greoi şi complicat, cu pretenţia de a fi memorat şi reprodus mecanic. Lucrarea se doreşte un ghid, ceva mai amplu şi mai precis, de consultat la nevoie.

Structura propusă încearcă să imite maniera unui manual de „help“ – cu informaţie ierarhizată în funcţie de relevanţă –, prezentată sub formă de paragrafe (autonome), prevăzute cu titlu, astfel încât fiecare să poată fi uşor de reperat şi de citit separat, ceea ce justifică, în bună parte, conţinutul fragmentat al lucrării.

Fără aspiraţii de tratat savant sau de exhaustivitate, textul a fost conceput în intenţia de a oferi un instrument de lucru studenţilor şi tuturor celor care au activitate ştiinţifică care se finalizează prin redactarea unui text, un instrument care să poată fi consultat ori de câte ori apar dubii în procesul de elaborare a unui text ştiinţific. Dorinţa noastră e să fi reuşit să oferim un material documentar, pe care chiar noi îl căutăm uneori. Bazele cercetării ştiinţifice sînt redate în bibliografia lucrării, dar am apelat adesea şi la surse de altă natură, avînd în vedere că o asemenea lucrare are şi un vădit caracter de utilitate şi aplicabilitate.

Rezultatul ideal al acestui demers, avînd în vedere că este dublat şi de o disciplină universitară, ar putea să fie un curs de „creative writing“ pentru texte ştiinţifice – adică furnizarea unui set de concepte, reguli, proceduri şi recomandări – care să-l pregătească pe utilizatorul manualului să fie capabil să scrie texte ştiinţifice acceptabile – în condiţiile în care un absolvent de studii de licenţă, de master, de doctorat, trebuie să aibă, în intensităţi diferite, desigur, și competențe de cercetător. Un absolvent al programelor de studii universitare trebuie să producă texte științifice, pentru a proba măsura erudiției și a competențelor sale. Sperăm că parcurgerea acestei lucrări să va ajute în a concepe, a proiecta, a realiza activități de cercetare și de redactare științifică pentru uz universitar dar și pentru alte scopuri științifice.

Lucrarea a fost realizată ca un manual, fiindcă manualul este cea mai tolerantă specie a genului ştiinţific. La un manual nu întreabă nimeni de unde vine informaţia sau dacă bibliografia este destul de riguroasă. Manualul trebuie doar să cuprindă informaţii

corecte şi să fie util în sens didactic. Ineditul şi originalitatea informaţiei sunt, de asemenea, criterii nerelevante pentru un manual.

Prin urmare, autorii recunosc că nu au adus nimic nou pentru progresul disciplinei. Am sintetizat, ţinînd cont şi de experienţa didactică, aspectele pe care am observat că studenţii nu le stăpînesc. Chiar dacă am reformulat idei, mai ales atunci când un aspect a fost preluat din mai multe surse, am declarat sursele de inspiraţie.

Uneori am apelat la scurte incursiuni în domenii precum: filosofie, psihologie, retorică, lingvistică, informatică, tehnoredactare, publicistică, standardizare, legislaţie etc. pentru a lămuri semnificaţiile anumitor termeni sau pentru a explica de unde provin unele norme, cutume şi practici din mediul ştiinţific.

Până la urmă, lucrarea de faţă seamănă mai degrabă cu un text post-modern decât cu o lucrare de curs sau cu un tratat. E posibil ca, pe alocuri, să pară o colecţie neunitară de fragmente, citate şi parafrazări, docte şi foarte teoretice, intercalate printre alte fragmente de text aplicativ, completate cu comentarii sincere, uneori mai puţin elevate.

***

În realizarea acestei lucrări au fost utilizate surse de informare cu un conţinut public şi au fost respectate prevederile legale referitoare la dreptul de liberă exprimare şi cele referitoare la dreptul de autor. Utilizarea în textele universitare ştiinţifice a oricăror informaţii nedestinate publicităţii sau cu caracter clasificat este posibilă doar cu respectarea normelor specifice de elaborare a lucrărilor care conţin astfel de informaţii şi cu avizul favorabil al structurilor responsabile de protecţia informaţiilor clasificate. Responsabilitatea determinată de publicarea unor informaţii confidenţiale revine în totalitate autorilor, inclusiv pentru informaţiile publicate în prezenta lucrare."

ianuarie 2015

I. DEMERSUL ŞTIINŢIFIC

1. ŞTIINŢĂ VERSUS CUNOAŞTERE

Conţinutul acestui capitol este necesar pentru a clarifica concepte şi termeni cu care se operează în elaborarea unei lucrări, chiar dacă are o mai slabă legătură cu scrierea unui lucrări ştiinţifice. Oricum, disciplina pe care o sprijină această lucrare este *Metodologia cercetării ştiinţifice*, prin urmare este firesc şi necesar să fie tratată şi o problematică mai largă legată de elaborarea lucrării ştiinţifice, care presupune cu necesitate cunoaşterea activităţii de tip ştiinţific.

1.1. ŞTIINŢA

Potrivit lui Immanuel Kant: „ştiinţa este cunoaştere organizată."[1]Altfel spus, cunoaşterea ştiinţifică nu este diferenţiată prin conţinutul său, ci prin forma sa. Nu există subiecte care sunt predilect ştiinţifice. Nu există teme care pretind tratare ştiinţifică. Modul în care se exprimă ceea ce este cunoscut despre temele sau despre subiectele respective conferă conţinutului aspectul ştiinţific. Dacă maniera de reflectare a unui subiect, a unei teme de interes este sistematizată, este organizată şi dacă respectă anumite criterii de coerenţă şi consistenţa, anumite criterii de validare şi de prezentare, atunci conţinutul respectiv este unul de cunoaştere ştiinţifică.

> **DEFINIŢIE:** Conform *Dicționarului explicativ al limbii române*, știința este un "tip de cunoaştere sigură şi raţională în legătură cu natura lucrurilor şi a condiţiilor lor de existenţă în forma unui corp de adevăruri despre un obiect propriu." şi un "ansamblu de cunoştinţe despre un obiect dat sau distinct (natură, societate, gândire etc.) dobândite prin descoperirea legilor obiective ale fenomenelor şi explicarea lor"[2].

Ştiinţa înseamnă cunoaştere în formă organizată şi presupune achiziţia, crearea de plusvaloare cognitivă şi diseminarea cunoştinţelor. Organizarea

[1] *"Wissenschaft ist organisiertes Wissen"*, Kant, Immanuel, *Kritik der reinen Vernunft*, Felix Meiner, Leipzig, 1919. (Einleitung) sau: *Critica raţiunii pure* (traducere de Nicolae Bagdasar şi Elena Moisuc), Ediţia a III-a, Editura IRI, Bucureşti, 1998.

[2] Academia Română, Institutul de lingvistică "Iorgu Iordan", Dicţionarul explicativ al limbii române (ediţia a III-a revăzută şi adăugită) Editura Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2009 , varianta online: DEX '09 (2009) , http://dexonline.ro/definitie/stiinta (accesat la 22.01.2015).

cunoaşterii ştiinţifice, forma acesteia, este specifică fiecărei ramuri de ştiinţă, chiar fiecărei ştiinţe şi fiecărui domeniu ştiinţific în parte. „Ştiinţificitatea“domeniilor cunoaşterii este diferită. Unele domenii au elaborat forme de organizare a cunoştinţelor care au depăşit cu mult limbajul verbal, creând-şi propriul limbaj, propriile forme de organizare a conţinutului: matematica, logica, chimia, informatica etc. Multe alte ştiinţe recurg încă la limbajul verbal, modalităţile de performare a acestuia fiind încă suficiente pentru exprimarea ştiinţifică.

De aceea, în funcţie de domeniul de ştiinţă, este necesară familiarizarea şi studierea nu doar a cunoştinţelor specifice dintr-un anumit domeniu, ci şi a modului specific de prezentare a cunoştinţelor în acel domeniu, eventual chiar limbajul acestuia, dacă nu este cel verbal.

Cunoaşterea ştiinţifică conduce la dezvoltarea abilităţilor de identificare, de culegere, de selectare a informaţiilor relevante, de prelucrare, de verificare şi de confirmare, de evaluare şi valorizare, dar şi de producere, de prezentare şi de diseminare a materialului informativ realizat.

1.2. CUNOAŞTEREA[3]

Cunoaşterea presupune o multitudine de accepţiuni şi de modalităţi de manifestare. Folosim termenul „cunoaştere“în multe contexte şi cu multe semnificaţii. Cunoaşterea desemnează familiarizarea cu cineva sau cu ceva, proces ce poate include fapte, informaţii, descrieri sau abilităţi dobândite prin experienţă sau prin instruire. Cunoaşterea se poate referi la înţelegerea teoretică sau la înţelegerea practică a unui subiect, a unei problematici, a unei teme. Cunoaşterea poate fi implicită– cum ar fi abilitatea practică sau expertiza – sau explicită– cum ar fi înţelegerea teoretică a unui subiect. Cunoaşterea poate fi mai mult sau mai puţin formală, mai mult sau mai puţin sistematică.

Cunoaşterea implică procese cognitive complexe: percepţie, comunicare, asociere şi raţionare, în timp ce acumularea de cunoştinţe este legată de capacitatea de conştientizare a fiinţelor umane şi de capacitatea de a conferi sens cunoştinţelor.

1.2.1.CUNOAŞTEREA COMUNĂ

Cunoaşterea comună este cunoaşterea pe care oamenii o realizează prin intermediul mijloacelor naturale: simţurile, gândirea necritică, limbajul natural; în cadrul experienţei cotidiene, pe baza activităţilor practic-

[3]Cunoaştere, Wikipedia, Eniclopedia liberă, http://ro.wikipedia.org/wiki/Cunoastere (accesat la 22.01.2015)

nemijlocite: activităţi în care valoarea supremă este „utilitatea“, celelalte valori posibile, inclusiv „adevărul“, fiind valori subordonate sau derivate, dar în nici un caz necesare. Cu toate acestea, nu există o singură definiţie a cunoaşterii unanim acceptată şi sunt numeroase teorii care o explică.

EPISTEMOLOGIA[4]: În filosofie, studiul cunoaşterii este numit epistemologie, iar filozoful Platon[5] a dat faimoasa definiţie a cunoaşterii drept „convingere adevărată justificată”. Termenul provine din limba greacă, unde ἐπιστήμη (*episteme*) înseamnă cunoaştere sau ştiinţă, iar λόγος (*logos*) înseamnă justificare, explicaţie (*account*/*explanation*), care trebuie să indice un salt, o diferenţiere între opinie (*doxa*) – cunoaştere care nu pretinde justificare, nu pretinde argumentare, care este o cunoaştere speculativă, bazată uneori doar pe prejudecăţi – la cunoaştere întemeiată (*episteme*) –cunoaştere care este justificată, argumentată, care depăşeşte reprezentările furnizate de iluzii şi de prejudecăţile specifice simţului comun. Potrivit lui Platon, cunoaşterea întemeiată (*episteme*) este o subspecie a ceea ce este simultan şi adevărat şi credibil. Epistemologia s-a constituit ca un domeniu al filosofiei care studiază domeniul cunoaşterii ştiinţifice şi întemeiate, cunoaştere ce apare ca un corpus de idei al căror caracter de adevăr poate fi justificat, argumentat, probat, demonstrat, susţinut cu teorii şi paradigme care conduc la constituirea unei reprezentări obiective despre realitate, reprezentare considerată finalmente adevărată – *knowledge as justified true belief*. Astăzi, epistemologia este înţeleasă drept ştiinţa despre demersul metodologic care produce cunoaştere ştiinţifică decidabilă, prin metode şi proceduri recunoscute în mod obiectiv.

1.2.2. CUNOAŞTEREA COMUNĂ *VERSUS* CUNOAŞTEREA ŞTIINŢIFICĂ[6]

Diferenţierea între cunoaşterea ştiinţifică (*episteme*) şi cunoaşterea comună (*doxa*) poate fi realizată şi evidenţiată după diferite criterii şi pe mai multe planuri:

a) sub aspectul formei:

Cunoaşterea ştiinţifică este rezultatul explorării sistematice a realităţii. Cunoştinţele ştiinţifice se obţin ca rezultat al cercetării ştiinţifice şi se prezintă în forma teoriilor ştiinţifice care explică procese şi fenomene naturale şi sociale. Cunoaşterea ştiinţifică devine astfel principalul tip de discurs care explică procesele şi fenomenele, putând sta la baza prevederii şi

[4] Epistemologia, Wikipedia, Enciclopedia liberă, http://ro.wikipedia.org/wiki/Epistemologie (accesat la 22.01.2015); şi Mircea Florian, *Logică şi epistemologie*, Editura Antet, *Bucureşti,* 1996.

[5] Platon, ***Theaitetos*** *, Humanitas , Bucureşti, 2012.*

[6] Constantin Fălticeanu, *Metodologia cercetării ştiinţifice*, Editura Universitara Danubius, Galati, 2012.

anticipări acestora sau a unor faze, momente, etape ale lor. Cunoaşterea comună, în schimb, este rezultatul experimentării nesistematice a realităţii, al cărei conţinut se prezintă ca un conglomerat eterogen de cunoştinţe cu caracter practic, aplicativ, care se obţin ca rezultat al interacţiunii cu realitatea în mod nesistematic, prin practica unor activităţi recurente, spontane, sub presiunea unor interese de moment, fără să se dezvolte teorii specifice acelor procese sau fenomene.

b) sub aspectul metodei:

Cercetarea ştiinţifică are o perspectivă metodologica, este organizată şi elaborată. Prin cercetarea ştiinţifică se disting şi se determină proprietăţile calitative şi cantitative ale fenomenelor şi proceselor cercetate, cu ajutorul unor practici şi al unor procedee care permit identificarea, determinarea, măsurarea, înregistrarea, clasificarea tuturor caracteristicilor şi variabilelor specifice. Cercetarea ştiinţifică urmăreşte să determine conexiunile dintre procesele şi fenomenele studiate, să stabilească consecinţele şi efectele, interacţiunile şi interdeterminările dintre acestea. Cunoaşterea comună nu este preocupată de aplicarea vreunei metode, nu se interesează de clasificări şi taxonomii, nu recurge la practici şi procedee standardizate şi verificate. De asemenea, cunoaşterea comună admite ca neproblematice erorile sau abaterile de la constanta unei manifestări, pe când cunoaşterea ştiinţifică nu admite astfel de abateri şi devieri, încercând să dea explicaţii pentru fiecare dintre ele. De exemplu, cunoaşterea comună deosebeşte culorile cu ajutorul senzaţiilor vizuale; de aceea ea cuprinde multe aparenţe înşelătoare în plan perceptiv şi multe erori în plan logic; acestea se explică prin îndatorarea cunoaşterii comune faţă de inductivismul naiv, căruia îi este specifică cercetarea adevărului prin raportarea la simţuri. Dimpotrivă, cunoaşterea ştiinţifică apelează la metode riguroase de investigare care diferenţiază culorile pe baza frecventei oscilaţiilor electromagnetice, a lungimilor de undă a acestora.

c) sub aspectul procedeelor de verificare a ipotezelor

În timp ce cunoaşterea comună se bazează pe o singură modalitate de verificare a ipotezelor –încercarea –, practică lipsită de rigoare şi standardizare, cunoaşterea ştiinţifică dispune de criterii, tehnici şi metode de complexe de verificare şi de testare a adevărului, a rezultatelor sale; astfel, rezultatele cunoaşterii ştiinţifice îi conferă o putere explicativă şi predictivă mult mai mare.

d) sub aspectul exprimării, al discursului (*logos)*:

Cercetarea ştiinţifică utilizează un vocabular şi un discurs specializat, diferenţiat pentru fiecare domeniu de cercetare ştiinţifică, cu un înalt grad de abstractizare. Abstractizarea şi generalizarea este asigurată de utilizarea intensă a formulelor simbolice şi matematice, a unor expresii cu valoare de reguli sintactice, semantice şi pragmatice, care contribuie la creşterea gradului

de precizie, a obiectivităţii, a eficienţei. Spre deosebire de cunoaşterea ştiinţifică, cunoaşterea comună recurge la vocabularul comun, nu utilizează termeni specializaţi, nu este preocupată de abstractizare şi generalizare, dimpotrivă, este orientată spre particularizare şi concretizare.

1.2.3. NIVELURI ALE CUNOAŞTERII ŞTIINŢIFICE[7]

Cunoaşterea ştiinţifică se realizează la două **niveluri** distincte, dar strâns legate între ele: 1) cunoaşterea empirică şi 2) cunoaşterea teoretică.

1) Cunoaşterea empirică rezidă într-o reflectare a realităţii obiectelor, proceselor şi fenomenelor studiate de cercetător, în calitate de subiect uman. Metodele specifice cunoaşterii empirice sunt *observaţia* şi *descrierea*. Deşi omul este capabil de mai mult decât cunoaşterea senzorială, cunoaşterea empirică aduce în prim plan acest pronunţat caracter senzorial al interacţiunii noastre cu realitatea înconjurătoare. Prin intermediul organelor senzoriale, noi culegem, observăm şi avem reprezentări ale faptelor realităţii .Datele cunoaşterii empirice trimit în mod evident la conţinutul manifestărilor din mediul înconjurător, la fenomenele ce se produc, ne indică proprietăţi ale obiectelor şi proceselor la care asistăm sau în care suntem prinşi. Conţinutul cunoaşterii senzoriale se structurează, în special, în senzaţii, percepţii şi reprezentări.

2) Cunoaşterea teoretică reprezintă un nivel distinct, mult mai complex, de pătrundere în intimitatea cauzală şi funcţională, existenţială şi esenţială a realităţii, prin intermediul gândirii abstracte, ceea ce conduce la o înţelegere generalizată, cuprinzătoare a realităţii. Prin intermediul cunoaşterii teoretice, avem acces la esenţa proceselor şi fenomenelor, la identificarea legăturilor interne, a cauzelor şi a mecanismelor care le determină existenţa, la legile ce le guvernează manifestările. Cunoaşterea teoretică presupune elaborarea de teorii – viziuni complexe – care să explice procesele şi fenomenele, prin intermediul unor seturi de instrumente cognitive abstracte sau concrete: din categoria celor abstracte fac parte noţiunile, categoriile, judecăţile şi raţionamentele, ipotezele, alte sisteme de enunţuri axiomatice sau legice; din categoria instrumentelor concrete fac parte dispozitivele şi instalaţiile concepute special pentru a servi unor scopuri de cunoaştere.

Cunoaşterea empirică şi cunoaşterea ştiinţifică sunt distincte doar ca niveluri ale cunoaşterii, dar în orice proces de cunoaştere se îmbină observaţia empirică (sensibilă) cu activitatea de gândire(intelectuală). Immanuel Kant, în *Critica raţiunii pure* , afirma că "ideile fără conţinut

[7]Constantin Fălticeanu, *op.cit*

intuitiv sunt goale, iar intuiţiile fără concept sunt oarbe. Numai din faptul că ele se unesc poate să rezulte cunoaşterea.“[8]

1.2.4. TERMINOLOGIA CUNOAŞTERII ŞTIINŢIFICE

Cunoaşterea ştiinţifică operează cu următorii termeni:

NOŢIUNE[9]Termen abstract formalizat, relativ simplu semantic, desemnând o anumită trăsătură sau o proprietate esenţială a unei clase de obiecte sau fenomene.

CONCEPT[10]Termen (sau sintagmă) abstract elaborat, relativ complex semantic, desemnând o serie sau mai multe serii de trăsături sau de proprietăţi esenţiale, generative, specifice, distinctive pentru clase de idei sau de reprezentări ideatice.

ENUNŢ TEORETIC[11]O aserţiune (afirmativă sau negativă) referitoare la relaţia dintre caracteristici ale faptelor ştiinţifice; o conexiune logică şi validă a termenilor teoretici conceptuali; enunţ cu un grad de generalitate relativ redus, valabil pentru contextul sau condiţiile de care depinde producerea sa.

LEGE ŞTIINŢIFICĂ[12]Un enunţ teoretic complex, raţional, valid şi decidabil, prin care este surprinsă o relaţie generală, esenţială, relativ constantă şi repetabilă dintre caracteristici, trăsături, elemente ale fenomenelor sau proceselor la care se referă, definită consistent prin conceptele la care face apel.

TEORIE Set complex de enunţuri teoretice de tip demonstrativ, corelate logic între ele, care explică şi permit anticiparea şi desfăşurarea proceselor, fenomenelor, acţiunilor, evenimentelor dintr-un anumit domeniu; enunţurile teoriei formează un corpus omogen, coerent şi fundamentat pe derivarea logică; o teorie poate fi formulată atât prin enunţuri de natură abstractă, cit şi prin enunţuri de natură empirică.

Teorie, teorii, s. f. 1. Formă superioară a cunoaşterii ştiinţifice care mijloceşte reflectarea realităţii. 2. Ansamblu sistematic de idei, de ipoteze, de legi şi concepte care descriu şi explică fapte sau evenimente privind anumite domenii sau categorii de fenomene. ◊Loc. adv. În teorie = în mod abstract, speculativ. 3. (În sintagme) Teoria informaţiei = teorie matematică a proprietăţilor generale ale surselor de informaţie, ale posibilităţilor de păstrare şi de transmitere a informaţiilor etc. Teoria literaturii = ramură a ştiinţei literaturii care studiază trăsăturile generale ale creaţiei literare, curentele şi metodele artistice etc. Teoria relativităţii = teorie a relaţiilor dintre spaţiu, timp şi mişcare a materiei, în care legile fundamentale ale fenomenelor fizice sunt enunţate într-o formă valabilă atât pentru viteze relative mici ale corpurilor, cât şi pentru viteze relative foarte mari, apropiate de viteza luminii. 4. Partea teoretică a instrucţiei militare. [Pr.:te-o-][13]

Etimologie:În greaca veche, termenul “theoria” însemna a contempla, a specula, a privi obiecte şi provine de la cuvântul “theoros”, care înseamnă“spectator”, mai exact “thea”– perspectivă,şi “horan”– a vedea. Dacă ne imaginăm situaţia experimentată de spectatorul teatrului antic, realizăm şi semnificaţia fundamentală a teoriei: spectatorul

[8]Immanuel Kant: *op.cit*.

[9]*Noţiune*, după: DEX '09 (2009) şi http://ro.wikipedia.org/wiki (accesate la 22.01.2015)

[10]*Concept* , după: DEX '09 (2009) şi http://ro.wikipedia.org/wiki (accesate la 22.01.2015)

[11]*Enunţ teoretic*, după: Nagy, Csaba (?)/ Tinganu, Gheorghe(?): Metodologia cercetării - Prezentare curs, http://www.islavici.ro/Index of /master/Suport curs master anul II/Elaborarea unui proiect de cercetare. (pps: 17 ian 2013, 357K – accesat la 30.08.2013)

[12]Lege ştiinţifică, după: Nagy, Csaba, *op.cit*

[13]*Teorie*, după: DEX '09 (2009) şi http://ro.wikipedia.org/wiki (accesate la 22.01.2015)

priveşte evenimentele ce se desfăşoară în faţa sa, având o perspectivă spaţială, dată de înălţimea la care se află (scena este întotdeauna nivelul 0), dar şi o perspectivă temporală, dată de repetabilitatea spectacolului (în timp ce evenimentele pe scenă par că se desfăşoară fără a cunoaşte finalitatea lor, spectatorul o poate anticipa dacă a mai văzut reprezentarea teatrală). La fel se produc lucrurile şi în cunoaşterea teoretică: teoreticianul priveşte evenimentele fără să intervină în desfăşurarea lor, având o perspectivă înaltă şi surprinzând repetabilitatea, esenţialul, corelaţiile dintre evenimente, acţiuni, întâmplări, fenomene. În calitate de „theoros" cunoscătorul are perspectiva zeului: are acces la acelaşi gen de cunoaştere superioară a realităţii din faţa sa.

ATRIBUTELE TEORIILOR ŞTIINŢIFICE[14]

Cunoaşterea ştiinţifică cere ca o **teorie** să satisfacă mai multe **exigenţe elementare**, şi anume:

- să aibă **coerenţă logică**, ceea ce presupune ca enunţurile teoretice să se afle în stare de compatibilitate reciprocă;
- să fie **deductibilă**, ceea ce presupune ca enunţurile să decurgă logic unele din altele; această calitate se numeşte şi *validitate*;
- să aibă **completitudine (saturaţie),** ceea ce reclamă ca teoria ştiinţifică să acopere explicativ întregul domeniu la care se referă, să identifice şisă formuleze toate relaţiile esenţiale pe care le implică o bună cunoaştere a unui proces sau fenomen; această calitate se numeşte şi *consistenţă*.

FUNCŢIILE TEORIILOR ŞTIINŢIFICE[15]

Orice teorie ştiinţifică îşi alocă un *domeniu de studiu,* de observaţie. Prin *domeniu de studiu* se înţelege mulţimea tuturor fenomenelor, proceselor, evenimentelor care se produc, se desfăşoară, care pot fi observate şi atribuite respectivului domeniu şi la care teoria în cauză va face referire.

Teoriile ştiinţifice îndeplinesc, în raport cu domeniul lor de studiu, câteva funcţii, numite *funcţiile teoriei ştiinţifice*. Înţelegând aceste funcţii ca pe consecinţele generale ale acceptării conţinutului teoriei, se înţelege scopul abordării teoretice şi se înţelege modul de integrare şi edificare teoretică a cunoaşterii abstracte.

Funcţiile teoriilor ştiinţifice sunt prezentate într-un număr variabil, conform autorilor care le-au sintetizat şi le-au inventariat. Unii autori identifică şi enumeră până la unsprezece funcţii. Dar toţi sunt de acord cu faptul că trei dintre ele sunt esenţiale şi nu pot lipsi din nici o enumerare.

[14]Blog: http://risu-plinsu.blogspot.com/2012/07/functiile-si-structura-teoriilor.html (postat 07.07.2012) (Accesat pe 19.09.2013)
[15] *Ibid.*

Aceste funcţii definitorii pentru orice teorie ştiinţifică sunt: a) funcţia explicativă, b) funcţia predictivă, c) funcţia rezumativă.

a) *Funcţia explicativă* Orice teorie *explică* cum şi de ce se petrec fenomenele, procesele, evenimentele din domeniul ei de studiu/observaţie. Prin procesul de explicare, fenomenele, procesele, evenimentele sunt segmentate, extinse, devoalate, sunt aduse dinspre necunoscut, spre ceea ce este cunoscut. Explicarea desfăşoară evenimentele, făcând-le accesibile şi inteligibile observatorului.
b) *Funcţia predictivă* O teorie ştiinţifică trebuie să fie capabilă *să anticipeze* fenomenele, procesele, evenimentele specifice domeniul ei de studiu, de observaţie. Bazând-se pe experienţa repetitivă a evenimentelor, pe cunoaşterea mecanismelor de producere şi desfăşurare a fenomenelor, proceselor, teoriile pot identifica legităţile şi rutinele care produc evenimentele. În timp ce explicaţia apare *după* ce faptele s-au petrecut, prin predicţia ştiinţifică se *anticipează* apariţia şi producerea evenimentelor, fenomenelor, proceselor.
c) *Funcţia rezumativă* Teoriile ştiinţifice au calitatea de a concentra întregul adevăr al fenomenelor care se desfăşoară în domeniul lor de observaţie într-un număr redus de enunţuri. Aceste enunţuri se numesc, *principii, teze, legi* şi intră în componenţa *bazei axiomatice a teoriei*. Principiile, tezele, legile teoriei au rangul cel mai înalt în structura de enunţuri teoretice şi adevărul lor este determinativ pentru toate celelalte enunţuri. Nu demonstrarea lor este problema, pentru că orice principiu este în mod necesar demonstrabil, ci confirmarea lor este proba, pentru că dacă într-o situaţie principiul nu se confirmă, atunci devine problematic adevărul său pentru întreg corpusul de enunţuri care se revendică de la acesta.

1.2.5. ŞTIINŢE FORMALE ŞI ŞTIINŢE EMPIRICE[16]

Ştiinţele şi teoriile ştiinţifice nu sunt toate de aceeaşi natură. Există o distincţie fundamentală între ele, care e dată de funcţia pe care o au în procesul cunoaşterii. Într-o primă categorie avem ştiinţele care nu contribuie direct la dezvoltarea cunoaşterii, dar care dau reguli şi paradigme pentru cunoaştere. Acestea sunt *ştiinţele formale* sau *ştiinţele exacte*. Din această categorie fac parte matematica, logica, gramatica etc. Ele nu operează direct în câmpul realităţii, ci în cel al metarealităţii, al raţiunii şi al cunoaşterii intelectuale, producând regulile şi legile după care se poate realiza cunoaşterea determinată. În cea de-a doua categorie avem

[16] *Ibid.*

ştiinţele care contribuie direct la dezvoltarea cunoaşterii, care explică fenomene, evenimente, procese observabile în registrul realităţii nemijlocite, senzoriale. Acestea sunt *ştiinţele empirice* sau *ştiinţele aplicative*. Din aceasta categorie fac parte fizica, chimia, biologia, sociologia etc. Din perspectiva epistemologică, enunţurile de bază ale ştiinţelor empirice se numesc *principii***,**iar enunţurile fundamentale ale ştiinţelor formale se numesc *axiome***.**

2. ACTIVITATEA ŞTIINŢIFICĂ

Activitatea ştiinţifică se referă la asigurarea accesului la patrimoniul actual de cunoştinţe, la căutarea de noi valori ştiinţifice şi căi de comprehensiune a fenomenelor, proceselor, evenimentelor,la abordarea critica a cunoştinţelor deja produse, la consultarea şi corelarea cunoştinţelor proprii cu cele achiziţionate, precum şi la elaborarea sau dezvoltarea de noi produse cu specific ştiinţific şi la diseminarea acestora[17].

UNESCO defineşte activităţile ştiinţifice şi tehnice **(**care de fapt includ activităţile de cercetare-dezvoltare), astfel: *activităţi sistematice strâns legate de producţie, promovare, difuzie şi aplicare a cunoştinţelor ştiinţifice şi tehnice în toate domeniile ştiinţei şi tehnologiei. Ele includ activităţile precum cercetarea ştiinţifică şi dezvoltarea experimentală, învăţământul şi formarea ştiinţifică şi tehnică şi serviciile tehnice şi ştiinţifice.*[18]

Eficienţa activităţii ştiinţifice este condiţionată de interacţiunea umană, de schimbul de idei din mediul ştiinţific. Circulaţia ideilor si cunoştinţelor se realizează interdisciplinar, intercultural şi internaţional.

Activitatea ştiinţifică înseamnă a învăţa, a edifica, a progresa, dar presupune şi respectarea normelor ştiinţifice,a regulilor recunoscute internaţional şi a standardelor de calitate în vigoare.

O activitate ştiinţifică veritabilă presupune operaţionalizarea şi diseminarea doar a acelor cunoştinţe verificate din punct de vedere al valorii ştiinţifice şi care sunt conforme deontologiei ştiinţifice.

Utilitatea activităţii ştiinţifice constă în contribuţia la progresul cunoaşterii într-un domeniu de cunoaştere şi de aplicare a acelei activităţi.
Aprecierea activităţii ştiinţifice se realizează pe baza unor criterii de calitate stabilite de către comunitatea de cercetători ai domeniul respectiv.

---

[17]Helmut Balzert, *Wissenschaftliches Arbeiten - Ethik, Inhalt & Form wiss. Arbeiten, Handwerkszeug, Quellen, Projektmanagement, Präsentation*1. Auflage 2008.(Marion Schröder, Christian Schäfer und Uwe Kern auch Roman Bendisch)/ .2. Auflage (zusammen mit Marion Schröder und Christian Schäfer), (plus Online-Kurs). W3L-Verlag Dortmund, 2011.

[18]Aurel Pisoschi,; Aurel Ardelean: *Aspecte metodologice în cercetarea ştiinţifică*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007.

2.1. ŞTIINŢIFICITATEA CRITERII DE CALITATE ÎN EVALUAREA ACTIVITĂŢII ŞTIINŢIFICE[19]

Sistemele de criterii de calitate în evaluarea activităţii ştiinţifice sunt, de cele mai multe ori, diferite, dar, în general, ele fac apel la următoarele criterii, în funcţie de tipul de activitate ştiinţifică şi de domeniu de aplicare:

1. **OBIECTIVITATEA**
2. **ONESTITATEA**
3. **VERIFICABILITATEA**
4. **RELIABILITATEA**
5. **VALIDITATEA**
6. **ACCESIBILITATEA**
7. **RELEVANTA**
8. **ARGUMENTATIA LOGICA**
9. **ORIGINALITATEA**
10. **INTELIGIBILITATEA**
11. **FAIRPLAY-UL**
12. **RESPONSABILITATEA**

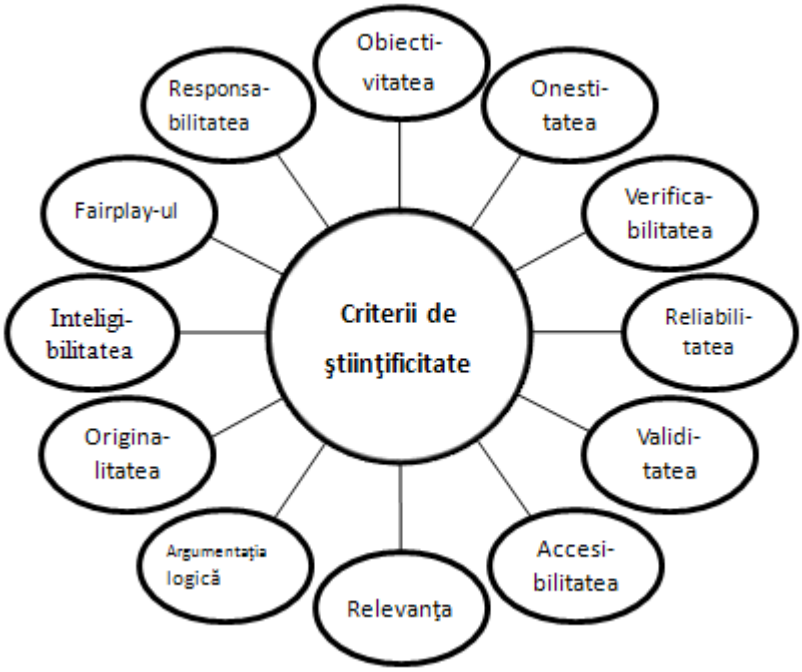

Figura 1. Criterii de ştiinţificitate (după: Helmut Balzert: *Wissenschaftliches Arbeiten*, W3L, 2011.)

2.1.1. OBIECTIVITATEA

Obiectivitatea – denumită şi *verificabilitate intersubiectivă* –, descrie gradul de independenţă al rezultatelor unei activităţi ştiinţifice atât faţă de

[19]Balzert, H., *op.cit*

autorul ei cât şi faţă de evaluatorul acesteia, cu alte cuvinte, o cercetare este marcată de obiectivitate dacă se vor obţine aceleaşi rezultate la diferite reluări şi verificări în condiţii identice ale demersului şi conţinutului ştiinţific. Obiectivitatea urmăreşte mai mult confirmarea decât adevărul unui rezultat.

Obiectivitatea se obţine în următoarele condiţii: printr-un demers ştiinţific nepărtinitor, prin autocontrol, dar mai ales printr-o argumentare factuală şi o prezentare nedistorsionată a rezultatelor cercetării.

Obiectivitatea este determinată de următoarele aspecte: relatarea neutră a activităţii ştiinţifice, inventarierea corecta a surselor, selecţia relevantă a surselor şi resurselor, descrierea fără echivoc a demersului, prezentarea onestă rezultatelor, interpretarea corectă a datelor şi exprimarea rezervelor, precauţie în emiterea unor judecăţi de valoare şi exprimarea îndoielii privind valoarea absolută a unor teorii.

Obiectivitatea poate fi obstrucţionată de preferinţe, de prejudecăţi, de resentimente, de orgolii, de aşteptări, de necesităţi sau de viziuni limitate. Toate acestea sunt mărci ale subiectivităţii, care anulează caracterul independent şi obiectiv al activităţii ştiinţifice.

2.1.2. ONESTITATEA

Onestitatea presupune redarea veridică a observaţiilor şi a rezultatelor obţinute, indicarea corectă şi completă a surselor de documentare şi de inspiraţie, enumerarea tuturor celorlalţi autori, cercetători, experimentatori implicaţi în demersul de cercetare, consemnarea tuturor rezultatelor, inclusiv ale celor neaşteptate sau contrare ipotezei de lucru, precum şi evitarea falsificărilor, a manipulării de date şi a plagiatului. Onestitatea este generatoare de credibilitate (ştiinţifică) şi dovedeşte asumarea responsabilităţii cercetătorului pentru conţinutul propriilor afirmaţii. Formularea enunţurilor presupune scrupulozitate, detectarea timpurie a gradului de veridicitate pentru excluderea erorilor şi confuziilor, precum şi respectarea normelor fundamentale şi a reglementărilor în vigoare din domeniul specific de cercetare.

2.1.3. VERIFICABILITATEA

Verificabilitatea constituie criteriul care permite distincţia între caracterul ştiinţific sau neştiinţific al unui demers de cercetare.

Orice enunţ ştiinţific trebuie să poată fi verificat în funcţie de repetabilitatea experimentelor şi a modalităţilor de argumentare, de sursa recognoscibilă a resurselor utilizate, de cantitatea şi calitatea conţinutului informativ, precum şi de posibilitatea de control asupra surselor şi rezultatelor.

Ceea ce nu este verificabil nu poate fi considerat ştiinţific. Enunţurile ştiinţifice trebuie să reziste unei analize critice, altfel sunt susceptibile de fals.

Orice enunţ care nu se supune unei examinări critice trebuie modificat sau abandonat. Dar şi un enunţ verificabil are un domeniu limitat de valabilitate, determinat de paradigma în care este formulat. Cu alte cuvinte, un enunţ ştiinţific funcţionează într-un domeniu definit, într-o paradigmă ştiinţifică sau pentru un timp determinat. Erorile probate prin verificare sunt o componentă a progresului ştiinţific. Altfel spus, se poate face activitate ştiinţifică de succes doar probând caracterul eronat al unor enunţuri considerate obiective.

Verificabilitatea se obţine: printr-o formulare inechivocă a afirmaţiilor, printr-o informare temeinică asupra procedurii, printr-o justificare a căilor urmate, prin prezentarea exactă şi accesibilă a rezultatelor parţiale şi finale, prin descrierea detaliată a instrumentelor de măsură şi a metodelor utilizate, prin indicarea completă a surselor, prin dovedirea provenienţei certe a datelor operative, prin formularea şi prezentarea accesibilă a rezultatelor, astfel încât să faciliteze publicului urmărirea şi înţelegerea demersului ştiinţific

2.1.4. RELIABILITATEA

Un grad înalt de reliabilitate (fidelitate) arată cât de competitive sunt instrumentele de măsură (cât de exact şi de corect pot măsura), cât de stabile sunt rezultatele şi dacă la repetarea experimentului în aceleaşi condiţii şi cu aceleaşi metode se pot obţine aceleaşi rezultate. Reliabilitatea este un criteriu instrumental, arătând dependenţa cunoaşterii ştiinţifice de acurateţea şi posibilităţile de determinare, măsurare, evaluare ale instrumentelor folosite în determinarea valorilor variabilelor fenomenelor, proceselor, evenimentelor.

2.1.5. VALIDITATEA

Gradul de validitate al unui enunţ sau al unui set de enunţuri ştiinţifice arată în ce măsură modul în care acestea au fost obţinute şi indică un demers, un parcurs corect şi o revendicare justificată în raport cu principiile, axiomele pe care se întemeiază. Validitatea este criteriul prin care se verifică parcursul şi referinţele urmate de cercetător, în măsura în care ele au fost stabilite corect, astfel încât să rezulte că cercetătorul a respectat indicaţiile de parcurs. Validitatea trebuie să evidenţieze eventualele influenţe de măsurare, de descriere,care ar putea afecta într-un fel sau altul rezultatele, astfel încât ele să nu mai fie valabile.

2.1.6. ACCESIBILITATEA/COMPREHENSIBILITATEA

Accesibilitatea demersului de cercetare şi a rezultatelor cercetării, altfel spus, gradul de comprehensibilitate al produsului ştiinţific, este obţinută printr-o exprimare clară şi precisă, printr-un vocabular adecvat domeniului, prin utilizarea unor definiţii relevante ale conceptelor utilizate, prin structurarea raţională şi coerentă a conţinutului, prin esenţializarea

prezentărilor (sub formă de text sau de imagini), printr-o redactare concisă şi cuprinzătoare, printr-o ilustrare adecvată şi completă a enunţurilor.

Din punct de vedere al conţinutului, accesibilitatea unui text este facilitată de o structură logică şi raţională, ceea ce presupune o delimitare clară a temei, a ipotezelor, a obiectivelor şi realizarea corelaţiilor dintre ele. Comprehensiunea mai presupune şi justificarea concluziilor şi a punctelor de vedere adoptate, precum şi descrierea pertinentă a metodelor, procedurilor şi rezultatelor. De asemenea, accesibilitatea/comprehensiunea este realizată şi printr-o prezentare sintetică şi completă a rezultatelor şi a aplicabilităţii acest rezultate.

Din punct de vedere al formei, accesibilitatea unui text este facilitată printr-o prezentare riguroasă, care se referă atât la stilul exprimării(caracterizat prin concizie şi corectitudine semantică şi gramaticală), cât şi de un *layout*, de o dispunere şi o aranjare a conţinutului de prezentat într-un mod adecvat, caracterizat prin esenţializare şi sintetizare. Dar cel mai mult, accesibilitatea unui conţinut ştiinţific este asigurată de o redactare corectă gramatical şi ortografic, astfel încât să fie eliminate dubiile şi confuziile.

Accesibilitatea/comprehensibilitatea textului poate fi surprinsă şi exprimată sugestiv prin raportare la opusul ei, inaccesibilitatea/ incomprehensibilitatea, prin aceste perechi de antonime: simplu vs. prolix, ordonat vs. haotic, pregnant vs. dezarticulat, semnificativ vs. insignifiant.

2.1.7. RELEVANŢA

Relevanţa pe care o manifestă un text ştiinţific este conferită prin contribuţia pe care o aduce la progresul ştiinţific din domeniul de cunoaştere, prin noutatea pe care o propune într-un domeniu de cunoaştere şi prin aplicabilitatea practică pe care o are. Relevanţa unui text ştiinţific poate fi apreciată şi prin valoarea informaţională pe care o deţine respectivul text.

2.1.8. ARGUMENTAŢIA LOGICĂ

Argumentarea logică a unei lucrări ştiinţifice vizează temeiul adecvat, probarea secvenţială şi necontradictorie a tezelor, ideilor, judecăţilor pe care le cuprinde, furnizarea de justificări consistente afirmaţiilor şi deducerea corectă/validă a concluziilor. Un argument trebuie să conţină justificări suficiente şi concluzii care să conducă, prin mecanismul de derivare, la premisele iniţiale. Argumentele pot fi deductive – cele care pleacă de la judecăţi cu caracter general pentru a obţine unele cu caracter particular –, şi inductive – cele care pleacă de la judecăţi cu caracter particular pentru a obţine unele cu caracter general. Logica verifică validitatea judecăţilor şi a derivării argumentative, cu scopul de a elimina concluziile eronate.

2.1.9. ORIGINALITATEA

Originalitatea defineşte maniera distinctă, deosebită şi diferită de altele precedente sau contemporane prin care s-au obţinut informaţii şi concluzii noi existente şi prin care au fost create elemente noi ale cunoaşterii într-un domeniu de ştiinţă. O metodă nouă de investigare, o soluţie inovatoare,chiar o abordare inedită constituie elemente de originalitate. Strategiile euristice (de descoperire) facilitează găsirea unor noi soluţii. Metodele generatoare de creativitate, precum: *brainstorming*, *brainwriting*, sinectica, „gândirea laterală“, „stimulul lingvistic“ etc. sunt productive în sensul realizării originalităţii.

2.1.10. INTELIGIBILITATEA

Inteligibilitatea este o caracteristică, o calitate ce se verifică în relaţia dintre produsul ştiinţific şi public. O lucrare ştiinţifică este inteligibilă atunci când cititorul poate înţelege şi poate urmări parcursul autorului într-un demers ştiinţific. O lucrare devine inteligibilă pentru public, dacă autorul respectă criteriile enunţate mai sus: obiectivitate,verificabilitate, reliabilitate, validitate, comprehensibilitate, relevanţă, argumentare logică.

2.1.11. FAIRPLAY-UL

Fairplay-ul este o calitate atitudinală ce caracterizează autorul şi care se obţine prin echidistanţă, onestitate şi integritate morală. *Fairplay*-ul presupune totodată comunicare deschisă, relaţii cordiale, respect şi condescendenţă, participare onestă la schimbul de idei, precum şi recunoaşterea valorilor existente în mediul ştiinţific şi evocarea nepartinică a contribuţiilor celorlalţi autori.

2.1.12. RESPONSABILITATEA

Responsabilitatea desemnează conştientizarea, din partea autorului sau autorilor a consecinţelor pe care le poate produce o realizare ştiinţifică prin schimbările pe care le aduce la nivel individual, la nivel de grup sau la nivelul societăţii. Responsabilitatea ştiinţifică presupune capacitatea de autocontrol şi de anticipare a consecinţelor rezultatelor cercetării, atât asupra persoanelor sau asupra comunităţilor, cât şi asupra mediului. În societatea contemporană se impune tot mai pregnant necesitatea unei reflecţii profunde asupra consecinţelor unor descoperiri (de exemplu, a utilizării unor tehnologii dincolo de domeniul ştiinţific, în scopuri distructive, imorale, non-etice)care pot duce la identificarea şi estimarea riscurilor unor aplicaţii practice, deturnate de la scopul lor emancipator. Responsabilitatea se reflectă şi în informarea corectă asupra stadiului dezvoltării cunoaşterii ştiinţifice şi a

tehnologiilor în uz. Cu toate acestea, trebuie ţinut cont de faptul că nici evoluţia, nici aplicabilitatea viitoare a unui produs ştiinţific sau tehnologic nu pot fi anticipate complet.

Criteriile de calitate măsoară ştiinţificitatea unui demers de cunoaştere. Acestea fiind criteriile de ştiinţificitate, iar lucrările ştiinţifice fiind produse ale activităţii ştiinţifice, este evident că orice lucrare de acest gen va putea fi apreciată şi evaluată în funcţie de aceste criterii de calitate.

2.2. CARACTERUL ŞTIINŢIFIC ÎN VIZIUNEA LUI UMBERTO ECO

Umberto Eco se referă la sensul termenului „ştiinţific“în contextul strict al lucrărilor universitare, în capitolul„Ce este ştiinţificitatea?“ din lucrarea *Cum se face o teză de licenţă*[20], (p. 35-41), unde afirmă că o cercetare este ştiinţifică atunci când răspunde următoarelor cerinţe:

1. Cercetarea avertizează asupra *unui obiect recognoscibil şi de ceilalţi.*
2. Cercetarea trebuie să spună despre acest obiect *lucruri care nu au mai fost spuse* ori trebuie să revadă într-o optică diferită *lucruri care au fost deja spuse*.
3. Cercetarea *trebuie să fie utilă celorlalţi.*
4. Cercetarea *trebuie să furnizeze elementele pentru verificarea şi pentru falsificarea ipotezelor pe care le prezintă* şi, deci, trebuie să furnizeze elementele pentru o continuare publică a sa. Aceasta din urmă este o însuşire fundamentală.

20 Umberto Eco, , *Cum se face o teză de licenţă. Disciplinele umaniste*.(1977) In româneşte de George Popescu, Pontica, 2000.

3. CERCETAREA ŞTIINŢIFICĂ

Între activitatea ştiinţifică şi cercetarea ştiinţifică e o diferenţă. Activitatea ştiinţifică desemnează un domeniu mai amplu şi mai cuprinzător de acţiuni, pe când cercetarea ştiinţifică este restrânsă la un domeniu de aplicabilitate caracterizat de anumite condiţionări.[21]

> CERCETÁRE ~ări f. 1) v. A CERCETA. 2) Studiu amănunţit efectuat în mod sistematic cu scopul de a cunoaşte ceva; investigaţie. O ~ valoroasă. 3) mil. Acţiune de culegere a informaţiilor despre inamic; recunoaştere. ~ări secrete.[22]

Cercetarea ştiinţifică desemnează procesul de căutare sistematică, uneori accidentală, de noi cunoştinţe ce se desfăşoară, de regulă, în cadrul domeniilor fundamentale de ştiinţă sau în cadrul domeniilor ştiinţifice de studii.

Prin definiţie, activitatea de cercetare se referă la producerea de noi cunoştinţe, care pot fi noi, numai dacă sunt recunoscute ca atare în cadrul domeniilor fundamentale de ştiinţă sau în cadrul domeniilor ştiinţifice de studii. În caz contrar, nu poate fi vorba de o activitate de cercetare, ci de documentare.

Din perspectiva conţinutului, cercetarea este un proces activ şi sistematic pentru a descoperi, a interpreta sau a revizui fapte, evenimente, comportamente sau teorii, ori pentru a realiza aplicaţii practice cu ajutorul unor metode, procedee, instrumente şi atitudini recunoscute drept ştiinţifice.

Diseminarea rezultatelor cercetării se face în principal prin publicaţii ştiinţifice sau prin publicaţii cu caracter ştiinţific, iar popularizarea rezultatelor cercetării se face prin intermediul mijloacelor mediatice.

3.1. TIPURI DE CERCETARE ŞTIINŢIFICĂ[23]

O primă tipologie a cercetării ştiinţifice este dată de criteriul modalităţii de desfăşurare: 1) cercetare pură, care mai e numita şi fundamentală sau de bază şi 2) cercetare aplicativă.

---

[21] Pisoschi, A., *op.cit.*

[22] Noul dicţionar explicativ al limbii române, Editura Litera Internaţional, 2002 (NODEX, 2002) http://dexonline.ro/definitie (accesat la 19.09.2013).

[23] Pisoschi, A., *op.cit.*

Trebuie menţionat faptul că epistemologii, cercetătorii şi analiştii vieţii ştiinţifice nu s-au mulţumit cu simpla împărţire în cercetare fundamentală şi cercetare aplicativă şi au căutat să delimiteze tipurile de cercetare ştiinţifică în funcţie de numeroase alte criterii. Unii specialişti din domeniul taxonomiei ştiinţifice adăugă la cele două de mai sus şi 3) cercetarea de dezvoltare, 4) cercetarea-acţiune şi 5) cercetarea strategică. După un alt criteriu – tipul de orientare al cercetării – se disting 1) cercetări orientate către concluzii şi 2) cercetări orientate către decizii.

Unii epistemologi iau în considerare criteriul finalităţii ştiinţifice, potrivit căruia cercetarea se distinge prin tipul de produse ştiinţifice realizate**,** aşa cum se prezintă în tabelul de mai jos. Această clasificare are multe asemănări cu clasificarea realizată în funcţie de obiective.

TIPUL DE CERCETARE	**TIPUL DE ABORDĂRI**	**METODE DE COLECTARE A DATELOR**
EXPLORATORIE, cu scopul de: - studiere a fenomenelor - pregătire a unei alte cercetări	- studiul de caz	- observaţia participativă - interviul
EXPLICATIVĂ, cu scopul de: - explicare a factorilor care determină fenomenele	- studiul de caz comparativ - studiul istoric - etnografie	- observaţia - interviul - chestionarul - analiza documentelor
DESCRIPTIVĂ/DE ÎNŢELEGERE, cu scopul de: - documentare asupra fenomenelor - înţelegere a fenomenelor	- studiul de caz - etnografia	- observaţia - interviul - chestionarul - analiza documentelor
PREDICTIVĂ, cu scopul de: - predicţie a evenimentelor - predicţie a comportamentelor "technology asaessment"	- experimentul - simularea - statistica	- chestionarul - analiza de conţinut
DE INGINERIE, cu scopul de: - realizare a unui produs	- experimentul - informatica - managementul	- cantitative

Tabelul 1. Clasificarea cercetărilor ştiinţifice în funcţie de finalitatea lor (după A.. Pisoschi,; A. Ardelean: *Aspecte metodologice în cercetarea ştiinţifică*, 2007.)

După criteriul surselor folosite în cercetare, se disting 1)cercetarea documentară şi 2) cercetarea empirică (bazată pe experiment). Această clasificare, în plus, face şi distincţia dintre 1.1) cercetarea istorică, 1.2) cercetarea bibliografică şi 1.3) analiza de conţinut şi 2.1) cercetarea făcută în laborator sau 2.2) cercetarea făcută pe teren.

Unele tipologii consideră locul specific în care se efectuează cercetarea drept un criteriu important de clasificare, în urma aplicării căruia rezultă:1) cercetare de laborator sau 2) cercetare de teren. Criteriul locului specific se combină uneori cu mărimea amploarea acestuia, rezultând 1) cercetare de tip laborator,2) cercetare de tip pilot şi 3) cercetare de tip industrială.

Un alt criteriu de clasificare a cercetărilor ştiinţifice este *interdisciplinaritatea***,** care se referă la gradul de combinare a mai multor abordări sau paradigme. Din acest punct de vedere, cercetarea ştiinţifică poate fi:

- *multidisciplinară* – cercetarea care constă în alăturarea sau suprapunerea cercetărilor efectuate asupra aceluiaşi „obiect" de către cercetători din domenii de cercetare diferite, de către cercetători care au diferite puncte de vedere şi abordări specifice; raportarea cercetătorului la problema de cercetat se face din perspectiva disciplinei sale iar rezultatul este dat de încorporarea rezultatelor disciplinelor separate;
- *interdisciplinară* – cercetarea realizată de cercetători din domenii diferite, dar dintr-o perspectivă comună, indiferent de natura disciplinelor pe care le acoperă cercetătorii; această abordare impune schimburi de metode şi confruntări care conduc la îmbogăţirea rezultatelor prin punerea în comun a experienţei din diferite discipline;
- *transdisciplinară*– cercetarea ce atinge un nivel ridicat de abstractizare, ce depăşeşte prin rezultatele şi consecinţele sale, domeniul disciplinar din care a pornit.

Dacă se ia drept criteriu setul de obiective al cercetării**,** atunci cercetarea poate fi clasificată astfel**:**

- *descriptivă*– cercetarea care descrie fapte, obiecte, evenimente, comportamente etc., utilizând diferite strategii de observare ca studiul de caz, analiza de conţinut, ancheta, studiul comparativ etc.;
- *experimentală*– cercetarea care caută să explice un fenomen, o relaţie dintre cauze şi efecte etc., prin stabilirea, determinarea şi măsurarea unor variabile;
- *acţională/intervenţională* –(*action research*) cercetarea care se caracterizează prin intervenţia activă şi intenţională a cercetătorului chiar în timpul cercetării în scopul transformării realităţii cercetate; cercetarea acţională urmăreşte două scopuri: obţinerea de noi cunoştinţe şi schimbarea realităţii prin acţiune/intervenţie;
- *teoretică*– cercetare care urmăreşte să teoretizeze utilizând exclusiv o analiză conceptuală bazată pe reguli logice;unii specialişti consideră că acest tip de cercetare poate fi doar o etapă în demersul cercetării.

Trebuie menţionat faptul că în clasificarea tipurilor de cercetări cercetarea bibliografică apare destul de rar deoarece are un statut aparte, scopul ei fiind acela de a furniza informaţii, dar ea trebuie luată în considerare, deoarece în lucrările de cercetare ocupă un loc particular. Cercetarea bibliografică poate fi 1) signaletică– cercetare prin care se adună toate informaţiile despre subiectul dat; 2) analitică– cercetarea prin care este realizată o analiză de conţinut; sau 3) critică– cercetare prin care se adaugă fiecărei publicaţii o componentă critică.

Nr. crt.	TIP DE CERCETARE	OBIECTIV	DEMERS DE INVESTIGARE	SCOP
1	descriptivă	descriere	observare	înţelegerea sau explicare
2	experimentală	explicare	experimentare	coroborarea ipotezelor
3	cercetare-acţiune	transformare	intervenţie	înţelegere
4	teoretică	teoretizare	analiză conceptuală	înţelegere sau emitere de predicţii

Tabelul 2 Tipologia cercetării în funcţie de obiective (după A.. Pisoschi,; A. Ardelean: *Aspecte metodologice în cercetarea ştiinţifică*, 2007.)

3.2. METODOLOGIA CERCETĂRII ŞTIINŢIFICE

Metodologia cercetării ştiinţifice desemnează cunoaşterea modalităţii specifice a ştiinţei în care se producere cercetarea de realizare a demersului raţional, atitudinal, procedural, instrumental şi teoretic întreprins de cercetător pentru a afla adevărul, pentru a descoperi cauze sau conexiuni, pentru a găsi soluţii, pentru a descifra înţelesul conceptelor şi faptelor.[24]

> **METODOLOGÍE** s. f. **1.** Parte a filozofiei care se ocupă cu analiza teoretică a metodelor de cunoaştere. **2.** Totalitatea metodelor de cercetare folosite într-o ştiinţă. **3.** Metodă de cunoaştere cu maximum de generalitate; metoda cea mai generală de cunoaştere. **4.**Metodă (**2**).[25]

Metodologia de cercetare are preponderent caracter normativ şi este constituită din *principii teoretice* (concepţia teoretică a disciplinei), *metode şi tehnici de culegere a datelor* (suportul informaţional-faptic), *metode şi tehnici de tratare a datelor* (dimensiunea prelucrării cantitative), *procedee logice de analiză şi generalizare* (construcţia şi sistematizarea teoriei) şi componenta pentru *punerea în aplicarea* a acestora (*know-how* – cale prin care se poate ajunge la atingerea unei finalităţi aşteptate în cercetare).

SISTEMELE METODOLOGICE CLASICE[26]

1. *Sistemul formal deductiv* (Leibnitz) – e bazat pe reflexii teoretice exploratorii şi construcţii logico-matematice (formale) elaborate de cercetător prin respectarea unor principii logice ale domeniului de referinţă.
2. *Sistemul consensual-inductiv* (Locke) – reprezintă culegerea de opinii şi judecăţi ale specialiştilor în domeniu pentru formalizarea unei problematici necesare generării de date şi informaţii.

---

[24] Nagy, Csaba, *op.cit.*

[25] Academia Română, Institutul de lingvistică "Iorgu Iordan", Dicţionarul explicativ al limbii române (ediţia a II-a revăzută şi adăugită) Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2009 , varianta online: DEX '98 (1998) , http://dexonline.ro/definitie (accesat la 22.01.2015).

[26] Churchman şi Mitroff după Nagy, Csaba, *op.cit.*.

3. *Sistemul reprezentării sintetice* (Kant) –reprezintă construirea şi operarea simultană a două modele alternative concurente dintre care ar trebui ales cel mai potrivit.
4. *Modelul dialectic-conflictual* (Hegel) – presupune dezbateri menite a lămuri caracteristicile şi natura unei probleme.
5. *Modelul pragmatic interdisciplinar* (Singer şi Churchman) – se bazează pe construcţii sintetice cu caracter interdisciplinar şi holistic prin care se poate ajunge la clarificări.
Din perspectivă metodologică, adică potrivit ansamblului de metode şi teorii pe care se bazează, de procedee şi modalităţi de realizare, cercetarea ştiinţifică poate fi 1) *holistică* sau *individualizată*, 2) *sincronă* sau *diacronă*, 3)*fenomenologică***,** *istorică* sau *experimentală*.
Din perspectiva orientării epistemologice a domeniului de referinţă, metodologia poate fi *pozitivistă, constructivistă, interpretativă* sau *critică***.**

3.3. METODA[27]

Metoda reprezintă maniera de cercetare care prescrie, care presupune un anumit mod de a acţiona într-o cercetare ştiinţifică. Metoda constăîntr-un sistem de principii, de reguli şi de mijloace de cunoaştere şi transformare a realităţii. Metoda exprimă concepţia de bază a cercetării.

Metoda presupune un mod sistematic de cercetare, de cunoaştere şi de transformare a realităţii. Exemple*: metoda observaţională, metoda experimentală, metoda statistică, metoda istoric-comparativă,metoda dialectică*.

Metoda adecvată, performantă este cea care permite avansarea spre descoperirea reală a lumii, este demersul care, facilitând studierea unui anumit subiect, ne permite să facem distincţii argumentate de tipul: adevărat/fals, real/ireal, obiectiv/subiectiv etc.
Metoda stabileşte distincţii, permite stabilirea de raporturi, stabilirea de limite, înfruntă inacceptabilul şi este cel mai promiţător „instrument de lucru“ al cercetătorului.

3.4. METODELE CERCETĂRII ŞTIINŢIFICE[28]

Metodele cercetării ştiinţifice pot fi calitative, cantitative sau mixte. O parte dintre aceste metode vor fi prezentate în cele ce urmează.

[27] Nagy, Csaba, *op.cit.*
[28]Pisoschi, A., *op.cit.*

3.4.1. METODE CALITATIVE

McCaslin şi Wilson Scott menţionează următoarele categorii de produse ştiinţifice ale metodelor calitative:

1. *biografia* – reprezintă studierea vieţii şi experienţelor profesionale ale unui individ, aşa cum sunt relatate cercetătorului sau găsite în documente şi/sau arhive; aici sunt incluse biografii, autobiografii, povestiri ale vieţii şi istorii orale despre autorul în cauză. Cercetătorul culege date cu ajutorul interviurilor şi documentelor de mai multe tipuri (jurnale, istorii ale familiilor, articole de ziar etc.) iar rezultatul ia forma povestirilor, legendelor, revelaţiilor şi a conţinutului istoric pentru a reda o imagine vie a vieţii individului studiat.

2. *fenomenologia* – este definită ca studiul semnificaţiei experienţei unui fenomen împărtăşit de către mai mulţi indivizi. Cercetătorul reduce datele adunate din interviuri lungi (care descriu experienţa împărtăşită de către mai mulţi indivizi) la o semnificaţie centrală sau la esenţa experienţei. Cercetarea este concentrată pe degajarea fenomenului cercetat din ansamblul, din cadrul apariţiei sale şi pe degajarea semnificaţiilor acestei manifestări.

3. *teoria fundamentată* – este metoda prin care cercetătorul generează o schemă analitică abstractă a unui fenomen, o teorie ce explică acţiunea, interacţiunea sau procesul. Această analiză apare în primul rând din colectarea datelor de interviu, din realizarea mai multor vizite pe teren (eşantionare teoretică), prin care se încearcă dezvoltarea şi interrelaţionarea categoriilor de informaţii prin intermediul unei comparaţii constante, în final elaborându-se o teorie specifică contextului.

4. *etnografia* – reprezintă studiul unei culturi sau unui grup social (sau al unui individ ori al unor indivizi din cadrul unui grup), bazat în primul rând pe observaţii directe, nemijlocite şi pe o perioadă prelungită de timp petrecut de către cercetător pe teren. Cercetătorul ascultă şi înregistrează manifestările indivizilor studiaţi cu intenţia de a le genera un portret cultural.

5. *studiul de caz* – este o investigaţie a unor sisteme interdependente (legate unele de altele) cu concentrarea pe un caz sau pe o anumită problemă. Studiul calitativ de caz, bazat pe diverse instrumente colectoare de date, asigură o investigaţie în profunzime.

Figura 3: Legăturile în cadrul metodelor calitative (după A.. Pisoschi,; A. Ardelean: *Aspecte metodologice în cercetarea ştiinţifică*, 2007.)

3.4.2. METODE CANTITATIVE

Cercetarea prin culegerea de date cu ajutorul metodelor cantitative (denumită prescurtat cercetarea cantitativă) este un proces sistematic, obiectiv şi precis în care pentru obţinerea de informaţii despre un anumit subiect sau despre o anumită temă sunt folosite datele numerice. Cercetarea cantitativă se bazează pe procese deductive şi *verifică teorii*, spre deosebire de cercetarea calitativă care are o tendinţă inductivă şi *generează teorii*. Prin urmare, cercetarea prin culegerea de date prin metode cantitative produce rezultate care pot fi generalizate. Cercetarea cantitativă este obiectivă, deductivă şi generalizabilă.

3.4.3. METODE COMBINATE (MIXTE)

Pentru complementaritatea metodelor calitative şi cantitative şi pentru utilizarea lor combinată se dau diferite argumente, dintre care citǎm: argumente pragmatice; argumente metodologice; argumente tehnice; argumente epistemologice.

Utilizarea metodelor combinate, interdisciplinare urmăreşte eliminarea deficienţelor de abordare în studii care implică probleme etice, de mediu, sociale, legislative etc.

3.5. ETAPELE CERCETĂRII ŞTIINŢIFICE[29]

3.5.1. FORMULAREA PROBLEMEI

- *Problema generală:*articularea proiectului cu cercetările anterioare pentru a contura un cadru operaţional realist şi pertinent; câteva întreţineri nedirective sau observaţii permit mai buna specificare a problemei;
- *Activitatea cercetătorului:* cercetare teoretică, întâlniri cu practicieni competenţi, validare director sau responsabil de cercetare;
- *Rezultate:*o întrebare pentru a răspunde, o sinteză teoretică (literatura de specialitate), alegerea unei metodologii;
- *Control:*problematizare coerentă în funcţie de criteriile de cercetare (corespondenţă cu realitatea, posibilitatea de operaţionalizare, posibilitatea de observare etc.); poziţionare critică.

3.5.2. DEFINIREA OBIECTIVELOR CERCETĂRII

- *Problema generală:*pre-structurarea planului de cercetare pentru a putea corela studiile empirice cu problemele sau rezultatele aşteptate;
- *Cercetătorul:* formularea de întrebări precise şi abordări ale terenului ce va fi explorat;

[29]Marie-Fabienne Fortin –*Fondements et étapes du processus de recherche, Méthodes quantitatives et qualitatives*, 2e édition, Chenelière Éducation, Montreal, 2010.

- *Rezultate:*întrebări secundare ca elemente de ghidare în cercetare; o unitate de analiză (organizaţie, grup, individ, problemă); stabilirea metodologiei în funcţie de obiectivele cercetării şi de posibilităţile de acces pe teren;
- *Control:* validarea obiectivelor teoretice de către o autoritate ştiinţificăşi discutarea deschisă cu practicieni.

3.5.3. PREGĂTIREA STUDIILOR EMPIRICE ŞI ENUNŢURILOR REFERINŢELOR TEORETICE

- *Problema generală:*a cunoaşte diferitele etape prin care va trece cercetarea pentru a găsi mereu oportunităţile metodice şi a elimina diversiunile posibile;
- *Cercetătorul:* cercetare de teren pentru observare; adaptarea problematicii, formularea explicită a protocolului de cercetare, pregătirea cadrului de referinţă pentru analiză;
- *Rezultate:* unitatea de analiză, terenul, planul de cercetare, referenţiale importante, confruntare între teorie şi practică prin evaluare şi adaptare între obiect şi metodologia pusă în aplicare;
- *Control:* validare prin rezultatele culegerii datelor vizate şi redactarea părţii metodologice.

3.5.4. DEFRIŞAREA TERENULUI ŞI CONFRUNTAREA CU TEORIA

- *Problema generală:* discernerea între explicaţiile provizorii întărite prin concepte şi propunerile care nu găsesc răspunsuri verificate în teorie;
- *Cercetătorul:* în funcţie de problemă şi teren; înregistrare date, restabilirea lanţului de cauze; confruntarea cu teoria; microanalize pe datele observate;
- *Rezultate***:** o bază organizată de date sau de informaţii şi de referinţe teoretice explicite prin intermediul unui dicţionar tematic şi prime analize;
- *Control:* înregistrarea activităţii cercetătorului (jurnal de cercetare), diversitatea şi fidelitatea surselor, discutarea cu specialiştii pe teren.

3.5.5. ANALIZA

- *Problema generală:*trierea şi structurarea datelor prin codificare (dicţionar tematic definitiv), redactarea unui raport de teren (stare, cronologie, situaţie în raport cu teoria);
- *Cercetătorul:*construcţia de instrumente de analiză şi interpretare, realizarea de descrieri, explicaţii (locale, cauzale, globale...) şi verificări contextuale;
- *Rezultate:*propuneri de explicare a realităţii observate pe baza întrebărilor iniţiale şi unei argumentaţii explicite (inducţie, deducţie, recursivă) a legăturilor dintre fapte şi teorie; probleme de taxonomie: continuitate, amplitudine, rata de schimbare, tendinţe, periodicitate;
- *Control:*înregistrarea tuturor operaţiilor, etica cercetătorului.

3.5.6. REVENIREA PE TEREN

- *Problema generală:*asocierea actorilor de pe teren la explicaţiile furnizate; libertate ca principiu esenţial în cercetare**;**
- *Cercetătorul:*propunerea de rezultate actorilor de teren, înregistrarea acceptării sau criticilor acestora, integrarea reacţiilor acestora în analiză**;**
- *Rezultate:*validarea de către actorii de teren şi îmbogăţirea rezultatelor sau posibilitatea generării unei noi problematici;
- *Controlul:*discuţia, dezbaterea, confruntarea de la egal la egal cu actorii de teren pentru a testa înţelegerea teoretico-empirică.

3.5.7. REVENIREA LA TEORIE

- *Problema generală:* articularea explicită a teoriei şi practicii; consolidarea componentei teoretice;
- *Cercetătorul:* confruntarea rezultatelor obţinute cu teoriile anterioare, propuneri de respingere, îmbogăţire, experimentare;
- *Rezultate:* înţelegerea contribuţiei cercetării la problematica ştiinţifică şi la acumularea de cunoştinţe;
- *Control:* discutarea criteriilor care probează caracterul ştiinţific (pertinenţă, fecunditate, validitate, fidelitate) al elementelor de contribuţie pentru a disocia ceea ce este de domeniul rezultatelor, propunerile şi construcţiile teoretice.

3.5.8. REDACTAREA FINALĂ

- *Problema generală:* disocierea analizei de prezentarea analizelor; prezentare raţionalizată (problematică, literatură de specialitate, metodologie, analize, rezultate şi discuţii) considerând scopul: comunicarea ştiinţifică;
- *Cercetătorul:* scrierea cu rigoare şi grijă pentru a stârni interes asupra rezultatelor cercetării;
- *Rezultate:* un document comunicabil pentru comunitatea vizată; documente explicative pentru actorii cercetării;
- *Control:* Inteligibilitatea documentelor pe baza criteriilor ştiinţifice specifice metodologiei folosite.

3.5.9. COMUNICAREA

- *Problema generală:*în funcţie de mod de prezentare (comunicare, articol, studiu de cercetare, raport de cercetare, monografie sintetică etc.); sistematizare, argumentare, demonstrare; convingerea specialiştilor în domeniu;
- *Cercetătorul:* prezentare atentă, pertinentă, coerentă, structurată şi atractivă; folosirea unor stimuli specifici de atragere a atenţiei;
- *Rezultate:* sensibilizarea sau convingerea publicului vizat; recunoaşterea valorii rezultatelor obţinute;

- *Control:* opiniile specialiştilor în domeniu; impact asupra domeniului; utilizare practică a rezultatelor.

3.5.10. TESTAREA INIŢIALĂ A PROIECTULUI

Criteriul de validare	Testul	Exemple
Plauzibilitate	Justificare teoretică sau paradox neexplicat	Validitatea actuală a conceptelor
Operaţionalizarea	Acces la teren sau fapte, durata şi amploarea muncii	Discursurile strategice ale conducătorilor de întreprinderi
Verificabilitate	Reperarea contextelor semnificative (legitimitatea empirică)	Diferenţierea strategiilor marilor grupuri de distribuţie
Corespondenţa cu realitatea	Înţelegerea de către actorii sau specialiştii domeniului	Relaţia dintre certificarea calităţii şi performanţă

Tabelul 4: Testarea Proiectului (după A.. Pisoschi,; A. Ardelean: *Aspecte metodologice în cercetarea ştiinţifică*, 2007.)

3.6. TERMINOLOGIA CERCETĂRII ŞTIINŢIFICE[30]

TEHNICA Ansamblu de prescripţii acţionale folosite pentru a realiza o activitate eficientă, grup de procedee folosite pentru a realiza o lucrare sau pentru a obţine un rezultat determinat. (Exemple: convorbirea, întreţinerea, analiza factorială, ajustarea statistică, analiza documentară, eşantionarea, aşchierea etc.)

PROCEDEU Element al tehnicii care permite obţinerea directă a unui anumit rezultat sau soluţia practică la care se recurge pentru a efectua o acţiune sau lucrare. (Exemple: gruparea statistică, estimarea varianţei, clasificarea etc.)

INSTRUMENT Unealta sau artificiul tehnic prin intermediul căruia se realizează o lucrare sau o acţiune de cercetare. (Exemple : tabelul, foaia de observaţie, fişa de înregistrare, ghidul interviului, indicele, coeficientul, elasticitatea, scala de măsurare sau programul utilitar.)

STRATEGIA DE CERCETARE Concepție, viziune de cunoaștere științifică a unei probleme care se bazează pe o combinare judicioasă și eficientă a metodelor, tehnicilor, regulilor, principiilor, instrumentelor și know-how-ului specific, concepție, viziune de cunoaștere științifică a unei probleme care se bazează pe o combinare judicioasă și eficientă a

[30] după Nagy, Csaba, *op.cit.*

metodelor, tehnicilor, regulilor, principiilor, instrumentelor și know-how-ului specific, în funcţie de natura problemei de cercetare, scopului şi obiectivelor cercetării.

Tipuri de strategii de cercetare:

- experimentală şi neexperimentală;
- comparativă şi necomparativă;
- studiu de caz (cazuistica sau monografica) sau pentru fenomene de masă (statistice);
- longitudinale (în timp sau diacrone) sau transversale (la un moment dat sau sincrone);
- interacţionale (cercetător - subiect) sau non-interacţionale;
- calitative sau cantitative;

INFERARE Operaţiune logică, prin care se avansează o judecată provizorie (concluzie), neprobată, pe baza unei relaţii cu alte judecăţi considerate adevărate (premise).

IPOTEZA Enunţ cu caracter provizoriu, supoziţie consistentă, rezultată din raţionamente logice sau pe baza unei intuiţii specifice a cercetătorului. Ipoteza constă din corelarea logico-funcţională a unei variabile independente cu una dependentă şi conţine o relaţionare de tip cauzal.

Procedee de construcţie a ipotezelor:

- *Procedeul concordanţei* : explicarea unui fenomen în funcţie de cauzele puse în evidenţă pentru alţi factori;
- *Procedeul diferenţei*: identificarea cauzei apariţiei unui fenomen în funcţie de îndeplinirea unui set de condiţii dar nu şi la concretizarea aceloraşi condiţii în aceeaşi configuraţie;
- *Procedeul mixt*(al concordanţei şi diferenţei): efectul este produsul unor combinaţii factoriale dar nu şi a altora, cuprinzând doar unii din factorii fiecăreia din combinaţiile respective;
- *Procedeul reziduurilor*: prin recurs simultan la deducţie şi inducţie ; punctul de plecare este o lege cunoscută (factorul **a** determină apariţia efectului **b**, de exemplu);
- *Procedeul variaţiilor concomitente*: se poate avansa presupunerea că o combinaţie de factori produce efectul analizat iar dacă acest efect este variabil în acelaşi mod doar faţă de unul din factor, dar nu şi faţă de ceilalţi atunci cauza este doar factorul iniţial;
- *Procedeul analogiei*: din concordanţa unor caracteristici a două fenomene se poate trage concluzia că între acestea există şi alte asemănări de conţinut şi proprietăţi interne.

OPERATIONALIZAREA CONCEPTUALĂ Operaţie raţională simbolică, al cărei conţinut şi/sau sens este desfăşurat pe baza definiţiei elaborate în condiţii determinate. Operaţionalizarea conceptuală trebuie să conţină elemente *sigure, măsurabile şi, implicit, comparabile si analizabile*.

• **Etapele operaţionalizării conceptuale:**

- precizarea explicită a conţinutului;
- specificarea dimensiunilor conceptului;
- identificarea sau construirea indicatorilor sau a mărimilor caracteristice.

4. DISCURSUL ŞTIINŢIFIC

Discursul ştiinţific vehiculează cunoştinţele în mediul de învăţământ şi de cercetare şi se distinge de discursul de popularizare a ştiinţei prin densitatea informaţiei şi prin limbajul specializat.[31]

Diseminarea rezultatelor cercetării ştiinţifice extinde fondul de cunoştinţe în domeniu şi permite sincronizarea cunoaşterii şi cercetării, comunicarea ştiinţei fiind o condiţie a progresului cunoaşterii. Comunicarea rezultatelor cercetării ştiinţifice este un examen pentru orice cercetător; de modul cum este prezentat aportul său la cunoaştere depinde şansa ca cercetarea sa să devină un punct de pornire pentru alte demersuri teoretice sau aplicative.

Fiecare domeniu de studiu a dezvoltat propriul limbaj specializat care permite transmiterea eficientă a cunoştinţelor. Vehicularea performantă a limbajului specific nu e doar condiţie a însuşirii aparatului teoretic, ci şi o condiţie a participării active la discursul ştiinţific. Discursul ştiinţific prezintă forme specifice pentru fiecare domeniu şi pentru fiecare epocă de cunoaştere. Textul ştiinţific este expresia concretă a demersului discursiv de comunicare a cunoştinţelor. În mediul ştiinţific, eficienţa comunicării este apreciată în funcţie de formularea adecvată a discursului, de pertinenţa şi autenticitatea exprimării, de structurarea riguroasă a textului ştiinţific.

4.1. TEXTUL ŞTIINŢIFIC

Textul ştiinţific este, din perspectivă comunicaţională, produsul care exprimă informaţia ştiinţifică, mesajul scris sau oral care certifică competenţa specialistului într-un domeniu de studiu[32]. Textul ştiinţific manifestă o varietate de concretizări: de la discursul specializat, la prezentările de popularizare a ştiinţei; în continuare ne vom referi la textele ştiinţifice, realizate în mediul universitar de învăţământ şi de cercetare, care se adresează unui public specializat şi au circulaţie preponderent în mediul ştiinţific. În acest sens, orice lucrare universitară realizată de studenţi, fie că e vorba despre un referat de seminar, de o aplicaţie de curs, de o comunicare prezentată cu prilejul unor manifestări ştiinţifice sau de o lucrare complexă susţinută la încheierea unui ciclu de studii, e un text ştiinţific.

---

[31] Daniela Rovenţa –Frumuşani, *Analiza discursului. Ipoteze şi Ipostaz*e, Ediţia a II-a, Editura Tritonic, Bucureşti, 2012

[32] Ilie Rad, *Cum se scrie un text ştiinţific. Disciplinele umaniste*, Iaşi, Polirom, 2008.

Textul este o succesiune ordonată de cuvinte, propoziţii, fraze prin care ni se comunică idei[33]. După scopul comunicării, tipologia textelor[34] distinge între: testul narativ, textul descriptiv, textul informativ şi textul argumentativ.

- **Textul narativ** conţine povestirea, relatarea unei succesiuni de evenimente desfăşurate în timp şi spaţiu, indiferent de raportarea la realitatea obiectivă.
- **Textul descriptiv** conţine prezentarea de informaţii despre obiecte, personaje, locuri, fenomene ale naturii etc., indiferent de raportarea la realitatea obiectivă.
- **Textul informativ** realizează transmiterea unor informaţii ce privesc date, fapte, fenomene, din realitate şi înglobează, printre altele, informaţiile din actualitate sau textele utilitare.
- **Textul argumentativ** urmăreşte convingerea publicului în legătură cu un anumit punct de vedere, indiferent de valoarea sa de adevăr, presupune actualizarea anumitor relaţii logice – deducţie, inducţie, analogie, cauzalitate – şi vizează modificarea dispoziţiilor interioare ale interlocutorilor, fie ca este vorba de convingeri intelectuale, atitudini emoţionale sau acţiuni fizice (James Kinneavy, 1971).

Pasaje narative şi descriptive sunt prezente preponderent în literatura artistică, de ficţiune; pasaje informative şi argumentative sînt prezente mai ales în scrierile non-literare, non-ficţionale. Prezenţa unuia sau altuia dintre tipurile de text nu e restricţionată doar la discursul literar, beletristic, respectiv, la discursul obiectual, non-ficţional, ele pot interfera, însă în astfel de cazuri ponderea lor e diferită, în funcţie de natura temei în discuţie şi de intenţia comunicării.

În funcţie de stilul exprimării, de limbajul folosit, de modul de prezentare a ideilor, limba română contemporană distinge cinci **stiluri funcţionale[35]: 1. ştiinţific, 2. oficial (juridic-administrativ), 3. publicistic, 4. beletristic (artistic), şi 5. colocvial (familiar).**

Informaţiile formulate în stil ştiinţific pot fi transmise prin diverse tipuri de text: argumentativ, descriptiv, informativ, explicativ. Astfel, putem considera **textul ştiinţific: un tip de text structurat argumentativ şi exprimat în stil ştiinţific.**

4.2. ARGUMENTAREA ŞTIINŢIFICĂ

Argumentarea este reprezentată de totalitatea argumentelor aduse pentru a demonstra ceva[36]. Premisa unei argumentări corecte şi eficiente presupune

[33] http://invatamromana.blogspot.ro/2010/02/tipuri-de-texte.html (accesat la 19.09.2013)
[34] *Ibid.*
[35] *Ibid*
[36] dexonline.ro/definitie/argumentaţie (accesat la 05.01.2015%

definirea exactă a termenilor cu care se va opera, pe de o parte, pentru a arăta că este cunoscut conţinutul conceptelor utilizate şi, pe de alta, pentru a preveni ambiguităţi sau neînţelegeri. Argumentarea se bazează pe fapte şi dovezi, evită subiectivismul şi ideile preconcepute. Ordinea argumentelor trebuie să corespundă modului natural în care oamenii gândesc şi se raportează la lumea înconjurătoare.

Pentru organizarea ideilor[37] e adoptat unul din tipurile de elaborare a discursului: analitic (descompunerea în subprobleme), bazat pe opoziţie (aspecte negative / aspecte pozitive), pe raţionament cauzal (identificarea lanţurilor explicative), pe raţionament deductiv/inductiv (de la general la particular sau de la particular la general), prin reducere la absurd (relevând consecinţele inexistenţei elementului analizat), bazat pe raţionamentul dialectic (teza, care vizează aspectele pozitive / antiteza, care tratează aspectele negative / sinteza, prin care cercetătorul aduce o contribuţie originală, evaluând fenomenul studiat)[38]

O **tehnică de dezvoltare a ideilor**[39] utilă eventual pentru redactarea unei lucrari universitare se bazează pe relaţia între: **CAUZĂ – EVENIMENT – EFECT**.

Locul central dintre cei trei termeni este ocupat de eveniment, pe care autorul trebuie să îl prezinte cu suficientă claritate pentru ca cititorul să înţeleagă atât cauzele, cât şi efectele. Autorul poate opta pentru una dintre următoarele direcţii de prezentare: 1. descrierea evenimentului şi comentarea cauzelor; 2. descrierea evenimentului şi comentarea efectelor; sau 3. descrierea evenimentului şi comentarea raportului cauză – efect.

Alegerea uneia sau alteia dintre aceste direcţii de prezentare permite accentuarea ideilor în mod diferit: prima se concentrează pe analiza cauzelor; a doua pe analiza efectelor, iar a treia analizează procesualitatea. Interpretarea corectă fenomenelor este posibilă, indiferent de direcţia aleasă, autorul este liber să aleagă calea care i se pare cea mai potrivită pentru prezentarea cercetării sale.

TERMINOLOGIE SPECIFICĂ ARGUMENTĂRII

ARGUMENT[40] **–** raţionament, dovadă adusă în sprijinul unei afirmaţii.
Argumentare – proces de justificare logică a unei propoziţii pe care vrem să o susţinem,activitate verbală, de natură intelectuală şi socială, prin care se poate realiza

[37]Discursul argumentativ ca tip discursive.http://www.scrigroup.com/management/ cominicare/ DISCURSUL-ARGUMENTATIV-CA-TIP-81543.php (accesat la 19.09.2013)

[38] Ferréol şi Flageul, apud. Septimiu Chelcea,: *Metodologia elaborării unei lucrări ştiinţifice*, comunicare.ro, Bucureşti, 2003.

[39] Andra Şerbănescu,: *Cum se scrie un text*, Polirom, Iaşi, 2000.

[40] http://www.scrigroup.com/management/cominicare/ARGUMENTAREA-Introducere-Defin21294.php (accesat la 04.01.2015)

justificarea sau respingerea unor opinii. Argumentarea este motivată printr-un dezacord real, probabil sau posibil intre colocutori. Argumentarea se supune întotdeauna legilor adecvării contextuale. Pentru ca discursul să fie acceptat el trebuie să se sprijine pe probe. O tipologie a probelor distinge: probe naturale /extrinseci , evidente (fapte expuse) sau ieşite din context - şi artificiale (intrinseci) care sunt create prin şi în discurs. Argumentarea lasă receptorului libertatea de alegere, lucru care nu este valabil în cazul demonstraţiei. (Vezi şi: Ştiinţele de paradigmă demonstrează; ştiinţele de tendinţă argumentează.)

RAŢIONAMENT[41] **-** proces de extragere a unei informaţii implicite dintr-un set de propoziţii şi explicitarea ei prin acţiuni comparante, corelante sau inferenţiale. Raţionamentul generează proceduri argumentante de posibilitate sau de necesitate, după cum poate elabora şi strategii demonstrante a unor afirmaţii sau a opusului acestora. Raţionamentul este un lanţ de judecăţi, al cărui obiectiv este obţinerea de noi adevăruri.

JUDECATĂ[42] **-** formă fundamentală de logică, exprimată prin propoziţii prin care se afirmă sau se neagă ceva si care are o valoare de adevăr (adevărat sau fals). Intr-un raţionament, o judecată numită premisă este legată de o alta, concluzia, prin operaţia logica numita **inferenţă**. Tipuri de raţionament: *Raţionamentul deductiv*: Din premise cu caracter general se extrage o concluzie cu caracter particular. Putem gândi aceasta abordare într-o manieră „top-down": - se pleacă de la o teorie generală în problema studiată / se definesc unele ipoteze care trebuie testate / se fac observaţiile necesare / în funcţie de acestea, teoria este confirmată sau nu. *Raţionamentul inductiv*: De la premise cu caracter particular se ajunge la o concluzie generală. Această abordare parcurge drumul invers, „bottom-up": se pleacă de la unele observaţii / se determină modele /se propun ipoteze care să le include / se formulează o teorie.

SOFISM[43] **-** eroare de raţionament. Sofisme frecvente: generalizări pripite, exemple manipulatoare (dacă sunt atipice sau inadecvate), greşeli în stabilirea succesiunii cauză-efect (post hoc, ergo propter hoc), atacul la persoană (ad hominem), argumentul autorităţii (magister dixit), exagerarea consecinţelor, distragerea atenţiei, concluzia nu este o consecinţă a premiselor (non sequitur), reducerea la dilemă (sau/sau).

4.3. STILUL ŞTIINŢIFIC[44]

Stilul ştiinţific este specific tuturor textelor care comunică cunoaştere ştiinţifică, indiferent dacă textul este destinat specialiştilor în domeniu sau publicului larg şi se caracterizează prin **sobrietate** şi **neutralitate** faţă de informaţia expusă. Textul se remarcă prin perspectiva obiectivă, prin neimplicarea autorului în relatarea conţinutului şi prin prezenţa discretă a vocii auctoriale. Mesajul acţionează la nivel raţional, nu emoţional şi convinge prin argumentaţia logică, nu prin apelul la reacţii de ordin afectiv.

---

[41] http://www.scrigroup.com/educatie/psihologie-psihiatrie/Rationamentul-definitie-si-tip92436.php (accesat la 19.09.2013)

[42] http://www.scritub.com/sociologie/filozofie/NOTIUNEA-CA-SISTEM-DE-JUDECATI32757.php (accesat la 19.09.2013)

[43] dexonline.ro/definitie/sofism(accesat la 19.09.2013)

[44] Şerbănescu A., *op.cit.*

Limbajul dezambiguizat şi exprimarea fără echivoc permit receptarea textului doar în sensul intenţionat şi indicat de autor. De aceea, putem afirma că textul ştiinţific este o "operă închisă", dacă preluăm terminologia lui Umberto Eco[45]. Utilizarea unui stil ştiinţific adecvat presupune nu numai stăpânirea terminologiei specifice, ci şi bună cunoaştere a limbii în care este conceput textul şi competenţă avansată de comunicare.

Stilul ştiinţific al lucrărilor universitare şi de cercetare se caracterizează prin **densitatea informaţiei** şi prin utilizarea unui **limbaj specific**: a terminologiei specializate şi a modului de exprimare propriu domeniului, ceea ce îl face mai inteligibil pentru mediul ştiinţific, dar mai puţin accesibil publicului larg.

Particularităţile stilului ştiinţific se referă atât la selecţia vocabularului, cât şi la o sintaxă specifică, în limitele normelor de **corectitudine lingvistică**. Particularităţile stilului ştiinţific pot fi sintetizate astfel: claritate şi concizie!

1. **Claritatea** textului ştiinţific se referă la exactitatea cu care sunt transmise ideile şi este asigurată la nivel lexical şi gramatical prin proprietatea termenilor şi precizia exprimării.

Proprietatea termenilor presupune că prezenţa unui termen în text este adecvată situaţiei şi contextului de comunicare, ca nu forţează normele lingvistice şi că transmite doar sensul intenţionat de autor, astfel încât nu lasă loc pentru interpretări multiple. Imprecizia terminologică generează echivocuri.

Cuvintele sunt folosite în textele ştiinţifice cu înţelesul lor propriu, într-un limbaj referenţial, mai rar cu sensul lor figurat. Frecvent, în discursul ştiinţific, termenii folosiţi au o accepţiune diferită de limbajul comun, un conţinut specific, consacrat de fiecare disciplină de studiu în parte. Astfel, mai multe discipline pot descrie acelaşi obiect de studiu, folosind un vocabular diferit şi o exprimare specifică. Aşadar, autorul trebuie să acorde atenţie adecvării vocabularului exprimării la specificul disciplinei şi la utilizarea accepţiunilor termenilor.

O tendinţă actuală a terminologiei ştiinţifice este anglicizarea. Oricum, terminologia ştiinţifică a preluat dintotdeauna sau, după caz, a inventat termeni în limbile de exprimare ştiinţifică, cu rezonanţă intelectuală, derivate alta dată din greacă sau latină. Astăzi, mai ales în domenii de vârf, inovaţia ştiinţifică este preluată cu terminologia aferentă, iar termenii, eventual, se autohtonizează, printr-o uşoară cosmetizare.

Precizia exprimării urmăreşte transmiterea lineară, strictă şi neutră a ideilor, fără "efecte parazite". Suspansul şi insinuarea, polemica şi pamfletul sunt incompatibile stilului ştiinţific. Ideile transmise de un text ştiinţific trebuie exprimate, în primul rînd, într-un mod inteligibil, dar suficient de

[45] Umberto Eco, Opera deschisă, Editura Paralela 45, Piteşti, 2006.

precis, ca să permită înţelegerea corectă şi completă a mesajului, şi interpretarea dezambiguizată a acestuia, doar în sensul intenţionat de autor.

Cuvinte cu sens vag, general, relativ (de ex: *puţin, mult, unii, un fel de, se, în curând, în scurt timp, o mulţime de, etc.)* semnalizează frecvent amatorismul. Totuşi, termeni imprecişi, care pot fi definiţi doar contextual, precum: *sistem, zonă, lucru, idei, activitate, aspect, natură, caz etc.* sunt utilizaţi frecvent ca elemente deictice, ca sinonime conjuncturale pentru noţiuni anterior definite. Utilizarea lor ca "soluţie de avarie" e altă dovadă de amatorism ştiinţific.

Sintaxa textului ştiinţific e relativ standardizată, corectă, completă, explicită, fără emfază, fără exclamaţii entuziaste, fără hiperbolizări, inversiuni etc. şi fără "licenţe de stil", fără omisiuni "de efect", anacoluturi sau alte structuri cu topică la limita corectitudinii lingvistice. Sintaxa uzuală este forţată uneori de sintagme complexe, deja încetăţenite (de ex: *activitatea comercială şi de relaţii publice* – unde cele două atribute, legate prin conjuncţia *şi* au structură diferită.) În textele ştiinţifice, predomină enumerările. Topica respectă ordinea cuvintelor din limbajul uzual, cu excepţia formulărilor specifice, prezente mai ales în limbajul juridic. Frazele sunt, în general, scurte; raportate la limbajul literar beletristic; în textele ştiinţifice apar frecvent propoziţii coordonate şi mai multe subordonate cauzale şi finale. O frază trebuie să exprime o singură idee. Divagaţiile sunt admise când completează argumentaţia, dar când ar putea deranja fluenţa lecturii, sunt inserate în notele la text.

2. **Concizia** presupune că textul ştiinţific nu conţine nici un cuvânt în plus, fiecare afirmaţie are valoarea ei, fiecare cuvânt contează. Stilul ştiinţific profită de valenţele limbajului comun, pe care le îmbogăţeşte cu particularităţile limbajului specializat pentru a exprima o idee cât mai clar, dar în cât mai puţine cuvinte. De aceea este numit stil funcţional. Concizia nu înseamnă simplificarea informaţiei, ci eliminarea vorbelor "goale", a celor care nu aduc nici un plus de înţelegere.

În textele ştiinţifice, întâlnim un tip de redundanţă necesar pentru sublinierea unor informaţii semnificative. Repetiţia deliberată a ideilor importante este numită **redundanţă funcţională**[46]**.** Frecvent, chiar dacă sunt disponibile sinonime, este preferată repetarea exactă a sintagmei, pentru că astfel aceasta este pusă în evidenţă fără echivoc.

Opusul exprimării concise este ***stilul prolix***[47], care abundă de ***supra-explicitări, elemente verbale irelevante, "înfloriturі" şi repetiţii inutile***. În dorinţa de produce text în lipsă de idei apar exprimări alambicate şi vorbe de "umplutură".

---

[46] Septimiu Chelcea,: *Metodologia elaborării unei lucrări ştiinţifice*, comunicare.ro, Bucureşti, 2003.

[47] Chelcea, S., *op.cit.*

Unele exprimări redundante au făcut deja "carieră" în textele ştiinţifice, încât tind să devină sintagme fixe. De exemplu: *După o perioadă de timp…; Un număr de 30 de...; Absolut esenţial este faptul că…; Exact aceleaşi criterii…* Unele "înfloriturі" neinspirate încă mai persistă prin lucrările universitare. De ex: *Marele, renumitul savant/cercetător de renume mondial…, recunoscut în comunitatea ştiinţifică…; Lucrarea/teoria de importanţă capitală, esenţială, monumentală, strălucitoare, extraordinară, formidabilă* etc. Pleonasmele, oricât de "înfierate", tot mai scapă, unele au devenit aproape locuri comune. De ex: *a prevedea viitorul, scurtă alocuţiune, concluzii finale, fals pretext, proiectarea viitorului, protagonistul principal, conlucrează împreună; continuă să fie menţinut; punte de legătură; îşi aduce aportul; se suprapune peste etc.* Multe idei pot fi exprimate mai direct, mai clar, mai scurt. Elementele lingvistice cu rol strict decorativ, excesul de figuri de stil – metafore, epitete, comparaţii, hiperbole, etc. –, eseismul literar, ascund frecvent fisuri de logică.

4.4. EXPRIMAREA ŞTIINŢIFICĂ

Exprimarea ştiinţifică se referă la prezentarea cunoştinţelor ştiinţifice într-un mod organizat şi într-un limbaj adecvat, astfel încât comunicarea să fie eficientă si eficace. *Eficienţa* se referă la şi presupune alocarea realistă a resurselor pentru atingerea unui scop, iar *eficacitatea* se referă la şi presupune alocarea economică, raţională a resurselor pentru atingerea unui scop.[48]

Stiinţificitatea se concentrează pe autenticitatea demersului ştiinţific şi abordează activitatea ştiinţifică din perspectiva responsabilităţii, a onestităţii cercetătorului, analizînd aspecte de metodica şi etica cercetării. Scrierea ştiinţifică analizează transpunerea în limbaj a cercetării. Ambele aspecte sunt condiţii ale activităţii ştiinţifice. Cunoştinţele care nu sunt comunicate nu pot duce la progres, iar comunicarea pseudoştiinţei sau plagiatul invalidează demersul ştiinţific. În elaborarea lucrărilor universitare studentul va trebui să ţină cont de ele, în egală măsură. Scopul acestui manual este didactizarea procedurilor de redactare a textelor ştiinţifice, astfel încât studentul să fie capabil să prezinte într-o formă competitivă rezultatele cercetării sale.

Analiza aspectelor de ştiinţificitate şi de discurs ştiinţific în preambulul secţiunii aplicative permit studentului informat să urmărească în fazele pre-redacţionale modul în care sunt realizate aceste condiţii în lucrările consacrate şi în toate textele pe care le va consulta, în vederea elaborării propriilor lucrări ştiinţifice. Cunoscând criteriile de performanţă, studentul se va putea concentra deopotrivă asupra conţinutului ştiinţific al textelor studiate cît şi asupra modului de prezentare a informaţiei ştiinţifice. Astfel va deprinde, sperăm, nu numai ştiinţă, ci şi modul de comunicare al cunoştinţelor

[48] dexonline.ro/definitie/eficacitate (accesat la 04.01. 2015)

ştiinţifice. Va învăţa să scrie ştiinţific, uitându-se mai întâi cu atenţie la cum au scris alţi autori; îşi va putea crea apoi propriul stil prin raportare la literatura ştiinţifică , nu bâjbâind printre improvizaţii şi “adaptări“ de circumstanţă.

Având criteriile care definesc un text ştiinţific, studentul va putea aprecia singur un text valoros şi va discerne singur dacă acesta reprezintă o sursă temeinică de documentare. Astfel, în funcţie de anumite informaţii preliminare lecturii: genul de text, autorul, titlul, locul unde a fost publicat, dimensiunea textului, studentul va fi capabil să formuleze aşteptări realiste şi, cel mai probabil, corecte, despre orice text ştiinţific, despre problematica adusă în discuţie de respectivul text, adică despre cât de largă e perspectiva autorului, despre cât de profundă e analiza obiectului de studiu şi despre limbajul textului, adică despre cât de ştiinţifică sau cât de generalistă e exprimarea şi cât de comprehensibil este textul, raportat la propriul nivel de cunoştinţe în domeniu. Odată studiat, textul va aduce un dublu beneficiu: câştig de informaţie ştiinţifică şi dezvoltarea competenţei de comunicare ştiinţifică.

5. LITERATURA ŞTIINŢIFICĂ

Literatura ştiinţifică este modalitatea de reprezentare a rezultatelor cercetării ştiinţifice în vederea regăsirii, utilizării şi prelucrării eficiente a cunoştinţelor produse de-a lungul timpului. Această literatură ştiinţifică este accesibilă în diferite formate tipărite, în formate online, baze de date, biblioteci digitale,medii de stocare magnetică sau optică etc.[49]

"*Literatura ştiinţifică este compusă în esenţă din cărţi (în special tratate şi monografii), articole publicate în reviste, rapoarte de cercetare, memoriile unor conferinţe ştiinţifice (*proceedings*),teze de doctorat, brevete de invenţie, granturi dle cercetare (rapoartele ştiinţifice aferente) etc.*[50]

Rezultatele unor studii, cercetări sau experimente nu pot fi cunoscute de către comunitatea ştiinţifică, decât dacă respectă standarde şi reguli impuse de experienţa şi tradiţia din activitatea ştiinţifică.

Din punctul de vedere al noilor tendinţe în domeniul cercetării ştiinţifice, atestarea ştiinţifică şi ştiinţifico-didactică poate fi apreciată ca *un proces specific de consemnare a calităţii*, iar din punct de vedere conceptual, atestarea ştiinţifică vizează cultura şi etica ştiinţifică şi valoarea semnificaţiilor produselor ştiinţifice şi ştiinţifico-didactice, asigurând, orientând, monitorizând perspectivele şi rezultatele în procesualitatea dezvoltării ştiinţei. Atestarea ştiinţifică şi ştiinţifico-didactică are misiunea de a verifica autenticitatea şi caracterul fundamental al rezultatelor ştiinţifice şi în baza lucrărilor publicate. [51]

5.1. CLASIFICAREA LITERATURII ŞTIINŢIFICE

Tipologia literaturii ştiinţifice este diversă. Clasificarea lucrărilor ştiinţifice se poate efectua după diferite criterii: al conţinutului, al

[49]Marin Vlada *Metodologia conceperii, elaborării şi redactării lucrărilor ştiinţifice*, Conferinţa Naţională de Învăţământ Virtual, ediţia a VII-a, 2009, Universitatea din Bucureşti şi Universitatea Tehnică "Gh. Asachi" Iaşi, 2009, p. 47-53.

[50]Lucian N Vinţan, *Scrierea si publicarea ştiinţifică. Axiologia cercetării ştiinţifice prin abordări scientometrice,* University of Sibiu, Computer Science and Engineering Department, http:// webspace.ulbsibiu.ro/lucian.vintan/html/Acad.pdf (accesat 01.09.2013)

[51]Publicaţiile ştiinţifice, ştiinţifico-metodice şi didactice, Recomandări, Aprobat prin Hotărârea Comisiei de Atestare a CNAA nr. AT-8/1-2 din 23.XII.2010, Variantă redactată, Chişinău, 2010., CNAA - Consiliul Naţional pentru Acreditare şi Atestare (Singurul document găsit în limba română. După ce am căutat pe site-ul MECT: edu.ro şi pe site-urile instituţiilor afiliate).

originalităţii, al destinaţiei, al ariei de cuprindere etc. Pentru a obţine o privire de ansamblu asupra literaturii ştiinţifice, aceste texte ar trebui sortate după un criteriu care să le cuprindă pe toate, ceea ce ar fi destul de dificil, motiv pentru care întotdeauna se vor avea în vedere mai multe criterii de clasificare.

Literatura ştiinţifică poate fi clasificata după criteriul *publicării* în: lucrări publicate, ceea ce presupune că respectivele lucrări au o circulaţie deschisă, asigurată de publicarea la o editură care le distribuie pe piaţă şi lucrări nepublicate, ceea ce presupune că respectivele lucrări sunt destinate uzului intern, că au o circulaţie restrânsă în cadrul instituţiei de cercetare/învăţământ în care au fost elaborate.

Lucrările ştiinţifice publicate pot fi împărţite, la rândul lor, în texte independente şi în texte incluse în volume. Textele ştiinţifice independente pot fi lucrări de referinţă sau enciclopedice –lucrări ample, cu caracter general sau specializat, care se adresează unui public larg – sau lucrări de (strictă) specialitate – care se adresează unui public specializat.

- ***Lucrări de referinţă*** sunt: *enciclopedia*, *dicţionarul*(generale sau specifice unui domeniu de cunoaştere), *glosarul* etc.
- ***Lucrări de specialitate*** sunt: *monografia, tratatul, cursul universitar, manualul, antologia ştiinţifică*, *crestomaţia, volumul colectiv* (tematic sau de autor,cuprinzând texte cu un anumit specific sau cu ocazia unor manifestări ştiinţifice) etc. Lucrările de popularizare a ştiinţei nu sunt lucrări de specialitate, deoarece prezintă un grad redus de ştiinţificitate. Acestea pot fi lucrări non-ficţionale.
- ***Publicaţii periodice*** de specialitate sunt: *reviste ştiinţifice*; în practică, acestea pot fi întâlnite sub titluri diferite: *caiete, dosare, anale, acte, studii, pagini, contribuţii,* etc.

Textele ştiinţifice incluse în volum sau în reviste de specialitate cuprind: *studiul ştiinţific, articolul ştiinţific.* Articolul de informare ştiinţifică sau de popularizare a ştiinţei – publicat în ziare sau reviste de largă circulaţie nu va fi inclus în această clasificare, dar va fi detaliat, mai jos, din raţiuni metodologice.

Lucrările ştiinţifice nepublicate, de uz intern, sunt realizate, de regulă, în cadrul unor instituţii de învăţământ (cel mai frecvent în universităţi sau în institute de cercetare) de către studenţi, profesori sau cercetători şi nu sunt (încă) publicate. Doar o parte dintre acestea urmează să fie publicate şi atunci îşi vor schimba statutul, devenind lucrări ştiinţifice publicate. Această categorie de lucrări mai e cunoscută şi sub numele *lucrări universitare* sau *lucrări academice*.

- În primul rînd, vom aminti aici lucrările realizate de către cadrele didactice în sprijinul activităţii didactice: *Suportul de curs*şi alte *Materiale didactice*;
- O altă serie de lucrări academice nepublicate se referă la activitatea de cercetare ştiinţifică a cadrelor didactice şi/sau a studenţilor:*Comunicarea ştiinţifică, Proiectul de cercetare-documentare* (în vederea elaborării unei lucrării ştiinţifice sau de absolvire – de licenţă, de disertaţie, de doctorat)*, Raportul de cercetare ştiinţifică,* etc.;
- O a treia serie de lucrări academice nepublicate sunt cele realizate de către studenţi la finalizarea unui ciclu de studii: *Lucrarea de licenţa, Lucrarea de disertaţie, Teza de doctorat;*
- O ultimă serie de lucrăria cademice nepublicate sunt cele realizate de către studenţi pe parcursul programelor de studii universitare, de aceea ele se mai numesc şi *Lucrări de studiu* şi se referă la: *Eseul ştiinţific, Referatul ştiinţific* etc.;

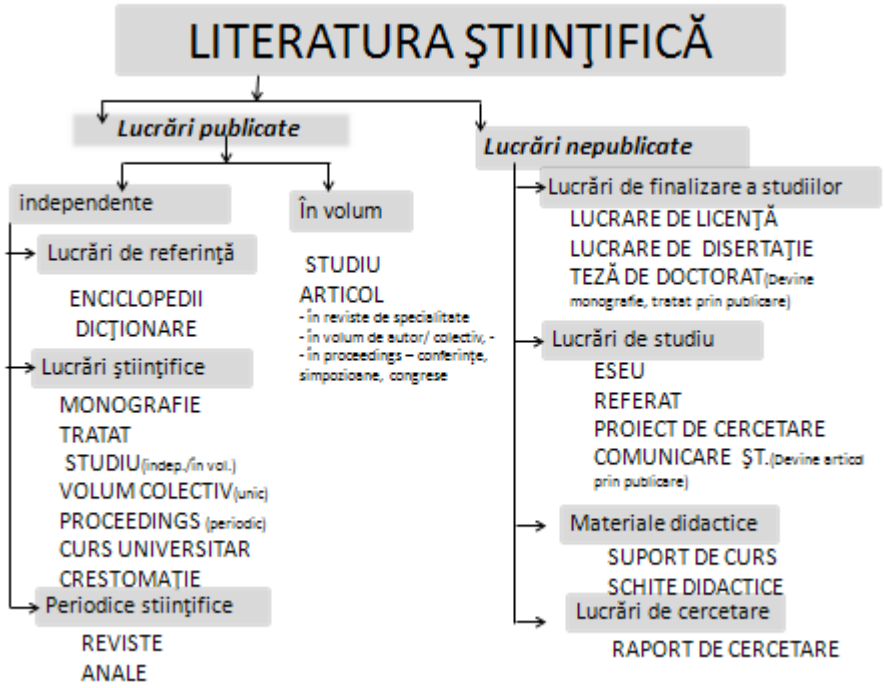

Figura 3: Clasificarea literaturii ştiinţifice

5.2. SISTEME DE IDENTIFICARE A PUBLICAŢIILOR

În prezent, orice publicaţie, cu regim comercial, produsă de o editură şi cu circulaţie de piaţă, fie carte, revistă sau material de altă natură, în format print sau online, poate fi identificată după un cod numeric unic şi standardizat internaţional. În continuare vom prezenta câteva informaţii legate de

sistemele internaţional de standardizare a cărţilor şi a publicaţiilor periodice – ISBN şi ISSN.

5.2.1. SISTEMUL DE IDENTIFICARE A PUBLICAŢIILOR ISBN[52]

Codul numeric ISBN este întâlnit, de regulă, pe ultima copertă a cărţilor tipărite, precedat de acronimul ISBN. A nu fi confundat cu codul de bare. ISBN constituie baza de calcul a codului de bare.

ISBN reprezintă prescurtarea pentru *International Standard Book Number*. Sistemul de indexare a fost conceput în 1966 de către librarul britanic W.H. Smith din raţiuni comerciale (pentru gestionarea stocurilor); prin urmare, codul nu este relevant pentru conţinutul publicaţiilor. Codul ISBN oferă informaţii pentru evidenţa, producţia şi vânzarea în industria de carte şi facilitează monitorizarea titlurilor şi ediţiilor pe plan internaţional. Sistemul ISBN a fost adoptat internaţional în 1970, după ce a fost validat de ISO – *Organizaţia Internaţională de Standardizare*,cu sediul la Geneva, ca standardul ISO 2108. Şi acum agenţia internaţională ISBN are sediul la Londra, de unde se coordonează filialele naţionale. În România, sistemul de numerotare ISBN a fost introdus în 1989. Aşadar, nici o publicaţie de dinainte de 1970 şi nici o publicaţie românească de dinainte de 1990 nu va avea marcată indicaţia de cod ISBN.

Codul ISBN este atribuit în România de către Biblioteca Naţională, în cadrul unei proceduri numite CIP –*Catalogarea înaintea publicării*, derulate în urma unei solicitări documentate a editurii care urmează să publice un manuscris. Codul ISBN este format din 13 cifre, structurate în 5 grupuri cu lungime diferită. Până în 2007 acesta avea doar 10 cifre. Primul grup de cifre a fost introdus ulterior.

ISBN 978-973-8955-63-9: primul grup reprezintă indicativul internaţional de producţie, al doilea indică ţara (sau spaţiul lingvistic ori geografic al editorului. Codul editorial pentru România este 973, indiferent de limba în care este publicată cartea). Al treilea grup specifică editura, al patrulea reprezintă numărul de ordine al publicaţiilor respectivului editor, iar la sfârşit se află întotdeauna o cifră de control (calculată după un algoritm specific).

Publicaţiile identificate prin codul ISBN nu se rezumă doar la cărţile tipărite. Alocarea unui cod ISBN este caracteristică de asemenea pentru hărţi, broşuri, prospecte, felicitări, afişe, postere etc. Formatele de editare acceptate sunt multiple: print sau electronic, pe suport analogic sau digital şi suport online. Înregistrările muzicale, partiturile, filmele, jocurile şi programele software (comerciale şi didactice) poartă, de regulă, un cod ISBN.

Caracteristic pentru atribuirea de ISBN este apariţia unică, astfel publicaţiile periodice sunt cotate, de regulă, conform unui sistem diferit.

---

[52]www.**isbn**.org/ , https://www.isbn-international.org/content/isbn-bar-coding şi http://en.wikipedia.org/wiki/International_Standard_Book_Number (accesat la 19.09.2013).

5.2.2. SISTEMUL DE IDENTIFICARE A PERIODICELOR ISSN[53]

Publicaţiile periodice, seriale, cum ar fi revistele, pot fi identificate după codul numeric ISSN, tipărit, de regulă, în caseta redacţională. Acronimul reprezintă prescurtarea pentru: *International Standard Serial Number*. Acesta este format din 8 cifre (grupate câte 4), precedat de acronimul ISSN.

Codul ISSN a fost adoptat internaţional în 1975 şi este definit de standardul ISO 3297. Instituţia care administrează aplicare ISSN este *Centrul internaţional ISSN*, cu sediul la Paris.

Codul ISSN este alocat în România de către Biblioteca Naţională, pe baza unei solicitări documentate care cuprinde obligatoriu primul număr la publicaţiei, în faza „gata de tipar".

Ex: ISSN 1566-1544: (Ultima cifră poate fi x, când suma de control este 10) În mod obişnuit, ziarele, revistele, volumele manifestărilor ştiinţifice, analele şi buletinele ştiinţifice pot fi identificate prin cod ISSN. Mai rar putem întâlni grupate sub un cod ISSN serii şi colecţii de texte non-literare, monografice, precum şi cvasi-periodice online, sub formă de site-uri sau bloguri.

Codul ISSN nu conţine informaţii referitoare la originea sau conţinutul publicaţiilor. Toate numerele unei serii vor avea acelaşi ISSN. O publicaţie serială va avea acelaşi ISSN pe toată perioada de apariţie, cât timp îşi păstrează titlul, indiferent de locul de apariţie şi de periodicitate; dar şi în situaţia reluării editării după o perioadă de întrerupere. Dacă aceeaşi publicaţie apare în format print şi online (sau pe suport digital) aceasta va avea coduri ISSN diferite pentru fiecare format. Tot coduri diferite vor avea şi versiunile în limbi străine ale publicaţiilor. Există câteva situaţii speciale în care putem întâlni texte cu dublă clasificare: ISBN şi ISSN. Aceste precizări sunt utile şi pentru întocmirea unor liste bibliografice corecte.

COTAREA/IERARHIZAREA REVISTELOR ŞTIINŢIFICE[54]

Revistele ştiinţifice, indiferent de domeniul de cunoaştere, pot fi ierarhizate calitativ, în funcţie de aria lor de circulaţie şi de indexare, care reprezintă prezenţa titlurilor periodicelor şi articolelor din cuprins, în baze de date internaţionale.

Sistemul internaţional de monitorizare al calităţii ISI[55]

Prezenţa unei publicaţii sau a unui autor într-o bază de date internaţională este considerată în mediul ştiinţific garanţia competenţei. Cel mai cunoscut (şi

[53] www.**issn**.org/ şi http://en.wikipedia.org/wiki/International_Standard_Serial_Number (accesat la 19.09.2013).

[54] http://uefiscdi.gov.ro/userfiles/file/cenaposs/rev_rom_isi_30_iulie_2013_factori.pdf (accesat la 19.09.2013).

[55] http://ip-science.thomsonreuters.com/mjl/ şi http://cncsis.gov.ro/Public/cat/436/Thomson-Reuters--ISI.html (accesat la 19.09.2013).

recunoscut) sistem de monitorizare a calităţii revistelor ştiinţifice s-a impus cu acronimul ISI.

Baza de date bibliografice ISI consemnează din 1960 periodicele ştiinţifice valoroase pe plan internaţional, indiferent de domeniu. Aceasta este realizată de către *Institutul Thomson ISI din Philadelphia*, SUA. Până în 1992 numele instituţiei a fost *Institute of Scientific Information* – de unde şi prescurtarea ISI.

În prezent sunt incluse în această bază de date aprox. 10.000 de reviste, care sunt cunoscute drept „curentul principal" în mediul ştiinţific. Iniţial, nucleul era constituit dintr-un număr mic de reviste cu tradiţie, unanim recunoscute. Pătrunderea unei reviste în acest circuit select este rezultatul unei monitorizări riguroase pe durata mai multor ani. Principiul de selecţie este circulaţia publicaţiei, reflectată în numărul de citări în alte texte de specialitate. Utilizarea numărului de citări ca bază de evaluare statistică a dus în lumea ştiinţifică la unele practici de inflaţie a citărilor fictive şi reciproce. Institutul consideră acest fenomen irelevant statistic şi afirmă în continuare validitatea metodei.

Majoritatea statisticilor de monitorizare a volumului activităţii ştiinţifice se realizează în prezent, pornind de la baza de date ISI. Se afirmă că sub 1% dintre revistele ştiinţifice româneşti sunt indexate ISI. În 2014 se înregistrau 59 de reviste indexate ISI, dintre care 53 cotate ISI.[56]

PUBLICAŢII ŞTIINŢIFICE RECUNOSCUTE ÎN ROMÂNIA[57]

Consiliul National al Cercetării Ştiinţifice este instituţia care evaluează periodic publicaţiile ştiinţifice din România şi publică liste cuprinzând cotarea acestora. Ne putem informa atât asupra revistelor cât şi a editurilor, accesând următoarea adresa: http://www.cncs-nrc.ro/evaluareapublicatiilor-stiintifice **Precizăm:** Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice este continuatorul, din 2011, fostului Consiliul National al Cercetării Ştiinţifice din Învăţământul Superior – CNCSIS. CNCS ierarhizează revistele ştiinţifice în diverse categorii: Astfel, în „Categoria A" sunt incluse revistele indexate ISI, în „Categoria B+" – revistele indexate în baze de date internaţionale (BDI) recunoscute, în „Categoria B" – revistele cu circulaţie naţională (şi cu ritmicitate de cel puţin 3 ani); în „Categoria C" – revistele cu potenţial de recunoaştere (aflate în procesul de evaluare al CNCS) şi în „Categoria D" – revistele aflate în evidenţa CNCS.

Ierarhizarea publicaţiilor ştiinţifice poate constitui un criteriu orientativ în faza de documentare, atunci când studentul selectează sursele bibliografice ce vor constitui fundamentare teoretică a lucrării sale, dar este, cu siguranţă, o

[56] http://uefiscdi.gov.ro/userfiles/file/CENAPOSS/rev_rom_isi_30_iulie_2014_factori.pdf (accesat la 12.12.2014)

[57] http://www.cncs-nrc.ro/evaluareapublicatiilor-stiintifice (accesat la 12.12.2014)

prejudecată să ignorăm sau să excludem din start anumite texte ştiinţifice doar pe motivul unei cotaţii (statistice) modeste de moment (şi conjunctură).

5.3. CARACTERISTICILE LUCRĂRILOR ŞTIINŢIFICE

În continuare vom descrie pe scurt tipurile de lucrări ştiinţifice relevante în mediul universitar, ţinând seama mai ales de următoarele criterii: întinderea textului, numărul/tipul de autori, gradul de complexitate al subiectului abordat, gradul de originalitate, structura obligatorie şi scopul lucrării. .

5.3.1. PUBLICAŢII ŞTIINŢIFICE

5.3.1.1. DICŢIONARUL (GLOSARUL)

Dicţionarul (Glosarul)[58] o lucrare de referinţă cu caracter lexicografic, care se utilizează în procesul didactic şi care inventariază lexicul unui domeniu sau al unei discipline, definit succint şi explicat pe scurt. Dicţionarul poate reda termenii într-o singură limbă sau îi traduce în una sau mai multe limbi străine.(dicţionar de cuvinte - monolingv, bilingv, plurilingv - sau explicativ)

Observaţie: Diferenţa dintre dicţionar şi glosar constă în lexicul abordat. Dicţionarul înregistrează lexicul din limba respectivă, glosarul înregistrează lexicul dintr-un domeniu restrâns de specializare sau chiar dintr-o singură lucrare.

5.3.1.2. MONOGRAFIA

Monografia[59] o lucrare ştiinţifică publicată, un studiu ştiinţific amplu asupra unui subiect anumit din domeniul ştiinţei, tehnicii, artei, sportului etc. Monografia tratează subiectul cu rigurozitate, amănunţit, complet şi multilateral, din toate punctele de vedere. Monografia este, de regulă, o lucrare ştiinţifică a unui singur autor. Dacă acest tip de lucrare ştiinţifică este elaborată de un colectiv de autori, atunci se numeşte *monografie colectivă.*

Monografia are un caracter teoretic sau teoretico-aplicativ bine proiectat şi conţine nu mai puţin de 80-100 pagini. Subiectul monografiei trebuie să fie unul mai puţin abordat anterior, abordat unilateral de către cercetători sau unul care a beneficiat de o abordare ambiguă. Alegerea subiectului se face în baza unei documentări temeinice şi ample, în urma

[58]Publicaţiile ştiinţifice, *op.cit.*
[59]*Ibid.*

căreia autorul îşi formulează o perspectivă integratoare asupra subiectului ce va fi tratat.

Ca structură, monografia înglobează: sumarul, introducerea autorului, conţinutul de bază, glosare explicative (facultativ), anexe (facultativ), referinţele bibliografice (obligatoriu).

Conţinutul de bază al monografiei este structurat în părţi, capitole, subcapitole, paragrafe şi subparagrafe şi reflectă două aspecte importante: aspectul analitic, retrospectiv, sintetic care formează 10-15 % din conţinutul de bază al monografiei şi aspectul interpretativ, creativ, original în care este expusă viziunea autorului (autorilor) referitor la subiectul abordat.

Observaţie: O teza de doctorat,odată publicată, va fi inclusă în categoria monografiilor sau tratatelor de către toţi cei care o vor cita ca sursă bibliografică. În forma publicată a tezei se poate specifica faptul ca aceasta a fost susţinută pentru a obţine titlul de doctor.

5.3.1.3. TRATATUL

Tratatul este o lucrare ştiinţifică de proporţii, cu caracter special, în care sunt expuse problemele fundamentale ale unui domeniu, ale unei discipline, aşa cum sunt ele fixate şi utilizate de comunitatea ştiinţifică la un moment dat[60]

Observaţie:Diferenţa între tratat şi monografie consta în conţinut: tratatul abordează un domeniu în mod exhaustiv, fiind un fel de „biblie" a specialistului, pe când o monografie tratează doar un aspect ştiinţific, de multe ori restrâns, chiar dacă cu pretenţii de exhaustivitate. În structură, tratatul prezintă toate elementele monografiei.

În prezent, între *tratat* şi *monografie* graniţele nu par foarte stricte. Ţine, mai degrabă, de tradiţie şi de cultură să numim *monografie* o lucrare ştiinţifică vastă în domeniul ştiinţelor socio-umane şi acelaşi gen de lucrare să fie numit *tratat* în domeniul medicinii sau dreptului, de exemplu.

5.3.1.4. STUDIUL

Studiul[61] un număr de contribuţii substanţiale în domeniu,abordând critic şi comparativ lucrările autorilor pe respectiva temă, având un text, de regulă,voluminos (circa 50 de pagini) şi o bibliografie bogată (minim 50 bibliografice).

În asemenea texte se descriu rezultatele obţinute în domeniu prin utilizarea unui instrumentar analitic amplu, care permite evidenţierea aspectelor pozitive şi problematice ale lucrărilor analizate. Acest tip de texte au rolul de a sensibiliza comunitatea ştiinţifică asupra unui subiect actual, de

[60] Publicaţiile ştiinţifice, *op.cit*, şi Dex online, *op.cit.*
[61] Publicaţiile ştiinţifice, *op.cit*.

multe ori controversat, prin lectura unei singure publicaţii, fără să fie nevoie de studierea altor surse pe temă. Un studiu poate fi elaborat de unul sau mai mulţi autori. Studiul poate fi publicat separat sau în cuprinsul unui volum tematic sau de autor.

5.3.1.5. ARTICOLUL ŞTIINŢIFIC

Articolul ştiinţific[62]este o lucrare ştiinţifică publicată într-o revistă ştiinţifică, care prezintă rezultatele unor cercetări personale asupra unui subiect, promovând atât idei ale cercetătorilor în domeniu cât şiexperienţa proprie autorului. Articolul ştiinţific poate fi publicat şi în volumele unor conferinţe (4-10 pagini). Ideile expuse în articolul ştiinţific trebuie să aibă un înalt nivel de generalizare, să conţină rezultate originale, neabordate anterior, cu menţionarea oportunităţii studierii problemei respective. Articolul ştiinţific poate avea unul sau mai mulţi autori. Articolul ştiinţific este asigurat de o listă bibliografică care se plasează la sfârşitul acestuia, făcându-se referinţele necesare în conţinut.

Componentele structurale ale unui *articol ştiinţific* sunt, de obicei,următoarele[63]

• *Titlu* (Title) - acesta trebuie să rezume cât mai adecvat conţinutul articolului;

• *Autorul/Autorii* (Author/Authors)- cu specificarea titlurilor ştiinţifice şi a instituţiilor de care aparţin (eventual cu adrese de contact);

• *Rezumat* (Abstract) - prezintă în mod succint lucrarea (aproximativ 150 de cuvinte), precizând domeniul ştiinţific în care se încadrează articolul; provocările ştiinţifice şi soluţiile propuse; rezultatele importante obţinute şi cu implicaţiile aferente; relevanţa, originalitatea şi calitatea cercetării. Nu este permisă utilizarea citărilor bibliografice;

• *Cuvinte cheie* (Keywords) – termeni care sintetizează ideile fundamentale ale articolului, ale subiectului abordat; numărul lor poate varia între 5-7 cuvinte-cheie sau poate fi impus prin regulile publicaţiei;

• *Introducere* (Introduction) - descrie cadrul ştiinţific general al lucrării, provocările abordate şiimportanţa lor în cercetare, ipotezele ştiinţifice ale lucrării şi metodologia de principiu ce a fost aleasă şi utilizată, structura secţiunilor lucrării;

• *Alte abordări* (Related Work) - descrie stadiul actual al cunoaşterii în domeniu, într-un mod clar, sistematic, critic, coerent şi concis, raportat la realizări anterioare sau recente; se descriu în mod critic lucrările considerate relevante, fiind prezentate cu acurateţe şi în mod onest,

[62]*Ibid.*
[63]Vinţan, L., *op.cit.*

deontologic şi diferenţiat particularităţile abordării autorului articolului şi ale altor autori specificaţi în literatură;

• *Corpul articolului*: (Article body) metode, rezultate, interpretări– prezintă metode, tehnici, algoritmi, tehnologii, cadrul experimental, cadrul de evaluare a rezultatelor, materialele utilizate în cadrul investigaţiei ştiinţifice; se descriu rezultatele obţinute, se compară cu cele cunoscute prin intermediul altor cercetări; conţinutul acestei secţiuni depinde de caracterul fundamental sau aplicativ al cercetării, dar şi de domeniul ştiinţific al lucrării;

• *Concluzii, dezvoltări ulterioare* (Conclusions, Further Work)– descrie succint principalele concluzii ale cercetării şi viitoarele oportunităţi de cercetare considerate fezabile şi fertile din punct de vedere ştiinţific**;**

• *Mulţumiri* (acknowledgments) **-** opţional, printr-un text scurt, autorii prezintă recunoştinţa lor instituţiilor/organizaţiilor şi persoanelor fizice care i-au sprijinit, din punct de vedere ştiinţific sau/şi material, pentru buna desfăşurare a cercetării expuse;

• *Referinţele bibliografice* (References**) –** de regulă, este secţiune obligatorie şi descrie o listă de publicaţii relevante, recente şi citate în textul articolului; aceste referinţe trebuie să poată fi consultate de orice persoană interesată.

5.3.1.6. COMUNICAREA ŞTIINŢIFICĂ

Comunicarea la foruri ştiinţifice[64]inclusiv internaţionale (conferinţe, simpozioane, congrese, consfătuiri, seminarii ştiinţifice, colocvii etc.) este o lucrare ştiinţifică, ce prezintă, într-un cerc de specialişti, contribuţia personală într-o problemă ştiinţifică; o expunere făcută în public asupra unei teme din domeniul ştiinţei, cu intenţia de a informa, care este publicată (ulterior sau anterior evenimentului) în formă scrisă. În structură, prezintă toate caracteristicile articolului ştiinţific.

> Observaţie: Diferenţa esenţială între comunicarea ştiinţifică şi articol consta în faptul că o comunicare ştiinţifică este destinată a fi susţinută în cadrul unei manifestări ştiinţifice, ceea ce presupune că e realizată într-un stil mult mai apropiat de cel oral şi că în susţinere conţinutul ar putea să fie uşor diferit faţă de text. Ambele tipuri de lucrări sunt publicate în cadrul unor volume colective.

5.3.1.7. VOLUMUL COLECTIV

Volumul de articole / de studii ştiinţifice– Antologia[65] - Culegerea de articole ştiinţifice –este o lucrare publicată, în care sunt inserate articole

[64]Publicaţiile ştiinţifice, *op.cit.*
[65]*Ibid.*

ştiinţifice şi/sau alte materiale cu caracter ştiinţific ale unuia sau ale mai multor autori. Volumul tematic sau de autor, Culegerea de articole ştiinţifice este editată, de obicei, de o instituţie ştiinţifică sau de una de învăţământ superior. Volumul cuprinde texte referitoare la un domeniu ştiinţific, la o temă de studiu sau la o temă de interes a autorului/autorilor.

5.3.1.8. PROCEEDINGS[66]

Un tip aparte de volum colectiv poate fi considerată acea publicaţie care cuprinde contribuţiile tuturor autorilor cu ocazia unei manifestări ştiinţifice (conferinţă, simpozion, congres, consfătuire, seminar ştiinţific, colocviu ştiinţific etc.) Acestea au fost susţinute în cadrul manifestărilor ştiinţifice,în faţa unui auditoriu de specialitate, iar textele comunicărilor ştiinţifice sunt publicate anterior (mai rar) sau ulterior în volum (în format tipărit sau, mai recent,în format electronic).

Observaţie: Diferenţa între volumul colectiv şi *proceedings* constă, de regulă, în faptul că manifestările ştiinţifice tind către o anume periodicitate, prin urmare există *proceedings* (care apar sub acelaşi titlu) de la fiecare ediţie a manifestării. (Nota: Unele astfel de publicaţii apar cotate ISSN, ca revistele, nu ISBN.) Conferinţele, simpozioanele, congresele, consfătuirile, seminariale ştiinţifice, colocviile ştiinţifice sunt organizate de instituţii cu tradiţie şi reprezintă(cel puţin anual) un prilej de întâlnire şi de schimb de experienţă ale specialiştilor dintr-un domeniu ştiinţific.

5.3.1.9. REVISTA ŞTIINŢIFICĂ[67]

Revista ştiinţifică este o publicaţie periodică cu apariţie lunară, trimestrială, semestrială, anuală (rareori cu apariţie săptămânală şi… la timp!), care cuprinde articole, studii, recenzii etc. de strictă specialitate.

Publicaţia ştiinţifică conţine informaţii sistematizate cu caracter ştiinţific, generalizări teoretice şi analize critice ale principalelor rezultate de cercetare, concepţii ştiinţifice de bază dintr-un domeniu de ştiinţă. Publicaţia ştiinţifică respectă un ansamblu de cerinţe ale stilului editorial. Se remarcă prin calitatea articolelor publicate, prin gradul de noutate pe care textele îl conţin, prin importanţa pe care o aduce la dezvoltarea domeniului respectiv de cunoaştere. Revista ştiinţifică are un colectiv redacţional format din specialişti în domeniu, dintre care unii îşi desfăşoară activitatea de bază în instituţii de învăţământ sau de cercetare. De obicei, sumarul revistei se realizează prin contribuţii ale autorilor colaboratori. Articolele autorilor sunt selectate în urma evaluării unui consiliu ştiinţific şi sunt supuse unui procedeu de *peer review*, pentru confirmarea calităţii şi originalităţii

[66] http://en.wikipedia.org/wiki/Proceedings (Accesat la 19.09.2013)
[67] Publicaţiile ştiinţifice, *op.cit.*

conţinutului lor. În prezent, există baze de date internaţionale care ierarhizează revistele în funcţie de calitatea, ritmicitatea şi aria de circulaţie ale acestora.

5.3.1.10. CURSUL UNIVERSITAR[68]

Cursul universitar este o lucrare didactică publicată, cu o expunere clară, sistematică de idei şi exemple adecvate, organizate într-un sistem de conţinut, cu o tematică precisă. Un curs universitar reprezintă un conţinut ştiinţifico-metodic, care se remarcă prin corectitudinea expunerii şi prin bogăţia de informaţii. Cursul universitar se axează pe două aspecte principale: descoperirea şi însuşirea de cunoştinţe ştiinţifice şi de valori culturale. Cursul universitar are finalitate didactică şi nu se axează pe criterii ca originalitatea sau noutatea, ci pe calităţile metodico-didactice de structurare a conţinutului. De obicei are un singur autor, pe titularul de disciplină şi este editat de universitatea unde acesta îşi desfăşoară activitatea. Uneori un curs se poate transforma într-o carte, tip monografie sau tratat ce va fi publicat, de regulă, la o editură de largă circulaţie. Din punct de vedere editorial, cursul universitar este un tip de manual destinat studenţilor.

5.3.1.10.1. MANUALUL[69]

Manualul este o lucrare cu caracter didactic, cuprinzând noţiunile fundamentale dintr-un anumit domeniu teoretic sau practic, este o lucrare didactică la o disciplină concretă, ce conţine elementele fundamentale ale unei ştiinţe (discipline). Manualul cuprinde totalitatea procedeelor utilizate în învăţarea fundamentelor disciplinei respective, precum şi diferite reguli de învăţare. Este destinat, în mod tradiţional, ciclului de studii preuniversitar.

5.3.1.10.2. NOTELE/SUPORTUL DE CURS

Notele/Suportul de curs desemnează o lucrare didactică de proiectarea conţinutului unei discipline, încă nepublicată, exprimând viziunea autorului. Notele/Suportul de curs cuprinde unităţi de învăţare şi activităţi didactice (de formare), prezentând componentele principale ale procesului educaţional într-o succesiune coerentă. Elementele componente ale suportului de curs se constituie din: tema abordată;preliminarii (se descrie domeniul, actualitatea şi raţionalitatea

[68]Publicaţiile ştiinţifice, *op.cit*
[69]*Ibid.*

temei); scopul activităţii instructive/formative; obiective şi finalităţi de referinţă ale activităţii; metodologii/strategii/tehnologii aplicate; unităţile de conţinut şi activităţile practice (sarcini, probe,exerciţii, ce încurajează reflexiv, flexibil, imaginativ, creativ subiectul care învaţă);modalităţi de evaluare. Volumul unui suport de curs este în limita de 50-60pagini.

Observaţie: Uneori unele cursuri care au ca obiect o disciplină restrânsă sau aspecte dintr-o disciplina de studiu, cursuri care presupun abordări speciale sau aplicative apar şi în forma tipărită cu subtitlul „Suport de curs" (vezi titluri „precaute"-Chelcea).

5.3.1.10.3. MATERIALUL DIDACTIC

Materialul didactic cuprinde o serie de fragmente (parţial) didacticizate, nepublicate, în format de redactare incipientă, realizate de către profesori şi care este destinat instruirii studenţilor, de exemplu: texte didactizate, hărţi, tabele grafice, fişe, exerciţii, teste etc.). În unele cazuri aceste materiale organizate şi prelucrate constituie resursele pentru elaborarea unei lucrări didactice tipărite.

5.3.2.PUBLICAŢII ŞTIINŢIFICE „UTILITARE"

Publicaţiile ştiinţifice „utilitare" au circulaţie restrânsă în cadrul instituţiei de învăţământ sau de cercetare care le editează şi au valabilitate limitată în timp. De obicei nu au un autor declarat, deşi sunt elaborate de un colectiv de autori din cadrul instituţiei. Ele nu sunt publicaţii ştiinţifice propriu-zise, dar de cele mai multe ori prin intermediul lor se reglementează producerea publicaţiilor ştiinţifice, motiv pentru care am considerat util să le descriem aici.

5.3.2.1. GHIDUL[70]

Ghidul metodic/metodologic (aici se încadrează şi recomandările, indicaţiile, instrucţiunile),publicat în formă tipărită sau virtuală, conţine probleme de metodică sau de metodologie, indicaţii de orientare în vederea realizării unui proces, a unei activităţi, a unei acţiuni. Conţinutul de bază al ghidului este repartizat în părţi, capitole, paragrafe, subparagrafe, înglobând şi diverse note explicative, indicaţii, probe, imagini etc., fiind scris într-un limbaj accesibil, corect ştiinţific. Alegerea subiectului ghidului metodologic se face în funcţie de necesităţile depistate printr-un sondaj şi, de asemenea, în funcţie de interesele investigaţionale ale autorului (autorilor).

[70]Publicaţiile ştiinţifice, *op.cit*

5.3.2.2. METODOLOGIA

Broşura metodică (metodologică)/ Metodologia este o lucrare tipărită, de dimensiuni nu prea mari (cel mult 50 de pagini), care are un rol informativ, abordând metode şi metodologii de predare/învăţare/evaluare.[71]

5.3.3. LUCRĂRI ŞTIINŢIFICE STUDENŢEŞTI

Vom acorda în continuare o atenţie sporită lucrărilor ştiinţifice realizate de studenţi pe parcursul studiilor (pentru că acesta este şi publicul vizat de prezenta lucrare) şi le vom aborda în ordinea complexităţii(care este probabil şi ordinea în care un student are ocazia să le elaboreze în perioada studiilor).

5.3.3.1. ESEUL

Eseul este definit ca**:** Studiu de proporţii restrânse asupra unor teme filozofice, literare sau ştiinţifice, compus cu mijloace originale, fără pretenţia de a epuiza problema[72]Acest tip de text, a cărui denumire provine din franţuzescul *essai= încercare*, desemnează o lucrare de mici dimensiuni (300–600 de cuvinte) în care sunt expuse organizat idei cu privire la o anumită temă, într-un mod mai degrabă subiectiv, decât ştiinţific. Eseul are structura unei compuneri cu: *introducere*(aprox.15%), *cuprins*(aprox.70%) şi *încheiere*(aprox.15%). În eseu se amestecă noţiuni teoretice, opinii consacrate şi gânduri proprii după bunul plac al unui discurs personal. Trimiterile la literatura de specialitate consacrată nu sunt obligatorii (de multe ori studentul, la un examen, scrie din memorie pe o temă dată, fără a avea nici un material de „inspiraţie" asupra sa). Accepţiunea didactică actuala a *eseului* e, mai degrabă, a unui termen pretenţios (dar la „moda") pentru o compunere pe o temă non-literară, nu neapărat ştiinţifică. Dar, pentru că la un examen de disciplină (sau de admitere) se cere redactarea unui astfel de text, am considerat că trebuie discutat aici.

5.3.3.2. REFERATUL ŞTIINŢIFIC

În accepţiune universitară,referatul ştiinţific este o lucrare de dimensiuni mici sau medii (300–1000 de cuvinte),care se referă la studiul unui fenomen sau al unui proces social, economic, fizic ori de altă natură,

[71] *Ibid.*
[72] DEX98., *op.cit.*

întocmit pe baza unor cercetări bibliografice, a unor studii cazuistice sau experimentale. Acest text are o structură asemănătoare eseului: *introducere*(aprox.15%), *cuprins* (aprox.70%) şi *încheiere*(aprox.15%), dar diferenţa de principiu faţă de eseu este că, pentru elaborarea acestei lucrări, studentul recurge la materiale bibliografice şi, prin urmare, este necesar ca în text să fie valorificate idei din literatura ştiinţifică parcursă, să existe citate documentate şi să existe o lista bibliografică (de minim 5 titluri), pe care autorul a parcurs-o pentru a putea realiza referatul. Diferenţa dintre un referat şi o comunicare ştiinţifică este dată de faptul că în referat nu sunt obligatorii elemente de noutate. Referatul este bun dacă dovedeşte că studentul a citit, a înţeles şi a putut rezuma pertinent literatura parcursă. Atât comunicarea, cat si referatul se pot susţine în cadrul unor manifestări ştiinţifice, dar este inutil (nu imposibil!) ca o lucrare care nu prezintă originalitate să fie publicată.

5.3.3.3. COMUNICAREA ŞTIINŢIFICĂ

A fost discutată mai sus, prin raportare la referatul ştiinţific şi la articolul ştiinţific.

5.3.3.4. RAPORTUL DE CERCETARE

În accepţiune academică, lucrarea ştiinţifică de minimum30 de pagini, care rezumă activitatea studentului în timpul stagiului de practică.
Se recomandă următorul cuprins[73]:

Pe prima pagină a raportului se află titlul cercetării, autorul şi coordonatorul autorului, data şi locul redactării raportului. Urmează, apoi, detaliile:

- *Locul şi rolul cercetării* - se va prezenta stadiul cunoaşterii, locul cercetării în ansamblul cunoaşterii, teoriile care au fundamentat cercetarea, ce a determinat abordarea acestei cercetări, ce lipsuri au fost identificate şi cum le optimizează cercetarea, ce elemente de noutate îşi propune să aducă autorul;
- *Scopul şi obiectivele* - se expune scopul cercetării, obiectivul general şi obiectivele specifice.
- *Ipotezele şi planul de cercetare* - cuprinde ipoteza de cercetare sau setul de ipoteze şi detaliază designul de cercetare.

[73] ***Psihosoft***: Metodologia ***cercetării-*** In maintenance mode: *www.psihosoft.ro/course/index.php?categoryid=2* (accesat la 10.09.2013) Documentul nu mai este accesibil. (accesat la 15.01.2015).

• *Obiectul cercetării:* Eşantionul sau corpusul de texte – se va descrie obiectul de studiu, extensia si caracteristicile acestuia, precum si relevanta decupajului operat.
• *Metodele şi tehnicile de cercetare* - se va prezenta tehnica de cercetare (de exemplu ancheta), metoda folosită (observaţie, chestionar, experiment etc.) precum şi motivaţia alegerii acestora. De asemenea, se vor specifica tehnicile de analiză de date care urmează să fie folosite, programele sau aparatele pe utilizate şi pentru ce activităţi.
• *Instrumentele cercetării* - se prezintă instrumentele cercetării. Dacă sunt folosite probe clasice, vor fi menţionate, pe scurt, caracteristicile acestora. Dacă se extrag scale din probele clasice sau se construiesc instrumente noi, atunci se prezintă detalii legate de modul în care s-a verificat validitatea şi fidelitatea acestora.
• *Colectarea datelor* - se furnizează date referitoare la modul în care au fost colectate datele. Dacă se folosesc operatori, se indică şi specializarea acestora, numărul de operatori, cum a decurs instruirea lor etc. De asemenea, sunt semnalate toate problemele sau observaţiile rezultate în urma colectării datelor.
• *Analiza lotului de cercetare sau a eşantionului* - se furnizează informaţii detaliate referitoare la structura lotului de cercetare. Distribuţiile de frecvenţe pentru variabilele demografice şi pentru variabilele independente, dacă această structură respectă planul de cercetare, eventualele ajustări ale proprietăţilor eşantionului etc.
• *Verificarea ipotezelor* - se abordează fiecare ipoteză şi se aplică tehnica de analiză de date corespunzătoare. Analizele vor fi complexe, însoţite de tabele şi grafice oferindu-se interpretări adecvate.
• *Concluzii* - se sintetizează studiul în mod logic, indicând de unde s-a început, ce s-a dorit, ce s-a obţinut, cum contribuie rezultatele la îmbunătăţirea cunoaşterii, care sunt limitele cercetării şi ce posibilităţi de abordare pot exista în viitor.
• *Bibliografie* - se citează toate sursele bibliografice folosite, alfabetic sau în ordinea apariţiei acestora în document, respectând standardele de citare.
• *Anexe* - se includ toate materialele folosite, de exemplu, instrumentele, tabelele şi graficele care nu au putut fi incluse în conţinut, formule sau alte ecuaţii folosite, protocoale de observaţie sau de interviu etc.

5.3.3.5. LUCRAREA DE LICENȚĂ[74]

Lucrare ştiinţifică ce expune un studiu de specialitate într-o anumită temă, de aproximativ 60 de pagini. Este realizata de către student, sub îndrumarea unui coordonator ştiinţific la finalizarea primului ciclu de studii universitare, în vederea obţinerii diplomei de licenţă. Lucrarea trebuie să se conformeze anumitor convenţii generale de prezentare, format, sistem de referinţă, dar şi unora stipulate în reglementările fiecărei instituţii universitare.

Prin realizarea lucrării de licenţă, studentul absolvent trebuie să probeze faptul că a înţeles să izoleze o problemă specifică domeniului de studii, că îi sunt cunoscuţi autorii care s-au mai ocupat de acea problemă, că are competenţele necesare pentru a opera cu un conţinut bibliografic şi că poate formula şi susţine o poziţie proprie în tematica problemei identificate.

Lucrarea de licenţă se realizează în urma unui proiect amplu de cercetare-documentare dedicat acesteia şi urmăreşte să verifice atât capacitatea de discernământ intelectual a studentului, cât şi disciplina şi rigoarea modului de redactare şi de prezentare a acesteia.

Lucrarea trebuie să fie clar şi riguros organizată şi să dovedească raţiunea ştiinţifică a candidatului. Ideile exprimate în lucrare trebuie să urmeze o cale logică şi explicită. În acest sens, elementele de coerenţă şi de coeziune ale textului trebuie utilizate în mod corect. Ideile se vor organiza în paragrafe, subcapitole, capitole.

Structura generală a lucrării de licenţă include următoarele elemente obligatorii:

1. Coperta lucrării de licenţă, care conţine următoarele elemente: denumirea universităţii şi a facultăţii, denumirea lucrării (*Lucrarea de licenţă*), titlul didactic/ştiinţific prenumele şi numele coordonatorului ştiinţific, prenumele şi numele absolventului, localitatea, luna şi anul de absolvire.

2. Pagina de titlu trebuie să conţină aceleaşi elemente ca cele de pe copertă, la acestea adăugându-se *Titlul lucrării*, inserat după denumirea lucrării.

*3. Cuprinsul***:** Lucrarea de licenţă va avea poziţionat, imediat după pagina de titlu, de regula pagina 3, *Cuprinsul*, care va conţine titlurile tuturor capitolelor şi al subcapitolelor până la cel mult al treilea nivel.

4. Lista cu acronime, abrevieri, imagini, grafice, figuri, tabele, ecuaţii, în funcţie de conţinut şi dacă este cazul.

5. Introducerea, care se întinde pe cel puţin 2-3 pagini şi trebuie să conţină motivaţia alegerii temei, stadiul cercetării temei, premisele de la care se pleacă în cercetare, scopul urmărit de autor, eventuale limite ale

[74]Chelcea, S, op.cit. şi Vlada, M. *op.cit.*

lucrării, avantaje oportunităţi ale cercetării şi metodologia pentru care s-a optat.

6. Conţinutul lucrării va fi structurat pe capitole, subcapitole şi paragrafe numerotate crescător, în funcţie de specificul textului. În general, o lucrare de licenţă trebuie să aibă între 3 şi 5 capitole. Fiecare capitol trebuie să aibă o secţiune introductivă de cel puţin un paragraf, în care se precizează intenţiile şi obiectivele specifice capitolului respectiv, şi o secţiune concluzivă, de cel puţin un paragraf, în care sunt prezentate concluziile rezultate în urma cercetării redate în respectivul capitol.

7. Concluziile au un rol semnificativ în cadrul lucrării şi trebuie să sintetizeze nu doar rezultatele cercetării, ci şi modul în care au fost respectate, realizate, asumţiile din *Introducere*. *Concluziile* trebuie să prezinte, în 3-5 pagini, cele mai importante rezultate ale cercetării şi modul în care aceste rezultate pot fi valorificate în viitor.

8. Bibliografia este o secţiune foarte importantă a lucrării, care va conţine o listă a tuturor surselor de informaţie care au fost utilizate de către autor pentru redactarea lucrării în cauză.

9. Anexele reprezintă o secţiune distinctă a lucrării, unde sunt incluse materiale care pot completa ideile lucrării şi care nu aparţin neapărat autorului, dar la care acesta face referire pe parcursul cercetării. Anexele trebuie sa aibă precizată sursa de provenienţă a fiecărui documentul. Anexele nu se numerotează ca un capitol distinct, dar se numerotează distinct între ele, fiind precedate de un cuprins al anexelor, dacă sunt mai multe.

10. Aparatul critic nu reprezintă un element de structură distinct al lucrării, dar este reperabil în tot cuprinsul acesteia. Se referă la modul în care sunt redactate notele de subsol şi referinţele utilizate în cercetare. Notele de subsol sau de final, trimiterile bibliografice, referinţele şi orice alt aspect care susţine caracterul ştiinţific al lucrării reprezintă o recunoaştere a cercetărilor efectuate anterior, chiar dacă raportarea la rezultatele acestora poate avea, pe alocuri, nuanţe polemice.

5.3.3.6. LUCRAREA DE DISERTAŢIE[75]

Lucrarea de disertaţie este lucrarea ştiinţifică de finalizare a studiilor universitare de master şi presupune un studiu de specialitate într-o anumită temă, dezvoltat în 60-85 de pagini.

[75] **** Regulamentul de organizare şi desfăşurare a examenelor de finalizare a studiilor în Universitatea Naţională de Apărare„Carol I”*, Universitatea Naţională De Apărare„Carol I”, 2014.

Lucrarea este realizată de către studentul masterand, sub îndrumarea unui coordonator ştiinţific, pe baza unui proiect de cercetare-documentare. Structura acestei lucrări este identică structurii lucrării de licenţă (vezi mai sus). Diferenţa constă în scopul, conţinutul şi nivelul de abordare al cercetării. Dacă în cazul lucrării de licenţă, scopul e acela de a proba capacitatea absolventului de a identifica bibliografia şi modul de abordare a unei teme de către alţi autori, lucrarea de disertaţie adăugă acestui scop perspectiva critică a autorului şi obligatoriu aplicarea aspectelor teoretice la o problematică practică. De aceea, în structura lucrării de disertaţie va apărea obligatoriu o parte aplicativă, care poate fi un studiu de caz sau o aplicaţie practică, un experiment etc.

În principiu, aproape fiecare facultate are un ghid metodologic de realizare a lucrărilor de absolvire pentru fiecare ciclu de studii universitare, ghid care descrie, mai mult sau mai puţin amănunţit, care sunt exigenţele şi aşteptările instituţionale şi de specialitate referitoare la lucrările de absolvire, adaptate domeniului de studii în care se desfăşoară respectivul program de studii.

În principiu, fiecare facultate are un ghid metodologic de realizare a lucrărilor de absolvire pentru fiecare ciclu de studii universitare, ghid care descrie, mai mult sau mai puţin amănunţit, care sunt exigenţele şi aşteptările instituţionale şi de specialitate referitoare la lucrările de absolvire, adaptate domeniului de studii în care se desfăşoară respectivul program de studii.

Comparând-le cu informaţiile pe care le-am detaliat pentru elaborarea articolului (care este tot din domeniul sociologiei), precum şi cu cele ce descriu *Raportul de cercetare ştiinţifică*, putem observa o analogie. Practic, se reia aceiaşi structura logică dezvoltând progresiv subiectul şi adâncind abordarea. Deja, fie şi numai în cazul unei lucrări de licenţă, este vorba de un text de 10 ori mai mare decât cel al uni articol.

5.3.3.7. TEZA DE DOCTORAT

Teza de doctorat este o lucrare ştiinţifică ce se realizează la finalul studiilor universitare de doctorat. Ea prezintă rezultatele unor cercetări ştiinţifice fundamentale şi aplicate într-o anumită temă pentru obţinerea titlului ştiinţific de doctor.

Teza de doctorat este realizată de către un student doctorand, sub îndrumarea unui coordonator ştiinţific, şi se prezintă la finalizarea celui de al treilea ciclu de studii universitare.

Volumul lucrării este recomandat a avea între 200-300 de pagini (sau 70.000 şi 80.000 de cuvinte text) pentru domeniile socio-umane, la care se adaugă anexele, referinţele bibliografice şi indexul pe alte câteva zeci de pagini (fără a se fixa vreo limită).Lucrarea trebuie să se conformeze anumitor

convenţii de prezentare, format, sistem de referinţă, stipulate şi acestea în reglementările universitare, disponibile.

Spre deosebire de lucrarea de disertaţie, abordarea în teza de doctorat este mult mai doctă, cu aspecte teoretice mai complexe si cu aspecte aplicative mult mai complete şi mai specifice, rezultate în urma unui proces de cercetare-documentare care durează cel puţin doi ani de zile.

În continuare un extras din GHID PENTRU REDACTAREA TEZEI DE DOCTORAT ÎN UNIVERSITATEA NAŢIONALĂ DE APĂRARE „Carol I" 2014.[76]

I. Structura formală a tezei (elemente obligatorii)

Structura formală a tezei de doctorat este următoarea: - Coperta; - Pagina de titlu – coperta interioară; - Cuprins (titlul capitolelor, subcapitolelor, concluzii şi propuneri, glosar cu abrevieri şi acronime, lista figurilor şi lista tabelelor, bibliografie, anexe) - Structura pe capitole (introducere, capitole şi subcapitole, concluzii şi propuneri, glosar cu abrevieri şi acronime, lista figurilor şi lista tabelelor care cuprinde numele sau titlul fiecărui element şi numărul paginii la care se află acesta, bibliografie, anexe).

II. Structura tezei de doctorat şi elementele de conţinut

Teza de doctorat este o lucrare scrisă prin care doctorandul dovedeşte capacitatea de a trata ştiinţific un subiect de cercetare. Ea trebuie să evidenţieze capacitatea de a extrage ideile esenţiale din bibliografia studiată, de a identifica cele mai potrivite metode de cercetare, de a stabili obiective de cercetare şi a le urmări în succesiune logică, de a extrage concluzii bazate pe argumente şi de a oferi soluţii teoretice proprii.

Este recomandabil ca teza de doctorat să aibă *aproximativ 200 de pagini, exclusiv anexele.*

Părţile componente ale tezei vor respecta, în principiu, următoarele proporţii:

1. Introducere în problematica tezei de doctorat: 1-2% .

Aceasta va conţine: - motivaţia alegerii temei; noutatea, actualitatea, importanţa temei; aşezarea temei în contextul cercetărilor ştiinţifice în domeniul şi în context inter-şi transdisciplinar; formularea ipotezei de cercetare şi a tezei fundamentale a lucrării; formularea obiectivelor principale ale lucrării; prezentarea metodologiei de cercetare şi justificarea metodelor alese; schiţarea rezultatelor aşteptate; indicarea limitelor cercetărilor efectuate/elaborării tezei. - Introducerea nu se numerotează ca şi capitol.

2. Fundamentarea teoretică, exclusiv anexele: 30%

Se evidenţiază aspectele rezultate din cercetările anterioare în domeniul temei tezei de doctorat, cuprinzând modelele teoretice apelate, metodele utilizate, criteriile adoptate, tehnicile folosite etc., prezentate în sinteză şi într-o manieră coerentă.

3. Dezvoltarea teoretică, exclusiv anexe: 65% Teza de doctorat trebuie sa demonstreze capacitatea doctorandului de a folosi rezultatele cercetării, în mod creativ, original şi novator astfel încât să producă o nouă perspectivă asupra problematicii abordate în teză sau, după caz, de emitere a unei idei care nu a

[76]*** *Ghid pentru redactarea tezei de doctorat* în Universitatea Naţională de Apărare „Carol I" 2014 http://www.unap.ro/ro/doctorat/docs/Ghid%20redactare%20teza.pdf

mai rezultat din cercetările anterioare. Această componentă a tezei se poate concretiza în modele, cercetări operaţionale, studii de caz etc. Fundamentarea teoretică şi dezvoltarea teoretică vor fi cuprinse în cele 3 la 5 capitole ale tezei cu dimensiuni de 30-60 pagini, numerotate crescător , împărţite pe subcapitole. Fiecare capitol se încheie cu o scurtă secţiune de sinteză a problematicii tratate şi a rezultatelor obţinute.

4. Concluzii şi propuneri: 2-3% Concluziile se prezintă într-o succesiune logică, însoţite de argumente, cu sublinierea aspectelor originale, a avantajelor şi limitelor soluţiilor oferite. Propunerile trebuie să fie concrete şi realizabile. Concluziile şi propunerile nu se numerotează ca şi capitol.

5. Bibliografie: 1-2%Bibliografia constituie o enumerare sub o formă bine precizată a lucrărilor folosite pentru elaborarea tezei de doctorat. De regulă, lucrările se scriu în ordinea alfabetică a numelor autorilor, numerotându-se cu cifre arabe urmate de punct; când sunt doi sau mai mulţi autori pentru o lucrare, regula privitoare la ordinea alfabetică este valabilă doar pentru primul nume.

5.4. SINTEZĂ– COMPONENTELE UNUI TEXT ŞTIINŢIFIC

Descrierea pe larg a lucrărilor universitare pune în evidenţă respectarea riguroasă a aceluiaşi demers logic în expunerea unui subiect ştiinţific. Astfel se poate identifica un tipar cu valabilitate generală.

În funcţie de dimensiunea textului, componentele obligatorii ale unei expuneri ştiinţifice se concretizează la nivel de frază, paragraf sau capitol separat. Totodată, cercetarea-documentarea în vederea redactării textului devine mai cuprinzătoare şi atestarea surselor se rafinează şi se standardizează.

Pentru a putea urmări dezvoltarea fiecărei componente din structura unui text ştiinţific propunem mai jos o sinteză în formă tabelară, în care sunt enumerate tipurile de lucrări universitare, de la simplu la complex. Acestea sunt examinate şi comparate în funcţie de volumul mediu total şi de volumul componentelor structurale. (Absenţa unor componente în textele „simple” ar putea fi notată cu „0”, dar pentru edificare am scris „NU”.)

Valorile sunt orientative. Unităţile de măsură nu sunt unitare. Ele ar putea fi convertite într-un sistem de măsură obiectiv, dar am preferat să exprimăm extensia textului în „cuvinte, paragrafe, pagini” şi doar ocazional să indicăm procente pentru că aşa s-a încetăţenit în exprimarea uzuală iar o „tehnicizare” excesivă a acestei abordări ar putea folosi unui demers strict ştiinţific, dar mai puţin unei prezentări cu finalitate didactică.

LUCRĂRI ŞTIINŢIFICE UNIVERSITARE Caracteristici (*valori orientative*)										
	Tip	Lungime totală	Rezumat/ Abstract	Cuprins	Introducere	Corp	Concluzii	Anexe	Bibliografie	Trimiteri
1	ESEU	300-600cv	NU	NU	15%	70%	15%	NU	NU	NU
2	REFERAT	600-1000cv	NU	NU	15%	70%	15%	NU	Fac	NU
3	COMUNICARE	4-10p	150cuv +keyw	NU	1fraza	70%	1fraza	FAC	ca.10	fac
4	ARTICOL	4-10p	150cuv +keyw	NU	1fraza	70%	1fraza	FAC	ca.10	NS/ NF
5	LUCRARE DE LICENŢĂ	40-60p +anexe	1p	1p	1p	3-5 cap.	1p	DA	ca.30	NS
6	LUCRARE DE DISERTAŢIE	60-100p +anexe	2-3p	1-2p	2p	3-10 cap.	2p	DA	ca.40	NS
7	TEZĂ DE DOCTORAT	200-300p +anexe	20p	2-4p	10-20p	cap+sub cap (rang4)	10-20p capitol	DA	ca.100	NS

Tabelul 5. Lucrări ştiinţifice universitare

UTILITATEA CADRULUI TEORETIC

Cadrul teoretic nu constituie un ajutor concret în elaborarea unei lucrări ştiinţifice. Dar din această prezentare pot fi puse în evidenţă trei aspecte majore şi indispensabile în procesul de elaborare:

1. **Criteriile** care conferă unui text atributul de „ştiinţific";
2. **Etapele** care trebuie parcurse în elaborarea unei lucrări ştiinţifice;
3. **Structura** pe care trebuie s-o respecte şi s-o urmărească un text „ştiinţific".

Expunerea acestor condiţii preliminare la un nivel maxim de generalizare evidenţiază domeniul lor extins de valabilitate, indiferent de text sau de domeniul ştiinţific. Ceea ce înseamnă că orice text ştiinţific, din oricare domeniu de cunoaştere este conceput, produs şi evaluat după aceste principii.
În continuare, orice abordare concretă reprezintă o particularizare de caz. Cum scopul acestei lucrări este să-i înveţe pe studenţii din domeniile socio-umane să producă o lucrare ştiinţifică decentă la finalizarea studiilor, vom aborda în continuare, detaliat etapele de elaborare, restrângând cadrul de discuţie.

În centrul discuţiei vom avea textul ştiinţific de tipul lucrării de licenţă/disertaţie/doctorat. Pentru o abordare mai complexă ne vom referi la teza de doctorat, iar pentru una simplificată, la articolul ştiinţific. Atunci când

vor apărea particularităţi notabile ale textelor ştiinţifice care nu se află în centrul atenţiei în expunerea de faţă le vom semnala corespunzător.

II. ELABORAREA UNEI LUCRĂRI DE LICENŢĂ /DISERTAŢIE

1.PROCESUL DE ELABORARE

Elaborarea unei lucrări de licenţă/disertaţie presupune un proces complex, care durează mai multe semestre. (Până la 5 semestre pentru studiile de licenţă, şi până la 3 semestre în cazul studiilor de master. În practica Facultăţii de Securitate şi Apărare se uzează la maximum de timpul disponibil iar stagiile de practică sunt strâns corelate cu elaborarea lucrării de finalizare a studiilor, fiind concentrate pe tematica acesteia) Din raţiuni metodologice vom structura procesul de elaborare în 3 faze: pre-redacţionale, redacţionale şi post-redacţionale, deşi în realitate acestea se întrepătrund, iar etapele descrise pentru fiecare fază nu sunt parcurse în fiecare caz în totalitate şi nici obligatoriu în succesiunea enunţată. Propunem deci un model ipotetic amplu, în care fiecare pas posibil să poată fi detaliat şi discutat sub cât mai multe aspecte.

1.1. SCHEMA PROCESULUI

Acesta este un **mod(el)**în care informaţiile referitoare la tema elaborării uni lucrări de finalizare a studiilor se pot regăsi într-un construct unitar, închegat, astfel încât toate cunoştinţele să poată fi expuse unitar.

Fazele PROCESULUI DE ELABORARE au fost grupate în funcţie de lucrarea ca atare, mai exact, ceea ce precede, ceea ce constituie şi ceea ce urmează produsului ştiinţific, care este lucrarea.

1.1.1. ETAPELE PRE-REDACTIONALE

În etapele pre-redacţionale, care se desfăşoară până la stabilirea titlului lucrării (la instituţia unde se finalizează studiile), am grupat:

- **alegerile** pe care trebuie sa le facem privind domeniul, **tema, subiectul si coordonatorul;**
- f**ormulările** referitoare la **problematica, ipotezele si obiectivele** pe care trebuie să le avem în vedere în procesul de elaborare;
- activităţile de **planificare** a resurselor care se vor concretiza in **programul de pregătire**;

- **documentarea**, care presupune **parcurgerea si evaluarea surselor bibliografie.**

1.1.2. ETAPELE REDACŢIONALE

În etapele redacţionale, care se întind până la momentul când lucrarea este predată la secretariatul facultăţii, am grupat:

- **Elementele structurale** ale lucrării – unde vom descrie in amănunt **fiecare componentă obligatorie** a unei lucrării
- **Sursele** – care constituie baza de documentare pentru întocmirea lucrării, pe care le vom trata, atât sub aspectul **modului de citare, cât şi al antologării acestora;**
- **Revizuirea lucrării** – care presupune atât respectarea normelor de **tehnoredactare,** cât şi **corectura stilistică, gramaticală şi ortografică**.

1.1.3. ETAPELE POST-REDACŢIONALE

În etapele post-redacţionale am grupat toate etapele care urmează după ce lucrarea este predata, până la finalizarea totală a procesului şi anume:

- **Susţinerea** lucrării, ceea ce cuprinde atât **speech-ul**, cât şi **prezentarea** propriu-zisă, însoţită de un suport audio-vizual;
- **Evaluarea** lucrării după criteriile activităţii ştiinţifice;
- **Valorificarea** activităţii de cercetare, respectiv a produsului realizat.

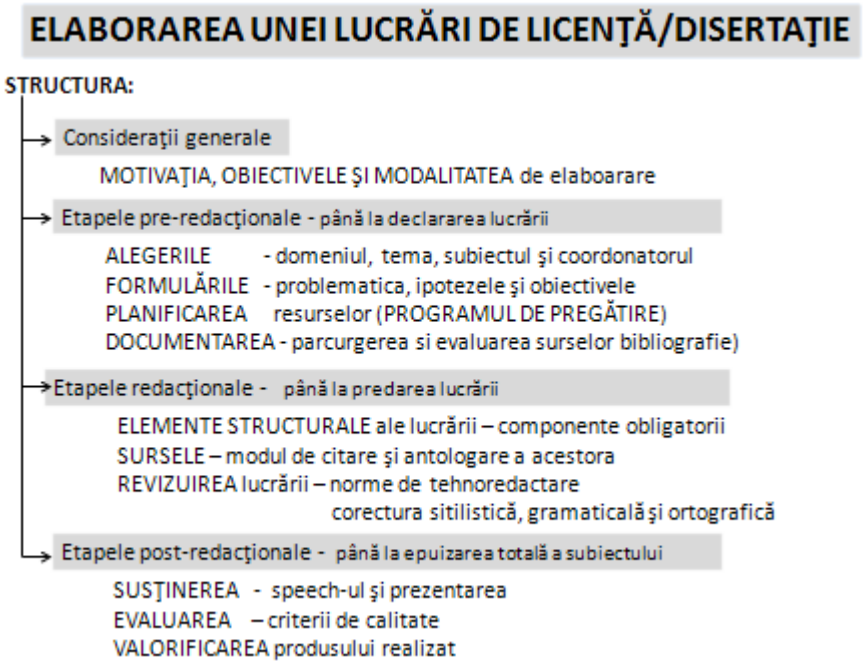

Figura.4. Structura aplicaţiei practice

Aceasta structură urmează, în mare măsură, cronologia etapelor procesului de elaborare a unei lucrări ştiinţifice, deşi în practică nu toţi paşii se realizează "ca la carte!" Unele etape sunt contopite, altele sunt "arse", fie din lipsă de timp, fie din lipsă de motivaţie, fie din lipsă de competenţă. Indiferent de cum va arata realitatea fiecăruia,noi propunem aici o abordare cuprinzătoare care să poată oferi răspunsuri pentru o multitudine de situaţii cu care studenţii se pot confrunta pe parcursul procesului de elaborare, astfel încât fiecare să poată selecta din aceste pagini soluţii pentru situaţii particulare. Ceea ce nu înseamnă că aici se vor găsi rezolvări pentru toate problemele posibile sau că variantele propuse reprezintă singurele căi eficiente de acţiune.

1.2. ETAPE ŞI REPERE[77]

Pregătirea şi realizarea unei lucrări de licenţă sau master reprezintă un efort continuu. Delimitarea unor etape distincte este greu de făcut. Redăm aici un model (prelucrat si adaptat la realităţile româneşti actuale) care marchează încheierea fiecărei etape de pregătire cu un prag, care reprezintă momente obligatorii în cadrul demersului de elaborare.

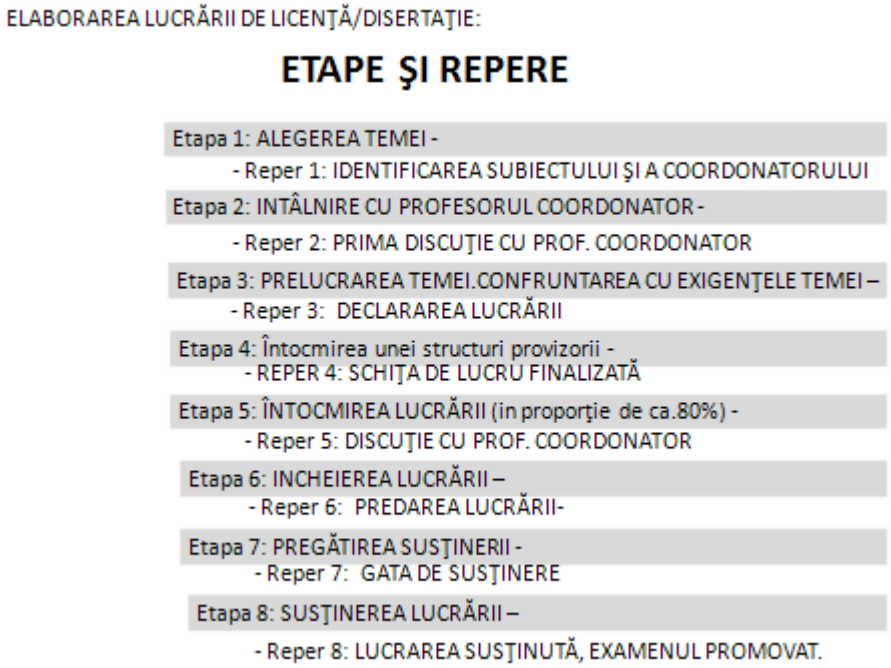

Figura 5: Etape si repere (după Balzert, H: W3L)

[77]Balzert, H., *op.cit.*

Prima etapă este definită de alegerea temei lucrării şi presupune identificarea subiectului, precum şi a coordonatorului. Ceea ce înseamnă, în primul rând, descifrarea sensului conţinut în tema propusă, apoi identificarea disciplinei sau a disciplinelor care se apropie cel mai mult de problematica sugerată precum şi a specializării îndrumătorului ştiinţific.

Urmează prima întâlnire cu îndrumătorul ştiinţific, care va coordona tema aleasă, etapă în care se conturează, deocamdată în liniile cele mai generale, abordarea subiectului. Această discuţie se încheie, de regulă, şi cu sugestia pentru primele lecturi, care sunt mai ales opere de referinţă, în care este prezentată o viziune de ansamblu asupra problematicii.

Ar fi recomandat ca asumarea unei lucrări să se facă după o discuţie prealabilă cu îndrumătorul, în care studentul să-şi expună propria viziune (cât de vagă şi neelaborată) asupra modului de tratare a temei şi care să fie acceptată (rafinată şi încurajată) de profesor. Astfel s-ar crea de la început un cadru de conlucrare, s-ar trasa nişte direcţii de acţiune în consens, iar riscul schimbărilor consistente pe parcurs ar putea fi diminuate.

Următoarea etapă constă în elaborarea unei structuri provizorii a lucrării şi în întocmirea unui planificări de timp şi resurse. Planul este orientativ şi va fi modificat de câte ori este nevoie de-a lungul fazei de documentare, uneori, şi pe timpul fazei de redactare, dar este necesar pentru a avea chiar de la început o viziune de ansamblu asupra complexităţii demersului.

Pornind de la o schiţă de lucru articulată, activitatea de documentare se poate desfăşura sistematizat şi eficient. Accesarea resurselor bibliografice şi priorităţile de lectură, modul de înţelegerea a ideilor din textele consultate şi integrarea acestora în propriul demers ştiinţific se poate realiza deja aplicat, deoarece în prezenta unui plan, studentul îşi poate concentra atenţia asupra unor aspecte punctuale, care au deja un loc alocat în structura provizorie, fără teama de a pierde din vedere ansamblul şi de a dezechilibra abordarea.

În urma fazei de documentare ar fi recomandat să rezulte deja un prim draft al lucrării, care să poată fi prezentat profesorului coordonator. Această variantă brută a lucrării poate constitui peste 80 % din conţinutul lucrării finale, dacă este realizată riguros şi coerent. În urma sugestiilor exprimate de îndrumătorul ştiinţific, acest stadiu de text urmează să fie rafinat, completat, reformulat şi corectat, în măsura necesară, pentru a se ajunge la varianta finală, acceptată pentru susţinere.

O etapă distinctă în procesul de elaborare îl constituie redactarea textului definitiv al lucrării. Acesta trebuie convenit cu profesorul coordonator, care va face şi evaluarea finală a lucrării. Abia în acest stadiu, lucrarea va căpăta forma finală, va fi tehnoredactată şi legată corespunzător, conform normelor în vigoare în instituţia de învăţământ unde studentul susţine examenul final,şi va fi predată la secretariatul facultăţii.

În etapa de pregătire a susţinerii, lucrarea va fi revăzută iar conţinutul va fi astfel reformulat, sintetizat şi structurat, încât să poată fi expus oral, să poată convinge comisia de examen în doar câteva minute despre valoarea lucrării. Pregătirea discursului de susţinere este o etapă distinctă care presupune o manieră persuasivă de construcţie a textului, diferită de cea explicativ-argumentativă din lucrarea scrisă.

Etapa finală constă în susţinerea propriu-zisă a lucrării în faţa comisiei de examen. Conţinutul şi mai ales modul de prezentare sunt decisive pentru promovarea cu succes a examenului de finalizare a studiilor universitare.

1.3. SCOPUL LUCRĂRII

Elaborarea unei lucrări de finalizare a studiilor universitare poate fi privită în mod restrictiv, ca scop în sine, dar şi într-un cadru mai larg al dezvoltării personale.

Studenţii şi masteranzii scriu lucrarea de licenţă, respectiv lucrarea de disertaţie pentru a îndeplini o sarcină academică, parte a pregătirii universitare prevăzută în Legea Educaţiei Naţionale. Până în acest moment, studentul **a consumat** cercetare; de acum, el urmează **să producă** cercetare[78].Astfel de proiecte au un rol de evaluare, întrucât oglindesc destul de fidel nivelul şi calitatea pregătirii intelectuale a absolventului: modul în care acesta şi-a dezvoltat abilităţi de gândire critică şi de evaluare a informaţiei, precum şi modul de a selecta şi de a sintetiza documentarea si de a o integra în propriul demers de cercetare ştiinţifică, astfel încât textul rezultat să fie dovada saltului calitativ realizat de student prin parcurgerea unui ciclu de studiu.

În practică, lucrarea de diplomă ar trebui să fie o continuare firească a eseurilor, referatelor, recenziilor şi a altor scrieri din anii de studiu, începând chiar din perioada învăţământului preuniversitar.

Studentul va căpăta pe parcursul elaborării lucrării conştiinţa îndemânărilor sale şi îşi va perfecţiona abilităţile necesare activităţii ştiinţifice. În etapele de început va dovedi că ştie să-şi gestioneze efortul şi timpul necesare pentru alegerea unui subiect, pentru generarea de idei proprii, pentru documentarea, planificarea, organizarea şi structurarea materialului, şi pentru redactarea primară. Studentul va avea ocazia să demonstreze că poate avea control asupra unui text lung, de peste 50 de pagini, care, evident, e mai greu de stăpânit decât textul comparativ mai scurt al lucrărilor de studiu realizate până la acest moment. Şi nu e vorba atât de volum, cât de

[78]Vasile Nechita, *Cum elaboram lucrarea de licenţa şi disertaţia de masterat Ghid practic,* Ediţia a II-a, revizuită, Cluj, 2012, http://vasilenechita-satumare.blogspot.ro/ 2012/03/ cum-elaboram-lucrarea-de-licenta-si_31.html *(accesat 01.09.2013)*.

complexitate. În mediul academic, a scrie bine este o calitate esenţială. Revizuirea lucrării la nivel de organizare şi de stil, corectarea şi tehnoredactarea vor desăvârşi demersul de elaborare. Susţinerea lucrării va releva capacitatea studentului de a-şi expune pregnant şi convingător ideile în faţa unei audienţe de specialitate.

Efortul depus se justifică mai ales dacă toate aceste competente acumulate şi rafinate de-a lungul studiilor universitare(şi încununate de obţinerea diplomei de studiu pot fi valorificate în activitatea profesională şi îşi dovedesc utilitatea în edificarea unei cariere, chiar şi dacă aceasta nu este centrată pe cercetare ştiinţifică si nu presupune redactarea unor texte ştiinţifice. Rigoarea şi concizia textului ştiinţific poate constitui un bun punct de pornire pentru orice demers de comunicare. Practicile de redactare deprinse pot fi extrapolate cu succes şi în alte domenii de activitate: în conceperea unor texte publice (care au un alt specific): comunicate de presă, alocuţiuni, discursuri, articole, chiar cărţi; precum şi în redactarea unor documente personale (în care transmiterea ordonată de idei este esenţială): CV; scrisori de intenţie, scrisori de răspuns, cererii, rapoarte, etc.

Astfel, elaborarea lucrării de licenţă sau de disertaţie poate fi considerată drept un prag în perfecţionarea tehnicilor de comunicare eficientă.

2. ETAPE PRELIMINARE

Etapele preliminare sunt menite să clarifice studentului anumite aspecte care să conducă la o planificare judicioasă a resurselor şi la proiectarea etapelor de lucru: Alegerea şi înţelegerea temei pentru delimitarea unui subiect realizabil, stabilirea unor rutine în colaborarea dintre student şi coordonatorul ştiinţific, schiţarea unui plan de lucru şi planificarea resurselor de timp. Considerăm că aceste etape preliminare redactării propriu-zise se finalizează prin planul proiectului de cercetare-documentare pe care studenţii facultăţii de Securitate si Apărare îl realizează în cursul programului de pregătire.

2.1. ALEGEREA TEMEI

Punctul de plecare în elaborarea unei lucrări de licenţă sau de master îl constituie alegerile pe care studenţii le fac, privind domeniul,tema şi, nu în ultimul rând, îndrumătorul ştiinţific. Acestea vor defini coordonatele demersului ştiinţific. Firește, studentul ştie că un ciclu de studii universitare se finalizează cu o lucrare amplă de absolvire (şi, dacă pe timpul studiului a manifestat aplecare sau interes pentru o disciplină sau un aspect anume, este posibil să-şi fi formulat deja intenţia de a aprofunda o tema identificată,) dar, de regulă, studentul începe să se gândească cu adevărat la lucrarea de diplomă în momentul în care este pus efectiv să aleagă tema pe care o va realiza.

În practica universitară, alegerea lucrării se petrece în mod diferit. În unele facultăţi propunerea subiectelor se face din primul semestru de studiu, atât la licenţă, cât şi la master. Uneori tematica este formulată de cadrele didactice mai general, astfel subiectul poate fi particularizat în urma unei întâlniri dintre profesorul coordonator şi student. Astfel studentul va alege chiar înainte de a parcurge la curs discipline cărora li se subscriu anumite teme formulate în ofertă. Această practică are avantajul de a canaliza preocupările ştiinţifice ale studentului, astfel încât întreaga activitate de cercetare şi documentare din timpul perioadei de studiu să se concentreze pe tematica aleasă şi timpul de elaborare a lucrării să fie maxim.

La polul opus se situează practica mult mai frecvent întâlnită, în care studentul este pus în situaţia de a alege titlul lucrării de diplomă în penultimul sau în ultimul semestru de studiu, după ce a parcurs majoritatea disciplinelor, a cunoscut profesorii, şi-a putut forma deja o părere în privinţa preferinţelor sale şi a încercat diverse direcţii de cunoaştere în timpul stagiilor de cercetare

şi de practică. În această situaţie studentul este relativ mai informat, dar timpul alocat lucrării este scurtat considerabil. După cum se poate observa, fiecare dintre practicile descrise are avantaje, dar şi dezavantaje.

Uneori studenţii consideră că este timp suficient pentru elaborarea lucrării şi amină alegerea temei, de multe ori, pentru ultimul an sau chiar ultimul semestru de studii. Adevărul e că o asemenea atitudine nu e deloc benefică scopului şi rolului pe care îl are lucrarea de finalizare a studiilor. Pentru că informarea, documentarea, cercetarea ce premerge elaborării lucrării fac parte din parcursul de formare a unui specialist într-un domeniu de ştiinţă sau într-un domeniu de activitate. Iată de ce, susţinem cu fermitate că alegerea unei teme de cercetare în vederea elaborării lucrării de finalizare a ciclului de studii universitare trebuie să se producă în primul semestru de studii al ciclului universitar, pentru ca studentul sa aibă timpul necesar pentru a efectua temeinic toate activităţile presupuse de elaborarea unei astfel de lucrări. Alegerea temei nu depinde de profesor sau de disciplină, depinde de interesele de studiu şi de formare profesională ale studentului[79].

Rareori iniţiativa pentru propunerea temei de lucrare aparţine studentului. O astfel de situaţie presupune că studentul respectiv are într-adevăr preocupări ştiinţifice şi că deja are o idee relativ clară despre ce ar dori să trateze în lucrarea sa de finalizare a studiilor şi, de regulă, are în vedere şi colaborarea cu un anumit cadru didactic. Este vorba despre studenţi care sunt în măsură să aprecieze ce anume îi preocupă sau chiar îi pasionează, care este aria de interese profesionale spre care se îndreaptă, care sunt afinităţile, care este experienţa anterioară în legătură cu acel subiect.

Oricare ar fi reperul temporal, timpul efectiv de exprimare a opţiunii este frecvent foarte scurt. Opţiunea presupune asumarea unei relative responsabilităţi şi a unei opţiuni care va fi mai greu de schimbat, de aceea trebuie bine chibzuită.

În acest scop, studenţilor li se oferă, prin programul de cercetare al seriei respective, o listă de teme şi subiecte, propuse de către cadrele didactice. Studenţii pot alege din această listă de teme sau pot să vină cu propria propunere de temă, doar că în acest caz studentul va fi nevoit să îşi găsească un coordonator ştiinţific.

2.1.1. REFLECŢII PRELIMINARE[80]

Înainte de alegerea temei, ar fi bine ca studentul să citească cu atenţie formularea din ofertă şi să reflecteze asupra semnificaţiilor pe care le sugerează titlul. Opţiunea studentului va avea un temei, dacă acesta îşi va răspunde realist la câteva întrebări:

[79]Deac, Ioan: *Ghid pentru lucrări universitare*. https://sites.google.com/site/universitarum1/home*(accesat 01.09.2013).*

[80]Şerbănescu, A., *op.cit.*

- Mi se potriveşte tema respectiva?
- Cunoştinţele mele îmi permit abordarea temei respective?
- Ştiu ce şi de unde să cercetez pentru a realiza cerinţele temei?
- Aş putea duce ceva nou?[81]

E recomandabil ca studentul să aleagă întotdeauna o temă pe care o poate stăpâni, care să îi dea posibilitatea de auto-exprimare, deoarece a scrie o lucrare ştiinţifică înseamnă a deveni autor ştiinţific, adică o persoană care pretinde o anumită autoritate într-un domeniu al cunoaşterii.

2.1.2. ÎNŢELEGEREA TEMEI

Identificarea subiectului[82]potrivit din mulţimea celor posibile este prima şi poate cea mai dificilă sarcină pe care trebuie să o rezolve studentul care se pregăteşte să realizeze o lucrare de absolvire. De felul în care subiectul este selectat, conceput şi formulat (de către profesor, în mod uzual, dar şi,de către student) depinde succesul sau, dimpotrivă, insuccesul lucrării. Un subiect inspirat şi captivant, bine gândit şi clar formulat va înscrie studentul pe o traiectorie spre succes. În schimb, dacă este ales în pripă, este vag formulat, daca ţine de rutină sau dacă e prea general, atunci poate conduce pe o pistă greşită, în care un volum imens de muncă se soldează cu rezultate minore, dacă nu chiar cu eşec.

2.1.3. CRITERII DE ALEGERE A SUBIECTULUI

Există mai multe criterii care trebuie luate în considerare în alegerea unui subiect[83].

1. Subiectul să prezinte interes. Desigur, faptul că o idee ne fascinează, nu înseamnă şi că acea idee este relevantă, valoroasă sau utilă. Să ne întrebăm care sunt implicaţiile subiectului ales, pe cine interesează şi de ce interesează. Dacă avem sentimentul că muncim doar pentru a poseda o diplomă, atunci calitatea lucrării va fi probabil îndoielnică.

2. Subiectul să fie realizabil. Lucrarea de finalizare a studiilor (de licenţă, de master) se elaborează întotdeauna în cadrul unor parametri care reduc oarecum libertatea de alegere a subiectului: timpul disponibil, competenţele autorului, resursele şi întinderea lucrării (numărul de pagini).

3. Subiectul să fie acceptat. Subiectul ales de student trebuie să fie acceptat şi de către conducătorul ştiinţific, dacă nu acesta a propus subiectul, pentru că orice lucrare de absolvire a unui ciclu de studii trebuie să aibă un conducător

[81]Şerbănescu, A., *op.cit.*
[82] Nechita. V., *op.cit.*
[83]*Ibid.*

ştiinţific. Fără acordul conducătorului ştiinţific nu poate fi începută nici o lucrare.

4. Subiectul să fie benefic în plan profesional. Într-adevăr, elaborarea unei lucrări ştiinţifice complexe marchează trecerea de la statutul de student la cel de profesionist. De acum, tema lucrării va face parte din CV-ul propriu, ca prim reper de evaluare a performanţelor. Prin urmare, studentul trebuie să facă o alegere care să-l caracterizeze şi profesional.

5.Unii autori invocă şi **criterii conjuncturale** în alegerea subiectului, printre care:probabilitatea de a fi realizată în timp util, efortul intelectual şi material depus pentru realizarea lucrării, sporirea şanselor de a găsi un *job* şi, nu în ultimul rând, disponibilitatea surselor.

2.1.4. TIPURI DE LUCRARI DE LICENŢA

Din formularea temei poate fi anticipat şi specificul demersului de certare. Indiferent de domeniul de studiu, lucrările de absolvire pot fi sistematizate în 3 categorii[84]

1. În prima categorie se încadrează **proiectele tehnice** (pe care le numim lucrări de licenţă doar de dragul unei convenţii) Aceste lucrări, prin firea lucrurilor, trebuie să respecte un anumit format ce le conferă în final valoare tehnică şi, în mai mică măsură, sau chiar deloc, valoare ştiinţifică. Aceasta nu înseamnă că proiectele tehnice sunt cumva inferioare celorlalte tipuri de lucrări de licenţă! Un astfel de proiect poate prilejui un prim contact cu viitorul loc de muncă, ceea ce contează mult.
2. În a doua categorie intră **lucrările de cercetare-dezvoltare**, lucrări ce, de regulă, au o finalitate practică, de fundamentare a unei noi tehnologii sau de îmbunătăţire a unei tehnologii deja existente. O astfel de lucrare trebuie să facă dovada următoarelor capacităţi:de a formula o tematică care să evidenţieze un grad ridicat de stăpânire a domeniului;de a identifica un subiect de interes pentru viitoare cercetări;de a se documenta;de a formula ipoteze de lucru;de a folosi un aparat metodologic adecvat;de a interpreta corect rezultatele;de a formula concluzii şi, de ce nu, recomandări pentru aplicarea în practică.
3. A treia categorie de lucrări, pe care le-am putea numi **monografii şi sinteze**,răspunde dorinţei de diversificare a opţiunilor pe care un student le poate avea, de dobândire a unor deprinderi profesionale noi. Într-o astfel de lucrare este dificil de evaluat care este contribuţia studentului la conceperea lucrării şi care este partea copiată fără discernământ din diferite surse bibliografice, inclusiv din surse online. Autorii acestor lucrări îşi propun să „desfacă” un pachet aparent compact şi intangibil de

[84]Marian Drăgoi, Ciprian Palaghianu, Liviu Nichiforel, *Ghid de elaborare şi redactare a lucrării de licenţă*, Universitatea „Ştefan cel Mare” Suceava, Facultatea de Silvicultură, Suceava, 2009.

tehnologii, norme, cutume profesionale şi chiar structuri instituţionale, pentru a scoate la iveală ceea ce este bun şi ceea este rău. Un astfel de demers este incitant dar şi riscant, pentru că, dacă nu este făcut cu un minim profesionalism riscă să fie doar o copie savantă. Într-un astfel de caz, situaţiile neplăcute pot fi evitate dacă se discută temeinic cu îndrumătorul de licenţă asupra conţinutului şi structurii lucrării, înainte de a începe lucrul propriu-zis.

2.1.4.1. SUBIECTE NERECOMANDATE

Nu toate subiectele sau căile de rezolvare sunt de dorit. Pot fi enumerate câteva categorii de subiecte de evitat**:** prea tehnice, prea specializate, prea frecvent tratate (*overdone*), perimate, cu prea puţine surse (şi astfel cu informaţie disponibilă foarte limitată), prea noi, extrem de controversate[85].

Despre urmările posibile ale unei alegeri neinspirate ne avertizează o savuroasă remarcă dintr-un ghid moldovenesc: "Două riscuri pândesc orice lucrare de licenţă: *platitudinea* parcurgerii unei cărării sigure, dar atât de bătute încât se vede mai degrabă praful de pe drum decât destinaţia finală, şi pericolul unei lucrări mai ştiinţifice decât ne-am putea permite, adică un hăţiş din care trebuie să ieşim neapărat la un moment dat, pe calea cea mai scurtă şi, după cum ştim cu toţii, în astfel de situaţii nu ieşi totdeauna unde ai vrea.”**[86]**

2.1.4.2. SUBIECTE RELUATE

Evitarea unor subiecte care au mai fost tratate (chiar recent) este o falsă problemă. Se poate întâmpla ca tema să mai fi fost abordată anterior de alţi autori. Fiecare generaţie are dreptul la semnificările ei, fiecare individ are dreptul la sensul său. Aşa că nu trebuie să descurajeze ideea că tema a mai fost abordată. Nu trebuie uitat că există cerinţa ca o lucrare universitară să fie autentică. De aceea, mai ales atunci când respectiva temă a mai fost abordată şi de alţi autori, se va arăta în ce constă particularitatea abordării de faţă, în ce constă autenticitatea, personalitatea abordării. Acceptarea unei provocări este întotdeauna, în orice domeniu, o bună resursă de motivare**.**[87]

2.1.5. INTERPRETAREA TEMEI

Odată ce şi-a exprimat opţiunea pentru o anumită temă, este firesc ca studentul să-şi pună problema modului de abordare a subiectul ales, astfel încât să răspundă titlului formulat şi să realizeze mental o schiţă a modului de tratare a subiectului, anticipat cu nivelul de cunoştinţe existent. E

[85]Nechita, V., *op.cit.*
[86]Drăgoi, M., op.cit.
[87]Deac, I., *op.cit.*

recomandabil ca studentul să se gândească şi la acest aspect înainte să-şi aleagă tema, atunci când încearcă să înţeleagă titlul propus, dar, de regulă, această idee va fi dezvoltată abia după ce studentul s-a decis pentru un subiect şi, nu rareori, doar la sugestia îndrumătorului.

În acest stadiu incipient al demersului, conceptul lucrării nu are încă un contur clar. Studentul îşi va formula opţional coordonatele abordării: „Aş dori să tratez subiectul X. Mă gândesc că aş putea începe cu fundamentele teoretice şi probabil voi ajunge la următoarea finalitate…". Ipoteza cercetării este şi ea destul de vagă, atât timp cât premisele nu sunt definite. Pe măsură ce documentarea progresează, aceste repere capătă sens şi formulări mai precise.

Strâns împletit cu parcurgerea literaturii tematice este procesul elaborării interogaţiilor de cercetare şi al ipotezelor. În acest stadiu, este foarte important ca studentul să hotărască cum va formula problema de cercetare.

Acum ar putea fi de ajutor formularea unor întrebări ajutătoare.

Întrebările care ajută la definirea ariei de investigaţie şi totodată orientează analiza şi interpretarea sunt de tipul „De ce?" şi „Cum?". Astfel de întrebări caracterizează cercetările calitative Mai ales când se urmăreşte identificarea: cauzelor unor evenimente (de ce?) sau a unor noi tendinţe şi desfăşurări ale evenimentelor (cum?).

Întrebările „de ce?" şi „cum?" conduc spre formularea unui argument care stă la baza cercetării. În schimb, întrebările „ce?", „unde?", „când?", orientează spre descriere şi clasificare, operaţii care sunt un preambul al ştiinţei, deci pot constitui doar un început de cercetare.[88]

Pentru a focaliza analiza, este practic şi raţional să ne limităm la o singură întrebare de cercetare principală şi să subsumăm acesteia întrebările derivate, care se vor ivi inevitabil.

Cu cât studentul formulează mai clar, mai timpuriu şi mai precis ceea ce caută, cu atât procesul de elaborare a lucrării va fi mai eficient, căutările sale vor fi mai ţintite, mai restrânse.

2.1.6. DELIMITAREA TEMEI

Titlul propus pentru lucrarea de absolvire este formulat sintetic în cele mai multe situaţii. Prin urmare acesta permite libertatea de a fi tratat în mai multe moduri, în funcţie de interesele şi competenţele studentului. De aceea se recomandă o discuţie prealabilă cu îndrumătorul ştiinţific pentru a schiţa împreună o cale coerentă de rezolvare a temei. De regulă, se procedează la restrângerea ariei de cercetare şi la orientarea acesteia în direcţia unei

[88]Nechita, V., *op.cit.*

problematici bine definite. Selectarea unei idei semnificative este mai importantă decât numărul mare de cazuri studiate.

În cazul unei teme formulate în termeni generali, este recomandabilă restrângerea acesteia la un subiect precis, pe care să poată fi controlat şi aprofundat, care poate fi studiat mai în detaliu, asupra căruia există timpul necesar de reflecţie şi a cărui tratare respectă cerinţele specifice facultăţii, fără a fi superficiali şi fără a recurge la trucuri pentru a produce numărul de pagini, repetând ideile şi lungind inutil frazele. Alegând teme cu acoperire foarte generoasă, nu putem fi exhaustivi în tratare, ci mai devreme riscăm să devenim superficiali. Subiectele cu arie de acoperire mai mică pot fi mai bine tratate, iar autorii pot fi chiar exhaustivi într-un spaţiu restrâns. Aspectul tratat merită să fie semnificativ. Nu este obligatoriu să fie grandios, spectaculos, ci trebuie să suscite curiozitatea. Ineditul captează, nu generalităţile![89]

2.1.7. DOCUMENTAREA PREALABILĂ

Înainte de a începe elaborarea propriu-zisă a lucrării de licenţă sau de disertaţie, e recomandabilă o pre-documentare, care să (re)familiarizeze studentul cu domeniul în care se încadrează tema de cercetare[90]. În situaţia în care tema a fost aleasă la începutul ciclului de studii este posibil ca unele achiziţii cognitive să fie obţinute ulterior desfăşurării primelor etape de cercetare şi a susţinerii primelor evaluării ale activităţii de cercetare-documentare şi atunci este necesar ca studentul să cunoască, măcar în linii mari domeniul care constituie cadrul obiectului său de cercetare, precum şi limbajul specific disciplinei. În situaţia în care achiziţiile cognitive se produc la începutul ciclului de studii, iar preocuparea pentru o anumită temă a survenit ulterior, este necesară o reîmprospătare a cunoştinţelor, eventual, o reactualizare a informaţiei, pentru a evita aproximaţii rememorate.

În această fază iniţială se vor urmări sintetic:

• Care sunt cele mai relevante **lucrări** în domeniu şi care sunt **autorii** de referinţă;

• Care sunt **conceptele cheie** ale temei şi principalele **perspective** aplicate temei în cercetările anterioare;

• Care sunt **întrebările** la care s-a căutat răspuns;

• Care sunt principalele **concluzii** ale cercetărilor anterioare;

---

[89]Chelcea, S., *op.cit.*

[90]Maria Birsan: *Metodologia cercetării Note de curs*, Centrul de Studii Europene, Iaşi,2012, http://www.cse.uaic.ro/_fisiere/Documentare/Suporturi_curs/II_Metodologia_cercetarii.pdf (accesat 01.09.2013).

• Care sunt **chestiunile rămase în dezbatere** în legătură cu aceasta temă, care sunt marile diferenţe de opinii şi unde trebuie continuată cercetarea.
Motivele pentru examinarea literaturii tematice în faza iniţială sunt multiple[91]. Acestea includ: Concentrarea şi clarificarea propriei probleme de cercetare; Expunerea şi capacitatea de a demonstra gradul de familiarizare cu abordări, teorii, metode şi surse folosite în sfera temei proprii (aceasta este o precondiţie a lucrării şi o temă cheie asupra cărora se vor orienta examinatorii la susţinerea orală); Evidenţierea dezbaterilor principale a termenilor şi conceptelor folosite în domeniul temei proprii; Apropierea de suma cunoştinţelor acumulate şi înţelegerea unui domeniu dat, a unei chestiuni sau a unei teme specifice, cunoscută şi drept "inventica" cercetării;Îndrumarea pentru identificarea "golurilor" din această literatură, ceea ce justifică contribuţia propriului studiu la cercetare şi susţinerea proprie în domeniul alegerii abordării şi a metodelor;Înscrierea proiectului propriu într-un context cuprinzător al cunoştinţelor de bază existente;Dobândirea expertizei în domeniul ales, ca parte a propriei dezvoltări academice.

SURSELE DE DOCUMENTARE PREALABILĂ

Sursele de documentare sunt, în general, lucrări de referinţă,în format tipărit sau electronic, care pot crea o imagine de ansamblu asupra disciplinei, precum şi familiarizarea cu perspectiva de abordare a disciplinei, cu aparatul conceptual, cu teoriile de actualitate.

Oricare ar fi tema aleasă, aceasta va fi tratată într-un context configurat de disciplinele care îl configurează de domeniului de cunoaştere şi de studiu. În acest scop, e necesar să stabilim contextul în care urmează să-l abordăm, astfel că vom explora o arie mai extinsă pentru a ne edifica şidacă subiectul a mai fost tratat şi din ce perspectivă anume.

În această faza preliminară sunt utile lucrările de referinţă, cu un caracter general, care prezintă o temă într-un limbaj accesibil, atât cât să ne facem o idee despre conţinutul şi problematica acesteia. Abordând panoramic subiectul, câştigăm perspectivă. De aceea, consultarea unor lucrări enciclopedice, recomandate de conducătorul ştiinţific au de alţi autori, se poate dovedi deosebit de utilă. Enciclopedii consacrate, precum *Britannica* sau *Encarta* ar fi de dorit, deşi nici pentru aceste texte girul pentru corectitudinea absolută sau pentru actualitatea informaţiei nu este obligatoriu.

De asemenea sunt recomandate dicţionarele explicative, specializate pe domeniul de cunoaştere de interes. Dar nici resursele de tipul Wikipedia nu trebuie repudiate din start; acestea pot fi consultate cu folos, sub rezerva verificării conţinuturilor din punct de vedere al autenticităţii informaţiei.

[91]Jonathan Grix,:*Demistificarea cercetării postuniversitare* , *De la masterat la doctorat*. Traducere de Nicolae Melinescu (Titlul original: The Fondations of Research, Palgrave, McMillan, 2010) *f.e.,f.a.*

Există şi alte modalităţi de investigaţie şi identificare a subiectelor din domeniul preferat. În mod tradiţional, sunt recomandate revistele de profil, revistele de specialitate sau compendiile tematice ale unui domeniu. Aici pot fi incluse şi cursurile universitare, dar şi site-urile şi forumurile de specialitate.

Informaţiile rezultate în urma documentării prealabile reprezintă un început pentru a schiţa un subiect încă general, imprecis, vag, proiectiv şi relativ provizoriu. Următorul pas este întocmirea unei liste cu întrebări şi cuvinte cheie despre subiect, reflectând şi asupra unor posibile moduri de abordare. Dacă nu dispunem de lucrări sau de publicaţii (mai exact, nu cunoaştem sau nu ne-a recomandat nimeni, în mod expres vreo lucrare), pot fi efectuate căutări prin bazele de date online, urmărind cuvinte-cheie ale subiectului de interes pentru noi. După toate probabilităţile, vom avea afişate numeroase trimiteri, care inventariază, după criteriul ocurenţei, fără vreo indicaţie de natură ştiinţifică: studii, articole, publicaţii şi chiar cărţi (accesibile online) în legătură cu tema investigată.

2.2. ROLUL ÎNDRUMĂTORULUI ŞTIINŢIFIC

Un alt aspect, poate la fel de important ca şi alegerea temei pentru lucrarea de absolvire, este opţiunea pentru un îndrumător ştiinţific. Sunt mulţi factori subiectivi care pot genera dilema: **„Ce alegem? Îndrumătorul sau tematica?”**

În primul rând, studentul trebuie să ştie că o lucrare de licenţă poate fi coordonată de un *asistent universitar,* un *lector universitar*, un *conferenţiar universitar* sau un *profesor universitar*. În al doilea rând,studentul trebuie să se intereseze care sunt cerinţele şi disponibilităţile cadrului didactic la care s-a gândit; dacă acordă timp suficient consultaţiilor; dacă are competenţe în domeniul temei alese. În al treilea rând, este bine ca studentul să asculte de el însuşi: să ştie ce disciplină îl atrage, sau dacă nu îl atrage una anume, să se gândească ce domeniu disciplinari-ar permite să-şi valorifice cel mai bine calităţile, fără a-şi expune defectele.

Opţiunea pentru un anumit conducător ştiinţific se bazează pe mai mulţi factori: specialitatea, reputaţia, experienţa, chiar firea şi temperamentul său, felul în care reacţionează. Cel mai important este însă felul cum acesta interacţionează cu studentul în fiecare caz particular, compatibilitatea dintre student şi profesor este relaţia definitorie în succesul unui demers de cercetare. Se spune chiar: Nu este absolut deloc esenţial şi nici măcar de dorit să aveţi coordonator o autoritate de prim rang exact pe subiectul pe care l-aţi

ales[92]. Calităţile de coordonator ţin atât de natura profesională cât şi de cea personală a fiecărui cadru didactic.

2.2.1. COLABORAREA PROFESOR-STUDENT

Colaborarea dintre profesor şi student pleacă de la premisa reciprocă a bunei intenţii: ambele părţi au investit interesul lor în succesul proiectului.[93]

Tipul de relaţie cu conducătorul ştiinţific diferă de la student la student. Unii studenţi preferă să primească mai multe îndrumări, să aibă contacte frecvente şi să fie verificaţi, în timp ce alţii sunt mai independenţi. Comunicarea constantă este esenţială. Există diferite feluri de coordonatori, de la cei care vă fac comentarii detaliate, minuţioase până la cei cu mare deschidere care privesc imaginea de ansamblu şi verifică dacă lucrarea realizată de student conţine idei bune.[94]

Premisele colaborării sunt normate în regulamente şi metodologii.

Astfel coordonatorului ştiinţific îi revin o serie de îndatoriri: să elaboreze împreună cu studentul cuprinsul lucrării de absolvire; să consilieze studentul ori de câte ori acesta solicită; să aprecieze calitatea conţinutului capitolelor elaborate şi să facă observaţii şi sugestii de completare sau de reconsiderare, acolo unde este cazul; să analizeze conţinutul integral şi forma finală a lucrării; să întocmească referatul de apreciere a lucrării de absolvire în finalul căruia recomandă susţinerea acesteia în faţa comisiei examenului de absolvire şi propune acordarea unei note.

De cealaltă parte, studentul are următoarele obligaţii: să analizeze tema lucrării de absolvire pentru care a optat şi să identifice problemele principale de soluţionat; să prezinte coordonatorului ştiinţific proiectul de plan (cuprinsul) al lucrării; să elaboreze, împreună cu conducătorul ştiinţific, cuprinsul lucrării; să respecte problemele înscrise în cuprinsul lucrării (şi în planul de pregătire convenit), orice modificare ulterioară a acestuia fiind făcută cu acordul coordonatorului ştiinţific; să solicite consilierea coordonatorului ştiinţific ori de câte ori apar dificultăţi în elaborarea lucrării de absolvire; să prezinte coordonatorului ştiinţific, la termenele stabilite, părţile elaborate din lucrare; să prezinte lucrarea de absolvire coordonatorului ştiinţific înainte de copertare, pentru ca acesta să aibă posibilitatea să mai facă observaţiile ce impun completări şi/sau modificări; să predea lucrarea în formă finală (şi în numărul de exemplare cerut) în termenul stabilit.[95]

---

[92] Grix, J. *op.cit.*
[93] *Ibid.*
[94] *Ibid.*
[95] *** Ghid pentru redactarea şi prezentarea lucrării de licenţă, Universitatea româno-germană din Sibiu, Facultatea de Ştiinţe Economice, Sibiu, 2010.

2.2.2. AŞTEPTĂRI RECIPROCE

În funcţie de rolul şi statutul lor, este firesc ca fiecare dintre părţi– studentul şi coordonatorul ştiinţific – să formuleze un set de aşteptări.
În etapa de început, studentul s-ar putea aştepta de la profesor să-l ajute la selectarea unui subiect realizabil şi la identificarea surselor bibliografice, precum şi la stabilirea unei structuri şi a unui calendar de lucru.

Există însă şi reversul: aşteptările profesorului de la student. Acestea presupun ca studentul să dispună de competenţe privind tehnica documentării din surse diverse, să dispună de capacitatea de a selecta şi de a evalua informaţia din literatura de profil, de a şti să structureze logic ideile proprii şi să le susţină cu argumente din bibliografie.[96]

Aşteptările studentului trebuie să se menţină în limite realiste şi să nu degenereze în iluzii. În acest sens, citǎm câteva dintre avertismentele formulate de coordonatori ştiinţifici cu experienţă. „Nu aveţi de ce şi nici nu trebuie să vă aşteptaţi ca profesorul să vă facă temele, să descopere lipsurile din literatura tematică sau să vină cu proiecte interesante de cercetare în locul dumneavoastră. Coordonatorul nu există că să vă rescrie teza.”[97] „Coordonatorul ştiinţific, nefiind coautor, nu poate fi blamat dacă lucrarea e slabă şi dacă e notată cu o notă mai mică decât se aşteaptă studentul.“

Rolul coordonatorului este consultativ: acesta indică în linii generale modul de abordare şi structura posibilă a lucrării, analizează şi validează abordarea şi argumentarea teoretică şi demersul metodologic; oferă suport în selectarea bibliografiei relevante; formulează recomandări şi opinii critice; evaluează lucrarea pe parcurs printr-un feedback periodic şi emite sugestii cu privire la progresul necesar pentru finalizarea acesteia şi pentru susţinerea finală[98].

Sfatul profesorului va constitui un reper pentru student, nu un imperativ. Dacă o idee proprie a studentului poate fi susţinută cu argumente pertinente aceasta va fi apreciată şi, odată acceptată, va contribui la calitatea ştiinţifică a lucrării. De aceea rolul de receptor pasiv al studentului nu este de dorit. Pentru a obţine maximum de sprijin din partea coordonatorului şi din întâlnirile de coordonare este recomandată chiar o atitudine pro-activă a studentului. Calităţile studentului şi experienţa academică a coordonatorului sunt factori cheie care configurează dinamica de ansamblu a relaţiei student-coordonator.

---

[96]Grix, J., *op.cit.*
[97]*Ibid.*
[98]Camelia Moraru,(coordonator), *Ghid pentru redactarea şi prezentarea, lucrării de licenţă*, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj-Napoca , Facultatea de Studii Europene, *f.a.*

2.2.3. OPTIMIZAREA COLABORARII

Procesul de elaborarea a lucrării de licenţă/disertaţie va decurge mai eficient dacă între profesor şi student va exista un contact permanent şi dacă, încă de la început, va fi stabilit un calendar al întâlnirilor. În practică, acest calendar este corelat cu sarcinile şi termenele stabilite şi consemnat în planul proiectului de cercetare-documentare.

CALENDARUL ÎNTÂLNIRILOR

Nu există o regulă, dar, în principiu, sunt necesare minimum 5 întâlniri cu profesorul până la finalizarea lucrării. Prima întâlnire se va stabili atunci când studentul alege tema lucrării de absolvire, a doua întâlnire va fi cea în care se stabileşte proiectul de cercetare în vederea elaborării lucrării de absolvire, a treia întâlnire va fi cea în care studentul prezintă primul draft al lucrării pentru a verifica dacă se găseşte pe calea cea bună a cercetării, a patra întâlnire va fi cea în care studentul prezintă profesorului un forma finală a lucrării, la care profesorul urmează să facă sugestiile pe care le considera necesare,şi o ultima întâlnire, în care studentul primeşte aprecierea şi acceptul profesorului de a preda lucrarea în vederea susţinerii. Aşa s-ar putea desfăşura lucrurile in mod ideal.[99]

În realitate studentul poate contacta profesorul coordonator de câte ori crede că este necesar (şi când acesta este disponibil). Mijloacele de comunicare actuale permit menţinerea contactului prin telefon sau e-mail. Deşi nu este recomandată realizarea lucrării "prin corespondenţă", în situaţii particulare aceste căi se pot substitui întâlnirilor face-to-face. E o observaţie de bun simţ să spunem că studentul se cuvine să reflecteze la oportunitatea comunicării cu îndrumătorul ştiinţific, să-l contacteze pe acesta atunci când solicitările sunt în legătură cu progresul lucrării şi, în nici un caz, nu e cazul ca profesorul coordonator să fie asaltat la fiecare întâlnire întâmplătoare.[100]

Important este ca studentul să-l informeze permanent pe coordonator de progresele realizate, dar şi de orice problemă survenită, pentru a preveni neînţelegeri. Nu trebuie creată ocazia unor reproşuri tardive, de tipul: „Dacă mi-ai fi spus ce intenţii ai, te-aş fi îndrumat în altă direcţie."[101]

Dialogul cu profesorul va fi eficient dacă fiecare discuţie va reprezenta o etapă superioară în progresul lucrării şi nicidecum dacă în dialog se vor reitera probleme clarificate anterior sau dezvoltarea ideilor va oscila necontrolat şi inconsecvent de la direcţia stabilită iniţial. De aceea, este recomandat să„consemnaţi coordonarea, notaţi temele discutate, comentariile coordonatorului şi activităţile ce trebuie îndeplinite până la următoarea

[99]Patrick Schupp, Wolfgang Krieger. Jörg Reitzig: Leitfaden zum wissenschaftlichen Arbeiten, Fachhochschule Ludwigshafen am Rhein, © Ludwigshafen 2010.
[100] Lawton, 1999, 9, apud Grix, J., *op.cit.*
[101]*Nechita, V., op.cit.*

întrevedere”.[102]Aceeaşi evidenţă este recomandată deopotrivă şi îndrumătorului. Astfel mijloacele de comunicare digitală: e-mail-ul şi chat-ul îşi dovedesc utilitatea, stocând automat progresul dialogului.

La optimizarea colaborării contribuie atât respectarea termenelor, cât şi modul în care sunt îndeplinite sarcinile asumate. Un set de recomandări se referă la forma în care sunt prezentate textele redactate.*„Obţineţi tot ce-i mai bun de la coordonatori pregătind şi prezentându-le lucrări scrise înainte de întâlnirile directe. Evitaţi predarea unor lucrări neglijente, a căror scriere nici nu a fost corectată pentru că îl puneţi pe coordonator să piardă ore în şir ca să străbată hăţişul greşelilor gramaticale şi de dactilografiere fără să se poată concentra asupra conţinutului. Dacă îi daţi coordonatorului un text bine scris este mult mai posibil ca acesta să reacţioneze atent şi într-o formulare clară. Nimic nu e mai neplăcut pentru el decât să stea ore întregi, cufundat într-un text pe care face adnotări pentru ca să descopere ulterior că nici cea mai mică remarcă nu a fost luată în consideraţie, respinsă sau însuşită.“”*[103]

2.2.4.. CONFLICTE POTENŢIALE

O colaborare productivă este rezultatul co-orientării părţilor implicate. Ţinând cont de normele de elaborare a lucrării şi de recomandările îndrumătorului, de sarcinile şi termenele asumate, colaborarea are toate premisele să se desfăşoare în condiţii bune daca elementele enumerate sunt respectate. Cu toate strădaniile ambelor părţi, există însă şi situaţii în care pot apărea tensiuni, dintre care doar unele pot fi depăşite.

Conflictele între coordonator şi student pot apărea din varii motive: dificultăţi de comunicare, percepţii diferite asupra cercetării, diferenţe de personalitate,aşteptări reciproc neconfirmate, etc.

Dacă încercarea de rezolvare a conflictelor nu reuşeşte, studentul ar putea lua în calcul opţiunea schimbării conducătorului ştiinţific. Dar asta numai în ultimă instanţă şi dacă timpul la dispoziţie până la predarea lucrării îi mai permite.

2.3. PLANIFICAREA RESURSELOR

Odată ce studentul îşi cunoaşte tema lucrării de absolvire, este utilă întocmirea unui plan de lucru care să inventarieze sarcinile, să organizeze să ierarhizeze şi să etapizeze activităţile şi să le încadreze în timp. Planificarea activităţii de cercetare în vederea elaborării lucrării de absolvire este prima etapă obligatorie în cadrul programului de cercetare şi se materializează

[102]Grix, J., *op.cit.*
[103]*Ibid.*

pentru studenţii şi masteranzii în realizarea unui document mai amplu cu titlul: PROIECT DE CERCETARE-DOCUMENTARE ÎN VEDEREA ELABORĂRII LUCRĂRII DE LICENŢĂ/DISERTAŢIE, care este susţinut în faţa unei comisii la sfârşitul perioadei de cercetare-documentare, pentru licenţă în semestrul al 3-lea, iar pentru master în primul semestru.

2.3.1. PROIECTUL DE CERCETARE[104]

Proiectul de cercetare în vederea elaborării lucrării de absolvire a studiilor de doctorat, de master, de licenţă este un document foarte important. El are rolul de a proiecta, de a schiţa de a ghida activităţile şi acţiunile studentului de când începe activitatea de cercetare până la finalizarea ei.

Proiectul de cercetare creşte şansele studentului de a realiza o lucrare reuşită, autentica şi de actualitate.

Proiectul de cercetare-documentare în vederea elaborării lucrării de licenţă/disertaţie, are următoarea structură:

- SEMNIFICAŢIA TEMEI DE CERCETARE-DOCUMENTARE;
- PREMISELE CERCETĂRII;
- DIRECŢIILE DE CERCETARE-DOCUMENTARE;
- FINALITATEA CERCETĂRII;
- SURSE BIBLIOGRAFICE ŞI DE DOCUMENTARE;
- PROGRAMUL DE REALIZARE A CERCETĂRII.

Proiectul de cercetare în vederea elaborării lucrării de absolvire se încheie cu un plan al lucrării ce va fi elaborată.

2.3.2. PLANUL LUCRĂRII[105]

Planul lucrării are o valoare orientativă, în sensul că va putea suferi modificări până când se va concretiza în lucrarea propriu-zisă. Planul lucrării nu este cuprinsul lucrării, dar poate să fie.

Planul lucrării va evidenţia titlul lucrării, care poate fi acelaşi cu al temei de cercetare sau poate fi diferit. oricum dacă la sfârşitul perioadei de cercetare, titlul lucrării se va putea schimba, titlul proiectului de cercetare nu se va mai putea schimba din momentul în care a fost acceptat de comisia de proiecte.

Planul va mai cuprinde: Introducerea, Capitolele, Concluziile, Bibliografia, Anexele. Introducerea, Concluziile, Bibliografia sînt obligatorii; Capitolele sunt cel puţin 3; Anexele pot lipsi, în funcţie de specificul lucrării.

Capitolele se redau inclusiv cu primul nivel de subcapitole, dar nu mai mult. Cum e posibil ca acestea să sufere schimbări, nu e cazul de mai multă specificare. Capitolele şi subcapitolele vor fi corelate cu direcţiile de cercetare, şi cu obiectivele acestora.

---

[104] Deac, I., *op.cit.*
[105] *Ibid.*

AVANTAJELE PLANULUI

Avantajele unui plan judicios întocmit sunt multiple. Planul permite studentului să-şi concentreze atenţia asupra unui singur capitol, unei secţiuni sau chiar unui paragraf, păstrând în acelaşi timp o vedere de ansamblu asupra întregii lucrări. Tot planul e menit să optimizeze deciziile referitoare la integrarea materialelor documentare în structura lucrării. Urmărind planul pot fi controlate mai bine reorganizările de text: permutarea paragrafelor şi chiar a capitolelor. Uneori, simpla reordonare a unor paragrafe are drept urmare îmbunătăţirea calităţii lucrării. Existenţa unui plan asigură coerenţa lucrării în ansamblu, dar are rolul şi de a stabili şi menţine un echilibru între secţiunile lucrării, în ceea ce priveşte întinderea textului fiecărei părţi.

ETAPELE ÎNTOCMIRII PLANULUI

Pentru a realiza un instrument util de lucru, propunem un algoritm de alcătuire a unui plan[106]

- întocmirea unei liste cu cuvinte cheie;
- gruparea ideilor înrudite;
- delimitarea secţiunilor;
- ordonarea logică a ideilor
- reflectarea asupra conexiunii secţiunilor şi subsecţiunilor;
- formularea de titluri pentru secţiuni şi subsecţiuni (urmate de câteva fraze care să descrie conţinutul intenţionat);
- întocmirea unui plan general (care să permită realizarea unor planuri de detaliu, subsumate planului general);
- efectuarea unor revizuiri pe parcurs.

Demersul de lucru se structurează de la general la particular. Treptat se pătrunde în detaliu, pentru a observa din ce în ce mai clar ce se petrece pe segmente mai mici – pe probleme şi aspecte distincte. Astfel devine posibilă racordarea părţilor şi integrarea lor coerentă în ansamblul lucrării.

In faza incipientă, un plan prea detaliat poate fi prematur şi chiar un obstacol care poate împiedica studentul să exploreze şi alte variante de lucru. De aceea, abia în faza de redactare, pe măsură familiarizării cu subiectul, este recomandată alcătuirea unor planuri de detaliu pentru secţiunile lucrării, chiar pentru anumite paragrafe semnificative.

Un plan eficient este ca un argument în care părţile sunt dispuse în ordine logică: în spaţiu, în timp, în raporturi de coordonare sau de subordonare, de la cauză la efect, ierarhizate după un anume criteriu.

Unii specialişti recomandă ca în acest stadiu fiecare idee, consemnată sub formă de titlu, să fie însoţită de un comentariu în care sunt detaliate intenţiile de cercetare, exprimate prin verbe la timpul viitor. De exemplu:*"În capitolul sau paragraful cutare: voi arăta că…, voi demonstra…, voi sublinia legătura dintre…, voi dovedi…, voi exemplifica…, voi adapta…, voi*

[106]Nechita, V., *op.cit.*

argumenta pentru sau împotriva cutărui punct de vedere…, voi analiza…, voi compara…, voi evalua, voi selecta, voi optimiza, voi arăta limitele…, voi sublinia importanţa cutărui fapt…, voi descrie…"[107]

Aceste fraze vor constitui nucleele viitoarelor paragrafe. Un plan bun nu e doar o înşiruire de titluri de paragrafe, ci şi o schiţă a relaţiilor dintre parţi (care poate cuprinde chiar din acest stadiu trecerile dintre idei). Putem considera fiecare capitol sau secţiune drept o demonstraţie autonomă, care respectă structura de ansamblu: introducere, tratare şi încheiere, subsumate unui titlu adecvat.

STRUCTURA PLANULUI[108]

Planul lucrării urmăreşte în general structura oricărui text ştiinţific: Introducere, conţinut şi concluzii. Teoretic nu există reguli sau canoane de organizare şi structurarea conţinutului lucrării, funcţia determină forma. Altfel spus, lucrarea va avea acea structură care reiese din logica cercetării şi care se potriveşte conţinutului. Cu toate acestea, practica a impus câteva reguli care înlesnesc ordonarea ideilor şi, în consecinţă, reduc efortul de elaborare a lucrării.

Astfel în disciplinele ştiinţifice predomină o structură rigidă: **Introducere, Metode, Rezultate şi Discuţii** (cunoscută sub acronimul ***IMRaD***), la care se adaugă referinţele bibliografice. Aceste secţiuni au o succesiune logică şi răspund la întrebări bine definite: Introducere: ce ai făcut şi de ce? Metode: cum ai făcut? Rezultate: ce ai constatat? Discuţii: ce semnificaţie au rezultatele şi de ce?

În disciplinele umaniste sunt posibile şi alte structuri, conţinutul lucrării poate fi dezvoltat după varii criterii:

- **cronologice** - în care evenimentele sunt abordate în ordinea cronologică a desfăşurării lor;
- **tematice** - în care subiectul este tratat succesiv sub diferite aspecte;
- **comparative** - în care sunt comparate două sau mai multe situaţii, cazuri sau lucrări;
- **construcţii inversate** - în care efectul este punctul de plecare, după care se discută cauza.

Anumite subiecte se pretează la dezvoltarea argumentaţiei după structura clasică: teză, 2) antiteză, 3) sinteză.

În alte cazuri pot fi mai adecvate abordări de tipul:

- 1)partea critică (ce vizează literatura de specialitate), 2) partea de construcţie (aportul autorului);
- 1) formularea problemei, 2) analiza situaţiei actuale, 3) căutarea soluţiilor, 4) decizia;

[107] *Ibid.*
[108] *Ibid.*

Sunt posibile şi situaţii în care apar combinaţii ale structurilor enunţate. Important este ca structura să servească scopului lucrării: prin structura aleasă subiectul să poată fi tratat în modul cel mai convingător.

EVOLUŢIA PLANULUI

Pe parcursul cercetării, studentul poate observa că unele idei nu se potrivesc, astfel că planul iniţial va necesita adaptări: revizuiri, schimbarea priorităţilor, adăugarea sau eliminarea unor idei (care în urma cunoştinţelor acumulate şi-au modificat gradul de relevanţă). **Planul este partea lucrării care este revizuită cel mai intens şi care suportă cele mai multe transformări.** De regulă, forma finală va fi mult diferită de cea iniţială. (Planul se rafinează pe parcursul demersului de cercetare. Ar fi practică organizarea ideilor în paralel cu generarea sau colectarea lor de la surse.)

2.3.3. PROGRAMUL CERCETĂRII[109]

Orice activitate trebuie să fie încadrată în timp, altfel spus, trebuie să aibă un program. Nici cercetarea în vederea elaborării lucrării universitare nu face excepţie. Durata de timp în care se încadrează o astfel de cercetare este egală cu durata programului de studii. Este durata ideală, dar, de regulă, ea este mai scurtă, deoarece proiectarea cercetării pretinde ea însăşi un timp. De aceea, e preferabil ca proiectarea, realizarea proiectului, să înceapă cît mai repede, pentru a avea cît mai mult timp la dispoziţie pentru realizarea lucrării. Speranţa studenţilor, anume că trei ani, sau doi ani, de studiu reprezintă foarte mult timp şi că ultimul an sau ultimul semestru (!) ar fi de ajuns pentru realizarea lucrării, este cea mai contraproductivă iluzie. Cine amînă începerea cercetării în vederea elaborării lucrării de absolvire pînă în ultimul semestru, nu va realiza nici o cercetare şi nu va putea prezenta mai mult de o lucrare compilată sau, în cel mai rău caz, copiată.

Încadrarea în timp trebuie să pornească avînd drept reper prim data la care se va prezenta şi se va susţine lucrarea de absolvire. Fiecare program de studii, de doctorat, de master, de licenţă va avea durate diferite. Dacă ar fi să aproximez duratele ideale, aş spune că durata maximă este ideală. Timpul trebuie folosit la maximum. Totuşi, cred ca valorile minime ar fi următoarele: pentru licenţă 4 semestre, pentru disertaţie 3 semestre, pentru doctorat 5 semestre.

După cum se poate constata mai sus, semestrul poate fi socotit durata unei etape de cercetare, dar nu e obligatoriu sa fie singurul reper. E unul convenabil şi adecvat activităţilor studenţeşti şi universitare. Pot fi şi perioade mai scurte, care sînt dedicate, de exemplul, cercetării-documentării, stagiului de practică, chiar vacanţelor, pentru participarea la cursurile de vară etc.

[109] Deac, I., *op.cit.*

Fiecărei etape de cercetare i se vor atribui obiective de realizat transpuse, transferate din direcţiile de cercetare. Aşadar, între stabilirea direcţiilor de cercetare şi stabilirea etapelor de cercetare se poate constitui o corelaţie. O etapă de cercetare poate corespunde unei direcţii de cercetare, dar poate corespunde şi numai unor obiective din etape diferite de cercetare. Această corespondenţă se va stabili de comun acord între studentul autor şi profesorul coordonator. Etapele vor reflecta activităţile de cercetare (studiu, referate, teren, investigaţii, participări la conferinţe, seminarii, şcoli de vară etc.) şi rezultatele cercetării (articole, capitole, lucrare).

Etapele, activităţile şi rezultatele se vor încadra în date exacte, pentru a putea urmări încadrarea în timp şi pentru a stabili întâlniri şi sarcini de rezolvat. Unele date din programul de cercetare, care nu depind nemijlocit de student, care sînt aleatorii, care sînt necunoscute la momentul întocmirii programului, pot să rămînă fără data specificată Aceasta se va completa ulterior, cu ocazia întîlnirilor periodice dintre coordonator şi student sau la momentul îndeplinirii lor.

PLANIFICAREA TIMPULUI

E recomandabil ca elaborarea lucrării să înceapă cât mai devreme, chiar din primul an de studii, afirma unii profesori. Practica a dovedit că sunt necesare 8-14 săptămâni de lucru pentru finalizarea unei lucrări acceptabile de licenţă sau de master.[110] Exista şi o eşalonare de principiu pentru organizarea timpului de lucru, pe care o expunem aici:

- documentarea bibliografica generala – 1/6 din timp;
- selectarea si organizarea materialului, elaborarea unui plan de lucrare – 1/6;
- elaborarea temei, redactarea variantei brute - 1/2 din timp;
- prelucrarea, elaborarea variantei finale – 1/6 din timp.

Se recomandă, de asemenea comprimarea fazei de documentare primară, şi începerea timpurie a redactării formei brute, deoarece documentarea de detaliu se va realiza în funcţie de aspectele abordate. Totodată se recomandă rezervarea unui timp suficient pentru finisarea lucrării.

***

Aceste etape preliminare sunt necesare pentru clarificarea unor aspecte esenţiale: care e semnificaţia temei de cercetare, care sunt cerinţele academice şi care sunt standardele de performanţă pe care fiecare şi le propune Abia după schiţarea unor repere conceptuale şi estimarea temporală pentru îndeplinirea activităţilor propuse pot fi parcurse sistematic următoarele etape din procesul de elaborare: documentarea şi redactarea lucrării de licenţă sau a disertaţiei. De seriozitatea cu care au fost parcurse aceste etape preliminarii ale activităţii depinde modul în care se realizează întregul demers de cercetare. O planificare riguroasă şi realistă poate preveni dezorientarea în elaborarea lucrării de finalizare a studiilor şi poate asigura desfăşurarea unui demers coerent de cercetare.

[110]Schupp, P., *op.cit.*

3. DOCUMENTAREA

Documentarea reprezintă fundamentarea oricărui text ştiinţific şi constă în parcurgerea şi evaluarea surselor necesare pentru o abordare riguroasă a temei de cercetare.

În mod obişnuit, prin documentare este definită acea fază de elaborare a lucrării care începe după ce tema cercetării a fost formulată şi demersul ştiinţific a fost schiţat în proiectul de cercetare, şi se termină atunci când textul lucrării a fost redactat. În fapt, accepţiunea uzuală descrie doar partea cea mai consistentă a documentării, procesul începe din momentul în care suntem în situaţia de a alege subiectul pentru lucrare şi se încheie cu puţin timp înainte de predarea lucrării. Chiar dacă în realitate etapele de elaborare se întrepătrund, totuşi se pot identifica trei etape distincte ale documentarii:

- documentarea prealabilă, de familiarizare – despre care am vorbit deja în cadrul etapelor preliminare;
- documentarea în vederea redactării – care are ponderea cea mai ridicată şi reprezintă fundamentarea întregii lucrări;
- documentarea de completare – care poate interveni în timpul procesului de redactare, dacă observăm „lacune" şi, de regulă, devine necesară după ce profesorul îndrumător a examinat prima variantă a textului lucrării.

În etapa principală de documentare, care precede procesul de redactare, pot fi identificate patru momente distincte ale documentării:

- identificarea surselor de informare;
- selecţia surselor;
- studierea surselor;
- utilizarea surselor.

3.1. PROCESUL DE DOCUMENTARE

Documentarea este un proces de învăţare activă prin care sunt însuşite şi operaţionalizate acele cunoştinţe ştiinţifice care vor furniza cadrul, premisele şi căile de rezolvare a problematicii formulate în titlul lucrării.

Prin procesul de documentare se urmăreşte îndeplinirea unei serii de obiective de natură diferită care, articulate coerent, vor conferi textului elaborat girul ştiinţificităţi. În primul rând, s-ar cuveni să cunoaştem domeniul căruia i se încadrează tema de cercetare, în linii generale pentru a

înţelege contextul problematicii abordate în lucrarea de licenţă sau disertaţie: noţiunile şi conceptele, principiile, legile, teoriile, axiomele, modelele, dar, în egală măsură, şi terminologia specifică. Utilizarea unui limbaj propriu domeniului de cercetare şi definirea riguroasă a conceptelor pe care le vom utiliza sunt o condiţie a unei demonstraţii ştiinţifice. Apoi, ar trebui să putem arăta că demersul propriu porneşte de la o bună cunoaştere a stadiului actual al cercetării în problematica asumată: că nu ne sunt străine preocupările recente ale specialiştilor, că putem identifica obiectivele, ipotezele şi metodele utilizate în cercetările recunoscute, pentru a problematiza corect propria temă şi pentru a alege metodele de investigaţie cele mai potrivite pentru subiectul ales.

Prin urmare rolul documentării este atât descriptiv, cât şi prospectiv: pe de o parte obţinem o imagine de ansamblu asupra evoluţiei problemei de cercetare până la momentul actual, iar pe de cealaltă, astfel studentul va avea confirmarea că demersul sau va fi: contextual, corect, ştiinţific, consistent şi actual.

Printr-o documentare onestă vom selecta acele informaţii relevante şi acele elemente ilustrative, date culese sau interpretări, astfel încât argumentarea să fie autentică. Nu în ultimul rând, documentarea presupune şi familiarizarea cu cerinţele universitare, referitoare la elaborarea lucrării de final de studii, astfel încât textul produs să corespundă standardelor de calitate academice.

Dacă presupunem ca punct de pornire al documentării (în vederea redactării) planul provizoriu al lucrării, primul obiectiv ar trebui să fie verificarea valabilităţii ideilor din plan, prin comparaţie cu viziunea specialiştilor din domeniu, aşa cum reiese din consultarea literaturii de specialitate. Aspectele prioritare asupra cărora trebuie să ne concentrăm sunt legate de obiectul cercetării şi problematizarea corectă a acestuia.

Problema de studiu trebuie clar delimitată şi corect încadrată în paradigme în vigoare. De asemenea trebuie să ne asigurăm că teoriile şi modelele invocate sunt valide, că nu sunt depăşite sau contestate. Consultarea literaturii de specialitate ne ajută să evaluăm dacă ipoteză de lucru formulată este pertinentă, distinctă, interesantă, utilă, actuală, dacă este inedită sau reluată. Bibliografia oferă confirmarea livrescă că abordarea pe care ne-am propus-o este adecvată tematicii, astfel încât demersul ştiinţific să fie corect, statuat, practicat, actual şi susţinut prin metode de cercetare autentice şi adecvate. Doar cunoscând experienţa anterioară a cercetării în domeniu, rezultatele recunoscute şi consacrate, putem poziţiona corect propriile demonstraţii, experimente şi interpretări. Obiectul cercetării trebuie definit înainte de a fi operaţionalizat, la fel, orice noţiune sau concept utilizat.

Procesul de documentare poate fi eficientizat printr-un demers sistematic de abordare a cunoaşterii în domeniu, prin formularea unor

obiective realizabile şi stabilirea unor repere clare în consultarea surselor, pentru identificarea acelor idei relevante pentru subiectul ales şi operaţionalizarea acestora, în vederea integrării lor adecvate în propriul proiect de cercetare.

3.2. SURSELE DE DOCUMENTARE

Sursele de documentare reprezintă locul unde pot fi găsite datele şi informaţiile utile pentru cercetare.

Formele de documentare sunt multiple. În continuare ne vom referi numai la documentarea bibliografică (livrescă) care poate fi consultată în bibliotecă, sau este stocată în baze de date. Nu ne vom referi la tot ce presupune culegerea datelor, munca de teren, cercetarea de laborator etc., deşi, în principiu, pot fi utilizate cu folos orice surse de documentare, indiferent de forma în care circulă, indiferent de standardul ştiinţific sau de conexiunea cu problematica studiată, atât timp cât conţinutul are o semnificaţie şi poate fi valorificat în mod ştiinţific în lucrare.[111] Valoarea unei surse de documentare poate fi apreciată doar în funcţie de utilitatea ei argumentativă în contextul ştiinţific particular al unei teme de cercetare definite.

3.2.1. DOCUMENTARE ŞTIINŢIFICĂ VS. UTILITARĂ

Documentarea bibliografică se realizează în două direcţii complementare: prima constă în consultarea literaturii ştiinţifice, care deţine ponderea dominantă, fiindcă de aici studentul îşi extrage ideile care îi vor fundamenta demersul ştiinţific. Iar cea de-a doua se referă la cunoaşterea acelor materiale informative care oferă repere de organizare şi prezentare a conţinutului ştiinţific, a aşa-numitelor „texte utilitare”.

Prin urmare, în funcţie de modul de utilizare, sursele de documentare vor fi grupate în texte cu valoare ştiinţifică şi texte cu valoare utilitară, deoarece unele oferă materia primă pentru conţinutul propriu-zis al lucrării, iar celelalte oferă indicaţii pentru un mod adecvat de prezentare a conţinutului, iar cele două aspecte distincte ale documentării vor fi expuse separat.

3.2.2. SURSELE BIBLIOGRAFICE LIVRESTI

Surse de documentare bibliografică pot cuprinde orice text, în format print sau online, dacă poate fi valorizat în demersul ştiinţific propus. Astfel

[111]Constantin Ionescu,: Metodologii moderne pentru conceperea si redactare lucrărilor stiintifice, Iasi, 2010, *www.ce.tuiasi.ro/~cionescu/CREAT%20PP/CREAT%201.pps* (accesat 01.09.2013).

nu numai textele de specialitate, descrise la capitolul „Literatura ştiinţifică”, pot constitui o bază de studiu, ci, în funcţie de specificul lucrării, orice text de uz general, publicistic, literar, oficial sau utilitar, orice material audio-vizual, static sau dinamic poate deveni un argument pentru susţinerea unui punct de vedere ştiinţific.

Unele problematizări impun abordarea ca obiect de studiu sau ca ilustrare a unor afirmaţii teoretice a unor texte de uz general: literatură beletristică, literatură de popularizare, textele de presă: ştiri, articole, reportaje, interviuri etc. Altele presupun consultarea unor documente oficiale: texte legislative juridice: legi, hotărâri etc.; a unor documente organizatorice: statute, programe, planificări, strategii etc.; a unor documente de sinteză: rapoarte, statistici etc.; sau a unor texte normative: standarde, proceduri, instrucţiuni etc. Dar şi alte tipuri de materiale, de orice natură, pot constitui în situaţii specifice surse valoroase de documentare, de ex: materiale audio-vizuale: desene, picturi, afişe, reclame, filme, clipuri, spoturi, etc. Practic, orice obiect poate constitui sursă de documentare, cât timp capătă o semnificaţie în demersul ştiinţific.

Actualitatea bibliografiei este o falsă problemă. Pentru elaborarea unei lucrări ştiinţifice trebuie parcursă o bibliografie relevantă, nu neapărat recentă. Faptul că materialele, autorii citaţi, consultaţi sînt moderni, actuali, contemporani nu garantează că sînt neapărat relevanţi pentru tema cercetată. Aş spune mai degrabă că trebuie incluşi autori care sînt relevanţi pentru tema cercetată, indiferent de perioada în care au scris. Sigur, în domeniul ştiinţelor exacte, al fizicii, nu poţi face o lucrare din domeniul quanticii oprindu-te cu citările şi consultările la Newton. Dar în domeniul ştiinţelor sociale, unde teoriile, cum spuneam în altă parte, sînt concurente şi de relativă actualitate, nu văd care ar fi problema ca făcînd o lucrare despre structura discursului public al preşedinţilor României să fie invocat Qvintilian (sec. II e.n.)?

Un alt aspect care poate înşela cititorul sunt traducerile. Chiar dacă sunt publicate recent în limba română, s-ar putea să fie opere cu ceva vechime, iar studentul ar putea, în mod fals, să fie convins ca e ultimul stadiu de discuţie al problemei. De aceea, e bine ca studentul să se uite cu atenţie la data primei ediţii (dacă nu e specificată în carte, să caute pe internet). Dacă opera are câteva decenii, atunci e foarte probabil ca discuţia problematicii să fi avansat, ca punctul de vedere să fie depăşit, revizuit, completat (de acelaşi autor sau de alţii), iar textul respectiv să nu fie decât un punct de plecare pentru o documentare mai care să reflecte stadiul actual al cercetării.

3.2.3. SURSE PRIMARE ŞI SURSE SECUNDARE

Sursele pot fi clasificate, în funcţie de abordarea unei problematici specifice, în a) surse primare şi b) surse secundare. Aceasta clasificare se aplică, de regulă, în disciplinele umaniste şi sociale.

Sursele primare tratează problema în cauză în mod direct. Aceste surse sunt reprezentate de: rapoarte de cercetare, tratate şi studii. Sursele secundare pot fi cataloage sau bibliografii, orice alte materiale ce au ca sursă literatura primară.

Aceasta clasificare este relativă, în raport cu sistemul de referinţă. În cazul literaturii, opera scriitorului este sursa primară iar critica literară despre opera autorului este literatura secundară. Nu la fel de simplu este dacă problema de cercetat este interpretarea literaturii critice. Atunci aceasta devine sursa primară de informaţii. Alte surse secundare de informaţii sunt compendiile şi manualele, pentru că aceste tipuri de lucrări nu oferă informaţii directe.

În consultarea literaturii ştiinţifice, care este, de regulă, o sursă secundară de documentare, trebuie să pornim de la premisa ca fiecare sursă de documentare are limitări contextuale de utilizare, care depind de tipul de text, dar şi de competenţele utilizatorului, de aceea este recomandată o atitudine precaută în activitatea de documentare. Utilizarea unei singure surse, oricât de complexă, obiectivă sau recentă ar părea, este o procedură riscantă şi, mai ales, neştiinţifică.

Astfel, fiecare tip de sursă prezintă avantaje şi dezavantaje.[112]

Un articol de dicţionar explicativ sau enciclopedic poate fi util în faza preliminară de documentare sau ca obiect de investigaţie, dar nu ca argument ştiinţific invocat în sprijinul unei demonstraţii dintr-o lucrare academică. Caracterul sintetic, gradul de generalitate al informaţiei şi limbajul accesibil, cvasi-specializat nu-l recomandă ca sursă suficient de convingătoare şi consistentă pentru standardul ştiinţific asumat prin elaborarea unei lucrări de licenţă sau disertaţie.

O scriere monografică prezintă avantajul unei prezentări cuprinzătoare, compacte şi unitare a unei arii de cunoaştere, căreia nu-i poate fi contestat caracterul ştiinţific, dar, chiar şi în acest caz, nu ne putem permite suspendarea oricăror precauţii, pe criteriul notorietăţii. O monografie surprinde stadiul cercetării până la momentul publicării textului (mai exact, până la momentul finalizării manuscrisului), de aceea o astfel de sursă trebuie completată cu o documentare care să consemneze cele mai recente contribuţii ştiinţifice. O monografie prezintă faptele ştiinţifice şi avansează constructe teoretice dintr-o perspectivă definită (în premisele de cercetare de către autor), de aceea utilizatorul trebuie să nu cadă în capcana „îndoctrinării". Însuşirea unui singur punct de vedere şi falsa investire a acestuia cu o valoare absolută poate anula un demers ştiinţific. O altă dificultate cu care se confruntă studenţii în selecţia informaţiilor utile dintr-o monografie derivă din extensia diferită a obiectului de studiu: o lucrare de licenţă sau de disertaţie are, cu

[112]Udo Burchard, Wissenschaftliches Arbeiten, das Rüstzeug fur eine erfolgreiche Seminararbeit, Fachhochschule Trier, 2007.

siguranţă, o arie mult mai restrânsă de cercetare, astfel doar informaţiile relevante pentru aspectul cercetat şi cele a căror conexiune cu obiectul de studiu declarat poate fi susţinută îşi vor găsi un loc justificat, legitim, de necontestat, în textul lucrării.

Un articol ştiinţific, indiferent că este publicat într-o revistă de specialitate, într-un volum colectiv sau în documentele unei manifestări ştiinţifice, poate oferi studentului şansa să găsească multe informaţii utile: aspectul abordat în articol poate să coincidă ca tipologie, problematizare, metodă, aplicaţie etc. cu subiectul lucrării proprii de licenţă sau de disertaţie; stadiul cercetării poate să fie cel mai recent, titlurile enumerate în bibliografia finală să ofere repere valoroase pentru continuarea cercetării, chiar structura poate să fie dezvoltată cu succes în propria lucrare. Riscul utilizării unui astfel de text ca sursă de documentare derivă din caracterul ştiinţific pronunţat: un articol ştiinţific dintr-o publicaţie de specialitate are scopul de a comunica o contribuţie ştiinţifică autentică unui public restrâns (dat de aria de circulaţie a revistei), constând din specialişti în domeniu. Astfel demonstraţia, stilul şi terminologia nu fac, de regulă, concesii cunoaşterii comune. Or, studentul este copleşit de nivelul (prea) înalt, frecvent incomprehensibil al textului: sunt premise teoretice pe care autorul unui articol doar le enunţă, presupunând că sunt cunoscute în mediul ştiinţific; sunt etape de cercetare pe care autorul unui articol le contrage din cauza spaţiului limitat; sunt noţiuni şi concepte pe care autorul unui articol nu le mai explică, considerându-le definite anterior – toate aceste aspecte, intenţionat tratate sumar într-un articol ştiinţific, ar trebui clarificate de către student printr-o documentare „de completare” pentru a putea fi apoi utilizate adecvat în propriul text.

În practică, nu rareori, se pot întâlni în lucrări universitare de absolvire, fragmente întregi de text, provenind din articole „savante”, eventual uşor „cosmetizate”, care distonează stilistic cu restul textului şi astfel ele dau, de fapt, măsura competenţei studentului, dovedind că nu deţine instrumentele de armonizare a textului. O astfel de încercare poate, eventual, arăta că studentul e în faza incipientă de a recunoaşte şi de înţelege utilitatea informaţiei receptate, dar nivelul cunoaşterii îi limitează capacitatea de a reformula ideea, astfel încât să o poată integra firesc în logica şi stilul propriului text.

SURSE BIBLIOGRAFIE		
TIP	**AVANTAJE**	**DEZAVANTAJE**
Enciclopedii	- introducere generală la temă - accesibil	- prezentare prea scurtă
Carte/monografie	- informaţie detaliată - prezentare compactă, cuprinzătoare	- posibil/frecvent depăşită - foarte vastă - pericolul „îndoctrinării” - prezentare unilaterală

Volum colectiv	- introducere diversă în domeniu - afirmaţii scurte/pregnante	- frecvent limbaj inaccesibil, supratehnicizat
Reviste de specialitate	- prezentări scurte - densitate de informaţii - informaţie specializată	- frecvent prea specializată - limbaj inaccesibil - problematică restrictivă
Online	- actual - accesibil	- frecvent conţinut neverificat - trimiteri ispititoare

Tabelul 6. Avantaje şi dezavantaje ale surselor bibliografice

3.2.4. SURSE ONLINE

Resursele online sunt tratate distinct pe criteriul modului de accesare, nu al conţinutului ştiinţific. Internetul reprezintă în prezent o sursă de documentare inepuizabilă şi practic de necuprins. O căutare Goolge sau cu orice alt motor de căutare afişează, fără a face distincţii ştiinţifice, cele mai diverse rezultate: de la cele mai jalnice conspecte şi referate şcolare (compilaţii de amatori), până la cele mai savante articole. Rezultatele unor astfel de investigări depind de filtrele aplicate, în scopul obţinerii de rezultate relevante, în funcţie de propriile cunoştinţe, care vor permite selecţia materialelor utile. În prezent, există posibilitatea de a accesa online cataloagele unor biblioteci şi baze de date recunoscute ca fiind de referinţă. O sursă mai accesibila sunt portalurile specializate pe diverse domenii care oferă multe trimiteri actuale la literatura ştiinţifică. Mai există şi listele bibliografice, specializate şi ele pe o tematică anume.

Unele dintre titlurile afişate, cărţi sau articole, pot fi accesate gratuit sau pot fi obţinute gratuit. Dacă putem identifica cu certitudine că textele consultate online se încadrează în genurile literaturii ştiinţifice: monografie, studiu, articol ştiinţific etc., disponibile în mod tradiţional, în format tipărit, e firesc să nu facem nici o diferenţă în abordarea lor documentară, doar fiindcă suportul este altul.

Riscul accesării şi utilizării textelor disponibile online ca sursă de documentare pentru o lucrare universitară derivă din libertatea de circulaţie a informaţiei în acest mediu. Practic, oricine doreşte poate deveni astăzi creator de conţinut în mediul virtual, unde nu există nici o posibilitate de control al calităţii sau veridicităţii informaţiei. Avertismentul că în internet circulă multă informaţie neverificată (tendenţioasă şi falsă) a devenit deja un loc comun în discursul conservator al celor care privesc cu neîncredere utilizarea surselor online ca instrument de documentare ştiinţifică. Conform aceloraşi sceptici, nici sursele de tip „wiki” (ca Wikipedia) nu ar fi tocmai de încredere, pe considerentul că sunt create de nespecialişti. Deşi deseori notele bibliografice ale unor articole din Wikipedia fac trimitere la surse cât se poate de verificabile, mult mai veridice decât unele argumente din cărţi sau pretinse studii ştiinţifice, publicate în regie proprie de autori obscuri sau cu

preocupări bizare. Prin urmare, girul autenticităţii nu depinde de mediul de difuzare al informaţiei. Autenticitatea informaţiei, corectitudinea şi calitatea acesteia, nu depinde de gradul de difuzare, ci de confirmarea unei afirmaţii prin metode ştiinţifice.

Referatele pe diferite teme de pe site-urile care oferă astfel de lucrări nu sunt recomandate, nu doar din cauza slabei lor calităţi, ci şi dintr-un motiv foarte practic: să nu uităm că şi profesorul ştie să citească şi sa găsească aceste texte la fel de repede ca studenţii care recurg la ele, dacă nu cumva le cunoaşte deja de la seriile trecute de studenţi. O lucrare în care pot fi identificate astfel de surse va fi cu siguranţă respinsă fără drept de apel. În astfel de cazuri, studentul nu a realizat o activitate ştiinţifică, ci doar o operaţie mecanică de tip copy-paste.

E recomandabil ca sursele oferite online să fie folosite ca surse complementare celor tipărite şi numai după ce a fost parcurs sau a fost consultat măcar un tratat de specialitate în domeniu, sau după ce sursele livreşti accesibile au fost epuizate. Sursele online nu pot constitui ele singure totalitatea surselor de informare. Cu alte cuvinte nu este admisă documentarea pentru o lucrare ştiinţifică doar din surse online.[113]

3.2.5. SURSE UTILITARE

Aceste surse pot fi numite şi locale, după aria lor de circulaţie: aici se încadrează instrucţiunile facultăţii sau ale universităţii, cu referire la normele de realizare a lucrărilor ştiinţifice, dar şi lucrările universitare susţinute recent şi aflate la biblioteca universităţii, care nu sunt consultate, în special, pentru a utiliza conţinutul lor ştiinţific, ci din raţiuni de orientare.

METODOLOGII: Numite *Ghid…, Metodologie…, Îndrumar…, Instrucţiuni de redactare* etc., aceste broşuri (frecvent chiar în format electronic) oferă studenţilor o informare asupra normelor de elaborare, de redactare şi de susţinere a lucrărilor de absolvire aşa cum sunt convenite şi practicate acestea în universitatea sau în facultatea respectivă. Respectarea acestor norme în elaborarea lucrării reprezintă o condiţie preliminară de acceptare a lucrării pentru susţinere.

LUCRĂRI SUSŢINUTE ÎN UNIVERSITATE: Lucrările de absolvire deja elaborate pot oferi sugestii valoroase, aşa că merită consultate câteva, de dorit cele mai bune. Răsfoindu-le, studenţii îşi pot forma o idee concretă despre forma pe care urmează să o dea proiectului şi cercetării lor. Se poate încerca dezvoltarea, aplicarea sau extinderea unui sistem sau a unei tehnici deja

[113]Poate în câţiva ani vom citi prin ghidurile de redactare: „Infografia este obligatorie”.

elaborate. La urma urmei, logic ar fi ca o lucrare făcută după un model acceptat în trecut să fie acceptată şi în prezent.[114]

3.3. PALIERE DE LECTURA

Procesul de documentare se desfăşoară, de regulă pe mai multe niveluri de lectură care conduc la studiul bibliografic propriu-zis. De regulă, documentarea începe cu o căutare empirică de materiale, dacă studentul nu a primit în prealabil sfaturi şi recomandări, privind anumite opţiuni sau priorităţi de lectură, din partea profesorului îndrumător.

Cel mai superficial nivel constă în examinarea unor titluri care conţin cuvinte cheie legate de subiectul lucrării. Această operaţiune se poate realiza, fie consultând catalogul sistematic al unei biblioteci sau online, cu ajutorul unor motoare de căutare. De altfel, în prezent, şi cataloagele bibliotecilor pot fi consultate online de oriunde, fără a necesita deplasarea cititorului. Astfel, un student poate afla din faţa monitorului ce bibliotecă sau librărie din lume deţine un anumit titlu şi cum îl poate accesa. La acest nivel rezultă o listă de titluri tentante, destul de lungă şi nespecifică, imposibil de parcurs în întregime, care poate fi rafinată după următoarele criterii: circulaţia operei; reputaţia editurii; reputaţia sursei (pentru periodice); structura conţinutului; reputaţia autorului.

Pentru restrângerea listei bibliografice urmează examinarea materialelor selectate la nivel de sumar (cuprins, tablă de materii). În cazul publicaţiilor recente (din ultimii 20 de ani, cu siguranţă) şi această etapă poate fi parcursă în faţa calculatorului, fără a fi necesar ca studentul să-şi procure cartea. De regulă, pe site-ul editurilor, pentru fiecare titlu produs, se găseşte o scurtă prezentare, coperta, sumarul şi, uneori, câteva pagini de text. Doar din parcurgerea cuprinsului, studentul îşi poate da seama dacă respectiva carte corespunde aşteptărilor sale şi dacă tratează o temă utilă pentru cercetarea sa: ca obiect de studiu şi ca abordare disciplinară. De exemplu, o căutare Google după „comunicare eficientă“ afişează nediferenţiat rezultate în care expresia căutată apare în contextul comunicării interpersonale, a comunicării didactice, a comunicării organizaţionale, a spiritismului etc. Fiecare dintre rezultate poate fi valorificat, în funcţie de tema de cercetare care urmează a fi documentată. Vizualizarea structurii unei cărţi şi trecerea în revistă a titlurilor de capitole oferă elemente suficiente pentru a decide includerea acesteia pe lista de lectură.

După ce un titlu a fost inclus pe lista de lectură, trebuie văzut dacă respectiva carte e disponibilă, cum poate fi achiziţionată, de unde poate fi

[114] Umberto Eco, *Cum se face o teză de licenţă. Disciplinele umaniste.*(1977) In româneşte de George Popescu, Pontica, 2000.

împrumutată sau dacă poate fi descărcată online. În stabilirea priorităţilor de lectură se recomandă parcurgerea textelor în funcţie de relevanţa conţinutului: de la general la particular; sau circular: de la cadrul teoretic, la un studiu de caz concret, după care revenirea la teorie pentru interpretarea ştiinţifică a faptelor înregistrate; dar ordinea de lectură este în realitate mai degrabă conjuncturală. Uneori faptul că unele texte nu sunt accesibile sau accesul este limitat sau condiţionat va determina modificarea listei de lectură: ordinea în care vor fi parcurse titlurile selectate sau va impune înlocuirea unui titlu inaccesibil cu unul aflat la îndemână, chiar dacă nu la fel de prestigios.

De asemenea lista va fi completată cu alte titluri, pe măsură ce studentul va constata necesitatea de a-şi completa cunoştinţele şi atunci procesul de examinare a unei potenţiale lecturi se va relua de câte ori este nevoie.

O alternativă comodă de alcătuire a unor liste de lectură, care nu presupune efortul unei căutări sistematice, este cunoscută ca „tehnica bulgărelui de zăpadă" şi constă selectarea şi preluarea unor titluri tentante din lista bibliografică aflată la sfârşitul unui tratat sau al unui curs studiat, care conduc la alte texte care, la rândul lor, conţin liste bibliografice... şi tot aşa. Cu siguranţă vor exista trimiteri la alte opere de referinţă, precum şi la texte interesante privitoare la aspecte distincte. Dar titlurile şi lucrările din bibliografia oricărei lucrări nu pot fi mai noi decât lucrarea însăşi; şi mai există (ne)şansa ca bibliografia „de-a gata" să nu corespundă modului de problematizare intenţionat de student.

Lista de lectură este mai degrabă orientativă şi rolul ei este mai ales de a evidenţia ariile de documentare care trebuie acoperite pentru elaborarea lucrării. Bibliografia de la finalul lucrării reprezintă forma finală a listei de lectură, ea însumând consemnarea textelor citite în scopul redactării lucrării de licenţă sau de master.

O practică deja încetăţenită printre studenţi, dar nerecomandată, este preluarea listei bibliografice de la finalul altor lucrări universitare, mai ales din tezele de doctorat recente (profitând de faptul că rezumatele tezelor de doctorat şi bibliografia aferentă sunt accesibile în internet). Se mizează pe girul unei documentări competente şi temeinice şi pe faptul că parcurgerea respectivelor lucrări ar putea constitui un demers cu adevărat meritoriu pentru un student studios, însă enumerarea unor titluri necitite în propria listă bibliografică, doar pentru a mima erudiţia e o dovadă de naivitate, de lipsă de onestitate şi de incompetenţă, decelabilă uneori de la prima vedere, atunci când titlurile enumerate de student sunt dificil de accesat, din cauza circulaţiei lor restrictive sau greu de înţeles, din cauza nivelului ştiinţific ridicat.

3.4. STUDIUL MATERIALULUI BIBLIOGRAFIC

Studierea materialului bibliografic la nivel conţinut presupune o lectură atentă a textelor selectate pentru extragerea ideilor relevante pentru tema de studiu. Lectura este eficientă dacă studentul va înţelege informaţia din text şi va putea evalua critic importanta ei pentru propriul demers de cercetare, stfel încât să poată decide obiectiv, responsabil şi informat ce idee din literatura consultată va fi inclusă sau nu în propriul construct ştiinţific şi în ce formă va fi integrată în textul lucrării.

În această fază se trece de la „lectura pe diagonală" la „lectura critică"[115]. La nivel titlu şi cuprins lectura urmărea identificarea unor cuvinte cheie care să semnalizeze studentului potenţialul documentar al textului. Procedeul seamănă cu căutarea unui cuvânt în dicţionar sau a unui nume în carte de telefon şi, de regulă, este aplicat şi la începutul fazei de studiu, când recunoaşterea cuvintelor cheie în corpul de text oferă o primă confirmare a utilităţii materialului selectat. Lectura critică presupune o abordare sistematica a textului, abordare care înseamnă înţelegerea tuturor cuvintelor, a tuturor termenilor, urmărirea argumentaţiei, formularea de comentarii pe marginea textului. Aceasta este un sub-tip al lecturii aprofundate adecvat pentru analiza de text, deoarece implică interpretarea informaţiei în vederea decupajului ţi a extragerii pasajelor relevante pentru demersul propriu.[116] De obicei, lectura critică este însoţită marcarea pe text a pasajelor relevante, urmate de consemnarea textului respectiv.

TEHNICI DE MARCARE A TEXTULUI: Lectura aprofundată este foarte cronofagă şi solicitantă. Pentru eficientizare, ni se propune de către unii autori germani o tehnică de marcare eficientă şi ne-invazivă, fără subliniere cu creioane, pixuri sau markere a pasajelor care prezintă interes.

Marcare	Semnificaţie
!	- important, de reţinut
+	- adevărat, corect, adecvat
-	- incorect, fals, aberant
?	- îndoielnic
←	- (fragment) de citat
Σ	- sinteză

[115] Şerbănescu, A., *op.cit.*
[116] *Ibid.*

D	- definiţie, clarificare terminologică
?	- de investigat (necunoscut sau nefamiliar)

Tabelul 7. Marcarea pasajelor interesante pe text[117]

Pentru marcarea pasajelor relevante din textele consultate în format electronic există de asemenea metode specifice. Textul din documentele în format electronic poate fi colorat, evidenţiat, notat, comentat etc.

3.5. CONSEMNAREA LECTURII

Fragmentele utile de text trebuie consemnate pentru a putea fi operaţionalizate. În funcţie de lungimea şi relevanţa pasajului selectat, acesta poate fi consemnat în formă completă – citat – sau rezumat – redând ideile principale.

Denumirile consacrate pentru consemnarea ideilor extrase din lecturi, de specialitate sau nu, sunt: fişa de lectură, rezumatul şi conspectul. Dar indiferent de denumire, formă, lungime sau format, orice model de consemnare va cuprinde toate acele informaţii care permit identificarea sursei şi consultarea rapidă a lecturilor în absenţa textului original.

Elementele obligatorii în consemnarea lecturii sunt:

1. Datele de identificare a sursei;
2. Pasajul relevant (citat sau rezumat);
3. Contextul ideii în textul sursă;
4. Relevanţa ideii pentru demersul de cercetare (al studentului);
5. Contextul estimat pentru integrarea ideii în lucrare.

Aceste elemente sunt, după cum se poate observa, de natură diferită şi informaţiile nu trebuie confundate. Înainte de a detalia fiecare element, se recomandă a prevedea fiecare consemnare cu un titlu care să uşureze ordonarea consemnărilor în faza de articulare/structurare a lucrării.

1. Datele de identificare a sursei– trebuie să cuprindă:

- Titlul lucrări, eventual titlul volumului din care face parte un articol, sau numele seriei din care face parte un volum;
- Autorul, autorii sau instituţia emitentă pentru documente oficiale;

[117]Burchard, U., *op.cit.* Acesta este, istoric vorbind, in mare – sistemul pe care-l foloseau şcolarii germani după război, când primeau manualele de la şcoală, uneori chiar la a 5-a serie. La sfârşitul anului şcolar, elevii trebuiau să şteargă toate semnele făcute în manuale, înainte de a le preda.

- Anul apariţiei, uneori este relevantă data primei apariţii a unei opere, mai ales atunci când există numeroase ediţii succesive sau când este vorba despre o traducere, realizată la un anume interval de la apariţia lucrări originale);
- Editura, însoţită, eventual şi de ţara/oraşul de origine;
- Pagina sau numărul capitolului, în cazul formatului electronic.

In cazul surselor online se va specifica şi data accesării, pentru precizarea stadiului la care se face referire sau ca măsură de prevedere pentru situaţia în care documentul este accesibil pe o perioadă limitată. Toate aceste informaţii vor ajuta pe lectorul care doreşte să reconstituie calea de cercetare să găsească şi să confrunte sursele de documentare. Prezentarea sistematică a acestor informaţii va fi detaliată la capitolul destinat bibliografiei.

2. Pasajul relevant (citat sau rezumat) – poate fi consemnat mai eficient, mai sintetic şi mai sistematic abia după încă o lectură rapidă a acestuia, care să evidenţieze datele esenţiale şi să confirme decizia de a reda textul ad-litteram, de a-l parafraza sau de a-l contrage. În general, în cazul definiţiilor şi al formulărilor sintetice este recomandată utilizarea citatelor, dar textul lucrării nu se poate articula coerent doar dintr-un mozaic de citate. Fragmentele extinse de text, demonstraţiile, teoriile pot fi prezentate sintetic în textul lucrării de licenţă sau de disertaţie fără a denatura mesajul autorului. Un subpunct facultativ dar, credem, necesar, al acestei secţiuni este glosarul de termeni: astfel orice cuvânt necunoscut din fragmentul selectat va fi explicat alături de text, pentru a-i fixa semnificaţia şi pentru a evita repetarea căutării dacă uităm ce înseamnă respectivul termen, mai ales când acesta e preluat pe cine ştie ce filieră şi are cine ştie ce semnificaţie particulară.

3. Contextul ideii în textul sursă trebuie reţinut, chiar dacă această informaţie nu va apărea în textul lucrării. Consemnarea contextului original minimizează riscul de decontextualizare involuntară a ideii în absenţa textului de referinţă sau de alocare eronată a unui context arbitrar în lipsa altor repere. Ar mai trebui spus că preluarea fragmentară, decontextualizată a unor citate sau idei şi utilizarea lor ca argumente într-un alt discurs, într-o demonstraţie partizană aşa cum se obişnuieşte în polemica publicistică este un demers profund neştiinţific.

4. Relevanţa ideii pentru demersul de cercetare (al studentului) poate fi consemnată sub forma unui scurt comentariu personal, din care să reiasă ce motive au determinat selecţia textului, corelate cu intenţia propriului demers ştiinţific (fără a recurge ulterior la reconstrucţii artificiale de motivaţii, doar pe considerentul că, dacă textul tot a fost parcurs, atunci trebuie integrat oricum în textul lucrării, ca să nu se irosească). E mai eficientă şi mai autentică formularea acestui comentariu atunci când lectura este proaspătă şi „necontaminată" de lecturi cu un conţinut asemănător. Aceste impresii de lectură pot fi confirmate sau infirmate de lecturi ulterioare, dar pe baza lor studentul poate decide în faza de redactare includerea respectivei idei în

propriul text sau înlocuirea ei cu a altă abordare mai concludentă. De asemenea, consemnarea unei reflecţii poate fi utilă în situaţia în care comparăm sau confruntăm mai multe surse care fac referire la acelaşi aspect, mai ales atunci când perspectiva de abordare sau punctul de vedere al diverşilor autori consultaţi conduc la concluzii divergente.

5. Contextul estimat pentru integrarea ideii în lucrare poate fi indicat pe scurt, făcând referire la punctele din planul iniţial al lucrării sau la o vecinătate relevantă de idei. Stabilind destinaţia materialele lor consultate chiar la momentul consemnării informaţiei studentul economiseşte timp în faza de alocare a conspectelor la componentele lucrării şi minimizează riscul redundanţelor. Totodată acesta poate avea permanent o privire de ansamblu asupra ariilor documentate în cercetarea sa (şi ceea ce urmează să documenteze) şi poate păstra un echilibru între componentele lucrării.

3.6. EXTRASELE DE LECTURĂ

Extrasele de lectură rezultate în urma procesului de documentare conţin text şi metatext brut şi reprezintă un produs intermediar care urmează să fie integrat în textul lucrării de licenţă sau disertaţie. Acestea pot fi pre-sortate în funcţie de unităţile delimitate în planul de lucru pentru a putea fi articulate mai uşor într-o structură coerentă, în care ideile să fie dezvoltate logic, armonios, fără sincope sau redundanţe. Uzual, extrasele de lectură sunt atât în format manuscris, cât şi în format electronic şi mixarea/coroborarea eficientă a celor două corpusuri solicită putina atenţie. E de preferat ca redactarea să se facă direct pe calculator pentru a profita şi de facilităţile oferite de programele de editare.

Dacă ne imaginăm lucrarea ca pe o construcţie realizată din modulele obţinute prin documentare putem obţine o reprezentare în spaţiu a lucrării. Extrasele de lectură pot fi figurate ca nişte cărămizi, forme tridimensionale care pot fi clădite într-o structură stabilă. Acestea conţin informaţii de natură diferită: idei (sub formă de citat, parafrază sau rezumat), date de identificare bibliografică, contexte ideatice şi comentarii personale, ceea ce ne indică faptul că extrasele de lectură ar putea fi considerate ca desfăşurări bidimensionale ale unor structuri mai complexe, limitate de transpunerea secvenţială lingvistică. Şi descrierea acestei reprezentări poate fi continuată: În textul lucrării, modulele 3D (rezultate din documentare) apar doar văzute dinspre faţa atractivă, cea cu informaţia exprimată în cuvinte, Faţa opusă conţine adresa sursei de documentare şi este vizibilă în aparatul critic, care conţine trimiterile bibliografice. Fetele nevăzute ale modulul ului 3D sunt prezente implicit în textul lucrării şi sunt reprezentate de relaţiile paradigmatice şi sintagmatice ale oricărei idei integrate în lucrare. Fiindcă orice idee prezentă în textul lucrării nu are sens ca element izolat. O idee

aparţinând unui raţionament mai cuprinzător din textul sursă, e a fost extrasă şi prelucrată, pentru a fi apoi introdusă în textul lucrării, deci în alt context care să-l accepte ca valabil.

3.7. CIORNA

Prin sortarea, ordonarea şi articularea extraselor se obţine deja o prima formă de text, ce poate fi numită ciorna. Ciorna conţine atât **text**, care va constitui parte din lucrare, cât şi **metatext**, care conţine formulări despre cum va arăta textul lucrării. De aceea considerăm că ea aparţine fazei de redactare doar în măsura textului conţinut. *"Când suntem pe punctul de a începe redactarea primei ciorne avem în faţă ideile proprii în formă brută, notele consemnate de la surse. Dar să nu ne aşteptăm să scriem perfect totul de la început. Este prea multă informaţie, sunt prea multe variante şi criterii de luat în calcul la ordonarea ideilor, prea multe cuvinte pentru a exprima una şi aceeaşi idee. La redactarea ciornei ne concentrăm atenţia pe creaţie, în timp ce în etapa următoare, de revizuire, accentul va fi pus pe spiritul critic. În perimetrul „rigid" al regulilor de redactare a lucrărilor ştiinţifice există un câmp suficient de larg pentru manifestarea personalităţii fiecărui cercetător."*[118]

Nu există o reţetă, un algoritm, o procedură care să garanteze scrierea unui text bun. Unii pot să scrie şi să corecteze direct pe ecran, alţii listează un draft că să poată vizualiza deodată mai multe pagini de text, alţii mai scriu încă ciorna pe hârtie – nu contează metoda, ci rezultatul.

***

Procedeele de documentare în vederea producerii unei lucrări ştiinţifice pot fi asimilate **„metaforei atelierului"**, respectiv producerii textului ştiinţific ca produs meşteşugăresc. Ştim că, indiferent de volum şi complexitate, toate textele ştiinţifice sunt constructe/mecanisme similare: au aceleaşi componente structurale sau constituenţi şi aceleaşi articulaţii. Ştim de asemenea că funcţionează după aceleaşi principii şi au aceeaşi utilitate. Mai ştim că se produc după aceeaşi „reţetă". Prin urmare, ne putem imagina pe student intrând în atelierul de lucru, unde, având la dispoziţie: materii prime (informaţii din surse bibliografice); unelte/instrumente (principii, teorii, norme, criterii, standarde etc.) şi tehnologii (metode, proceduri, strategii, tehnici etc.). El va trebui, într-un timp determinat, să realizeze produsul finit care e textul ştiinţific. Iată un mod mai plastic de a demonta mitul inspiraţiei ştiinţifice în elaborarea unei lucrări de absolvire.

[118]Nechita, V., *op.cit.*

Urmează faza de redactare care presupune o activitate destul de laborioasă. Stadiul în care se găseşte studentul înainte de a începe redactarea propriu-zisă a lucrării poate fi comparat cu un joc de puzzle aflat în stadiul în care jucătorul cunoaşte (cea mai mare parte dintre) piesele lucrării; ştie sau intuieşte poziţia lor aproximativă în contextul lucrării (a imaginii sau a textului ştiinţific); şi îşi propune să rezolve jocul. În acest scop urmează să găsească toate piesele, (pentru a nu avea „goluri") şi să le stabilească locul potrivit, astfel încât să obţină lucrarea (imaginea integrală) cu toate piesele la locul lor şi integrate solid. Şi analogia poate continua: lucrarea legată poate fi comparată cu înrămarea imaginii, iar susţinerea cu expunerea tabloului.

4. REDACTAREA LUCRĂRII

Redactarea este ultima fază din procesul de elaborare a unui text ştiinţific, în urma căruia rezultă produsul intenţionat de la începutul demersului de cercetare: lucrarea de licenţă sau de disertaţie, documentul care va fi prezentat spre evaluare şi care dă, în fapt, măsura competenţei în activitatea de cercetare. E evident că toate fazele pre-redacţionale care duc la realizarea lucrării sunt invizibile pentru publicul căruia îi este destinat textul, dar oricât de temeinic ar fi parcurse, acestea pot fi invalidate dacă textul rezultat nu e pe măsura activităţii de cercetare. De aceea, secţiunea destinată redactării va avea un conţinut mai cuprinzător, care se va referi atât la forma, cât şi la conţinutul lucrării. Dat fiind specificul lucrărilor universitare, aparatului critic i se va dedica un spaţiu de discuţie aparte.

În această secţiune vom aborda lucrarea ştiinţifică din perspectiva conţinutului şi vom descrie ce informaţii ar trebui să cuprindă fiecare componentă a lucrării. Structura matricială a lucrării de licenţă/disertaţie respectă componentele obligatorii ale oricărui text: *introducere, cuprins şi încheiere* cu particularităţile specifice redactării unei lucrări universitare. Amploarea textului (recomandat la 40-60 pagini pentru lucrarea de licenţă şi 60-80 pentru lucrarea de disertaţie) impune o structurare mai amănunţită a conţinutului în capitolele şi subcapitole, precum şi existenţa unui cuprins al lucrării. Pentru a evita confuzia de termeni, am preferat utilizarea termenului *Conţinut* pentru desemnarea secţiunii principale a lucrării. Totodată, conform cerinţelor universitare am utilizat termenul *Concluzii* pentru secţiunea finală.

E bine de ştiut încă de la început că lucrarea de finalizare a studiilor ce licenţa sau de disertaţie are un format destul de riguros, structura şi forma agreată de o instituţie de învăţământ e reglementată de documente interne şi, de regulă, prezintă particularităţi derivate din specificul programelor de studii.

Lucrarea trebuie să respecte cerinţele metodologice ale instituţiei (facultăţii, universităţii) pentru care se realizează; de regulă, aceste cerinţe sînt precizate în regulamente de finalizare a studiilor, în ghiduri de redactare, în proceduri interne; cerinţele pot suferi unele variaţii de la o instituţie la alta, în funcţie de momentul la care au fost adoptate şi în funcţie de experienţa instituţiei; nu în ultimul rînd, lucrarea trebuie să respecte cerinţele metodologice ale profesorului coordonator/îndrumător (deşi, e de dorit ca cerinţele acestuia să coincidă cu cele ale instituţiei).

STRUCTURA LUCRĂRII

Orice lucrare universitară de absolvire (fie de licenţă, masterat sau doctorat) are, în principiu, aceeaşi structură care cuprinde următoarele secţiuni:

1. COPERTĂ
2. PAGINA DE TITLU
3. CUPRINS
4. INTRODUCERE
5. CONŢINUT (ORGANIZAT PE CAPITOLE)
6. CONCLUZII
7. ANEXE
8. BIBLIOGRAFIE

Cum unele componente sunt mai puţin interesante din punct de vedere al conţinutului, ca *pagina de titlu* şi *coperta*, pe acelea le vom detalia în secţiunea dedicată tehnoredactării. Vom excepta discutarea titlului, care deşi nu reprezintă o componentă distinctă, considerăm că prezintă o importanţă deosebită în economia lucrării. Tot în secţiuni separate vor fi tratate *Bibliografia* şi notele bibliografice. Din raţiuni metodologice, tot aici vom trata şi *Rezumatul* lucrării, deşi acesta este un text separat, care nu face parte din lucrarea de absolvire. Aşadar vom începe direct cu *Cuprinsul*.

4.1. CUPRINSUL[119]

Cuprinsul reprezintă lista titlurilor de capitole şi subcapitole care redă sintetic structura lucrării şi indică pagina la care se găseşte titlul respectiv. În mod tradiţional, cuprinsul mai este denumit şi *Sumar* sau *Tablă de materii*, dar în lucrările universitare nu este recomandat. Cuprinsul redă obligatoriu următoarele părţi ale lucrării: Introducerea, Capitolele, Concluziile, Bibliografia, Anexele şi, dacă există, Glosarul de termeni. În dreptul fiecărui titlu, delimitat printr-un şir de puncte, se specifică numărul paginii la care se află respectivul titlu în cuprinsul lucrării. E o dovadă de organizare riguroasă a ideilor ca textul conţinutului să fie repartizat echilibrat pe capitole.

[119]Deac, I., *op.cit.*

Poziţia *Cuprinsului* în cadrul lucrărilor universitare este imediat după pagina de titlu ,întotdeauna pe pagină impară, de regulă pe pagina 3 sau pe pagina 5. Lucrările ştiinţifice au cuprinsul plasat chiar la început, pe când textele literare sunt urmate de sumarul capitolelor. E o practică şi o cutumă ştiinţifică derivată din faptul că oamenii de ştiinţă citesc orientaţi de anumite idei, avînd nevoie de „harta“ lor la început, pentru a se putea orienta. Un cuprins la sfîrşitul lucrării e mai degrabă o sinoptică literară, pentru a ţine evidenţa câte capitole am citit. Lucrările ştiinţifice nu se citesc linear şi nici neapărat în întregime. De altfel, este util şi pentru cititor să cunoască structura unui text ştiinţific înainte de a-l parcurge, ca să poată decide, dacă acesta promite a-i fi folositor în demersul propriu de cercetare şi dacă merită aprofundat pe acest considerent.

Deşi este poziţionat la începutul lucrării, cuprinsul de redactează ultimul, pentru a reda cu acurateţe corespondenţa dintre indicaţia de paginaţie a titlurilor şi poziţia lor în cuprinsul lucrării. Un cuprins bine realizat oferă dintr-o privire o impresie de ansamblu asupra demersului de cercetare al studentului, fiind un indiciu de evaluare a gradului de organizare a lucrării şi a distribuţiei ideilor pe care le cuprinde.

Capitolele se redau cu subcapitole, pînă la cele de nivelul al treilea, cel mult. Chiar dacă în lucrare sînt mai multe niveluri de subcapitole, dincolo de nivelul al treilea acestea nu vor fi redate. Structurarea lucrării pe capitole şi subcapitole trebuie să demonstreze organizarea riguroasă şi armonioasă a ideilor pe unităţi de conţinut prin distribuţia echilibrată şi proporţională a titlurilor. Astfel, consacrarea unei atenţii sporite unuia sau altuia dintre capitole – în extensia şi detalierea lui structurală este percepută la consultarea cuprinsului ca o paranteză sau ca o excreşcenţă nejustificată, adesea interpretată ca indiciu al unei insuficiente capacităţi de sinteză a studentului.

Fiind o listă de titluri, este firesc şi util să facem un excurs dedicat titlului, în care sa abordăm rolul, semnificaţia şi structura acestuia din perspectiva lucrărilor universitare.

4.1.1. TITLURILE[120]

Titlul, în general, oferă lectorului primul contact cu textul, creează aşteptări şi orientează lectura. Un titlu incitant atrage atenţia şi stimulează curiozitatea cititorului de a parcurge textul.

Titlurile lucrărilor universitare de absolvire pot fi interesante, dar ele sunt, de regulă, descriptive şi nicidecum spectaculoase. În general, pentru textele ştiinţifice se formulează titluri explicite şi destul de lungi, din care să reiasă clar obiectul cercetării, evitându-se exprimări metaforice sau aluzive. Specialiştii recomandă ca titlul să aibă maximum **10-12 cuvinte** în care să se

[120] *Ibid.*

regăsească acei termeni (keywords –cuvinte cheie) care servesc la indexarea lucrării în baze de date.

Formulării titlului trebuie sa i se acorde o atenţie deosebită, deoarece titlul nu este o propoziţie, este o descriere, o etichetă, un nume. Titlul trebuie să respecte următoarele cerinţe: să fie sintetic, să fie cuprinzător, să fie clar, să fie sugestiv.

Titlul temei de cercetare ne spune despre ce va fi vorba în lucrare, la ce se va referi ea, ce domeniu sau domenii de interes acoperă, ce scop final urmăreşte. Şi toate astea în puţine cuvinte, pentru ca fiind totuşi un titlu, nu poate fi formulat nici măcar de lungimea unei propoziţii. Titlul temei de cercetare este doar o sugestie cu caracter general care poate deveni titlul lucrării de absolvire sau poate fi modificat în funcţie de demersul de cercetare.

Dacă în formularea titlului lucrării, studentul nu are prea multe opţiuni, în schimb, în denumirea capitolelor şi subcapitolelor are destul de multă libertate de manifestare. Şi pentru acestea recomandarea rămâne aceeaşi: este util ca titlurile să sugereze în cât mai puţine cuvinte conţinutul textului etichetat. Titlurile capitolelor şi subcapitolelor pot fi formulate corelat, astfel încât să sugereze progresia expunerii din text, atunci cuprinsul lucrării poate oferi de la prima vedere o impresie despre structura coerentă a demersului de cercetare. Pentru armonie este preferată formularea unitară a titlurilor care formează sumarul unei lucrări, în ce priveşte lungimea şi sintaxa acestora. În formularea acestor titluri sunt de evitat aşa-zisele „**titluri moarte**“, de tipul *Consideraţii generale asupra…*, *Unele aspecte…*, *Observaţii asupra…*, *Importanţa…*, *Câteva consideraţii…*, *Probleme ale…*, *Cercetări asupra… etc.*,pentru lipsa lor de exactitate. Sunt de evitat şi **titlurile redundante**, precum: *Studiul fenomenelor de…* sau *Abordarea experimentală a… etc.* Nici **titlurile criptice** sau cele **metaforice** nu sunt recomandate, iar titlurile interogative şi provocatoare, care sunt specifice textelor jurnalistice, sunt considerate inadecvate în cuprinsul unor lucrări universitare.

GREŞELI FRECVENTE ÎN FORMULAREA TITLURILOR

În formularea titlurilor se pot produce frecvent câteva greşeli care pot fi evitate cu uşurinţă.

1. ***Dublarea titlurilor.*** Un titlu este unic. Titlul unui subcapitol nu poate relua denumirea capitolului. Nu se poate denumi *Capitolul 3. Analiza publicului*, la fel ca şi *Subcapitolul3.2. Analiza publicului.* În astfel de situaţii trebuie reformulat fie titlul capitolului: *Receptarea...*, fie titlul subcapitolului: *Structura publicului.*
2. ***Sinonimia titlurilor de secţiuni.*** Dacă în cuprins apar două titluri de genul: *Analiza publicului* şi *Analiza receptorilor* pentru secţiuni diferite, practic aţi dublat titlul, pentru că „publicul“ şi „receptorii“ desemnează aceeaşi categorie.

3. ***Numele neunitar al capitolelor care tratează probleme similare.*** Dacă v-aţi decis pentru titluri formulate de maniera: [infinitiv lung articulat] + [substantiv în cazul genitiv], păstraţi această manieră de formulare pentru în toate situaţiile. Nu alternaţi, spunând odată: *Analiza cazului X*, şi altădată: *Analiză de caz.*
4. ***Titluri formulate diferit pentru probleme similare.*** Nu puteţi avea în cuprinsul lucrării titlul unei secţiuni formulat astfel: *Alcătuirea obiectului X* şi titlul altei secţiuni formulat aşa: *Compunerea obiectului Y.* În această situaţie trebuie să vă decideţi pentru una sau alta dintre formulări şi să o reluaţi de câte ori este tratat acelaşi aspect.
5. ***Niveluri de ierarhizare diferite pentru probleme similare.*** Nu puteţi avea în cuprinsul lucrării subcapitolul: *2.2 Alcătuirea obiectului X* şi subcapitolul: *2.3.2. Alcătuirea obiectului Y.* În această situaţie trebuie să vă decideţi dacă optaţi pentru o ierarhizare de rangul 2 sau 3 şi să o respectaţi consecvent de câte ori este tratat acelaşi aspect.
6. ***Structură arborescentă defectuoasă.*** Introducerea unei subdiviziuni, a unui nivel inferior de indentare are sens când sunt minim 2 elemente. Astfel, dacă există *Subcapitolul: 1.1.*, trebuie să existe cel puţin şi *Subcapitolul 1.2.*

4.2. INTRODUCEREA[121]

Orice studiu şi cu atît mai mult o lucrare de absolvire, începe cu o introducere. În lucrările universitare, *Introducerea* este de sine stătătoare şi nu se numerotează ca un capitol distinct, ca şi *Concluziile*.

Introducerea este cea care trebuie să trezească interesul cititorului, al auditoriului, al publicului. Dacă autorul reuşeşte să înţeleagă corect rolul *Introducerii* şi să îl redea corect, îşi asigură o atenţie sporită din partea publicului, auditoriului, cititorului, referentului etc. Introducerea trebuie să spună ceva ce numai autorul poate spune, altcineva nu o mai poate face, pentru că e introducerea la o problemă, la o viziune a autorului, aşadar la o viziune individuală, desigur, pe o temă cunoscută, dar totuşi printr-o abordare personală.

Introducerea este, poate, partea cea mai dificilă a unei lucrări. Dar asta nu înseamnă că nu poate fi făcută uşoară şi, mai ales, utilă. În mod artificial şi cu certitudine eronat, adesea *Introducerea* este scrisă după ce lucrarea şi *Concluziile* au fost finalizate, astfel încât să se potrivească cumva la restul textului. E firesc ca textul introductiv să fie ajustat pe măsură ce lucrarea progresează pentru a se evita o ruptură de stil, dar *Introducerea* trebuie

[121] *Ibid.*

realizată înainte de a începe redactarea propriu-zisă, pentru a trasa nişte repere pentru intenţiile de cercetare.

Introducerea lucrărilor universitare (de licenţă, disertaţie sau doctorat) este mai extinsă decât introducerea unor texte obişnuite (chiar ştiinţifice) şi are o structură mai complexă. Astfel introducerea lucrărilor universitare are obligatoriu următoarele componente: 1. Enunţarea temei; 2. Motivaţia, 3. Premisele, 4. Scopul, 5. Direcţiile de cercetare, 6. Obiectivele, 7. Ipotezele şi 8. Metodele de lucru (pe care le vom descrie în continuare)

CONŢINUTUL INTRODUCERII

4.2.1. ENUNŢAREA TEMEI

Situează problematica studiului în interiorul domeniului sau al câmpului disciplinei de care aparţine şi delimitează obiectul cercetării. Temele de cercetare sunt vaste, în general. De aceea, în *Introducere* se va arăta care secţiuni, care părţi, care elemente, care aspecte sînt urmărite, care vor fi abordate,şi cum este delimitat câmpul tematic al subiectului ales.

4.2.2. MOTIVAŢIA

Motivaţia alegerii temei trebuie să evidenţieze interesele studentului în abordarea respectivei teme şi resorturile generale care îl determina spre abordarea acesteia. Altfel spus, răspunsul la întrebarea: „De ce fac acest lucru şi nu altul?“ „De ce îmi propun să urmez această temă de cercetare şi nu alta?“ Dacă acestei întrebări i se dă un răspuns, atunci jumătate din sarcina realizării cercetării şi a lucrării este rezolvată.

Cel mai puternic element motivator este reprezentat de interese. E necesar că studentul să găsească, să identifice interesul pe care îl are în realizarea respectivei cercetări. E util să identifice şi să specifice care sînt resorturile interne şi externe care îl determină să aleagă o temă sau alta. Şi de ce urmăreşte acea temă. E recomandabil ca studentul să urmeze temele de cercetare care îi sînt suficient de cunoscute pentru a putea progresa în cunoaştere. Sigur, se poate alege o temă şi dintr-un domeniu absolut nou şi necunoscut, atunci cînd studentul este interesat a răspunde acestei provocări. Acceptarea unei provocări este întotdeauna, în orice domeniu, o bună resursă de motivare.

Nu trebuie uitat că există cerinţa ca o lucrare universitară să fie autentică. De aceea, mai ales atunci cînd respectiva temă a mai fost abordată şi de alţi autori, se va arăta în ce constă particularitatea abordării de faţă, în ce constă autenticitatea, personalitatea abordării. E un aspect pe care numai autorul în poate cunoaşte.

E necesar şi util, profitabil chiar, ca studentul să găsească o motivaţie pentru cercetarea şi lucrarea sa în continuarea unor lucrări de cercetare anterioare, fie ele de natură universitară, ştiinţifică sau profesională, în funcţie de traseul de carieră pe care şi l-a propus sau l-a parcurs.

4.2.3. PREMISELE

Premisele unei cercetării ştiinţifice sînt destul de apropiat de ceea ce presupune termenul de dicţionar, adică nişte puncte de plecare, nişte propoziţii prime, care stau la baza unui raţionament. Doar că în cercetare trebuie să vedem lucrurile un pic nuanţat. Premisele cercetării nu sînt doar nişte idei, ci nişte poziţii de plecare ale cercetării, nişte angajamente de orizont şi de perspectivă.

Ce înseamnă asta: premisele cercetării trebuie să exprime situaţia de la care se porneşte în cercetare, de la ce punct al dezvoltării unei probleme porniţi în cercetare. Înţelese astfel, realizăm că premisele cercetării vor prefigura nu doar drumul ce îl vom urma, ci şi amploarea şi calitatea acestuia. Premisele cercetării dau o imagine, e adevărat că nu completă, dar suficientă, a nivelului de cunoaştere a problemei pe care o abordăm şi a profunzimii cunoaşterii acestei probleme la începutul cercetării.

Premisele sînt nişte enunţuri, propoziţii, constatări fixe, de la care pleacă cercetarea. Premisele pot referi la context, mai puţin la descrierea temei (poate la apariţia temei), dar nu la stadiul actual al problemei, pentru că stadiul actual al problemei presupune invocarea a ce au făcut alţii în acest sens, în dezvoltarea abordării aceleiaşi realităţi, a aceleiaşi premise de la care se pleacă. Stadiul actual al problemei nu e o premisă.

Spre deosebire de ipoteze, care se vor confirma sau nu, care vor fi declarate valide sau nu, care pot fi reformulate pe parcurs, premisele nu permit atît de multă adaptabilitate. Ele sînt oarecum mai rigide şi prezintă mai multă constanţă. La fel ca în cazul premiselor raţionamentului, dacă premisele de la care pornim în cercetare sînt alese greşit, dacă sînt eronate, dacă sînt false sau sînt nefundamentate, degeaba se vor verifica ipotezele, degeaba se va consuma efortul argumentativ, concluziile la care vom ajunge vor fi tot false, iar demersul va fi invalidat în întregime.

Prin urmare, premisele trebuie gândite şi alese bine, trebuie să fie valide şi de calitate, realiste şi veridice pentru demersul cercetării. Premisele trebuie precizate în *Introducere*, pentru că numai aşa se vor constitui şi vor funcţiona ca reperele tari, stabile ale cercetării şi ale concluziilor lucrării.

4.2.4. SCOPUL CERCETARII

În această parte a proiectului, studentul va arăta care sînt scopurile generale, de largă cuprindere, pe care le are în vedere prin asumarea temei de cercetare. Prin scop se înţelege o finalitate care depăşeşte ideea din ultima pagină a lucrării. Scopul cercetării şi al rezultatului ei, lucrarea, trebuie să rezolve o problemă, fie din lumea reală, a domeniului de aplicare de care ţine tema cercetării, fie de natură abstractă, care ţine de domeniul paradigmatic, teoretic, ideatic, al temei de cercetare.

4.2.5. DIRECTIILE DE CERCETARE

După ce a fost stabilit scopul, adică orizontul îndepărtat, punctul terminus al demersului de cercetare, după ce a fost stabilit stadiul cercetării în domeniul temei alese, adică linia prezentă, punctul iniţial de plecare, mai trebuie stabilite direcţiile de cercetare, căile prin care se va ajunge de la punctul iniţial la cel final.

Direcţiile de cercetare sunt acele decupaje tematice din diverse domeniul de cunoaştere (sau din domeniul disciplinei ştiinţifice) pe care studentul trebuie să le studieze, să le aprofundeze pentru a identifica şi indica informaţiile necesare, astfel încât să poată elabora o lucrare ştiinţifică care să ilustreze cât mai adecvat titlul ei şi scopul declarat. Direcţiile de cercetare sînt chiar răspunsul la întrebarea: „care sunt reperele spre ce trebuie să mă îndrept şi căile pe care trebuie să le urmez în cercetarea mea pentru a ajunge acolo unde mi-am propus?“

Direcţiile de cercetare vor fi stabilite de către student împreună cu coordonatorul lucrării, iar ele vor reprezenta principalele direcţii de informare, de documentare şi cercetare ştiinţifică pe care le va urma studentul în cercetarea ce îl va conduce spre finalitatea propusă: lucrarea de absolvire. Direcţiile de cercetare trebuie să acopere nevoile de cunoaştere ale studentului, de aprofundare a unor teme şi a unor problematici, trebuie să fie consonante cu scopul şi cu obiectivele lucrării, trebuie să satisfacă tema anunţată în titlul lucrării. Direcţiile de cercetare pot fi concepute ca parcursuri către anumite finalităţi, dar şi ca etape ale cercetării.

Pentru stabilirea direcţiilor de cercetare se poate recurge la următorul algoritm:

- **Se examinează titlul lucrării şi se izolează componentele** (sintagme/unităţi de sens);
- **Se corelează cu obiectivul (scopul) lucrării** (adică, cu ce mi-am propus să scriu în lucrare) **şi se verifică dacă documentarea în aceste direcţii** (adică culegerea de informaţii pe aceste aspecte) **este utilă** în elaborarea lucrării;
- **Din domeniile de cunoaştere** (disciplinele ştiinţifice) **consacrate se** (decupează şi se) **extrag doar acele aspecte utile pentru elaborarea lucrării;**
- **Se formulează direcţiile de cercetare:** Eventual se pot formula şi **direcţii de cercetare complementare**. Acestea pot servi mai multor scopuri: de ex: la completarea lacunelor de cunoaştere sau la aprofundarea unor aspecte complementare temei, a unor aspecte particulare sau speciale de studiu (în funcţie de intenţiile/ preocupările studentului de a pune anumite accente în lucrarea sa);
- Ultima etapă constă în **instrumentalizarea direcţiilor de cercetare.** Ceea ce presupune că direcţiile de cercetare trebuie să fie instrumente utile pentru următoarele etape: a) identificarea bibliografiei; b) structurarea lucrării şi c) alegerea unui studiu de caz relevant. Dacă se va constata pe parcursul cercetării că una dintre aceste componente nu este realizabilă, atunci va trebui să fie revizuite obiectivele cercetării şi reformulate direcţiile de cercetare.

Direcţiile de cercetare pot să acopere şi să reflecte anumite capitole ale lucrării, fără să fie obligatoriu acest lucru şi fără să fie reproduceri fidele ale acestora. O direcţie de cercetare poate să acopere şi două capitole din lucrarea de cercetare sau numai o parte a unui capitol. Iar uneori se poate ca o direcţie de cercetare să nu se reflecte în lucrarea finală, fiind vorba despre direcţii de cercetare complementare, pe care studentul le parcurge pentru a acoperi unele lacune de pregătire şi de cunoaştere personală.

În secţiunea destinată direcţiilor de cercetare nu se fac dezbateri, prezentări de argumente, nu se formulează concluzii. Se prezintă doar direcţiile de urmat în cercetare, necesitatea urmării lor şi obiectivele urmărite pentru fiecare direcţie în parte, în raport cu tema de cercetare.

Direcţiile de cercetare pentru realizarea unei lucrări universitare nu ar trebui să fie mai multe de trei-patru, incluzînd-o şi pe cea care va avea caracter aplicativ.

4.2.6. OBIECTIVELE

Vor fi identificate şi indicate scopurile generale pe care le urmăreşte cercetarea, ce finalităţi posibile ar avea şi care sînt, în general, rezultatele aşteptate. De asemenea, se va specifica care sînt problemele pe care le-ar putea rezolva abordarea sa, probleme actuale sau probleme pe care nu le-au rezolvat alţii înainte. E necesar profitabil să se realizeze conexiuni cu experienţele universitare anterioare, cu alte programele de studii parcurse. Toate acestea, pot contribui la identificarea unei bune motivaţii pentru tema de cercetare în vedere elaborării lucrării universitare.

4.2.7. IPOTEZELE

Ipotezele sînt un tip de judecăţi, formulate în enunţuri, care realizează o legătură condiţionată, pe baza unei operaţii logice, între lucruri, aspecte, fapte cunoscute şi alte lucruri, aspecte, fapte care sînt în cercetare.

Ipotezele sînt pîrghiile prin care se deblochează calea cunoaşterii, prin care mişcăm lucrurile în direcţia aflării, stabilirii adevărului. Prin formularea lor, autorul indică atît zona cunoscută cît şi zona necunoscută a cercetării sale. Formulînd ipotezele sînt deja formulate şi direcţiile de cercetare, direcţii pe care le va urmări autorul, ca să nu uite care îi este obiectivul, dar şi referentul, ca să verifice supoziţiile autorului.

Sistemul de ipoteze formulat de autorul lucrării nu trebuie să fie nici prea larg, nici prea restrîns. Prea multe ipoteze vor fi dificil de urmărit şi de verificat, prea puţine ipoteze s-ar putea să nu acopere tema lucrării şi să nu creeze noutatea şi autenticitatea de care lucrarea are nevoie.

În ştiinţele umaniste, în ştiinţele sociale, e destul de riscant să apelăm la ipoteze fixe. Pentru a nu fixa în mod rigid o ipoteză şi variabilele acesteia, e preferabil să se recurgă la „ipoteze de lucru“ sau „ipoteze provizorii“, care

să corespundă unor volume de date mai sumare ale cercetării; după ce cercetarea va furniza suficiente date, se va putea renunţa la aceste ipoteze sau se vor formula mai adecvat.

Ipotezele trebuie formulate în *Introducere*, pentru a preciza de la bun început ce obiective urmăreşte cercetarea şi care sînt direcţiile pe care ea va merge. Desigur, e posibil ca anumite ipoteze, în urma cercetării şi a studiului, să nu se confirme. Asta nu înseamnă că cercetarea va fi fără rezultat. Nu va avea rezultatul aşteptat, dar va avea un rezultat, în funcţie de care vor fi formulate alte concluzii, cu alte consecinţe. Invalidarea unei ipoteze este un rezultat de cercetare acceptabil.

4.2.8. METODE DE CERCETARE

Pentru început trebuie ştiut că exista o diferenţă fundamentală între tipurile de ştiinţe: cele sociale şi cele exacte. Ştiinţele sociale sînt *ştiinţe de tendinţă*, care exprimă nişte direcţii; ştiinţele exacte sînt *ştiinţe de paradigmă*, care exprimă nişte stări de fapt

Metodele de cercetare, atît pentru ştiinţele de tendinţă cît şi pentru ştiinţele de paradigmă, sînt acele complexe de procedee şi reguli care permit cercetătorilor să urmeze căi ce conduc spre rezultate acceptabile şi valide.

Ştiinţelor exacte le este specifică o cale de cercetare mai fermă, mai certă, mai sigură, mai riguroasă. Cea mai des utilizată metoda este demonstraţia. Demonstraţia are un puternic caracter matematic, fix, formalizat în reguli şi procedee repetabile, care conduc întotdeauna la acelaşi rezultat.

Demonstraţia nu este o metodă specifică ştiinţelor sociale. În ştiinţele sociale metodele ne cer sa fim creativi, aici metodele rigide nu sînt productive şi nu sînt suficiente. În ştiinţele sociale se argumentează, se pledează, se aduc probe, se consolidează, se susţine, se confirmă, se arătă, se manifestă pentru sau împotrivă, se exprimă convingeri etc., dar nu se fac demonstraţii.

Diferenţa dintre ce se întâmplă în diferite ştiinţe este dată de natura şi specificul ştiinţelor respective. Ştiinţele exacte operează cu metode care sînt declarate consistente atunci cînd acestea se verifică între ele şi cînd ajung la acelaşi rezultat: dacă modalităţi diferite de a demonstra relaţia dintre suma pătratelor catetelor şi pătratul ipotenuzei unui triunghi dreptunghic arată că acestea prezintă o egalitate, atunci se cheamă ca am produs o demonstraţie, deoarece oricine altcineva care va urma aceeaşi cale de raţionament şi va încerca să rezolve aceeaşi problemă va ajunge inevitabil la acelaşi rezultat. La fel se întîmpla în cazul fizicii, al chimiei etc., în general în cazul acelor ştiinţe ale căror metode de lucru/cercetare conduc la aceleaşi rezultate. De aceea le numim ştiinţe exacte şi de aceea spunem că lor le sînt specifice demonstraţiile, pentru că demonstraţiile sînt nişte maniere constrîngătoare de a recunoaşte rezultatul unui demers. Dacă se prezintă o metodă de stabilire a

relaţiei de valenţe dintre hydrogen şi oxygen, nu se va putea demonstra niciodată ca ele se vor putea combina într-o formulă de tipul H5O3 sau că există undeva, în lumea fizică cunoscută, o substanţă numită apă care are formula HO. În cazul ştiinţelor umaniste (tendenţiale, de fapt) nu putem produce demonstraţii. Se poate argumenta că undeva, în lumea socială există o societate democratică condusă de un preşedinte, dar se poate argumenta că în alta parte acelaşi tip de societate e condusă de un rege, ceea ce nu o face mai puţin democratică. Şi invers, faptul că undeva există preşedinte şi parlament nu garantează că avem şi democraţie. Un alt exemplu care susţine idea de tendinţă este cel referitor la sondajele de opinie. Dacă două institute de sondare a opiniei publice verifică intenţia de vot pentru o problemă, un institut va obţine nişte valori, un altul va obţine alte valori, deşi aplică aceleaşi metode şi sondează acelaşi public. De ce?, pentru că demersul lor nu este constrîngător, ca în cazul demonstraţiei. Prin urmare, ştiinţele tendenţiale ne pot spune care sînt tendinţele, dar nu ne pot spune care sînt exactităţile. De aici diferenţa dintre cele două tipuri de ştiinţe. Biologia e ştiinţă exactă, antropologia e o ştiinţă tendenţială. Biologia produce demonstraţii, antropologia produce descrieri. Sociologia nu este o ştiinţă exactă, este o ştiinţă de tendinţă, nu demonstrativă. Sociologia nu poate produce demonstraţii, poate produce argumente. Pentru că în domeniul ştiinţelor de tendinţă analiza şi interpretarea, producerea de argumente este în sine contestabilă, pentru că argumentarea nu este atît de constrîngătoare ca demonstraţia.

Contestarea, în ştiinţele de tendinţă, permite menţinerea în actualitate a conţinutului ştiinţific contestat, pe cînd o eventuală contestare în domeniul ştiinţelor demonstrative nu mai permite menţinerea în actualitate a conţinutului ştiinţific contestat. Este în continuare de actualitate teoria conform căreia democraţia produce bunăstare, dar şi teoria care o contestă şi care spune că bunăstarea e cea care produce democraţie. Însă nu pot fi simultan coexistente două teorii care să susţină, una că Pămîntul se învîrte în jurul Soarelui, iar cealaltă să susţină ca Soarele se învîrte în jurul Pămîntului. Aici e validă ori una, ori alta, dar niciodată amîndouă.

Modelul logic al demersului de cercetare nu are nimic a face cu tipul de ştiinţă. Abordarea metodologică e aceeaşi, indiferent de tipul de ştiinţă. Dar sub raportul conţinutului, elementele metodologice sînt adecvate şi specifice tipului de ştiinţă: demonstrativă sau tendenţială.

STILUL INTRODUCERII

Introducerea trebuie scrisă la începutul procesului de cercetare. Gîndiţi-vă că e vorba despre un text prin care veţi spune unor cititor, unor auditori, unui public, până la urmă, de la ce plecaţi şi ce va urma să faceţi.

Adică, veţi scrie **la trecut şi/sau la prezent** despre acele lucruri, aspecte, idei, teoriile care constituie subiectul lucrării dvs.
Nu le veţi prezenta ca să faceţi dovada că le cunoaşteţi, ci le veţi prezenta pentru a vă pregăti premisele şi ipotezele metodologice, de lucru, de abordare. Referiţi-vă doar la ceea ce serveşte temei lucrării, prezentaţi lucrurile destul de general.

Introducerea trebuie să vorbească şi despre calea pe care o veţi urma, despre „ce va urma să faceţi". Aici vă veţi prezenta intenţiile, metoda, obiectivele, acţiunile, aşteptările pe care le aveţi cu referire la cercetare. Asta presupune că veţi redacta textul despre aceste aspecte **la viitor** sau în parafrazări ale viitorului, („vom căuta să realizăm o..."). Astfel de construcţii verbale deschid orizonturi şi pregătesc aşteptări.

În *Introducere* **nu e permis să aveţi formulări concluzive**, Nu uitaţi că sînteţi la începutul lucrării, al cercetării, că încă nu aţi făcut nimic, că totul **urmează** să fie prezentat.

GREŞELI TIPICE:

1. ***Definirea vagă a subiectului*** tratat în lucrare, fără a se face delimitările impuse de întinderea lucrării şi/sau de competenţele studentului, de impedimentele de documentare etc. În majoritatea cazurilor, titlul lucrării nu e suficient ca să lămurească care e (exact) tema cercetată de student.
2. ***Formularea imprecisă a scopului lucrării***. Obiectivele pe care studentul şi le propune în cercetarea sa trebuie să fie derivate din scopul lucrării. În absenţa unui punct de pornire clar, structura lucrării e compromisă.
3. ***Formularea unor ipoteze nesemnificative/irelevante*** sau pentru a căror argumentaţie e suficient un spaţiu restrâns. În astfel de situaţii studentul se va strădui să producă un text de lungimea specificaţiilor şi va face apel la „material de umplutură".
4. ***Formularea unor obiective prea numeroase sau prea complexe*** pentru cerinţele lucrării. În astfel de situaţii apare riscul ca lucrarea să trateze subiectul doar la un nivel superficial.
5. ***Formularea imprecisă sau eronată a ipotezelor***. Consecinţa în astfel de situaţii va fi compromiterea totală a argumentaţiei.

4.3. CONŢINUTUL LUCRĂRII[122]

Conţinutul lucrării reprezintă partea cea mai consistentă de text în care studentul dovedeşte de fapt competenţa sa de cercetare şi arată că poate valorifica materialele studiate, investigaţiile întreprinse în cursul documentarii şi că ştie să-şi organizeze şi să-şi structureze ideile, astfel încât să le poată expune într-un mod coerent.

[122] *Ibid.*

Conţinutul lucrării este structurat pe capitole. Numărul acestora variază între 3 şi 5, atât pentru lucrarea de licenţă, cât şi pentru lucrarea de disertaţia. Cel puţin unul dintre ele prezintă o aplicaţie practică a cercetării în secţiunea numită (deja tradiţional): „Studiu de caz“. Capitolele reflectă mai mult sau mai puţin direcţiile de cercetare pe care studentul şi le-a propus, dar nu este obligatoriu ca structura lucrării să corespundă întocmai acestora.

4.3.1. CAPITOLELE

Capitolele lucrării sînt partea cea mai importantă şi mai consistentă a lucrării, ele redau conţinutul cercetării pe care studentul o întreprinde. Aici sunt probate ipotezele, sînt dezvoltate argumentele, sunt descrise metodele de lucru şi tot aici se pregătesc concluziile.

Capitolul reprezintă unitatea cea mai mare de conţinut al unei lucrări, cea mai mare diviziune a lucrării. Capitolul conţine referiri la conţinutul propriu-zis al temei lucrării. Ideile cuprinse într-un capitol prezintă, de regulă, o imagine consistentă a rezultatelor cercetării efectuate într-o direcţie de cercetare sau dintr-o etapă a cercetării. Aceste idei sînt unitare, se susţin şi se completează unele pe altele.

Capitolele vor trata desfăşurat direcţiile de cercetare, vor verifica un set de ipoteze care au legătură între ele, vor analiza diferite teorii, exprimînd o poziţie faţă de acestea şi în ce fel sînt folosite în demers, şi vor arăta cum au fost aplicate diferite teorii şi metode pe un material de lucru care susţine tema lucrării.

Capitolele lucrării prezintă calea de atingere a obiectivelor formulate în *Introducere* şi sunt corelate între ele. Fiecare stadiu al procesului de cercetare trebuie analizat în lumina stadiului precedent şi a celui următor şi a modului în care unul relaţionează cu celălalt. Fiecare capitol trebuie să furnizeze suficiente repere pentru a indica explicit direcţia în care se îndreaptă discursul ştiinţific. În lucrările universitare este chiar indicat ca studentul să formuleze explicit (chiar ostentativ) toate articulaţiile textului: *să exprime* (nu să se subînţeleagă sau să se deducă) care sunt intenţiile sale de cercetare, în ce direcţie se va îndrepta, cum alege să-şi structureze lucrarea, motivându-şi opţiunea, să verbalizeze modul cum vede dezvoltarea fiecărei unităţi de conţinut ca structură autonomă şi cum realizează corelaţia între secţiunile lucrării. În acest sens se recomandă ca fiecare capitol să conţină textual: definirea punctului de plecare prin raportare la ipotezele şi obiectivele de cercetare, modul prin care studentul intenţionează să rezolve problema/problemele formulată/e în introducere, să puncteze argumentele, astfel încât organizarea ideilor să fie vizibilă, şi să spună, la finalul capitolului, la ce rezultate a condus calea parcursă. O lucrare universitară nu este o povestire în care articulaţiile textului sunt discrete, aproape insesizabile, pentru a crea o impresie artistică; într-un text ştiinţific

articulaţiile sunt evidente, chiar ostentative, dar, ca în orice text bun, trecerile între idei trebuie să fie line şi logice ca să probeze coerenţa discursului.

PARAGRAFUL INTRODUCTIV

Capitolul începe întotdeauna cu un paragraf introductiv, de cel mult o treime de pagină, în care sînt prezentate intenţiile autorului, scopurile urmărite, ipotezele ce se vor verifica în respectivul capitol şi metoda sau metodele de lucru utilizate. Intenţiile se formulează astfel încît să corespundă conţinutului capitolului şi să reflecte rolul pe care îl are capitolului în structura lucrării. Aici, în paragraful introductiv, se pot face conexiunile între ceea ce a fost anunţat în *Introducere* şi capitolul în cauză sau se pot fac conexiunile între capitole.

Uneori titulatura capitolelor le poate face să pară mai puţin conectate sau se poate întâmpla ca un capitol să aibă o conexiune cu un altul faţa de care nu se găseşte neapărat în poziţie de succesiune sau de precesiune. În astfel de situaţii e util şi necesar să fie făcute precizările care să conducă la realizarea conexiunilor dintre capitole.

Tot în acest paragraf introductiv se fac precizări cu privire la ipotezele ce vor fi verificate şi la metoda de verificare a acestor ipoteze în conţinutul capitolului. Ipotezele nu vor fi altele decît cele formulate în *Introducere*, prezentate, eventual, într-o formă pa specifică.

De asemenea, e util şi necesar să se menţioneze în paragraful introductiv care sînt obiectivele urmărite pe parcursul respectivului capitol. Cum capitolul corespunde, în mare parte, cel puţin unei direcţii de cercetare, e evident că obiectivele vor fi preluate din acea direcţie sau din direcţiile pe care le acoperă. Dacă e cazul, obiectivele pot fi detaliate precizate, rafinate.

Fără o bună introducere, conţinutul capitolelor va fi greu de înţeles şi va fi foarte uşor de contestat.

PARAGRAFUL CONCLUSIV

Oricît de lung sau oricît de scurt ar fi un capitol, el trebuie să se încheie cu cîteva concluzii, redactate într-un paragraf conclusiv. Acesta va fi replica, imaginea în oglindă, a paragrafului introductiv. Dacă acolo s-a indicat care sînt premisele pe care le verificăm în conţinutul capitolului, aici vom arăta dacă ele s-au verificat, cum şi care dintre ele s-au verificat. Dacă în paragraful introductiv am arătat care sînt obiectivele pe care le urmărim, în paragraful conclusiv vom arăta care dintre ele au fost atinse, în ce măsură, care nu au fost atinse şi de ce, ce alte noi obiective au fost atinse pe timpul cercetării.

Paragraful conclusiv va cuprinde şi concluzii parţiale ale cercetării, pe care le vom relua apoi, în *Concluziile* lucrării.

De regulă, paragraful conclusiv se delimitează la sfîrşitul capitolului de restul corpului de text printr-o steluţă plasată la mijlocul rîndului (ca mai sus). Nu e recomandabil decît în lucrările foarte mari şi cu multe părţi, să

formulăm subcapitole conclusive pentru fiecare capitol. Într-o lucrare delicenţă sau o lucrare de disertaţie, paragrafele conclusive sînt suficiente. Lucrările de doctorat, cu un volum mare de date şi informaţii, cu o tematică variată a capitolelor, pot avea subcapitole conclusive.

4.3.2. STADIUL CERCETĂRII[123]

Cunoaşterea stadiului cercetării în problematica lucrării este necesară pentru producerea unei demonstraţii autentice. În economia lucrării, prezentarea stadiului cercetării nu are un loc distinct; de regulă, cercetarea anterioară este sintetizată în *Introducere* sau, în cazul lucrărilor de doctorat, în preambulul fiecărui capitol.

Stadiul cercetării se constituie drept nivelul iniţial de pornire a cercetării. Indicînd care este stadiul cercetării în domeniul temei de cercetare, studentul stabileşte de fapt care sînt fundamentele şi bazele cercetării sale, stabileşte care sînt perspectivele mari, generale, în care îşi aşează cercetarea. Şi încă ceva: arată că ştie ce este fundamental şi specific domeniului, probează că nu este un novice în acel domeniu, aspect deosebit de important.

Această secţiune a proiectului de cercetare şi a lucrării de absolvire avertizează cercetătorul asupra faptului că e necesar să ştie ce au aflat alţii, înaintea lui, despre acel domeniu, care le sînt rezultatele la care alţii au ajuns şi care le sînt metodele de abordare folosite de aceştia.

Nivelul, stadiul cercetării în domeniul ales trebuie indicat cu exemple elocvente şi de referinţă. Vor fi identificate şi indicate paradigme actuale, teorii noi, idei recente care sînt în dezbatere şi care sînt cunoscute specialiştilor din domeniu. Se poate face şi o scurtă, dar foarte scurtă, istorie a problematicii, atunci cînd e cazul. În acest scop, vor fi indicaţi autorii principali şi importanţi ai teoriilor respective, cu lucrările care le-au consacrat, lucrări fundamentale, de referinţă în domeniu. Expunerea acestora nu se va întinde pe pagini, nici pe paragrafe. Ea trebuie să fie succintă şi de esenţă, să marcheze doar ideile directive şi paradigmatice. Selecţia şi modul de prezentare a autorilor şi teoriilor acestora prefigurează perspectiva de abordare a temei alese. De aceea, nu trebuie scăpaţi din această prezentare autorii care susţin viziunea, modul de abordare propriu, perspectiva de abordare asumata în cercetarea ce urmează a fi întreprinsă, dar şi autori care au produs alte rezultate, alte idei, chiar opuse, chiar contrare. O astfel de citare va constitui proba onestităţii ştiinţifice, dar şi a acoperirii pertinente a domeniului cercetării.

O scurtă observaţie se cuvine făcută: există tendinţa şi tentaţia de a cita autori remarcabili, venerabili, arhicunoscuţi pentru a consolida temeiul cercetării. Asupra acestuia aspect trebuie procedat cu atenţie. Nu orice autor,

[123] *Ibid.*

fie el şi remarcabil, s-a referit cu autoritate la toate domeniile. Trebuie selectaţi acei autori care realmente au produs ceva semnificativ în domeniu. De asemenea, este util şi necesar să fie amintiţi autori contemporani care se preocupă şi ei de aceleaşi probleme sau de acelaşi domeniu, care au aceleaşi teme de cercetare, pentru că astfel studentul probează nu doar cunoaşterea, ci şi onestitatea, înţelegînd că dacă sînt amintiţi aici, atunci cînd vor fi folosite anumite idei ale lor în lucrarea ce urmează a fi realizată, acestea vor fi citate.

Vor fi invocate reviste de specialitate în domeniu, care abordează tematica respectiva, instituţii publice şi private care au atribuţii şi preocupări în domeniul temei de cercetare aleasă. De asemenea, o bună dovadă a cercetării riguroase a stadiului în care se află problematica ce se intenţionează a fi abordată, o va constitui invocarea lucrărilor de doctorat, lucrărilor de disertaţie, a unor proiecte de cercetare ştiinţifică, a conferinţelor ştiinţifice ce se desfăşoară în domeniul tematicii alese. E important de arătat dacă ele aparţin universităţii căruia îi aparţine şi autorul, studentul, sau dacă aparţin altor universităţi şi instituţii universitare. Se mai poate face referire la bazele de date ştiinţifice, la bazele de date ale unor instituţii publice sau de cercetare.

4.3.3. STUDIUL DE CAZ[124]

Studiul de caz este o ilustrare concretă a părţii teoretice dintr-o lucrare ştiinţifică. Cum îi spune şi numele, acesta reprezintă analiza unui caz particular, care sprijină una sau mai multe direcţii de cercetare (teoretice), abordate în lucrare şi arată cum se verifică ipotezele formulate, într-o situaţie individuală. Studiul de caz cuprinde analiza unor evenimente, fenomene, procese, perioade, proiecte, decizii, pe baza uneia sau mai multor metode de cercetare. Studiul de caz ilustrează, de obicei, caracteristicile unei întregi clase de fenomene, evenimente, procese.

Studiul de caz este parte integrantă a lucrării de licenţă sau de disertaţie. Acesta răspunde titlului lucrării şi este corelat cu demersul teoretic realizat în lucrare. De regulă, studiul de caz este reprezentat de cel puţin **un capitol distinct al lucrării**, care este plasat în cuprins după fundamentarea teoretică a problematicii lucrării şi înainte de *Concluzii*. Studiul de caz reprezintă contribuţia autorului la cercetarea ştiinţifică şi probează că acesta înţeles teoria şi ştie să o aplice adecvat.

Este importantă alegerea unui studiu de caz relevant care să răspundă la problematica enunţată în titlul lucrării de licenţă sau de disertaţie şi care să fie realizabil ca amploare, complexitate şi posibilitate de accesare a surselor de informare.

STRUCTURA STUDIULUI DE CAZ

La fel ca orice capitol, studiul de caz reprezintă o secţiune autonomă a lucrării şi are o structură internă.

[124] *Ibid.*

În **introducerea** studiului de caz, studentul îşi va arăta intenţiile referitoare la studierea cazului respectiv. În acest sens va preciza:

1. **Obiectul investigat** care redă domeniul, sfera, ramura, sectorul în care s-au făcut examinările manifestărilor şi urmările evoluţiilor materiei studiate;

2. **Subiectul cercetării** care redă materia, fenomenul, tema, procesele, formele, stările, aspectele, cazurile, evenimentele, acţiunile, faptele investigate;

3. **Relevanţa studiului:** Studentul îşi va motiva alegerea cazului şi îl va justifica din perspectiva preliminariilor teoretice, explicînd de ce consideră acest caz ilustrativ pentru demersul său teoretic şi va evidenţia elementele de originalitate**,** aspectele care diferenţiază cercetarea de alte studii existente;

4. **Obiectivele** urmările prin analiza studiului de caz, explicînd ce direcţii de cercetare clarifică studiul de caz, ce ipoteze verifică, ce teorii ilustrează, ţinînd cont de faptul că studiul de caz, studentul va urmări unul sau mai multe obiective declarate în partea introductivă a lucrării şi nu altele noi;

5. **Definirea corpusului de studiu**: Studentul va descrie baza de cercetare-documentare, sursele de informaţii pe care va aplica cercetarea sa şi va justifica, eventual, delimitările operate. (de exemplu: studentul va spune că a folosit doar texte din presa centrală românească din perioada 1990–1991, pentru că este interesat de reflectarea la nivel naţional a problemei, iar în perioada respectivă există cea mai mare concentraţie de informaţie utilă);

6. **Metodele/tehnicile şi instrumentarul de cercetare**: Instrumentele utilizate în colectarea şi analiza datelor vor fi descrise in mod adecvat. De exemplu, dacă se utilizează metode cunoscute, se va face trimitere la referinţele bibliografice; dacă se utilizează instrumente elaborate de autorul lucrării, de ex. un chestionar, se va descrie procesul de elaborare al instrumentului de lucru iar acesta trebuie să se regăsească, la sfârşitul lucrării, in ANEXE.

În **conţinutul** studiului de caz, se vor trata următoarele aspecte:

1. **Prezentarea şi analiza datelor**. Informaţiile relevante extrase din corpusul cercetat sunt prezentate sistematic, în funcţie de un set de criterii (conceput unitar şi funcţional), de exemplu: specificul problematicii, ipotezele formulate, obiectivele stabilite, modelele teoretice de referinţă etc;

2. **Interpretarea datelor şi rezultatul (sau rezultatele) cercetării**. În principiu, rezultatele trebuie să acopere cerinţele modelului cercetării şi să vizeze în mod direct şi explicit ipotezele acesteia. O greşeală frecventă este prezentarea doar a rezultatelor numerice şi a semnificaţiei statistice, fără a se „discuta" sensul acestora în raport cu obiectivele şi ipotezele de cercetare;

3. **Tabelele, graficele (diagramele, schemele) şi figurile** vor fi incluse în acest capitol numai în măsura în care sunt cu adevărat justificate.

În **încheierea** studiului de caz vor fi formulate **concluziile** parţiale, pe care acesta le furnizează. Se va arăta ce obiective au fost atinse prin cercetare, ce ipoteze au fost verificate, ce teorii au fost confirmate/infirmate prin studiul de

caz şi va fi arătată **relevanţa** studiului de caz pentru ansamblul lucrării. Concluziile reieşite din studiul de caz vor fi integrate în *Concluziile* finale ale lucrării.

GREŞELI TIPICE:

1. ***Absenţa unei structuri logice a textului***. Delimitarea secţiunilor, segmentarea textului în capitole şi subcapitole, nu e justificată de conţinut. Succesiunea ideilor nu respectă o ordine, nu reflectă un plan, e doar o înşiruire de afirmaţii probabil, în ordinea în care au fost citite diverse surse. Argumentele sunt invocate haotic şi/sau inadecvat.
2. ***Structura debalansată a secţiunilor de text***. Unele capitolele/subcapitole sunt mult mai lungi decât altele, unele aspecte sunt tratate mult mai extins decât altele, mai ales când subiectul nu impune o astfel de tratare. Idei importante sunt expediate succint, în timp ce unor idei nesemnificative li se alocă un spaţiu extins.
3. ***Absenţa contextului***: Enunţarea abruptă a unei idei, a unui fenomen, a unei probleme, a unui aspect, fără un cadru conceptual, invalidează sensul invocării. Abordarea unor detalii *înainte de* sau chiar *fără* descrierea prealabilă a ansamblului reprezintă o inversiune sau o omisiune de informaţie, care fac imposibilă înţelegerea.
4. ***Neconcordanţe***: Titlul secţiunii anunţă altceva decât tratează textul aferent. Argumentaţia nu răspunde intenţiei anunţate, obiectivului propus, ipotezei formulate, nu răspunde întrebării de cercetare, nu rezolvă problema enunţată. Sursele bibliografice invocate nu fac referire la problematica anunţată.
5. ***Discurs defectuos***: Afirmaţiile nu sunt susţinute cu argumente adecvate. Argumentele invocate nu sunt susţinute de surse bibliografice/probe adecvate. Demersul ştiinţific e redus la descriere; lipsesc analiza, interpretarea etc. Stilul e inadecvat: neştiinţific, prolix, agramat etc.
6. ***Demers neştiinţific***: Abordarea este tendenţioasă, partinică, subiectivă. Argumentele sunt aduse „la temă“, iar utilizarea de afirmaţii este decontextualizate intenţionat, pentru a susţine propria ipoteză. Se recurge la inventarea de probe, la falsificarea rezultatelor cercetării sau chiar la plagiat.

4.4. CONCLUZIILE[125]

Orice studiu se încheie firesc cu un set de concluzii. În lucrările universitare *Concluziile* sunt o secţiune de sine stătătoare şi nu se numerotează ca un capitol distinct, ca şi *Introducerea*. Amploarea concluziilor nu poate fi definită sau reglementată de un număr standardizat de

[125] *Ibid.*

cuvinte sau de pagini. Concluziile trebuie să fie suficient dezvoltate astfel încît autorul să spună ce a realizat, nu să-l lase pe cititor să descopere ce a realizat.

Concluziile sînt partea cea mai importantă dintr-o lucrare universitară. Din păcate de cele mai multe ori, cînd autorul ajunge la sfîrşitul cercetării sale, este deja obosit, este deja foarte familiarizat cu demersul său, cu cercetarea şi cu textul lucrării. Şi atunci se poate produce ratarea! Pentru că va acorda o atenţie scăzută concluziilor, considerînd că ceea ce a avut de spus, a spus deja, şi că cine va citi lucrarea sigur va ajunge la aceleaşi concluzii la care a ajuns şi el. Eronat! din mai multe motive: a) nu toţi cei care citesc lucrarea ajung la aceleaşi concluzii ca cele la care ajunge autorul ei; b) nu toţi cei care citesc lucrarea, o citesc integral; c) nu toţi ei care citesc lucrarea citesc şi conţinutul capitolelor, unora fiindu-le suficient să citească doar începutul şi sfîrşitul.

Prin urmare, cîteva sfaturi vor fi binevenite, respectiv, pentru a arăta la ce trebuie să se refere şi la ce nu trebuie să se refere *Concluziile* unei lucrări universitare.

CE TREBUIE SĂ CONŢINĂ CONCLUZIILE

Concluziile trebuie să arate finalitatea demersului de cercetare. Finalitatea întregului demers de cercetare. altfel spus, *concluziile* trebuie să se refere la întreaga lucrare, nu doar la ultima parte a lucrării, nu doar la ultimul capitol sau subcapitol al lucrării. Pentru a evita situaţiile de mai sus, cel mai eficient mod de a proceda constă în a face efortul de a înţelege că în *Concluzii* trebuie să se reflecte obiectivele formulate în *Introducere*. Între cele două părţi ale lucrării – *Introducere* şi *Concluzii* – trebuie să existe o relativă simetrie: *Concluziile* trebuie să „închidă“ căile deschise în *Introducere*, prin ipotezele ce au fost formulate.

Prin urmare, dacă obiectivele demersului de cercetare sînt formulate în *Introducere*, va fi relativ uşor să se realizeze *Concluziile* lucrării, pentru că va fi suficient să arătăm: a) care obiective au fost atinse şi cum au fost atinse; b) care obiective nu au fost atinse şi de ce nu au fost atinse. Această cerinţa poate fi relativ uşor îndeplinită, deoarece nu presupune mai mult decât compararea între obiectivele propuse şi obiectivele realizate. Iar dacă pe parcursul lucrării, la încheierea capitolelor şi subcapitolelor, au fost formulate concluzii ale etapei cercetării respective, în acele paragrafe conclusive de care vorbeam mai sus, atunci sarcina devine într-adevăr uşoară.

Mai trebuie avut în vedere faptul că, de regulă, demersul cercetării conduce şi spre concluzii care nu au fost anticipate, concluzii care rezultă în urma cercetării. Evident, şi acestea vor apărea în *Concluzii*.

Prejudecata după care **neconfirmarea unei ipoteze de cercetare** reprezintă un punct negativ al lucrării e nejustificată. Dacă modelul de cercetare a fost bine realizat şi corect aplicat, o infirmare a ipotezei poate fi

foarte semnificativă, iar autorul trebuie să fie pregătit pentru a surprinde sensul acestui rezultat.

În acelaşi timp, *Concluziile* trebuie să fie mai mult decît o sumă a concluziilor capitolelor şi a concluziilor nou apărute. Finalitatea lucrării trebuie să fie mai amplă decît suma rezultatelor sale. În baza concluziilor, autorul poate şi trebuie să facă anticipări şi prognoze privind utilitatea cercetării, anticipări privind aplicabilitatea cercetării. Finalitatea cercetării poate deschide calea unui nou demers, fie unul teoretic, fie unul aplicativ. Aceste deschideri merită specificate în concluzii.

Concluziile trebuie să aparţină autorului (persoanei auctoriale) şi să fie asumate în mod explicit.

Formulările din concluzii trebuie să fie întotdeauna la timpul trecut, eventual, în funcţie de context, la timpul prezent.

CE NU TREBUIE SĂ CONŢINĂ CONCLUZIILE

În primul rînd, **nu trebuie să conţină formulări ipotetice**, prezumtive. Nu trebuie să uităm că sîntem la sfîrşitul unei cercetări, prin urmare avem concluzii ferme, stabile, cel puţin pentru acest moment, al finalizării cercetării.

***Concluziile* nu trebuie să conţină citate**, din cel puţin două motive: a) dacă e să ne raportăm la funcţia citatelor, e evident că nu avem de ce să mai criticăm, să analizăm ceea ce au spus alţi autori, pentru că astfel de acţiuni se produc în interiorul capitolelor şi subcapitolelor; b) pentru că, dacă am folosi citatele în *Concluzii*, pentru a ne susţine concluziile cu ele, asta ar însemna că autorul citat ne susţine într-un fel concluziile, ceea ce este, evident, fals şi contrafactual.

Concluziile nu trebuie să conţină referiri la autori sau la idei care nu au fost tratate în cuprinsul lucrării. A apela la astfel de subterfugii denotă faptul că autorul nu ştie despre ce a tratat şi că nu este capabil sa extragă propriile concluzii din munca sa.

STILUL CONCLUZIILOR

Cînd scrieţi *Concluziile*, gîndiţi-vă că e vorba despre un text prin care veţi spune unor cititor, unor auditori, unui public, până la urmă, **la ce finalitate** aţi ajuns şi **ce aţi făcut**. Am subliniat cele două expresii în mod intenţionat, pentru că ele trebuie să fie ideile regulatoare, directive, ale stilului şi redactării textului din *Concluzii*.

„La ce finalitate aţi ajuns“ vă obligă să scrieţi despre cum stau lucrurile, aspectele, ideile, teoriile pe care le-aţi discutat, abordat, criticat, analizat în lucrarea dvs. Adică, veţi scrie **la trecut şi/sau la prezent** despre acele lucruri, aspecte, idei, teoriile care constituie subiectul lucrării dvs. Veţi prezenta sintetic toate concluziile ce au rezultat din cercetare, concluzii pe

care le cunoaşteţi pentru că le-aţi mai prezentat în paragrafele conclusive. Unele dintre ele vor fi concluzii de conţinut, altele metodologice, altele cu referire la întreaga abordare. Asta înseamnă că veţi proceda sintetic şi creativ, fără să vă îndepărtaţi de ceea ce poate fi regăsit în lucrare. O concluzie care nu se sprijină pe ceea ce aţi scris în lucrare, nu este o concluzie validă, chiar dacă, în principiu, este corectă, pentru că ea nu îşi găseşte premisele şi abordarea în lucrare. Nu trebuie să faceţi o însumare a tuturor paragrafelor conclusive, ci o sinteză a lor. Referiţi-vă doar la ceea ce pune în valoare rezultatele cercetării, la ceea ce conturează şi delimitează, diferenţiind totodată, rezultatele temei dvs. de altele. Nu trebuie să vă pierdeţi în amănunte, însă. E vorba doar despre o serie de concluzii pe care le citeşte cineva care se presupune că v-a citit şi lucrarea. Dvs. spuneţi doar care sînt concluziile la care aţi ajuns, lăsînd deschisă posibilitatea ca cei care v-au citit lucrarea să le compare cu propriile lor concluzii. Prin urmare, prezentaţi *Concluzii* generale, sintetice, dar particulare, cu referire la tema lucrării.

Dar *Concluziile* nu vorbesc doar despre finalul lucrării, ci şi despre deschiderile pe care le operează. *Concluziile* trebuie să vorbească şi despre căile, despre cercetările, pe care le poate deschide lucrarea şi pe care intenţionaţi să le urmaţi, despre „ce se poate face în continuare“. Aici veţi prezenta posibilităţile pe care le întrevedeţi, deschiderile, recomandările, sugestiile de viitor. Asta presupune că veţi redacta textul despre aceste aspecte **la viitor** sau în parafrazări ale viitorului, realizate prin locuţiuni verbale ipotetice („se va putea...“). Astfel de construcţii verbale deschid orizonturi şi sugerează posibilităţi noi.

Prin urmare, în *Concluzii* **e obligatoriu să aveţi formulări concluzive**, prin care să spuneţi ce aţi realizat (cu referire la cercetare, desigur, nu cu referire la motivaţia temei dvs.), la ce concluzii aţi ajuns, care sînt rezultatele care vă sprijină abordarea. Nu uitaţi că sînteţi la finalul unei cercetări şi al unei lucrării, că aţi făcut aproape tot ceea ce puteaţi face, că nu vorbiţi decît despre ce **aţi făcut**. Nu reveniţi cu posibilităţi ce vizează temeiul cercetării, ci doar cu acele posibilităţi care vor avea ca temei cercetarea întreprinsa de dvs. A redacta introductiv, în *Concluzii*, e ca şi cum aţi relua startul, ca şi cum aţi anunţa finalul unei curse care de fapt nu a început. E confuzant, plus că ridică suspiciuni.

Concluziile trebuie să arate că ştiţi, că vă sînt cunoscute problemele şi elementele pe care le-aţi parcurs, că aţi creat/recreat un cîmp de repere care au capacitate semnificativă şi pentru cititori, pentru auditori, pentru cei din public, care v-au urmat pe calea parcursă de dvs., căreia i-aţi fixat reperele şi căreia trebuie să-i accepte finalitatea.

4.5. ANEXELE[126]

Anexele reprezintă acea parte a unei lucrări de licenţă, disertaţie, doctorat care reuneşte materiale care sprijină, susţin, probează, ilustrează unele dintre ideile lucrării, dar care nu trebuie neapărat să fie conţinute în capitole.

De cele mai multe ori, anexele ele sînt expresia datelor prelucrate pentru obţinerea unor concluzii, pentru argumentarea unor idei. Anexele se prezintă sub formă de text, tabele, figuri. Rămân în textul propriu-zis al lucrării doar tabelele şi figurile fără de care demonstraţia ar avea de suferit, restul, inclusiv citatele mai lungi de o pagină vor fi prezentate în cadrul anexelor. Ordonarea anexelor se face în funcţie de relevanţă. Numerotarea paginilor anexelor se distinct, pentru fiecare anexă în parte.

REFERIREA LA ANEXE

Referirea la anexe trebuie să fie clară şi utilă. În acest scop, anexa va avea marcată pe prima pagină în colţul din dreapta sus, indicaţia numărului de anexă: [Anexa nr. ??]. Pentru a face trimiterea la anexă, în corpul lucrării, în text, se va insera, între paranteze, numărul anexei în care se găsesc datele necesare pentru înţelegerea, verificarea, susţinerea ideii respective: [(vezi Anexa nr. ??)]. Cum anexa poate avea mai multe pagini şi poate conţine mai multe date şi informaţii care necesită un timp de lectură mai îndelungată, este necesară inserarea unei indicaţii care să retrimită la textul lucrării, în locul în care a fost făcută trimiterea la anexă. Prin urmare, imediat sub [Anexa nr. ??] se va nota, între paranteze, pagina la care face referire anexa: [(vezi p. ??)]

REFERIREA LA CONŢINUTUL ANEXELOR

Anexele pot să conţină, pe lîngă text, figuri, tabele, grafice, imagini etc. Toate acestea trebuie sa fie identificate prin numerotare şi să apară la începutul Anexei, la fel cum *Cuprinsul* unei lucrări apare la începutul lucrării. Doar că aici trebuie ţinut cont de un aspect: avînd în vedere că, foarte probabil, lucrarea mai conţine figuri, tabele, grafice, imagini, numerotate la rîndul lor, e necesar să se facă o distincţie intre [Figura nr. 1] din lucrare şi [Figura nr. 1] din Anexa nr. 2, ca să nu mai adăugăm şi distincţia necesară faţă de [Figura nr. 1] din Anexa nr. 5. Pentru a discerne între ele, şi pentru a avea un sistem unic de notare, figurile, tabelele, graficele, imaginile, ecuaţiile din anexe vor avea ataşată şi indicaţia anexei în care apar: [Figura nr. 1 A2], respectiv [Figura nr. 1 A5], indicaţii ce vor distinge net aceste figuri de [Figura nr. 1] care e în lucrarea propriu-zisă.

Dacă se face o referire direct la o figură dintr-o anexă, atunci trimiterea spre anexă, care se face [(vezi Anexa nr. ??)] se va extinde şi va deveni [vezi

[126] *Ibid.*

Anexa nr. ??, Figura nr. ??)]. Iar în Anexa respectivă, la începutul ei veţi avea lista de figuri (Figura 1 A??).
Dacă referirea la un anumit conţinut textual al anexei este făcută foarte precis, se poate face trimiterea la pagina anexei: [(Vezi Anexa nr. ??, p. ??)].

TABELE ŞI FIGURI

Tabelele înregistrează sistematic valori obţinute din investigarea unor clase de elemente cu proprietăţi similare. Indiferent de tipul de tabel pe care ne-am decis să-l folosim pentru prezentarea datelor, va trebui să avem în vedere că orice tabel trebuie să poarte un număr, precedat de termenul „Tabelul“ şi un titlu ca explicaţie.

Orice tip de ilustraţie diferită de tabele (grafice, hărţi, fotografii, desene, schiţe ş.a.) poartă numele de „figură“. Figurile ajută la prezentarea datelor şi rezultatelor cercetării, ca şi la înţelegerea rapidă şi corectă a textului. Orice figură poartă un titlu şi oferă o explicaţie, o legendă a mărimilor şi valorilor reprezentate. Altfel o figură, oricât de complexă sau de expresivă, nu are decât funcţie decorativă; în lipsa indiciilor ea nu va putea fi decodată în sensul completării informaţiilor din textul lucrării. Numerotarea figurilor este precedată de prescurtarea „Fig.“

GLOSARUL

Lista cu explicaţiile termenilor utilizaţi este plasat după anexe, înaintea listei bibliografice, spre deosebire ***Lista de sigle şi abrevieri*** care se plasează după Cuprins.

4.6. REZUMATUL

Rezumatul nu este parte a lucrării de licenţa/disertaţie/doctorat. E o lucrare distinctă, nu întotdeauna obligatorie care însoţeşte lucrarea de absolvire în scopul difuzării ei. Rezumatul lucrării poate fi tradus într-o limbă de circulaţie internaţională şi, de regulă, este specific lucrărilor de doctorat. Pentru lucrările de disertaţie sau de licenţă, rezumatul va fi realizat doar dacă reglementările facultăţii unde se susţine lucrarea prevăd, în mod explicit, acest lucru.

Rezumatul este un text scurt despre conţinutul lucrării ştiinţifice. Acesta va fi exact, cuprinzător, va conţine concepte cheie utilizate în lucrare, va reflecta corect conţinutul acesteia şi nu va cuprinde informaţii care nu se regăsesc în text.

Rezumatul cuprinde problematica studiului; obiectivele sau ipotezele; metodologia; rezultatele; principalele concluzii ale studiului. Stilul e sobru, frazele sunt scurte, verbele sunt la timpul prezent, se recomandă folosirea diatezei active.

Rezumatul oricărei lucrări trebuie să fie aproximativ 10% din lucrare. Un rezumat de 10 pagini se face la o lucrare de 100 de pagini. O lucrare rezumată e 10% din lucrarea propriu-zisă.

SINTEZA

Sinteza este o lucrare distinctă, ce însoţeşte, de regulă, tezele de doctorat. *Sinteza* cuprinde: Pagina de titlu; Cuprins (Cuprinsul tezei); Cuvinte-cheie (20-30 expresii fundamentale); Sinteza ideilor principale (problema fundamentală; ipotezele, obiectivele, metodologia de cercetare; sinteza capitolelor, respectând structura pe capitole; concluzii; contribuţii personale); Bibliografie (selectivă). Volumul în pagini al *Sintezei* lucrării reprezintă 10% din *Rezumatul* aceleiaşi lucrări.

5. CITATUL

Citatul este o marcă a textului ştiinţific. Raportarea la stadiul actual al cunoaşterii în domeniu, fundamentarea cercetării pe fondul bibliografic existent, preluarea unor idei sau formulări care vin în sprijinul propriei demonstraţii e dovada unui demers de cercetare autentic. În acest sens, secţiunea denumită emblematic „citatul“ va aborda citarea într-un sens mai larg, însumând orice activitate are ca rezultat prezenţa în propriul text ştiinţific a unor idei care au fost deja enunţate, indiferent dacă acestea au fost preluate *ad litteram* din altă sursă sau contopite în propriul text şi indiferent de provenienţa importurilor. Ar fi fost, poate, mai nimerit să numim acest capitol „Importul de idei“, dar, cum nu se obişnuieşte această terminologie, am preferat un termen uşor de recunoscut.

Invocarea unor surse consacrate, a unor repere ştiinţifice recunoscute, a unor referinţe autentice este obligatorie într-un text ştiinţific şi nu înseamnă doar respectarea unui standard academic, ci reprezintă, pe de o parte, dovada de racordare a autorului la fondul actual de cunoştinţe al domeniului şi, pe de altă parte, dovada probităţii sale ştiinţifice.

Declararea explicită a surselor originale este o obligativitate în mediul ştiinţific, pentru că reprezintă o recunoaştere a drepturilor de autor. Astfel orice text ştiinţific este însoţit de o listă de referinţe bibliografice, care redă cât mai exact locul unde se poate găsi orice informaţie importată, care aparţine altei surse – operă sau autor – şi care a fost preluată şi valorificată în propriul text. În majoritatea textelor ştiinţifice, printre care şi lucrările de licenţă, master sau doctorat, declararea referinţelor bibliografice este prezentă de două ori, o dată, imediat după ce în text apare ideea importată (înscrisă, în mod tradiţional, ca notă de subsol sau ca notă finală, sau, după alte standarde, chiar în cadrul textului, notată prescurtat între paranteze) şi a doua oară în bibliografia finală a lucrării.

Forma în care poate fi importată o idee variază. Importul se poate realiza prin reproducerea exactă a textului original, care este citatul, sau prin redarea prescurtată a conţinutului: ca parafrază, rezumat, sinteză sau simplă enunţare. Oricare ar fi modul în care apare în text o idee care nu aparţine autorului, este obligatoriu ca sursa acesteia să fie menţionată explicit, astfel încât orice cititor interesat să poată să poată găsi textul original, spre a-l confrunta cu demersul autorului şi pentru a verifica sensul în care este folosit în textul acestuia.

În continuare vom folosi generic termenul „citare“ pentru importul de idei chiar dacă nu denumeşte decât situaţia reproducerii exacte, pentru că e încetăţenit, pentru că e mai scurt şi pentru că surprinde, în mare parte,

comportamentul tuturor inserărilor în text. Unde va fi cazul, vom face precizarea situaţiilor particulare.

OPORTUNITATEA CITĂRII[127]

Citatul se foloseşte pentru a proba faptul că am înţeles o idee, o teorie, o situaţie, pentru a arăta că înţelegem cum să integrăm ideile altor autori în lucrarea noastră, că înţelegem cum ideile noastre se completează şi se potenţează de la ideile altor autori.

Citatul se foloseşte pentru a consolida o idee, pentru a arăta că şi alţi autori susţin ceea ce susţine autorul lucrării în cauză. Autorul trebuie să ştie la ce îi foloseşte faptul că aceeaşi idee au avut-o şi alţii. Pentru că dacă e doar o simplă repetare, nu foloseşte la nimic.

Citatul se foloseşte pentru a argumenta o idee, pentru a sprijini o idee a autorului în cauză. Citatele acestea sînt sensibile, pentru că alegerea lor este subiectivă. Trebuie să avem grijă să nu deturnăm sensul mai larg al textului citat şi al lucrării în care apare, dat fiind că selecţia pe care o facem este evident subiectivă şi în sprijinul nostru.

Citatul se foloseşte pentru a ne delimita de o poziţie, pentru a indica o situaţie cu care nu sîntem de acord, în astfel de cazuri, citatele trebuie alese cu responsabilitate, pentru a nu le extrage inadecvat din context şi pentru a nu le folosi inadecvat.

Citatul se foloseşte pentru a avea o bază de comentariu, de analiză, de interpretare. Lucrările cu caracter monografic abundă de astfel de citate. Ele sînt necesare pentru a contura şi consolida ideile de forţă ale autorului sau ale lucrării care constituie obiectul de studiu.

INOPORTUNITATEA CITARII[128]

Citatele nu se folosesc pentru noţiuni de cunoaştere universală, care, chiar daca au autori, au devenit noţiuni comune, bunuri culturale comune.. De ex: „tabla înmulţirii“, descoperită de Pitagora din Samos în sec.6 î.e.n., nu se citează; sau termenul „sociologie“, utilizat pentru prima dată în 1939 de Auguste Comte, nu se citează la fiecare utilizare.

Citatele **nu se folosesc** pentru a produce text, adică pentru a umple pagina pur şi simplu. Chiar dacă sîntem de acord cu ideile citate, nu e admis să facem pagini din citate înlănţuite, fără nici un alt scop, cel puţin unul dintre cele enumerate mai sus. Chiar dacă citările sînt corecte, complete, tot nu este admisibilă o astfel de construcţie textuală.

Citatele **nu se folosesc**, de regulă, pentru a susţine concluzii. Asta ar însemna că autorii respectivi au citit lucrarea noastră şi că ei susţin concluziile ei, ceea ce, de cele mai multe ori, nu este adevărat. Sînt

[127] Deac, I., *op.cit.*
[128] *Ibid.*

totuşi situaţii în care anumiţi autori ar fi putut să se pronunţe pe parţi, articole din lucrarea noastră şi atunci se pot folosi susţinerile lor în concluziile lucrării.

Nu se folosesc citate care ocupă mai mult de o jumătate de pagină. Dacă există astfel de citate, e mai bine să le parafrazăm sau să le includem în Anexe.

Citatele nu se folosesc pentru a cîştiga bunăvoinţa unui profesor. Citarea abuzivă a îndrumătorului ştiinţific, cu sau fără relevanţă pentru subiectul abordat, nu e o practică ştiinţifică acceptabilă.

Nu se folosesc citate de la un autor care recunoaşte textual că reformulează ideea altcuiva, decât dacă chiar prelucrarea este obiectul cercetării în cauză.

Nu se folosesc citate extrase din context, selectate astfel încât să argumenteze propria poziţie, care nu este şi a autorului citat.

Un exemplu notoriu în care citarea fragmentară schimbă esenţial mesajul este răstălmăcirea opiniei lui Herodot despre „vitejia tracilor“ Iată cum arată de fapt lucrurile în relatarea lui George Pruteanu.(http://www.pruteanu.ro/4doarovorba/emis54herodot.htm)

S-o iau pe îndelete. Cred că ştiţi, nu se poate să nu ştiţi – încă din şcoală trebuie să-l fi auzit – un citat celebru din *Istoriile* lui Herodot, în legătură cu strămoşii noştri traci şi ramura lor geto-dacii. Vi-l reproduc încă o dată. Iată ce spune Herodot în *Cartea a IV*-a a istoriilor sale, în paragraful 93 (citez după ediţia de la Ed. Ştiinţifică, din 1961, traducerea fiind a Feliciei Vanţ Ştef):

"Geţii (cărora romanii le vor spune daci) sunt cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci".

Urmînd o sugestie a lui Adrian Marino, să mergem însă mai departe. Ajungem la *Cartea a V-a*. Ce zice Herodot acolo? La început, tot lucruri bune şi plăcute; citez din paragraful 3:

"După indieni, neamul tracilor este cel mai mare; dacă ar avea o singură conducere şi ar fi uniţi în cuget, ei ar fi, după părerea mea, de neînfrînt".

Aici, însă, se termină jumătăţile care se citează de regulă spre a ne auto-flata. Să citim ce scrie istoricul de acum 2500 de ani mai jos:

"Dar unirea lor e cu neputinţă şi nu-i chip să se înfăptuiască, de aceea sunt ei slabi".

Simţiţi cum bate pîrdalnicul de Herodot, din secolul 5 î.Cr., pînă în ziua de azi? Şi staţi, că n-aţi auzit încă toată cealaltă "jumătate". În paragraful 6 al *Cărţii a V-a*, zice aşa, pardon:

"La ei, la traci, trîndăvia este un lucru foarte ales, în vreme ce munca cîmpului e îndeletnicirea cea mai umilitoare; a trăi de pe urma jafului este pentru ei cel mai frumos fel de viaţă".

Nu prea ne mai place, aşa e? Şi dacă mai citim, tot în paragraful 6 din *Cartea a V-a*, că

"La traci există următoarea rînduială: îşi vînd copiii pentru a fi duşi peste hotare",…

NUMĂRUL OPTIM DE CITATE

Citatul este o piatră de încercare a celui care realizează o lucrare universitară. Pentru că deşi ar putea realiza o lucrare fără citate, nu este acceptabilă o lucrarea fără citate, pentru că deşi ar putea-o face numai din citate, nu este acceptabilă numai cu citate. E firesc atunci să ne întrebăm cît de mult trebuie folosit citatul într-o lucrare universitară? Practica a arătat ca este una dintre cele mai delicate şi necunoscute maniere de a opera cu textul, pe de o parte, pe de altă parte, este o mare presiune şi un stres faptul că nu ai citate "suficiente" în lucrare.

Citatele nu trebuie să fie "suficiente", în sensul că nu există un număr de citate care să conducă spre această apreciere. Totuşi, ele trebuie să fie "suficiente", în sensul în care răspund în mod suficient necesităţii utilizării lor.[129]

Într-o lucrare sînt necesare atâtea citate cîte permit precizarea şi argumentarea poziţiei, ideilor, viziunii, soluţiei pe care o propune autorul lucrării. Citatele trebuie alese cu responsabilitate. Citatele se impun doar atunci când sunt afirmaţii relevante integrate relevant in textul lucrării.

Prea puţine citate pot fi un semn că documentarea nu a fost făcută temeinic, dar poate fi şi un semnal de originalitate „măsluită". Prea multe citate sugerează o preluare necritică a opiniilor străine şi obstrucţionează curgerea textului. Dacă textul dvs. este în mare parte o alăturare de citate, atunci unde se mai poate observa contribuţia dvs. originală?

CITAT VERSUS PARAFRAZĂ

Opţiunea pentru reproducerea exactă a textului preluat sau pentru reformularea acestuia este condiţionată, de regulă, de tipul sau de natura importului.

Pentru sintagme fixe, definiţii, formulări atipice şi texte literare este folosit citatul. La fel şi pentru expuneri mai extinse ale unor idei, teorii, puncte de vedere care vor folosi ca bază de discuţie în lucrarea ştiinţifică. Este posibilă şi citarea succesivă pe fragmente a unui text mai amplu, pe măsură ce fiecare fragment este comentat şi interpretat.

Pentru descrierea unor teorii sau modele ample, din care vor fi valorificate în demersul ştiinţific doar anumite aspecte, considerate relevante de către autorul cercetării, este recomandată reformularea contrasă cu accentuarea ideilor valorificabile. La fel şi pentru descrierea situaţiilor, evenimentelor, fenomenelor care sunt invocate doar pentru a prezenta contextul problematicii studiate. Practic, orice text, pentru care formularea lingvistică nu reprezintă o particularitate distinctă, poate fi reformulat în vorbire indirectă, dar acest lucru va fi specificat. Reformularea se utilizează mai ales în redarea unor puncte de vedere exprimate in texte cu notă personală

[129] Ibid.

accentuată: discursuri, articole, interviuri etc. Schemele şi modelele pot fi preluate exact sau pot fi modificate în funcţie de interesul de cercetare, dar în acest caz se va specifica şi se va motiva abaterea de la original.

În oricare dintre situaţii va fi indicată explicit sursa importului.

5.1. CITATUL AD LITTERAM

DEFINIŢIE Citatul reprezintă un fragment de text preluat *ad litteram* din lucrarea unui autor şi reprodus în lucrarea proprie. [130]

SEMNELE CITĂRII Citatul se încadrează între ghilimele, pentru a marca începutul şi sfârşitul fragmentului de text.

Semnele pentru ghilimele
în limba **română sunt** „...“;
semnele în limba **engleză** sunt '...';
semnele pentru limba **franceză** sunt «...».

INTRODUCEREA CITATULUI Citatul este integrat în textul lucrării. El poate fi introdus prin construcţii ca. "X afirmă, a afirmat că …..",sau poate fi urmat de o propoziţie de tipul: "…asa cum susţine/subliniază/explică/demonstrează X:", care să semnalizeze finalul citatului si revenirea la ideile proprii.

Oricare ar fi scopul în care folosiţi citate într-un text, precizaţi şi autorul şi poziţia dvs. în raport cu citatul în textul pe care îl realizaţi. Adică, chiar dacă intenţia este aceea de a prezenta un text pentru că sînteţi de acord cu ideile lui sau pentru că nu sînteţi de acord cu ideile lui, **spuneţi asta în text!!!** Conform autorului Ixulescu, "ce zice Ixulescu", poziţie pe care o susţinem sau o respingem, de exemplu, dar nu plasaţi pur şi simplu citatul în continuarea unor cuvinte ale dvs.

INDICAREA SURSEI CITATULUI Citatului i se indică sursa, adică autorul, lucrarea, pagina, anul apariţiei lucrării locul în care a fost publicată lucrarea, traducătorul, dacă este vorba de o traducere, ediţia, dacă lucrarea a cunoscut mai multe ediţii.

LUNGIMEA CITATELOR

1.CITAT: NOŢIUNE/SINTAGMA (1-5cuvinte) O noţiune sau o sintagma preluată va fi redată cu ghilimele şi literă de rând, nu cursiv, nu aldin, cu aceeaşi literă şi aceeaşi dimensiune ca şi restul textului normal, în cadrul textului, urmată fie de exponentul care trimite la notă, fie de paranteza cu adresa sursei. Nu se pun între ghilimele termeni încetăţeniţi, specifici disciplinei.

[130] *Ibid.*

Exemplu:
Mentalitatea colectivă este definită ca *"ansamblu al modurilor de a percepe, judeca, acţiona, caracteristic <<spiritului>> unui grup, unei epoci"**[1]**; "ansamblu de obiceiuri intelectuale, de credinţe, de convingeri, de comportamente caracteristice unui grup"**[2]**; "fel particular de a gândi al unei colectivităţi"**[3]**; "ansamblu de opinii, prejudecăţi si credinţe care influenţează gândirea indivizilor, a grupurilor umane, a popoarelor"**[4]**.*
(Mentalităţile colective si imaginile sociale)
[1] *Dicţionar de filozofie*, Bucureşti, Editura Politică, 1978, p. 453
[2]*Le petit Larousse*, Paris, 1992 p. 647
[3]*Dicţionarul explicativ al limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei, 1984, p. 539
[4]*Dicţionar de psihologie socială*, Bucure[ti, Editura ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p. 139

2. CITAT: PROPOZIŢIE/FRAZĂ(pana la 40 cuvinte sau3 rânduri)

O propoziţie/frază preluată va fi redată cu ghilimele si literă de rând, nu cursiv, nu aldin, în cadrul textului, urmată fie de exponentul care trimite la notă, fie de paranteza cu adresa sursei, pentru a nu impieta cursivitatea textului.

Exemplu:
Intr-o lucrare de referinţă din bibliografia de relaţii publice, criza este definită ca fiind: „un eveniment major, impredictibil, care poate conduce la efecte negative; acestea pot afecta organizaţia in ansamblul ei sau sectorial, angajaţii, produsele, serviciile, starea financiara si reputaţia acestora [8] ”.

3. CITAT: PARAGRAF (4-20 rânduri)

Dacă citatul depăşeşte 3 rânduri, va avea următoarea formatare: mărime font 10 pt.(cu 2 pt. mai puţin decât litera de rând), spaţiere paragraf 1 rând, aliniere/indent 1,27 cm atât la dreapta, cât şi la stânga. Se recomandă ca citatele care depăşesc 40 de cuvinte să fie inserate în text fără a fi marcate cu ghilimele, dar la un singur rând, păstrându-se un spaţiu de mărimea alineatului la dreapta şi la stânga citatului.

Exemplu:
Pentru a fixa, totuşi anumite repere în ceea ce priveşte aria de cuprindere a conceptului, vom considera terorismul drept

> "...ameninţarea cu violenţa sau folosirea violenţei în scopuri politice de către indivizi sau grupuri de indivizi, indiferent dacă acţionează pro sau contra autorităţii guvernamentale existente, când aceste acţiuni au intenţia de a şoca, intimida, sau consterna un grup-ţintă mai larg decât victimele imediate. Terorismul este relaţionat cu indivizi sau grupuri de indivizi, care urmăresc răsturnarea regimurilor politice, corectarea unor deficienţe sociale percepute de grupările respective sau erodarea ordinii politice internaţionale".(James Adams, *apud* Vasile Simileanu, 2003, 92)

4. CITAT: FRAGMENT (mai mare de 20 de rânduri)[131]

Citatele foarte extinse, care se apropie de limita maximă de o pagină, lasă impresia că autorul nu a stăruit asupra textului, că nu a reuşit sau nu şi-a propus să desprindă ideea din cuvinte. Daca sunt strict necesare ca bază de discuţie vor fi redate in anexe.

Exemplu:

Anexa B: JURĂMÂNTUL LUI HIPOCRATE

Jur pe Apolo, medicul, pe Asklepios, pe Higeria şi pe Panacheia şi luând martori pe toţi zeii şi pe toate zeiţele, mă angajez să duc la îndeplinire după puterile şi judecata mea, acest jurământ şi angajament scris.

Jur să socotesc ca pe egalul părinţilor mei pe acela care m-a învăţat arta medicinei, să împart cu el bunurile mele şi să îi asigur toate nevoile în caz de lipsă; să consider copiii lui ca pe proprii mei fraţi şi dacă doresc să studieze această artă să îi învăţ fără înţelegere scrisă şi fără plată, să împărtăşesc preceptele generale, lecţiile prin grai viu şi tot restul doctrinei copiilor mei, copiilor maestrului meu şi tuturor discipolilor care s-au înrolat şi au depus jurământ să slujească legea medicală şi nu alta.

Voi dispune, după puterea şi judecata mea, ca regimul dietetic să fie servit în folosul bolnavilor şi nu în dezavantajul sau spre răul lor. Şi nu voi da, oricine mi-ar cere acest lucru, un drog ucigător şi nici nu voi lua iniţiativa să sugerez vreodată altceva. De asemenea, nu voi da niciodată unei femei un pesar abortiv.

Prin probitate şi prin castitate îmi voi menţine curată viaţa şi profesiunea mea. Nu voi face talia la calculoşi, lăsând această practică profesioniştilor. În orice casă va trebui să intru, voi merge acolo numai spre binele bolnavilor,evitând orice stricăciune voluntară sau act de corupere şi cu deosebire, orice raporturi venale, cu femei sau bărbaţi, fie ei oameni liberi sau sclavi.

Toate cele ce în decursul exerciţiului sau în afara exerciţiului artei mele, aş putea vedea sau auzi, privind viaţa semenilor mei şi care nu trebuie divulgate, le voi ţine pentru mine, socotind că toate acestea au dreptul la cel mai deplin secret. Dacă voi îndeplini până la capăt acest jurământ şi îl voi onora tot timpul, să îmi fie permis să mă bucur de toate plăcerile vieţii şi ale artei, cinstit fiind pentru totdeauna de către oameni. Dar dacă îl voi viola şi voi deveni sperjur, să mi se întâmple tocmai contrariul.

5.2. PARAFRAZA[132]

Parafraza este un rezumat făcut unui text care v-a atras atenţia şi care nu poate fi citat pentru ca demonstraţia se întinde pe mai multe pagini sau chiar capitole. Parafraza nu este nici transpunerea textului in vorbire indirectă, nici reformularea textului original prin sinonime lexicale si sintactice.

Umberto Eco avertizează asupra unei situaţii frecvente:

[131] apud Chelcea, S., *op.cit.*
[132] *Ibid.*

> Trebuie să fiţi atunci siguri că fragmentele pe care le copiaţi sunt cu adevărat nişte parafraze, iar nu *citate fără ghilimele,* în caz contrar, veţi fi comis un *plagiat.* Această formă de plagiat este foarte comună în tezele de licenţă.[133]

Tot Eco ne descrie cum putem verifica o astfel de sinteza:

Cum putem fi siguri că o parafrază nu este un plagiat? întâi de toate, dacă e mai scurtă decât originalul.[134]

> 1.Text original:În *Teoria şi practica investigaţiilor sociale*, Henri H. Stahl scrie:
> „Lăsăm de o parte pe interesanţii, dar neutilizabilii «filozofi sociali», constructori de vagi teorii generale cu privire la o viaţă socială asupra căreia n-au făcut nici un fel de cercetare şi care se aseamănă cu nişte surdo-muţi care ar fi învăţat teoria armoniei şi contrapunctului şi s-ar considera în drept să înveţe pe alţii ce este muzica. Mai util e să fim atenţi la experienţa investigatorilor de teren, de la care într-adevăr avem ceva de învăţat, deşi nu toţi au fost «sociologi» propriu-zişi“ (Stahl, 1974, 19).
> 2.Parafraza falsa: Plagiază fără să-şi dea seama cei care nu menţionează cui aparţin aceste reflecţii şi reproduc textul, schimbând ordinea ideilor şi doar câteva cuvinte:
> Este util să studiem experienţa cercetătorilor de teren, chiar dacă nu toţi au fost sociologi în sensul de azi al termenului. De la filosofii sociali, care au construit teorii generale vagi cu privire la o societate asupra căreia nu au făcut nici un fel de cercetare, nu aflăm prea multe lucruri. Ei au procedat ca nişte surdo-muţi, pretinzând că ştiu compoziţia muzicală, şi consideră că sunt în drept să-i înveţe pe alţii ce este muzica.
> 3. O parafrazare onestă, acceptabilă ar fi următoarea:
> De la cei care nu au desfăşurat cercetări sociologice concrete asupra realităţii sociale, dar au construit „teorii vagi“ despre societate (de exemplu, filosofii sociali), avem mai puţin de învăţat decât de la cei care au făcut investigaţii de teren, chiar dacă nu au fost toţi „sociologi propriu-zişi“(Stahl, 1974, 19).

5.3. ADAPTAREA CITATELOR

Redarea unor citate poate ridica probleme prin forma, expresia sau prezenţa lor atipică sau necesită ajustări pentru a putea fi integrate în textul lucrării astfel încât să nu împieteze lectura sau să nu producă dezacorduri. Redăm în continuare câteva situaţii tipice, pe care le vom ilustra cu exemple (din cele mai diverse domenii).

1. CITAT ÎN CITAT Se întâmplă uneori ca în interiorul unui citat să apară un alt citat. Recomandarea este ca, in asemenea cazuri, să se folosească ambele tipuri de ghilimele: („ ... « ... » ...“).

[133]Umberto Eco, *Cum se face o lucrare de licenţă*, ... (Capitolul: *Citat, parafrază şi plagiat)*
[134]*Ibid.*

Exemplu:

Dacă „*genitivul* poate fi *antepus* substantivului din gruparea «prepoziţie+substantiv articulat»” (Neamţu, 1999, p. 161), antrenând apariţia lui *al, a*, atunci gruparea nu este locuţiune. [Neamţu, 1999 = G. G. Neamţu, *Teoria si practica analizei gramaticale. Distincţii si... distincţii*, Cluj-Napoca, Editura EXCELSIOR, 1999]

2. CITAT PRESCURTAT Nu trebuie eliminate părţi dintr-un citat fără a-l avertiza pe cititor asupra acestui lucru. Orice eliminare de cuvânt, propoziţie sau frază dintr-un citat se marchează cu trei puncte de suspensie puse intre paranteze drepte.

Exemplu:

Orice eliminare **[…]** se marchează cu trei puncte de suspensie puse intre paranteze drepte.

3. CITAT COMPLETAT Dacă într-un citat intervenim cu unele completări de informaţie, trebuie marcat intre paranteze drepte.

Exemplu:

Înainte de a-I atribui ***[variabilei]*** *o valoare …*

4. CITAT INDIRECT E totdeauna mai bine a nu cita după un alt autor care citează la rândul lui, dar câteodată nu ne putem lipsi de asta. În acest caz, e recomandat să specificăm sursa primară (textul la care ne referim de fapt, chiar dacă a acesta e preluat ca citat dintr-o altă lucrare), cu precizarea sursei în care am găsit textul respectiv, cu menţiunea *apud* (după), urmată de locul unde am găsit citatul. Această precizare se face, în mod consacrat astfel: "X *apud* Y" (unde: X = citatul; sursa primară şi Y lucrarea citită în care am găsit citatul, sursa secundară). **Apud** *lat*.=după.

Altfel spus, ordinea cronologică a citării indirecte este 1) autorul şi lucrarea mai veche, 2) autorul şi lucrarea mai nouă. Datele pentru trimiterea 1) se preiau din lucrarea care poate fi accesată, dar numai numele autorului şi lucrarea, eventual anul, iar datele pentru trimiterea 2) redau toate elementele unei trimiteri normale (autor, lucrare, editură, an, loc, pagină).

Acest lucru este recomandat atât în nota bibliografică, cât şi în bibliografia finală. E ca onest în bibliografie sa declarăm literatura citită şi NU pe cea citată.

Exemplu: (vezi exemplul de la "parafraza onestă")

[8] Stahl, Henri H., *Teoria şi practica investigaţiilor sociale,* 1974, p.19 (*apud* Chelcea, Septimiu: Metodologia cercetării ştiinţifice, 2003, p.171)

5. CITAT ÎN LIMBĂ STRĂINĂ

Se recomandă citarea bibliografiei citite, aşa că ori dăm citatul în limba în care am citit textul ori încercăm să parafrazăm textul în limba română. Nu redăm traducerea noastră cu ghilimele pentru că de fapt nu citim pe nimeni, în sensul de a reproduce exact un text, nici în text, nici în note. Obligatoriu – în text sau în nota care urmează textului în original – vom da traducerea în

limba română, oricare ar fi limba în care este citatul. Altceva este când citim textul doar în traducere, atunci putem cita cu ghilimele, dar vom specifica cui îi aparţine traducerea publicată. E drept că necunoaşterea unor traduceri consacrate poate apărea ca o dovadă de incultură, dar această problemă se pune de obicei, în cazul textelor literare, nu ştiinţifice. Devine o problemă de sine stătătoare combaterea sau îmbunătăţirea unei traduceri proaste, dar deja publicate. Asta presupune că cercetătorul le cunoaşte pe amândouă şi e capabil să le compare. Acest aspect poate să fie menţionat în lucrare.

Exemplu:

Doctoranzii din domeniul ştiinţelor socioumane ar trebui să ţintească spre performanţa lui JürgenHabermas, a cărui teză de doctorat ***Strukturwandel der Öffentlichkeit*** [8], susţinută în 1962, a fost publicată fărămodificări în 17 ediţii până în 1990.

[8] În traducere: ***Sfera publică şi transformarea ei structurală***, EdituraUnivers,Bucureşti, 1998)

6. CITAT CU SUBLINIERE IN TEXT Se preia tipul de subliniere din textul original.

Exemplu:

"Se contura o muncă (...) *fără istorie...*" http://www.pruteanu.ro/0rapid/02viata/viata-all.htm)

7. CITAT CU FRAGMENTE SUBLINIATE (de noi, şi nu in textul original)

Când vrem să subliniem în citat un cuvânt sau o expresie: pentru a atrage atenţia asupra cuvântului sau expresiei respective, vom scrie, intre paranteze rotunde: **(s.n.)** (sublinierea noastră) sau (n.n.) (nota noastră)**.** Grafic, textul respective va fi marcat prin caractere *italice* (mai rar prin **bold**, nerecomandat prin subliniere)

Exemplu:

"Echipa de conducere a Raiffeisen Bank are un***mandat****(subl.n.)* de indeplinit"

8. CITAT CU GREŞELI ÎN TEXT Dacă autorul din care se citează cade într-o eroare evidentă, se poate folosi aidoma citatul respectiv, dar după eroare se va menţiona: **(sic!**, =„chiar aşa“, „astfel“, în latină**),**sau **(!)** amănunt prin care atragem atenţia că eroarea nu ne aparţine.

Exemplu:

Am citit "Manualul războinicului luminii" cu două markere. Cu galben am subliniat pasajele care mi-a(!) plăcut şi unde m-am identificat cu eroul cărţii, iar cu verde pe cele care nu mi-a(!) plăcut şi nu le-am citit.

(Gigi Becali - http://www.citatesimaxime.ro/autor_gigi-becali.htm)

9. CITAT CU ORTOGRAFIE VECHE

Dacă e util pentru demersul de cercetare ca textul să fie transcris cu maximă fidelitate atunci citatul va fi redat cu ortografia originală. În cazul în care ortografia veche nu are relevanţă lingvistică pentru demersul de cercetare, ea poate fi actualizată. De ex: “mâine“ în loc de “mine“.)

Exemplu:
"Numele Italiei ieste vechiu, la toate istoriile cele vechi latineşti, de pe Ital, craiul lor. "
(Miron Costin, *De neamul moldovenilor, Cap. I - de Italia* (1686)

5.4. ETICA CITĂRII

Etica şi deontologia profesională a cercetătorului impun diferenţierea ideilor proprii de cele preluate din alte surse. Citarea sau reformularea altor texte va fi indicată explicit prin menţionarea sursei folosite în referinţele bibliografice. Studentul, aflat la începutul activităţii de cercetare ştiinţifică, are obligaţia să respecte toate reglementările privind proprietatea drepturilor de autor. (Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor şi drepturile conexe.)

Reproducerea unor texte nemarcate ca atare, cu ghilimele, fără precizarea sursei originale reprezintă plagiat, şi odată dovedit, autorul este sancţionabil. În majoritatea universităţilor susţinerea lucrării de licenţă, disertaţie sau doctorat este condiţionată de semnarea unei declaraţii anti-plagiat. Cu toate acestea, tentaţia şi practica plagiatului rămân la fel de actuale ca şi atunci când nu existau atâtea măsuri şi mijloace de combatere a fenomenului.

PLAGIATUL[135]

Termenul „plagiat“ provine din limba latină, *plagium* desemnând în antichitate „furtul practicat de sclavi“. Astăzi, „a plagia“ înseamnă „a-ţi însuşi ideile, textele (integral sau parţial), creaţiile altora, fără a cita“. Despre plagiat, ca furt intelectual se vorbeşte mai ales în domeniile cercetării ştiinţifice şi creaţiei artistice, astfel asistăm la dezvăluiri uluitoare ale plagiatelor de teorii ştiinţifice, de descoperiri şi invenţii, de texte literare, de teme muzicale, de procedee grafice, de tehnici vizuale, de stiluri plastice etc. În celelalte domenii ale vieţii sociale: economie, industrie etc., reproducerea neautorizată de proiecte sau de prototipuri e considerată furt pur şi simplu.

O formă aparte este considerată auto-plagiatul, atunci când un autor reiterează în produse noi/expuneri publice ale activităţii sale idei, teorii, modele, texte proprii deja publicate. Încă sunt discuţii intense despre „graniţele plagiatului“.

Pentru combaterea plagiatului, s-au stabilit standarde, s-au impus legi, s-au creat instituţii specializate dar „graniţa dintre onestitate şi plagiat este *relativă*, ea se mută de la o etapă de progres în cunoaştere la alta, se schimbă de la un autor la altul.”

În mediul ştiinţific, mai ales în cel universitar, plagiatul dovedit discreditează atât autorul, cât şi instituţia care a patronat activitatea ştiinţifică a acestuia.

[135] Grix, J., *op.cit.*

EXEMPLE CELEBRE DE PLAGIAT:

În finalul acestei secţiuni vom relata două exemple publice de plagiat care au multe elemente în comun. dar şi ... câteva diferenţe semnificative: Cazul 1. Karl-Theodor zu Guttenberg, 2011 şi Cazul 2. Victor-Viorel Ponta, 2012.

CAZUL 1. KARL-THEODOR ZU GUTTENBERG, 2011

Karl-Theodor zu Guttenberg era în 2011, când a fost dezvăluit plagiatul său, ministru al apărîrii în funcţie în guvernul Germaniei.

Guttenberg (pe numele său întreg;Karl-Theodor Maria Nikolaus Johann Jacob Philipp Franz Joseph Sylvester zu Guttenberg) baron bavarez (n.1971) a fost ministru al apărării în 2 guverne Angela Merkel în 2009-2011. Guttenberg a susţinut în 2009 doctoratul cu titlul "Constituţia şi contractul constituţional" la universitatea din Bayreuth (Bavaria). In februarie 2011 o revistă dezvăluie plagiatul: 63,8 % din 393 de pagini copiate. Pe 18 februarie, Guttenberg anunţă intenţia de a renunţa la titlul de doctor, dar demersul lui este considerat ilegal şi universitatea îi retrage titlul pe 23 februarie. Pe 28 februarie este obligat să demisioneze din funcţia de ministru al apărării, iar pe 1 martie din toate funcţiile publice.

Dacă urmărim calendarul evenimentelor putem observa că în decurs de 2 săptămâni Karl-Theodor zu Guttenberg a fost exclus din toate funcţiile publice. Surse din internet afirmă că fostul ministru german al apărării s-a reprofilat şi a început o carieră de om de afaceri, undeva, în America de Sud. (Sursa: http://de.wikipedia.org/wiki/Karl-Theodor_zu_Guttenberg)

CAZUL 2. VICTOR-VIOREL PONTA, 2012

Victor-Viorel Ponta era în 2012, când a fost dezvăluit plagiatul său, prim-ministru al guvernului României.

Ponta a obţinut titlul de doctor în drept la Universitatea Bucureşti, în 2003, cu teza intitulată „Curtea Penală Internaţională”. In iunie 20012 revista Natura dezvăluie plagiatul 85 de pagini din 308, în principal din 4 surse. Pentru examinarea tezei s-au întrunit comisii de specialişti la Consiliului Naţional de Atestare a Titlurilor, Diplomelor şi Certificatelor Universitare (CNATDCU), la Consiliul Naţional al e Educaţiei (CNE), s-a întrunit Comisia de Etică a Universităţii din Bucureşti iar trei somităţi internaţionale de drept au întocmit un raport. Toţi cu excepţia CNE a conchis plagiatul. O comisie juridică a Universităţii Bucureşti a căutat calea legală pentru retragerea titlului de doctor al lui Ponta. Deşi, Legea Educaţiei naţionale (Legea nr. 1/ 2011) prevede retragerea titlului de doctor în cazul plagiatului. Pe 29 decembrie 2014 Guvernul (Ponta!) dă o Ordonanţă de Urgenţă privind modificarea Legii Educaţiei, care vizează reglementarea situaţiei în care o persoană vrea să renunţe la titlul de doctor. Cererea adresată Rectoratului Universităţii din Bucureşti, prin care se solicită renunţarea la titlul de doctor nu conţine nici o aluzie la plagiat. (Surse: http://ro.wikipedia.org/wiki/Victor_Ponta) şi http://adevarul.ro/educatie/universitar/ponta-scapa-deplagiat-prin-ordonanta-urgenta-1_54a18c09448e03c0fd24946e/index.html)

Comparaţi singuri succesiunea evenimentelor şi ... deznodământul!

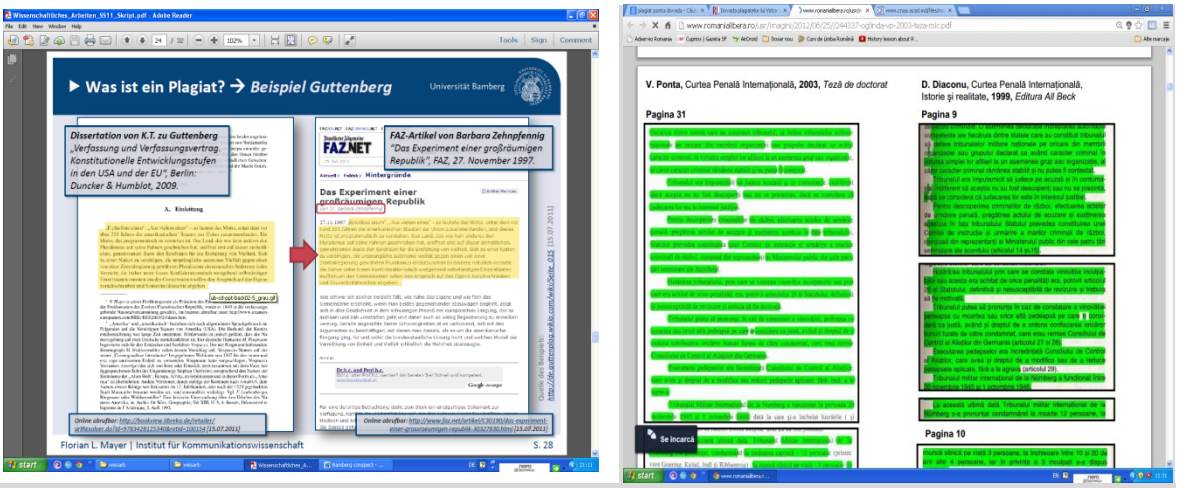

Figura 6. Justapunerea tezelor de doctorat şi a surselor plagiate

6. APARATUL CRITIC

Aparatul critic care conţine consemnarea operelor citite în vederea elaborării lucrării de licenţă, disertație sau doctorat și este o secţiune importantă într-o lucrare universitară, pentru că astfel se poate evalua sintetic măsura în care studentul s-a documentat, măsura în care a fost curios şi capabil să caute materialele şi să le selecteze pe cele relevante, pentru ca mai apoi să le valorifice în lucrare.

Aparatul critic constă în indicarea surselor consultate și utilizate în cercetare. Acestea se indică atît în text, la locul utilizării lor, cît și la finalul lucrării, în lista de lucrări consultate**.** Acestea permit cititorului să identifice lucrările pe care studentul le-a studiat pentru a realiza propria cercetare. Trimiterile la bibliografia consultată conţin câte o intrare separată pentru fiecare titlu consultat. Regula este valabilă pentru orice text ştiinţific.

Pentru lucrările universitare (licenţă, disertație, doctorat) din UNAp trimiterile din text se vor face sub forma unor NOTE DE SUBSOL şi trimiterile finale se vor face într-o listă, intitulată: BIBLIOGRAFIE, plasată la sfârşitul lucrării, după Anexe.[136]

6.1. BIBLIOGRAFIA

Bibliografia este lista tuturor surselor consultate de autor pentru întocmirea lucrării. Fiecare titlu consultat beneficiază de o intrare separată. Ediţiile diferite ale unei lucrări vor fi menţionate în cadrul aceleiaşi intrări. Lista bibliografică este organizată alfabetic şi fiecare intrare este numerotată. Dacă un autor apare cu mai multe titluri, acestea vor fi ordonate de la cel mai vechi spre cea mai recent. Dacă bibliografia conţine mai mult de 20 de intrări se recomandă gruparea acesteia pe secţiuni. În acest caz,fiecare secţiune va fi numerotată. În cadrul fiecărei secţiuni titlurile vor fi ordonate alfabetic.

De regulă, se recurge la următoarele secțiuni:

I. Documente oficiale (Acte normative);

II. Opere de autor;

III. Articole în volume;

IV. Diverse (Materiale fără autor: Prospecte, Foi volante, Materiale non-text scris, Texte nepublicate etc. [137]

---

[136]**** *Regulamentul de organizare şi desfăşurare a examenelor de finalizare a studiilor în Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”*, Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”, 2014.

[137]*Ibid.*

Nu susţinem configurarea unei secţiuni separate destinate resurselor online, deoarece, în prezent, aproape orice titlu din celelalte categorii poate fi accesat şi online şi pentru că orice text accesibil online poate fi încadrat uneia sau alteia din categoriile menţionate.

6.2. NOTA DE SUBSOL

Nota de subsol este un text plasat pe pagină, în partea inferioară a acesteia, în afara zonei de text a lucrării. Nota de subsol cuprinde o informaţii care completează textul propriu-zis al lucrării, necesare înţelegerii mai clare a ideilor exprimate în text, dar care ar deranja fluenţa textului dacă ar fi reproduse acolo.

Nota de subsol cuprinde cel mai frecvent două tipuri de indicaţii suplimentare: a) trimiteri bibliografice şi b) explicaţii ale autorului referitoare la afirmaţiile din text.

Semnalizarea în text a unei note de subsol se face printr-un indicator numeric sau simbolic plasat imediat după textul care trebuie explicitat. Nota de subsol este generată în editoarele de text cu funcţia ***Insert/Footnote.***

Poziţia în text a indicatorului pentru nota de subsol:

- Pentru citate - Indicatorul apare imediat după ghilimele, fără spaţiu;
- Pentru propoziţii - Indicatorul apare, fără spaţiu, după semnul de punctuaţie care încheie propoziţia: punct, virgulă, punct şi virgulă etc.

Nota de subsol va fi scrisă cu litere mai mici decât textul. Va avea acelaşi font, dar cu 2 puncte mai mic. De ex: dacă textul este scris cu font: TNR 12, atunci notele vor fi cu font: TNR 10)

Notele de subsol pot fi înlocuite în textele mai scurte, în articolele științifice, cu *NOTE DE FINAL*, dar nu în lucrările universitare de licenţă, disertație, doctorat.

Notele de subsol vor fi numerotate cu cifre arabe. Numerotaţia este continuă pentru tot textul lucrării.

INFORMAŢII BIBLIOGRAFICE

În aparatul critic dedicat inventarierii bibliografiei consultate nu avem informaţii de conţinut propriu-zis, ci informaţii despre locul unde poate fi găsit acest conţinut.

Informaţiile despre textele consultate trebuie să ofere cititorului atâtea indicii, încât acesta să poată găsi acele pasaje invocate în textul lucrării și să verifice corectitudinea argumentaţiei din lucrare sau să preia ideile în propriul demers de cercetare. E posibil ca interpretarea la un text citat – sau o secţiune mai amplă de argumentaţie – să fie atât de pertinentă, încât să fiţi citat într-o lucrare viitoare. Astfel cercetarea dvs. va fi cu adevărat un punct de plecare pentru o altă cercetare şi atunci s-a realizat deschiderea despre care vorbeaţi în

concluzii, în sensul că rostul demersului dvs., s-a extins dincolo de concluziile din text. Dar acest lucru nu va fi posibil, dacă trimiterile dvs. la literatura consultată sunt incomplete, inexacte sau inventate. E logic că, oricât de incitant ar fi textul dvs., dacă cititorul nu va avea confirmarea primei trimiteri, v-aţi pierdut deja credibilitatea şi cititorul nu va continua să citească textul ştiinţific, oricât de frumos ar fi scris, dacă afirmaţiile conţinute nu sunt adevărate sau nu sunt verificabile.

În continuare, vom arata care sunt informaţiile care trebuie redate în notele de text şi în lista bibliografică pentru cele mai frecvente tipuri şi formate de texte ştiinţifice. Inventarul care urmează redă informaţiile bibliografice în ordinea în care le găsim, de obicei, când avem în faţă un text. Această modalitate de abordare ne permite 1. să ne concentrăm pe conţinutul informaţiei şi ulterior pe modul ei de prezentare/redactare şi 2. să derivăm din această matrice forma reglementată pentru standardul de citare valabil pentru lucrările universitare din UNAp/FSA, cât şi 3. să explicăm oricare altă formă de citare standardizată (dintre cele practicate în prezent în mediul ştiinţific).[138]

TIPUL DOCUMEN-TULUI	**INFORMAŢII OBLIGATORII**	**INFORMAŢII SPECIALE (care nu apar în toate cazurile)**
1. VOLUM/ CARTE	1. Numele complet al autorului/autorilor 2. Titlul complet (+subtitlu complet) 3. Editura 4. Locul 5. Anul apariţiei 6. Nr. paginii/paginilor citate	1. Numele colecţiei/seriei 2. Numele editorului/coordonatorului ediţiei 3. Numele traducătorului 4. Anul primei ediţii *Observaţie:* a. Pentru **VOLUMELE CONFERINŢELOR** se mai notează: Numele complet al conferinţei, Numele ediţiei citate (dacă este cazul), Numărul ediţiei citate.
2. ARTICOL	1. Numele complet al autorului/autorilor 2. Titlul complet (+subtitlu complet) 3. Numele periodicului/volumului 4. Numărul periodicului 5 Data apariţiei 6. Editura 7. Locul 8. Anul apariţiei 9. Nr. paginii/paginilor citate	1. Numele colecţiei/seriei periodicului 2. Numele editorului/coordonatorului ediţiei periodicului. *Observaţii:* a. Periodice sunt: **REVISTE** (săptămânale, lunare, trimestriale, semestriale, anuale) de informare generală sau ştiinţifice şi **ZIARE** b. Articole pot apărea şi în publicaţii care nu apar repetat: **CULEGERI, ANTOLOGII** (colective sau de autor) Atunci nu va exista numărul ediţiei şi data apariţiei, dar va exista editura, locul. anul.

[138]Apud Balzert, H., *op.cit.*

3. DOCUMENT OFICIAL	1.Titlul complet (+subtitlu complet) 2. ***Instituţia emitentă*** 3. Locul 4. Anul apariţiei 5. Nr. paginii/paginilor citate	***Observaţii***: a. De regulă aceste texte nu au autor, nici editură (sunt **LEGI, METODOLOGII, ACTE NORMATIVE etc.)** b. La fel se procedează si cu alte **texte fără autor**: **DICŢIONARE, BROŞURI, PROSPECTE, DOCUMENTE INSTITUŢIONALE etc.**
4. TEXT ONLINE	1. Numele autorului/autorilor (dacă există) 2. Titlul complet al textului 3 Data postării 4 Numele site-ului 5. Proprietarul site-ului (Instituţie sau persoană fizică) 6. Adresa URL completa 7. Data ultimei accesări	1. Tipul documentului downloadat (*.doc; *.pdf; etc) *Notă*: URL-uri prea lungi se separă după linii diagonale. *Observaţii*: a. Cele mai multe documente prezente în internet prezintă caracteristicile unor texte tipărite şi atunci vor fi tratate ca acestea. b. Nici un document din internet nu va fi redat doar cu URL-ul (adresa de internet)!!!
5. ALTE MATERIA-LE **- Materiale non-text scris** **- Materiale nepublicate**	1. Numele autorului/autorilor (dacă există) 2. Titlul complet al materialului. (dacă există) 3 Tipul materialului (format/suport) 4. Instituţia/Emiţătorul apariţiei/ difuzării 5. Locul apariţiei/difuzării 6. Data apariţiei/difuzării (dacă există)	*Observaţii* a. În cazul **EMISIUNILOR MASS-MEDIA** se precizează: Numele canalului, Numele emisiunii, Timpul de emisie. b. În cazul imaginilor/înregistrărilor (**FOTO, FILM, A/V**) se precizează, după caz, data şi locul realizării materialelor c. În cazul **AFIŞELOR ŞI MATERIA-LELOR PROMOŢIONALE**, se precizează, după caz, prilejul: evenimentul, data şi locul desfăşurării. d. Pentru materiale nepublicate/ nedifuzate/ efemere/ inedite/greu accesibile se recomandă prezenţa unei dovezi în anexele lucrării. (Aici se încadrează: **PROIECTE, DOCUMENTE INTERNE, MATERIALE DIN ARHIVE PERSONALE, MANUSCRISE** etc)

Tabelul 8. Informaţii bibliografice obligatorii

6.4. NORMELE DE CITARE A SURSELOR BIBLIOGRAFICE PENTRU LUCRĂRILE UNIVERSITARE DIN UNAP

În lucrările universitare de licenţă, disertaţie, doctorat fiecare trimitere bibliografică se va face în nota de subsol şi bibliografie, conform stilului „clasic“ care urmăreşte modelul: **AUTOR; TITLU, LOC, EDITURĂ, AN.**[139]

ORDINEA INFORMAŢIILOR:

În BIBLIOGRAFIE:

Nume şi Prenume al autorului, *Titlul cărţii*, Locul: Editura, anul.

În NOTA DE SUBSOL:

Prenume şi Nume al autorului, *Titlul cărţii*, Locul: Editura, anul, pagina.

Observaţii:

1. În BIBLIOGRAFIE: autorul se scrie în ordinea: **Numele** şi **Prenumele autorului,** pentru a permite ordonarea alfabetică. Cazurile spciale de ordonare alfabetică a numelor vor fi tratate separat.

2. În NOTA DE SUBSOL: autorul se scrie în ordine inversă (bibliografiei): **Prenumele** şi **Numele autorului.**

3. În BIBLIOGRAFIE: nu se scrie pagina de la care a fost preluată informaţia.

4. În BIBLIOGRAFIE: se indică paginile la care este prezent un articol în cadrul unui volum, al unei publicaţii, reviste, ziar.

5 În BIBLIOGRAFIE şi în NOTA DE SUBSOL se înscriu toţi autorii unei lucrări, cu numele complet, în ordinea prezenţei pe copertă. Cazurile atipice de nume vor fi trate separat.

6 În BIBLIOGRAFIE şi în NOTA DE SUBSOL se redă titlul complet, cu subtitlu complet, când este cazul, al textului la care se face referinţă.

7. Orice intrare din BIBLIOGRAFIE şi din NOTA DE SUBSOL se încheie cu **[punct]**.

8. În BIBLIOGRAFIE şi în NOTA DE SUBSOL: **NUMELE (de familie!) autorului** (autorilor) poate fi scris cu majuscule şi/sau bold.

9. În BIBLIOGRAFIE şi în NOTA DE SUBSOL: *Titlul lucrării* citate se redă în *caractere italice*.

10. În BIBLIOGRAFIE şi în NOTA DE SUBSOL „**titlul unui articol“** (din volum, revistă, ziar) se scrie între ghilimele cu font regular (iar numele volumului se scrie cu caractere italice!)

[139] *Ibid.*

11. În BIBLIOGRAFIE şi în NOTA DE SUBSOL: Numele volumului/revistei ziarului în care este inclus un articol este precedat de prepoziţia "**în**" (urmată opţional de semnul: **[două puncte])**

12. În BIBLIOGRAFIE şi în NOTA DE SUBSOL: Punctuaţia este următoarea: Nume **[virgulă]** Prenume **[virgulă sau două puncte]***Titlul cărţii cu caractere italice* **[virgulă]** Oraşul **[virgulă sau două puncte]** Editura**[virgulă]** anul **[virgulă]** pagina **[punct].**

13. În BIBLIOGRAFIE şi în NOTA DE SUBSOL: "pagina" se prescurtează cu "**p.**"; "paginile" cu "**pp.**", "editor" cu "**ed.**", coordonator" cu "**coord**." (Prescurtările uzuale din notele de subsol vor fi tratate separat!)

Pentru a înţelege mai bine cum ar trebui sa arate trimiterile bibliografice vom ilustra cu exemple pentru cazurile cele mai frecvente. Pentru alte situaţii, adaptaţi sau consultaţi îndrumătorul ştiinţific.

Exemple:

Tip text	În NOTA DE SUBSOL	În BIBLIOGRAFIE
Carte	Pierre Bourdieu, *Raţiuni practice. O teorie a acţiunii,* Bucureşti: Editura Meridiane, 1999, p. 93.	Bourdieu, Pierre, *Raţiuni practice. O teorie a acţiunii,* Bucureşti: Editura Meridiane, 1999.
Carte cu mai mulţi autori	Edward O. Laumann, John H. Gagnon, Robert T. Michael, Stuart Michaels. *The social organization of sexuality: Sexual practices in the United States*. Chicago: University of Chicago Press, 1994, pp. 22-32.	Laumann, Edward O., Gagnon, John H., Michael, Robert T., Michaels, Stuart. *The social organization of sexuality: Sexual practices in the United States*. Chicago: University of Chicago Press, 1994.
Articol în volum	Boris Groys, „Comunismul privit din afară", în Adrian T. Sîrbu, Alexandru Polgar (eds.), *Genealogii ale postcomunismului,* Cluj: Editura Idea Design & Print, 2009, p. 48.	Groys, Boris, „Comunismul privit din afară", în Adrian T. Sîrbu, Alexandru Polgar (eds.), *Genealogii ale postcomunismului,* Cluj: Editura Idea Design & Print, 2009, pp. 47-58.
Articol în proceedings	Andra Ştefan, "Implementarea cadrului european comun de referinţă – de la normativ la operaţional" în: *Spaţiul sud-est european în contextul globalizării. Sesiunea de comunicări ştiinţifice cu participare internaţională:"Strategii XXI*", Bucureşti, 12 – 13 aprilie 2007, *Secţiunea 11:Competenţe lingvistice şi comunciare interculturală*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2007, p. 53-65.	Ştefan, Andra, "Implementarea cadrului european comun de referinţă – de la normativ la operaţional" în: *Spaţiul sud-est european în contextul globalizării. Sesiunea de comunicări ştiinţifice cu participare internaţională:"Strategii XXI*", Bucureşti, 12 – 13 aprilie 2007, *Secţiunea 11: Competenţe lingvistice şi comunciare interculturală*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2007, p. 53-65.
Articol în revistă	David Theo Goldberg, "Racism and Rationality: The Need for a New Critique", în *Philosophy of the Social Sciences*, Vol. 20 No. 3, September 1990, p. 344.	Goldberg, David Theo, "Racism and Rationality: The Need for a New Critique", în *Philosophy of the Social Sciences*, Vol. 20 No. 3, September 1990, pp. 342-354.
Articol în ziar	***, Admiterea în instituţiile de învăţământ superior militar.	***, Admiterea în instituţiile de învăţământ superior militar.

	Observatorul Militar Anul XXII Nr. 18 (1205) 15 - 21 mai 2013, Bucureşti: Trustul de presă al Armatei, 2013, p.17.	*Observatorul Militar* Anul XXII Nr. 18 (1205) 15 - 21 mai 2013, Bucureşti: Trustul de presă al Armatei, 2013,p.17.
Document oficial	***, Ordinul ministrului muncii, familiei şi protecţiei sociale nr. 1832/2011, privind aprobarea clasificării ocupaţiilor din România (publ. M.Of. 561/aug.2011)	***, Ordinul ministrului muncii, familiei şi protecţiei sociale nr. 1832/2011, privind aprobarea clasificării ocupaţiilor din România (publ. M.Of. 561/aug.2011)
Dicţionar	***, *DOOM. Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române,* Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti" din Bucureşti /ed.), Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2005, p.113.	***, *DOOM. Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române,* Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti" din Bucureşti /ed.), Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2005.
Text fără autor	***, „Bucureşti 21 fevruarie/5 martie" (articol nesemnat), *Timpul,* IV, nr. 41, 22 februarie 1879.	***, „Bucureşti 21 fevruarie/5 martie" (articol nesemnat), *Timpul,* IV, nr. 41, 22 februarie 1879.
Text în internet	***, *Oferta educaţională a Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I"* (12.06.2013)https://www.facebook.com/unapcarol1(accesat la 10.11.2013).	***, *Oferta educaţională a Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I"* (12.06.2013)https://www.facebook.com/unapcarol1(accesat la 10.11.2013).
Material A/V	***, "Oferta educaţională a Universităţii Naţionale de Apărare" „Carol I".www.tvrplus.ro (arhivă 2013) *TVR 1: Emisiunea "Pro patria"* 12.04.2013, min: 10:18-11.25, (accesat la 10.11.2013).	***, "Oferta educaţională a Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I".www.tvrplus.ro (arhivă 2013) *TVR 1: Emisiunea "Pro patria"* 12.04.2013, 09.30-10.00h (25:13 min), (accesat la 10.11.2013).

Tabelul 9: Note de subsol şi intrări bibliografice

Notă: Pentru **lucrările fără autor** declarat (Legi, acte normative, dicţionare, prospecte etc.) se practică ***indicarea instituţiei emitente în loc de autor*** (în loc de steluţe: [***])

SITUAŢII ATIPICE

1. INFORMAŢII LIPSĂ

De pe pagina de titlu a unei cărţi pot să lipsească anumite informaţii şi atunci se aplică următoarele soluţii:

- dacă nu apare locul editării, se va scrie [f.l.] („fără loc");
- dacă nu este trecută editura, se va scrie [f.e.] (fără editură);
- dacă nu este trecut anul, se va scrie [f.a.] (fără an).

2. AUTOR /RANGURI

Nu se menţionează gradele didactice, militare, titlurile, profesiile, rangurile bisericeşti, rangurile nobiliare (chiar dacă apar pe coperta cărţii

sau lîngă numele autorilor unui articol) Excepţie fac autorii vechi, al căror nume s-a impus deja împreună cu titlul nobiliar sau ştiinţific.

3 INIŢIALA PRENUMELUI

Dacă pe coperta cărţii, autorul apare cu iniţială/iniţiale în locul prenumelui, trimiterile bibliografice vor prelua acest mod de scriere. (La fel şi dacă în numele autorului apare iniţiala tatălui.)

4. DOCUMENTE INTERNE

Se specifică: instituţia emitentă (şi: compartimentul/structura emitent/ă, ţara, oraşul, după caz), data emiterii documentului (perioada de valabilitate) Se menţionează: "document intern" şi gradul de clasificare, după caz.

5. MANUSCRISE NEPUBLICATE

Se specifică: " Manuscris nepublicat" sau, după caz: "Manuscris în curs de publicare".

ORDONAREA NUMELOR DE AUTORI

- **Numele compuse** şi unite prin cratimă, se ordonează după iniţiala primului cuvânt. (Rădulescu-Motru, Constantin.)
- Numele autorilor cu **particulele e *La* sau *Le***vor fi trecute la litera L, păstrându-se un spaţiu tipografic alb (La Rochefoucauld, François;);
- Numele autorilor formate cu **particulele *De/Di*/*D'***sau *De la* vor fi trecute la litera D, păstrându-se un spaţiu tipografic alb (Di Giacomo, Anna; DePaulo, Arturo; D'Andrare, Robert),);
- Numele autorilor formate cu **particulele *Von* sau *Van*** se grupează la litera *V* (*Von Goethe, Johann Wolfgang; Van Beethoven, Ludwig*.).
- Numele autorilor formate cu **particulele *Mc* sau *Mac*** vor fi incluse la litera *M,* fără nici un spaţiu alb (MacLachlan, J; McCauley).
- Numele autorilor formate cu **particula O'** la litera O. (O'Barr, W.; O'Hara, M.)
- Numele autorilor pentru care **nu putem să distingem numele de prenume.** Considerăm primul cuvânt de pe copertă ca fiind numele de botez.(De exemplu, *Sandu Dumitru* sau *Dumitru Sandu ? Nicolae Radu, Ion Gheorghe, Vasile Marin* etc.). Excepţie: Pentru autorii maghiari se procedează invers. (*Bogathy Zoltan) Dacă există dubii consultaţi o enciclopedie!.*

PRESCURTĂRI utilizate în Notele de subsol

- *op. cit.* – când o anume operă a unui autor este citată de mai multe ori pe parcursul lucrării, însă nu la o citare succesivă, ci la una făcută la distanţă. Astfel, prima oară trimiterea se face în întregime, urmând ca

apoi să se folosească acest *opus citatus* („opera citată”) prescurtat *op. cit.* şi subliniat prin litere cursive.

- *Ibidem*[140](„aceeaşi operă”, „în acelaşi loc”) – când avem trimitere sau citare succesivă la acelaşi autor şi aceeaşi lucrare. Poate fi acelaşi număr al paginii ca în trimiterea anterioară şi atunci se scrie doar *Ibidem*; însă dacă este o altă pagină, se va menţiona şi numărul acesteia: *Ibidem,* p. 203.
- *Idem* („acelaşi autor”) – când notele urmează una după alta şi în cuprinsul lor se face referire la acelaşi autor, însă opera este diferită, se pune *Idem* pentru a evita repetarea numelui autorului, după care se scrie titlul lucrării respective.
- *apud* (lat. *după, la*)– când în text folosim o informaţie pe care nu am luat-o direct dintr-o sursă primară, ci dintr-o altă lucrare în care se citează sursa respectivă; astfel, se va cita sursa primară, dar nu se omite a se menţiona *apud.*

Exemple:

Trimitere bibliografică la acelaşi autor, aceeaşi lucrare şi pagini diferite. Între cele două trimiteri la lucrarea autorului **Abric** mai există o trimitere.	(text curent) _____ [1] Abric, J.C. (2002). *Psihologia comunicării*. Iaşi: Polirom, p. 145. [2] Bramson, R.M. (1981). *Coping with difficult people*. New York: Anchor Press, p. 67. [3] Abric J.C., *op. cit.*, p. 102.

Trimitere bibliografică la acelaşi autor, aceeaşi lucrare şi aceeaşi pagină.	(text curent) _____ [1] Abric, J.C. (2002). *Psihologia comunicării*. Iaşi Polirom, p. 145. [2] Ibidem.

[140] Indicaţiile *idem, ibidem, op. cit.* sînt specifice perioadei în care lucrările se culegeau manual, literă cu literă, de către tipografi. Această operaţiune presupunea folosirea unu set limitat de litere şi adesea nu erau suficiente pentru a scrie cu ele aceleaşi şiruri de cuvinte. Dacă se repeta de mai multe ori numele unui autor sau titlul unei lucrări, adesea literele respective se epuizau. De aceea, pentru a face economie de litere, se utilizau aceste indicaţii. Acum însă, cînd editarea digitală a textelor nu mai presupune utilizarea unui număr limitat de litere dintr-un set de caractere, practice toate seturile de caractere sînt infinite, este aproape superfluu să se mai utilizeze indicaţia *idem, ibidem,* etc. Dar, ca în multe alte domenii, cutumele practice sînt mai puternice decît raţiunile critice.

6.5. STANDARDE INTERNAŢIONALE DE CITARE

Modul de redare a informaţiilor despre literatura citită este foarte variat. Dar informaţiile utile sunt aceleaşi. Aşa că e suficient să vedem de ce ordine a informaţiei este nevoie pentru descrierea fiecărui tip de text consultat, pentru că reglementările conţinute în diversele sisteme standardizate de bibliografiere nu fac altceva; decât să ordoneze diferit, în funcţie de propriile criterii enunţate, aceleaşi date de identificare, aşa că putem privi operaţiunea de redare a bibliografiei în diverse sisteme de citare drept o simplă operaţiune de permutare a elementelor. Această constatare poate fi foarte utilă în momentul în care suntem nevoiţi să convertim bibliografia dintr-un sistem de citare în altul (fie că reciclăm părţi din textele noastre deja elaborate, realizând articole pentru reviste care au alte norme de redactare, diferite de cele universitare; fie că mai preluăm titluri şi trimiteri bibliografice din alte lucrări, care folosesc alt sistem de citare şi pe care trebuie să le redăm conform normelor universitare în vigoare). Trebuie menţionat că orice program editor de text (de ex: Microsoft Word, din suita MS Office) dispune de un meniu de bibliografiere (Meniu: References, Submeniu: Citations & References) oferind ordinea corectă pentru diverse sisteme de citare: APA, Chicago, GOST, MLA, Turabian, ISO 690.

1. STANDARDUL DE CITARE CHICAGO

Standardul de citare Chicago e un sistem de citare cu **note interne**(sau: Parenthetical referencing = referinţe cu paranteze) , pe scurt este cunoscut ca sistemul "**autor, dată**" (La fel ca sistemul APA), este reglementat în ***The Chicago Manual of Style*** (abreviat **CMS** sau **CMOS**) care este editat începînd din 1906 de **University of Chicago Press.** Varianta online se găseşte la adresa: http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html.

În TEXT apare (în paranteză): Autor, an, pagină. (Pollan 2006, 99–100)

În BIBLIOGRAFIE apare: Autor, an, titlu, oraş, editură (Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals*. New York: Penguin.)

2. STANDARDUL DE CITARE HARVARD

Standardul de citare Harvard e un sistem de citare cu **note interne** care include sistemele APA şi MLA. A fost utilizat prima dată în 1896 la Harvard Medical School şi este recomandat de Universitatea Harvard din Cambridge, Massachusetts, SUA.

3. STANDARDUL DE CITARE APA

Standardul de citare APA e un sistem de citare cu **note interne**, pe scurt este cunoscut ca sistemul "**autor, dată**" (la fel ca şi sistemul Chicago), e recomandat de American Chemical Society and the American Psychological

Association **(APA)** (Harvard University)şi e utilizat mai ales în lucrările de ştiinţă (şi ştiinţe sociale)**.**

În TEXT apare (în paranteză): Autor, an, pagină. (Laumann *et al*. 1994b: 55)

În BIBLIOGRAFIE apare: Autor, an, titlu, oraş, editură (Laumann, Edward O., John H. Gagnon, Robert T. Michael, and Stuart Michaels (1994) *The social organization of sexuality: Sexual practices in the United States*. Chicago: University of Chicago Press.)

4. STANDARDUL DE CITARE MLA

Standardul de citare MLA e un sistem de citare cu **note interne,** pe scurt este cunoscut ca sistemul "**autor, (titlu) pagină**" e recomandat de Modern Language Association **(MLA).** (Harvard University) şi e utilizat mai ales în lucrările de lingvistică, literatură, ştiinţe umaniste.

În TEXT apare (în paranteză): Autor,Titlu, pagină. (Pollan, "The omnivore" 99)

În BIBLIOGRAFIE apare: Autor, an, titlu, oraş, editură (Pollan, Michael. (2006) *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals*. New York: Penguin.)

5. STANDARDUL DE CITARE TURABIAN

Standardul de citare Turabian e un sistem de citare cu **note interne.** A fost creat de Kate Turabian pentru uzul studenţilor de la Universitatea din Chicago şi reprezintă o variantă simplificată a standardului de citare Chicago.

6. STANDARDUL DE CITARE ISO 690

Standardul de citare ISO 690 e un sistem de citare cu **note de subsol** sau note finale. A evoluat din instrucţiunile prusace de catalogare a fondurilor bibliografice (1899) şi este utilizat mai ales de sursele în limba germană. (Fost DIN 1505-2 până în 2012.)

În NOTA DE SUBSOL apare (Nume, prenume!):Franke, Herbert W. ; Schraud, Peter: Sachliteratur zur Technik. In: Radler, Rudolf (Hrsg.): Die Deutschsprachige Sachliteratur. München : Kindler, 1978 (Kindlers Literaturgeschichte der Gegenwart). S. 654-676.

În BIBLIOGRAFIE apare (şi ISBN/ISSN!): Franke, Herbert W. ; Schraud, Peter: Sachliteratur zur Technik. In: Radler, Rudolf (Hrsg.): Die Deutschsprachige Sachliteratur. München : Kindler, 1978 (Kindlers Literaturgeschichte der Gegenwart). - ISBN 3-463-22005-9. S. 654-676

(Sursa: http://paedpsych.jk.uni-linz.ac.at/internet/.../ZitationISO690.html)

7. STANDARDUL DE CITARE OXFORD

Standardul de citare Oxford (**OSCOLA**) e un sistem de citare cu **note de subsol** sau note finale. E standardul oficial în Marea Britanie. A fost inventat la facultatea de drept a universităţii Oxford şi se practică mai ales pentru scrieri juridice.(?) Sistemul clasic de citare a derivat din sistemul Oxford.

În NOTA DE SUBSOL apare: S. Ratnagar, ***Trading Encounters: From the Euphrates to the Indus in the Bronze Age,*** New Delhi, Oxford University Press, 2004, p. 23.

În BIBLIOGRAFIE apare: Ratnagar, S., ***Trading Encounters: From the Euphrates to the Indus in the Bronze Age,*** New Delhi, Oxford University Press, 2004.

6.6. CALITATEA BIBLIOGRAFIEI

Aprecierea bibliografiei nu va fi determinată atât de amploarea, cât de calitatea ei. Din bibliografia lucrării trebuie să reiasă că studentul a citit lucrări pe problematica domeniului căruia se înscrie lucrarea dar, mai ales, lucrări care tratează problematica propriu-zisă a lucrării, aspecte distincte abordate în lucrare, probleme controversate legate de puncte de vedere, *referitoare* la tema studiată şi la sub-temele derivate din aceasta. Prin urmare, nu poate avea nici o relevanţă faptul că introduceţi titluri „răsunătoare“ sau citaţi articole „notorii“ despre subiecte tangenţiale sau paralele cu tematica lucrării. Nu e neapărat relevant nici faptul că bibliografia conţine doar titluri de maximă recunoaştere ştiinţifică: cărţi ale unor autori consacraţi, articole indexate în baze de date internaţionale, contribuţii impresionante, chiar copleşitoare, la progresul cunoaşterii. Orice text, oricât de „generalist“, de obscur, de superficial, de „amatorist“, de neştiinţific, de neadevărat, poate fi relevant într-un context adecvat, dacă este interpretat corect şi inserat ca argument pertinent la locul potrivit, pentru a sprijini propriul demers de cercetare. Or, dacă l-aţi citit şi l-aţi folosit sunteţi obligaţi să-l şi citaţi. Fiţi sinceri, vă trebuie un tratat sau e suficientă "Wikipedia" pentru explicarea unor aspecte - colaterale problematicii din lucrarea dvs., dar utile, poate indispensabile pentru clarificare, într-un loc anume din text?

Numărul de titluri înşirate nu contează prea mult. Am putea spune că la o lucrare de 50 de pagini vreo 20 de titluri sunt suficiente, pare realist E o capcană periculoasă să credeţi că alcătuirea unei bibliografii stufoase va impresiona comisia, pentru că există riscul să fiţi puşi să daţi detalii despre titluri care figurează în lista bibliografică doar formal şi atunci nu faceţi altceva decât să daţi prilejul să vi se remarce frauda. Firește, există şi excepţii, în care o bibliografie cuprinzătoare a fost parcursă, înţeleasă şi valorificată în lucrare.

Cel mai simplu mod de verificare dacă bibliografia citată corespunde cu cea citită este confruntarea notelor de text cu lista finală. Astfel, dacă titluri din lista finală nu se regăsesc în text se poate să fi fost adăugate acolo pentru impresie; mai rău, dacă titluri din notele de text nu se regăsesc în lista finală, deja e un semnal că respectivul segment de text s-ar putea să fi aterizat accidental în lucrarea dvs. de cine ştie unde. De aceea facem recomandarea ca după încheierea redactării să mai examinaţi o dată notele de text pentru a introduce toate titlurile menţionate în lista bibliografică finală

Rigurozitatea cu care este întocmit aparatul critic contează. Lista bibliografică şi notele de text sunt un criteriu de evaluare a lucrărilor

universitare şi nu numai. Un articol dintr-o revistă care are un aparat critic, recte o listă bibliografică riguroasă va atrage probabil mai degrabă cititorul, decât unul cu o listă bibliografică formală, care conţine titluri generale, pe care le cunoaşte oricine e preocupat cât de cât de domeniu. Gândiţi-vă la ordinea în care este perceput un text dintr-o revistă: Titlul interesant din cuprins incită la căutarea articolului. Abstractul focalizează problematica şi stimulează interesul de lectură iar lista bibliografica confirmă că textul merită citit, că s-ar putea să conţină idei interesante, tocmai prin prezenţa unor titluri focalizate pe subiect, eventual, mai puţin cunoscute, de ultimă oră sau mai greu decelabile. O listă bibliografică formală semnalizează deja unui cititor, familiarizat cu practicile din mediul ştiinţific, faptul că textul a fost scris cel mai probabil doar pentru a îndeplini nişte obligaţii academice.

Dacă în lista bibliografică a unui articol, cititorul căută tocmai acele titluri care probează caracterul de noutate al comunicării, altfel stau lucrurile în privinţa lucrărilor universitare. Evaluatorul va căuta în primul rând, în această listă existenţa unor titluri consacrate în domeniu, prezenţa acelor opere fundamentale care se referă la problematica lucrării, pentru a avea confirmarea că studentul a citit bibliografia de bază şi abia apoi va aprecia titlurile care anunţa abordări de mare detaliu sau titlurile „exotice“. Aşa că e de dorit să citiţi şi să citaţi, în primul rând, acele texte fundamentale, recomandate de la cursul/cursurile pe care se sprijină lucrarea, apoi cele pe problematica strictă a lucrării şi, facultativ, „hiturile“„tributurile“ şi „bizareriile“. Dar nu uitaţi**:** Conţinutul bibliografiei trebuie să redea titlurile citite, nu citate.

7. TEHNOREDACTAREA

Tehnoredactarea este etapa de elaborare a textului în care conţinutului i se dă forma de prezentare care îndeamnă la lectură. Gândiţi-vă că, înainte de toate, cititorul vede lucrarea şi un aspect îngrijit îl poate motiva să-şi îndrepte atenţia către conţinut. Dimpotrivă aspectul neglijent generează dezinteres. Dacă tehnoredactarea arată a fi fost făcută fără interes, în grabă sau fără pricepere, fără vreo preocupare despre cum să arate produsul ca să atragă, atunci cam acelaşi lucru poate fi anticipat şi despre conţinutul lucrării, şi e absurd ca autorul să ofere evaluatorului premise de subevaluare. Aşa că tehnoredactarea presupune tocmai acel meşteşug care poate crea o impresie favorabilă din start, acele premise pozitive de receptare care să pună în valoare activitatea dvs. de cercetare în care aţi investit timp, muncă şi interes.

Dar nefiind o chestiune de conţinut, tehnoredactarea e, cu siguranţă, singura etapă din procesul de elaborare a unei lucrări ştiinţifice în care nu contează dacă a fost sau nu realizată de student. Dacă o condiţie recunoscută a activităţii ştiinţifice e să ştii să-ţi expui ideile, s-ar putea crede că n-ar fi o condiţie la fel de importantă să ştii să-ţi prezinţi produsul.

Pentru unii studenţi tehnoredactarea lucrării e facilă, nu-i decât un alt document ceva mai mare dacă există deja o experienţă cu formatarea textelor, pentru alţii, dimpotrivă, pare un efort la care nu merită să te angajezi când deja experienţa cercetării a fost epuizantă şi timpul nu mai ajunge pentru o altă experienţă de învăţare laborioasă. Sau, poate, totuşi e o provocare să reuşeşti să formatezi corect şi frumos, de la început la sfârşit, un text care chiar îţi aparţine,

7.1. NORME DE TEHNOREDACTARE

Lucrarea de licenţă, disertaţie, doctorat va fi tehnoredactată standardizat. Lucrarea trebuie să respecte cerinţele metodologice ale instituţiei (facultăţii, universităţii) pentru care se realizează.[141] De regulă,

[141] *** *Regulamentul de organizare şi desfăşurare a examenelor de finalizare a studiilor în Universitatea Naţională de Apărare„Carol I”*, Universitatea Naţională de Apărare„Carol I”, 2014.
*** *Regulament privind organizarea şi desfăşurarea studiilor universitare de licenţă, în Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”*, 2013. (Anexa 6)
*** *Regulament privind organizarea şi desfăşurarea studiilor universitare de master, în Universitatea Naţională de Apărare* „Carol I”, 2014. (Anexa 5)

aceste cerinţe sînt precizate în regulamente de finalizare a studiilor, în ghiduri de redactare, în proceduri interne. Acestea pot suferi unele modificări, în funcţie de momentul la care au fost adoptate şi în funcţie de experienţa instituţiei; lucrarea trebuie să respecte cerinţele metodologice ale coordonatorului/îndrumătorului, deşi, e de dorit, ca cerinţele acestuia să coincidă cu cele ale instituţiei.

De obicei regulile de tehnoredactare sunt formulate destul de laconic. A cunoaşte regulile nu înseamnă neapărat şi că vom şti cum se face sau cum e mai uşor de făcut, pentru ca textul tehnoredactat să se conformeze întocmai cerinţelor enunţate. Fiind o problemă nu doar tehnică, ci și estetică, poate e nevoie, pe lângă reguli şi de nişte explicaţii mai detaliate, de nişte sfaturi şi, de ce nu, de nişte trucuri care să îmbunătăţească aspectul textului.

Cum nişte noţiuni de tehnoredactare pot fi utile în orice împrejurare în care trebuie să redactăm un document, în continuare vom „traduce“ normele de tehnoredactare pentru lucrările universitare din UNAp din perspectiva practicianului, a celui care încearcă să descrie astfel ordinea operaţiunilor încât, procedând metodic, să putem obţine la final formatul cerut, fără prea multe omisiuni de specificaţii. Urmarea acestor instrucţiuni poate fi un bun exerciţiu pentru oricine îşi propune să tehnoredacteze texte ştiinţifice. Operaţiunile descrise aici pot fi adaptate pentru orice tip de text, operând puţine modificări constând, de regulă, în ajustarea unor valori.

Descrierea operaţiunilor de tehnoredactare va urma, în genere, ordinea de procesare. Vom descrie pe rând cum se tehnoredactează: **PAGINA DE TITLU, CURPRINSUL, TEXTUL PROPRIU-ZIS, NOTELE** şi **BIBLIOGRAFIA**, considerând că acestea sunt părţile principale ale lucrării din punct de vedere al tehnoredactării. Pentru fiecare operaţiune vor fi incluse şi informaţii opţionale, acolo unde normele nu fac precizări sau acolo unde practica a impus variante de formatare. Pentru fiecare operaţiune care necesită setări neimplicite ale editorului de text vom indica în paranteză ordinea comenzilor de setare pentru versiunea MSWord 2010. Prin urmare, o parte a explicaţiei se va suprapune cu instrucţiunile de utilizare a programului MS word, oferind doar câte o cale de rezolvare dintre cele oferite de program, care poate să nu fie nici cea mai simplă, cea mai uzitată. Astfel, discutând despre probleme de natură diferită,tehnică şi estetică, e explicabil de ce textul următor va fi pe alocuri schematic, pe alocuri narativ.

***Regulamentul şcolii doctorale* (revizuit 2014, Anexa nr. 26 *reguli privind structura şi redactarea tezei de doctorat* p.76 din 94. http://www.unap.ro/ro/doctorat/regulament.pdf (Accesat 20.01.2015)

*** *Ghid pentru redactarea tezei de doctorat* în Universitatea Naţională de Apărare „Carol I” 2014 http://www.unap.ro/ro/doctorat/docs/Ghid%20redactare%20teza.pdf

7.2. INSTRUCŢIUNI GENERALE

Înainte de a formata textul trebuie să mai facem câte ceva: să stabilim formatul paginii, oglinda paginii, setarea tastaturii, fontul (caracterul de literă) dominant şi să numerotăm paginile.

1. **Formatul paginii** va fi **A4**.

   Setarea se face din meniul: Page Layout, submeniul: Size, în care se selectează formatul A4: 210x297mm.

2. **Oglinda paginii**, adică spaţiul în care se scrie textul va fi definit prin stabilirea marginilor paginii cu următoarele valori: sus, jos, dreapta: 2 cm; iar în stânga vom lăsa o margine mai mare de 2,5cm pentru îndosariere (sau alte valori: Selectând marginile: 2,5/2,5/2,5/3 cm şi folosind fontul TNR 12 la 1,5 rânduri, obţinem o **PAGINĂ STANDARD** de 2000 de semne tipografice.)

   Dacă ne hotărâm să listăm **faţă/verso** mai trebuie să facem o opţiune suplimentară: astfel încât marginile paginii să fie în oglindă, diferite pentru paginile pare şi impare. (Meniu: Page Layout, Submeniu: Margins, Sub-submeniu: Custom margins, Opţiunea: Pages/Multiple pages, selectare: **Mirror margins**.

3. **Setarea tastaturii** se va face **în limba română**, ca să permită scrierea cu semne diacriticele specifice limbii române.

   Dacă nu este setată implicit, adăugarea tastaturii româneşti se face în modul următor: Start Menu/ Control Panel / Regional and Language Options / Advanced Settings / Add: (Romanian Romania); cu bifarea în Language Bar a opţiunii: Show the languagebar on the desktop.

4. **Fontul dominant** (chiar unic) este TimesNewRoman (TNR).

5. **Culoarea textului**: Întregul text al lucrării va fi scris cu culoarea: **negru**. Nu se admite folosirea altor culori în redactarea textului lucrărilor de licenţă, disertație,doctorat. Excepţie pot face: valorile înscrise în explicaţii, grafice, tabele, anexe pentru departajarea datelor.

6. **Subsolul paginii** va fi configurat: astfel încât numărul paginilor să poată fi scris conform specificaţiilor – de obicei ca număr simplu, plasat centrat sub text. (Meniu: Insert, Submeniu: Page Number, Opţiunea: Bottom page/centered).

- **Numărul paginilor** va fi scris cu aceleaşi litere: font şi dimensiune ca şi corpul de text. (Pentru asta selectăm cifra şi din meniul Home alegem fontul şi dimensiunea necesară.)
- **Numerotarea paginilor începe cu pagina de titlu** şi se face continuu până la ultima filă a lucrării, incluzând anexele**.** *Racordaţi numerotarea paginilor de secţiuni* în situaţia în care aveţi fişiere separate pentru diferitele părţi ale lucrării, inclusiv anexele. Click dreapta în footer: apare meniul: Header and footer tools: Selectaţi submeniul: Page number, completaţi câmpul: Start at___.)

- **Numărul paginii nu va fi scris pe prima pagină**. (Meniu: Page layout, Submeniu: Margins: opţiunea: Custom margins: sub-submeniu: Page setup, de aici: selectam Pagina: Layout; În caseta: Headers and footers se bifează opţiunea: Diferent first page /Observaţie: Sunt şi alte căi de configurare.)
- **Numărul de pagini** al unei lucrări imprimate **faţă/verso** va fi întotdeauna **par**. Astfel, dacă textul dvs. se va termina pe o pagină impară, adăugaţi lucrării o pagină albă. Orice foaie de hârtie are două feţe!
- Dacă specificaţiile cer o ***configurare particulară*** sunt necesare setări suplimentare. Astfel lucrările din UNAp specifică următorul format: **NECLASIFICAT/ Pagina [curentă] din [total]**. (Pentru a insera numărul total de pagini: Click dreapta în footer: apare meniul: Header and footer tools: Selectaţi submeniul: Quick parts, subsubmeniul: Fields, selectaţi opţiunea: NumPages. *Observaţie*: Normele UNAp cer înscrierea specificaţiei **NECLASIFICAT** şi în **header**, pe fiecare pagină, exceptând-o pe prima, (aşa că veţi avea de configurat şi headerul, similar operaţiilor pentru footer.)

Observaţii:

1. Aceste setări sunt utile la pregătirea oricărui document.
2. În **GLOSAR (**la finalul secţiunii "Tehnoredactarea") există explicaţii pentru următorii termeni: ***1 Formatul paginii; 2. Oglinda paginii; 3. Pagină standard; 4. Font***

Aceşti parametri, odată configuraţi, ne vor ajuta să obţinem **o formatare unitară a întregului text**, să avem întotdeauna o viziune de ansamblu asupra încadrării textului în pagină şi să profităm de asistenţa corectorului ortografic (dacă acesta este instalat pentru limba română).

7.3. TEHNOREDACTAREA SECŢIUNILOR LUCRĂRII

7.3.1. PAGINA DE TITLU

Pagina de titlu a lucrării de licenţă sau de disertaţie conţine:

1. **NUMELE INSTITUŢIEI DE ÎNVĂŢĂMÂNT,**
2. **NUMELE FACULTĂŢII,**
3. **TIPUL LUCRĂRII,**
4. **TITLUL LUCRĂRII,**
5. **NUMELE STUDENTULUI,**
6. **NUMELE COORDONATORULUI,**
7. **LOCUL ŞI ANUL SUSŢINERII.**

Acestea sunt modele pentru lucrarea de licenţă şi pentru lucrarea de disertaţie în vigoare în UNAp (2015).

Figura 7. Model Prima pagină a lucrării de licenţă/disertaţie

După cum se poate observa, ele sunt similare (cu excepţia tipului de lucrare) aşa că vom face o singură discuţie pentru ambele situaţii.

Particularitatea instituţiei impune prezenţa unor elemente suplimentare.

Vom descrie sistematic componentele:

Nr.	Text	Font	Poziţie
1	ROMÂNIA/ MINISTERUL APĂRĂRII NAŢIONALE/ UNIVERSITATEA NAŢIONALĂ DE APĂRARE „Carol I”	TNR 12 (1 rând)	Stânga sus, (Primul rând de sus)
2	NECLASIFICAT/ Exemplar nr.	TNR 12 (1 rând)	Dreapta sus, (Primul rând de sus)
3	Facultatea …… (Inserarea stemei e facultativă)	TNR 12 (!!!)	Stânga (după 4rânduri libere)
4	***Gradul, numele şi prenumele studentului***	TNR 16, bold, italic	Centrat (după 4 rânduri libere de 12p)
5	**Programul de studii universitare de licenţă**	TNR 14, bold	Centrat (după un r/16p)
6	LUCRARE DE LCIENŢĂ	TNR 28	Centrat, (dup 3 r/16p)

7	**Tema:**	TNR 28, bold	Stânga (după 2 r/26p)
8	**Conducător de licenţă**	TNR 16, bold	Stânga (după 5 r/26p)
9	***Grad, titlu didactic, nume, prenume***	TNR 16, bold, italic	Stânga (la un rând)
10	- Bucureşti, ... -	TNR14	Centrat (după 3r/16p)

Tabelul 10. Tehnoredactarea primei pagini

Recomandări:

- Conţinutul textului trebuie respectat întocmai
- Numele studentului şi coordonatorului se scriu în ordinea: PRENUME, NUME (Numele de familie poate fi scris cu majuscule.)
- Titlurile academice e scriu prescurtat, fără spaţii între cuvinte. Ex: ***Prof.univ.dr.***
- Sunt permise mici variaţii de tehnoredactare, în funcţie se specificul lucrării şi indicaţiile coordonatorului ştiinţific.

Facilitate:

- Pentru realizarea părţii superioare a paginii (textele 1 şi2) inseraţi un tabel cu 2 coloane (pe care îl formataţi cu opţiunea: No borders, adică faceţi liniile invizibile)

TITLUL LUCRĂRII

Dacă titlul lucrării este mai lung decât un rând atunci acesta va fi distribuit pe mai multe rânduri,astfel încât fiecare rând al titlului să aibă înţeles propriu. Pe cât posibil, rândul să nu se sfârşească cu o prepoziţie sau conjuncţie.

Exemplu greşit:	Alcătuirea planului, organizarea şi structurarea materialului
Exemplu corect:	**Alcătuirea planului,** **organizarea şi structurarea materialului**

7.3.2. CUPRINSUL

- Cuprinsul conţine aceleaşi titluri ca şi lucrarea cu paginile aferente acestora.
- Cuprinsul conţine: titlurile capitolelor şi subcapitolelor până la rangul 3.
- Cuprinsul se va reda (începând de) pe pagina 2 a lucrării imprimate pe o singură faţă, sau pe pagina 3, dacă lucrarea e imprimată faţă/verso.
- Cuprinsul va fi redat, de regulă, pe o singură pagină, pentru a permite vizualizarea rapidă a conţinutului. Distribuirea titlurilor lungi se va face după unităţi de conţinut.
- Cuprinsul va fi scris cu acelaşi font ca şi textul lucrării. (Sunt admise evidenţieri cu majuscule, bold, italic – dar nu: sublinieri). *Bibliografie* şi *Anexe* se vor scrie cu acelaşi corp de literă ca şi restul cuprinsului.
- Cuprinsul poate fi redat cu alinierea tuturor rândurilor la stânga sau cu indentare pentru evidenţierea structurii. (Exemplele 1 şi 2)

- Numerotarea capitolelor şi subcapitolelor se face cu cifre arabe. (1. /1.1./1.1.1.) Atenţie la structurare! Nu poate exista subcapitolul: 1.1. dacă nu există (cel puţin) şi un subcapitol: 1.2.
- Introducerea şi concluziile nu sunt capitole ale lucrării.
- Anexele se numerotează şi poartă un titlu,. Ex: **Anexa nr.3 Titlu**
- Între text şi numărul paginii va exista un şir de puncte.

Facilitate:

- Pentru realizarea unui cuprins estetic (în care numărul paginilor să fie aliniat uniform) inseraţi un tabel cu 2 coloane (pe care îl formataţi cu opţiunea: No borders, adică faceţi liniile invizibile)

Exemple de cuprins: Cuprins alineat la stânga vs. Cuprins cu indentare.

CUPRINS	Pag.
Introducere	5
Capitolul 1 [Direcţia de cercetare 1]	nn
1.1. [Aspectul 1]	nn
1.2. [Aspectul 2]	nn
1.3. [Aspectul 3]	nn
Capitolul 2 [Direcţia de cercetare 2]	nn
2.1. [Aspectul 1]	nn
2.1.1. [Sub-aspectul 1]	nn
2.1.2. [Sub-aspectul 2]	nn
2.2. [Aspectul 2]	nn
2.3. [Aspectul 3]	nn
Capitolul 3 [Direcţia de cercetare 3]	nn
3.1. [Aspectul 1]	nn
3.1.1. [Sub-aspectul 1]	nn
3.1.2. [Sub-aspectul 2]	nn
3.1.1. [Sub-aspectul 3]	nn
3.2. [Aspectul 2]	nn
3.3. [Aspectul 3]	nn
Capitolul 4 [Studiu de caz]	nn
4.1. [Aspectul 1]	nn
4.2. [Aspectul 2]	nn
4.2.1. [Sub-aspectul 1]	nn
4.2.2. [Sub-aspectul 2]	nn
4.2.3. [Sub-aspectul 3]	nn
4.2.4. [Sub-aspectul 4]	nn
4.3. [Aspectul 3]	nn
Concluzii	nn
Bibliografie	nn
Anexe	nn

CUPRINS	Pag.
Introducere	5
Capitolul 1 [Direcţia de cercetare 1]	nn
1.1. [Aspectul 1]	nn
1.2. [Aspectul 2]	nn
1.3. [Aspectul 3]	nn
Capitolul 2 [Direcţia de cercetare 2]	nn
2.1. [Aspectul 1]	nn
2.1.1. [Sub-aspectul 1]	nn
2.1.2. [Sub-aspectul 2]	nn
2.2. [Aspectul 2]	nn
2.3. [Aspectul 3]	nn
Capitolul 3 [Direcţia de cercetare 3]	nn
3.1. [Aspectul 1]	nn
3.1.1. [Sub-aspectul 1]	nn
3.1.2. [Sub-aspectul 2]	nn
3.1.1. [Sub-aspectul 3]	nn
3.2. [Aspectul 2]	nn
3.3. [Aspectul 3]	nn
Capitolul 4 [Studiu de caz]	nn
4.1. [Aspectul 1]	nn
4.2. [Aspectul 2]	nn
4.2.1. [Sub-aspectul 1]	nn
4.2.2. [Sub-aspectul 2]	nn
4.2.3. [Sub-aspectul 3]	nn
4.2.4. [Sub-aspectul 4]	nn
4.3. [Aspectul 3]	nn
Concluzii	nn
Bibliografie	nn
Anexe	nn

Figura 8. Modele de cuprins

7.3.3. TEXTUL LUCRARII

Textul lucrării cuprinde: introducerea, capitolele şi concluziile. Explicaţiile următoare care se referă la capitole sunt aplicabile şi textului introducerii şi concluziilor.

TEHNOREDACTAREA TITLURILOR[142]

Într-o lucrare există mai multe tipuri de titluri: titlul lucrării, titlul de capitol, subtitluri de diferite niveluri, titluri de imagini, figuri, grafice, tabele etc.

Titlul este unic. Este interzis ca titlul unui capitol să reproducă ad-litteram titlul lucrării.

[142]Deac, I., *op.cit.*

Dacă lungimea **titlului e mai mare de un rând**, înălţimea între rândurile unui titlu de capitol se stabileşte întotdeauna la 1 rând; în astfel de cazuri se va urmări o distribuţie armonioasă a textului în lungimea rândurilor; se va urmări totuşi să se redacteze titluri scurte, care să nu se întindă pe multe rânduri;

În titluri şi subtitluri nu se admit semne de punctuaţie finale: punct [.], exclamare [!], interogare [?], punct şi virgulă [;], puncte de suspensie [...]; nu se admit paranteze de nici un fel [({[]})]; sunt admise două puncte [:] şi linia de introducere [–].

Pe pagina de titlu a lucrării, titlul acesteia se redă întotdeauna în ***MAJUSCULE aldine-cursive (bold+italic)***; în cadrul textului lucrării, titlul acesteia va fi redat doar cu majusculă iniţială (prima literă din titlul majusculă), dar întotdeauna în stil *cursiv,* fără ghilimele; atunci când este redat în text, caracterul literelor va fi acelaşi cu al paragrafului, doar că în *cursive*;

Introducerea, Capitolele, Concluziile, Bibliografia, Cuprinsul şi Anexele se redactează cu litere **CAPITALE**; (aşa-zisele „majuscule reduse“) şi se aliniază întotdeauna la mijlocul paginii

Subcapitolele şi titlurile de imagini, figuri, grafice tabele se redactează şi ele cu litere **CAPITALE**, dar se aliniază la limita din stânga paginii, a imaginii, a figurii, a graficului, a tabelului (atenţie, subcapitolele la stânga paginii, deci fără alineat, pentru că paragraful va începe cu un alineat şi va fi retras spre interior)

Toate acestea trebuie să fie redactate într-un corp de literă fără serife.

Nu se pun niciodată ghilimele la titlul lucrării nici la titlurile şi subtitlurile capitolelor, imaginilor, figurilor, graficelor, tabelelor;

MĂRIMEA CORPULUI DE LITERĂ[143]

Mărimile corpului de literă pentru titlul lucrării şi pentru titlurile capitolelor vor fi mai mari decât mărimea corpului de text; mărimea caracterelor pentru subtitluri va fi mai mare sau egală decât/cu corpul de text; mărimea titlurilor pentru imagini, figuri, grafice, tabele va fi mai mica decât mărimea corpului de text

De regulă, se admit trei niveluri de titluri şi subtitluri:

- **nivelul 1.1.1 va fi egal cu corpul de literă al textului,**
- **nivelul 1.2 va fi 1 punct mai mare,**
- **nivelul 1 (de capitol). va fi cu 2 puncte mai mare.**

- *(În practică: Pentru redactarea cu TNR12 se aplică: Nivel 1: TNR 16, Nivel 2: TNR14, Nivel 3: TNR 12; Toate cu majuscule bold. Titlurile de nivel 1 se centrează, restul se aliniază la stânga. / Pentru redactarea cu TNR14 se aplică:*

[143] *Ibid.*

Nivel 1: TNR 18, Nivel 2: TNR16, Nivel 3: TNR 14; Toate cu majuscule bold. Titlurile de nivel 1 se centrează, restul se aliniază la stânga.

Pentru titlul lucrării, mărimea caracterului va fi cu cel puţin 2pt mai mare decât mărimea caracterului titlului de capitol.

Mărimea caracterului pentru titlurile de imagini, figuri, grafice, tabele va fi cu 2pt mai mică decât mărimea corpului de text.

Stilul caracterelor **titlurilor** şi subtitlurilor va fi întotdeauna **aldin (bold)**, pentru a se diferenţia de corpul de text şi pentru a ieşi în evidenţă.

TEXTUL CAPITOLELOR

Fiecare capitol va începe pe o **pagină nouă**, nu şi subcapitolele. Pe pagină nouă încep şi: **Introducerea, Concluziile, Bibliografia.** În cazul listării faţă/verso e obligatoriu să înceapă pe pagină impară.

Textul capitolelor va fi scris cu TNR 12 la 1,5 rânduri distanţă, alineat stânga-dreapta (justify). sau cu TNR 14, la 1 rând distanţă. Oricare dintre variante produce o pagină standard de 2000 de semne.

Fiecare paragraf va începe cu alineat orizontal. Primul cuvânt va vi retras în interior cu un spaţiu alb este egal, după regulile tipografice, cu lungimea a trei litere "m" din setul de caractere în care este redactat respectivul text (ceea ce corespunde unui spaţiu de 1,27 cm pentru TNR 12)

Practica ne arată că în textele româneşti se mixează două forme de marcare a paragrafului aparţinând unor culturi diferite: alineatul orizontal (Ex: Indent 1,27cm) cu alineatul vertical (Ex. Insert space after paragraph). Recomandăm o formatare unitară (deşi textul bloc poate fi obositor. O soluţie de evitate a blocurilor prea lungi de text este fragmentarea pasajelor compacte prin inserarea de titluri intermediare.)

PAGINAREA TEXTULUI

FRAGMENTAREA INESTETICĂ A TEXTULUI**.** când avem un rând răzleţ la început sau la sfârşit de pagină, , situaţii ce trebuie evitate.

- Dacă titlul nu este urmat de cel puţin 3 rânduri de text la sfârşit de pagină, atunci aceasta va trece pe pagina următoare.

- Dacă un paragraful se sfârşeşte la începutul paginii următoare, cu un singur rând răzleţ, atunci textul dinaintea acestuia va fi modificat, astfel încât fie să se termine pe pagina pe care a început, fie să aibă cel puţin 3 rânduri de text pe pagina următoare celei pe care a început.

SUBLINIERI ÎN TEXT

Pentru sublinierea unor cuvinte în text se utilizează, de regulă efectul: italic, mai rar efectul bold, niciodată efectul: underline. Utilizarea excesivă de sublinieri în text nu este recomandată.

CITATUL

Citatele mai lungi de un paragraf (şi mai scurte de 20 de rânduri care se scriu cu un caracter de literă cu 2 puncte mai mic decât restul textului şi se aliniază cu 1 cm mai în interior paginii decât restul textului.

Cînd titlurile şi subtitlurile sînt redate în text (făcîndu-se trimiteri la ele) vor fi redate întotdeauna în aceleaşi caractere ca şi textul, dar în stilul *cursiv (italic).*

NUMEROTAREA FIGURILOR, IMAGINILOR. GRAFICELOR ŞI TABELELOR

Tabelele, figurile, imaginile, grafice ce, schemele au un număr şi un titlu. Ex: *Tabelul nr.12 Situaţia lucrărilor*; Figura *nr.12 Situaţia lucrărilor*; Imaginea *nr.12 Situaţia lucrărilor*; Graficul *nr.12 Situaţia lucrărilor*; Numerotarea se face (pe categorii) cu cifre arabe şi continuu pe tot parcursul textului, inclusiv în anexe. Eticheta acestora se va scrie cu un font mai mic cu 2 puncte decât restul textului şi se va plasa sub tabel (fără rând de separare), alineat la stânga.

7.3.4. NOTELE DE SUBSOL

- Notele de subsol pot conţine trimiteri bibliografice sau explicaţii.
- Notele de subsol se inserează cu funcţia: Insert footnote, în treimea inferioară a paginii.
- Notele de subsol se tehnoredactează cu acelaşi caracter de literă ca şi restul textului dar cu un corp cu 2 puncte mai mic. (De ex. dacă Textul lucrării e scris cu TNR 12, Notele se vor scrie cu TNR 10)
- Notele de subsol se aliniază stînga-dreapta cu opţiunea: justify
- Trimiterile bibliografice din notele de subsol au următoarea ordine şi punctuaţie: Prenume Nume **[virgulă sau două puncte]***Titlul cărţii cu caractere italice* **[virgulă]** Locul **[virgulă sau două puncte]** Editura**[virgulă]** anul **[virgulă]** pagina **[punct].** (Titlul cărţii se scrie cu italice, titlul articolului cu ghilimele.)
- În notele de subsol (dar şi în text) indicaţiile bibliografice *idem, ibidem, op, cit,* etc. se scriu întotdeauna în *italic* (*cursiv*).

Recomandări:

Pentru formatarea unitară a notelor de subsol selectaţi tot textul notelor (duceţi cursorul în subsolul paginii şi tastaţi comanda: ctrl+a), aplicaţi apoi, succesiv, comenzile: TNR 10, respectiv 12, justify, line spacing 1.0.

Atenţie! Şi numărul de ordine al notei de subsol trebuie să respecte acelaşi caracter de literă ca şi restul notei . Această formatare se realizează selectând numerele de ordine şi formatându-le.

Exemplu:

termenul *funcţie* cumulează frecvent cele trei posibilităţi enumerate mai sus. Dintr-o asemenea perspectivă funcţionalistă, mass-media, ca parte a ansamblului social, răspund anumitor necesităţi şi îndeplinesc, în consecinţă, anumite funcţii[8]:

[5] Coman, M., *Introducere în sistemul mass-media*, Bucureşti, Editura Polirom, 2004, p19.
[6] Monet, D., *Multimedia*, Paris, Editura Flammarion, 1998, pp. 392-394.
[7] McQuail, D., *The Influences and Effects of Mass Media*, Editura Edward Arnold, Londra, 1977, p. 498.
[8] Coman, M., *Op. cit*., pp. 79-95.

10

7.3.5. BIBLIOGRAFIA

- Bibliografia conţine lista tuturor lucrărilor citite, este organizată alfabetic şi fiecare intrare este numerotată.
- Bibliografia se scrie cu acelaşi corp ca şi textul lucrării şi se aliniază stânga-dreapta cu opţiunea: justify.
- Fiecare titlu consultat beneficiază de o intrare separată. Intrările bibliografice au următoarea ordine şi punctuaţie: Nume **[virgulă]** Prenume **[virgulă sau două puncte]***Titlul cărţii cu caractere italice* **[virgulă]** Locul **[virgulă sau două puncte]** Editura**[virgulă]** anul **[punct].** (Numele de familie al autorului poate fi scris cu majuscule şi/sau cu bold; Titlul cărţii se scrie cu italice, titlul articolului cu ghilimele. Titlul lucrării poate fi subliniat cu bold.)
- Fiecare intrare bibliografică este considerată, în mod convneţinal o propoziţie. La sfârşitul fiecărei intrări bibliografice se pune punct.
- O intrare bibliografica nu trece de pe o pagină pe alta.
- Dacă bibliografia este grupată pe secţiuni; Fiecare secţiune va fi numerotată cu numere romane. In cadrul fiecărei secţiuni titlurile vor fi ordonate alfabetic şi numerotarea va începe de la 1.
- Cuvântul: *Bibliografie* este considerat titlu de rangul 1 şi se scrie cu un corp mai mare cu 2 puncte decât restul intrărilor, Titlul secţiunilor este considerat titlu de rangul 2 şi se scrie cu un corp mai mare cu 1 punct decât restul textului.

Recomandări:

Pentru formatarea unitară a bibliografiei selectaţi tot textul, aplicaţi apoi, succesiv, comenzile: TNR 12, respectiv 14, justify, line spacing 1.0. Puteţi aplica numerotarea automată pentru fiecare secţiune.

Atenţie! Şi numărul de ordine al intrării bibliografice trebuie să respecte acelaşi caracter de literă ca şi restul textului .

Observaţie:

În practică există diverse variaţii pentru tehnoredactarea bibliografiei. (De ex: Alinierea intrărilor e foarte diversă: cu alineat orizontal - număr retras / alineat vertical - spaţiu după fiecare intrare / alineat invers - cu retragerea textului faţă de primul rând, Numerele de ordine sunt scrie între paranteze rotunde sau pătrate; Numele autorilor sunt scrie cu majuscule sau cu caractere diferite etc.) Cât timp nu există nici o precizare expresă, fiecare poate opta pentru varianta pe care o consideră cea mai potrivită, important

este ca specificaţiile să fie respectate şi formatarea să fie unitară. (Atenţie la ordinea informaţiilor!)

Exemplu:

BIBLIOGRAFIE:

LUCRĂRI DE SPECIALITATE ŞI PUBLICAŢII ÎN DOMENIU

1. Bell, M., *The Journalism of Attachement*, în *Media Ethics*, London, Routledge Publishing House, 1998.
2. Berkowitz, D., *Social Meaning of News*, London, Sage Publications, 1997.
3. Berthod, D., Plot, A., *Manipularea prin scris*, Bucureşti, Editura Antet, 1998.
4. Bumbuț, D., Popescu, V., *Agresiunea informațională, alternativă non-violentă a războiului la cumpăna dintre milenii*, în *Confruntarea psihologică în operațiile moderne*, Bucureşti, Editura Universității Naționale de Apărare, 2004.

7.4. RECOMANDĂRI FINALE

1.În practică, este inerentă o oarecare abatere de la normele de tehnoredactare impuse, indusă de natura subiectului şi a abordării. Diferenţa între standardul recomandat şi realizarea efectivă nu aduce prejudicii, atât timp cât **FORMATAREA TEXTULUI** ESTE **UNITARĂ** ŞI **ARMONIOASĂ.**

2. **Dezactivaţi** opţiunile din gama **AUTO-CORRECT** care operează corecturi nedorite în textul dvs., de ex: modifică automat data după tipicul american, etc. (Meniu: File/Options/Proofing/ ....)

3. Dacă listaţi lucrarea pe un calculator, altul decât cel pe care aţi realizat-o e foarte probabil ca paginaţia şi formatările de detaliu să fie compromise de incompatibilităţi. Ca să nu aveţi surprize, **salvaţi documentul în format: *.pdf**, astfel veţi avea o imagine a documentului care nu mai poate fi modificată.

7.5. GLOSAR: TEHNOREDACTARE[144]

1. PAGINA

FORMAT A4: Format derivat din A0 (Formatul A0 este definit ca formatul standard cu suprafaţa de 1 mp (suprafaţa necesara pentru calcularea greutăţii diverselor tipuri de hârtie).

[144]Compilatie de surse: DEX; Curs de tehnoredactare, editare publicitate, Norme tipografice)

Format	Dimensiuni planse (mm)	Dimensiuni planse (inch)
A0	841 x 1189 mm	33.13" x 46.84"
A1	594 x 841 mm	23.40" x 33.13"
A2	420 x 594 mm	16.54" x 23.40"
A3	297 x 420 mm	11.70" x 16.54"
A4	210 x 297 mm	8.27" x 11.70"
A5	149 x 210 mm	5.87" x 8.27"

Fiecare dimensiune reprezintă jumătate din dimensiunea formatului mai mare. (ISO 216 este un standard care specifică mărimile formatelor de hârtie)

PAGINA STANDARD: - cuprinde 2000 de semne tipografice (inclusiv spaţii) si se obţine pe o pagină A4 cu margini 3; 2,5; 2,5; 2,5 scriind cu TNR 12 la 1,5 rânduri (32 de rânduri) Este o unitate de măsură ad-hoc, utilizată ca normare a activităţilor de redactare/traducere/culegere de text. (Pentru a exprima lungimea unui text se folosesc următoarele citeriii: numărul de caractere sau numărul de cuvinte)

OGLINDA PAGINII: - este perimetrul în care se regăsesc textul şi imaginile, inclusiv antetul (headerul), notele de subsol şi numărul de pagină;

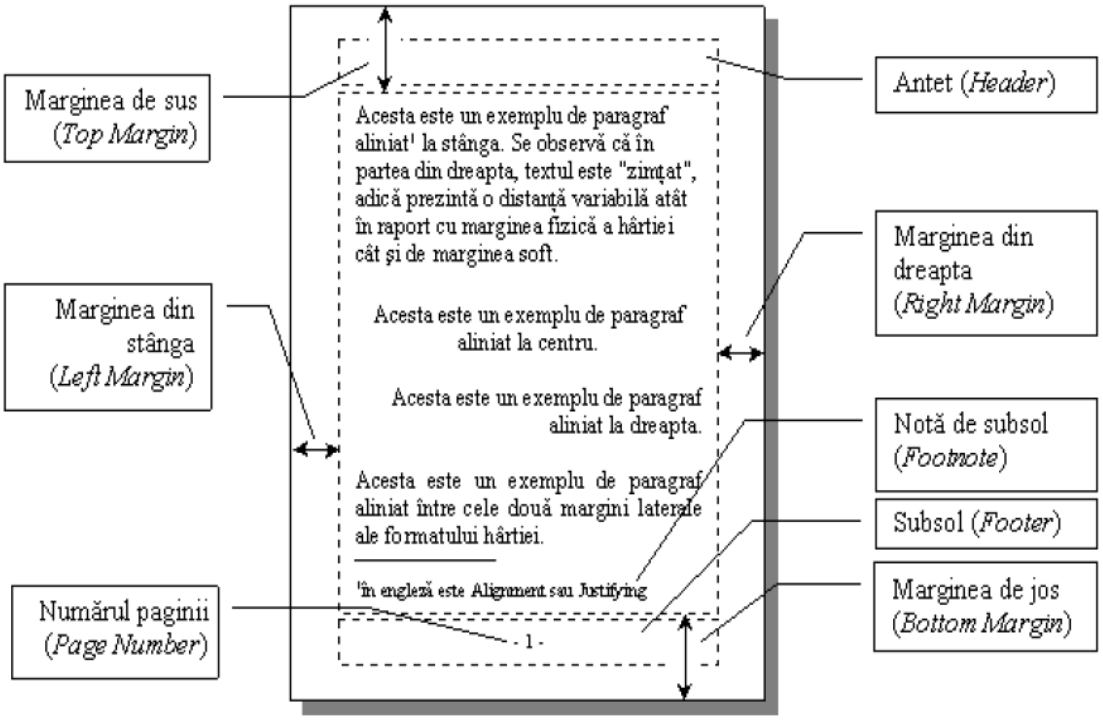

Figura 9. Oglinda paginii

2. LITERA

- FONT: o unitate ce compune un set complet de caractere având aceeaşi politică tipografică şi acelaşi stil, corp tipografic şi grosime

- PUNCTUL TIPOGRAFIC: - Un inch are 72 de puncte tipografice.

Forma literei:

- LITERE CU SERIFE - Serifele sunt,"picioruşele" (sau prelungirile) literelor. Exemple de fonturi fără serife sunt: Times, Garamond, Goudy Old Style. Cele mai multe tipuri de caractere cu serife se folosesc pentru corpul de text, deoarece sunt uşor de citit. Când sunt folosite caractere cu dimensiuni mai mari, tipurile de caractere cu serife devin mai decorative.

- LITERE FĂRĂ SERIFE (SANSERIF / GROTESC): - „Sans serif" înseamnă in limba franceză „fără serife". Exemple de fonturi fără serife sunt: Arial, Helvetica. În mod tradiţional, tipurile de caractere fără serife sunt utilizate pentru titluri si subtitluri. De asemenea, unele dintre acestea pot fi folosite pentru corpului de text care si au un aspect modern.

Efecte litere:

ALDÍNE: - Caracter tipografic sau literă tipografică care are conturul mai gros decât al literelor obişnuite; gras. – Din it. **aldino.** ; literă cu floarea dreaptă, dar cu conturul mai plin; gras. II.(= **bold)**

BOLD: – litere îngroşate **(=aldin)**

CAPITALE: Caracter sau literă tipografică cu dimensiuni mai mari decât litera obişnuită; majuscul, verzal.

CURSIVE: - litere înclinate spre dreapta care imită scrisul de mână (= italic)

GRASE: =Caracter sau literă tipografică care are conturul mai gros decât al literelor aldine. Lat. **grassus** *(= crassus).*

GROTÉSC: - Corp de literă de tipar fără picioruşe, format din arce şi segmente de dreaptă de aceeaşi grosime. – Din fr. **grotesque.**

ITALICE: - litere înclinate spre dreapta care imită scrisul de mână**.(** =Cursiv) – Din fr. **italique,** lat. **italicus.**

LITERĂ DE RÂND = literă obişniută cu care este cules un text (nu are efecte: bold sau italic)

MAJUSCULE = Litere mari de tipar, Caps (Word)

MAJUSCULE REDUSE, Small Caps (Word)

REGULAR= literă normală de rând, cu care se scrie textul, Roman (sau vertical)

VERZALE Majusculă, capitală [< germ. *Versal(buchstabe)*].

3. SPAŢIUL

- SPATIU ÎNTRE LITERE="leader" (aceste linii erau înainte făcute din plumb, spre deosebire de celelalte piese tradiţionale dina aliaj antimoniu - staniu. Opţiunea *Spacing (Spaţiere)*, modifica doar spaţiul dintre caractere. Pe lânga spaţierea normala, este disponibila spaţierea suplimentara (*expanded, extinsă*), precum si înghesuirea literelor (*condensed, condensata*).

- SPAŢIU ÎNTRE CUVINTE ="**blanc**" (egal cu o "floare de literă")

- SPAŢIUL DINTRE RÂNDURI=are dimensiunea (în puncte tipografice) a corpului de literă folosit. Cele mai frecvente intervale sunt: la 1 rând, la 1,15 rânduri; la 1,5 rânduri; la. 2,5 rânduri; la 3 rânduri. Rândurile pot fi compactate sau rărite, cu spaţii nestandardizate, în funcţie de necesităţi.

4. PARAGRAF

- PARAGRAF: - Pasaj al unei lucrări despărţit de restul textului printr-un aliniat nou (şi printr-un semn grafic special); fragment (unitar) dintr-un text care cuprinde o anumită idee. **3.** Semn grafic special care se pune într-o lucrare, într-un text etc.

pentru a marca începutul unui capitol, al unui articol sau al unui alineat. – Din ngr. **parágrafos**

- ALINEAT ORIZONTAL Alineatul orizontal reprezintă un marcaj de spaţiu alb la începutul primului rînd al paragrafului. Acest spaţiu alb este egal, după regulile tipografice, cu lungimea a trei litere "m" din setul de caractere în care este redactat respectivul text.

- ALINEAT VERTICAL Alineatul vertical reprezintă un marcaj de spaţiu pe verticală, între ultimul rînd şi primul rînd al paragrafelor, egal cu o înălţimea unei jumătăţi de rînd tipografic, înălţime raportată la dimensiunea caracterelor în care este redactat respectivul text. Alineatul orizontal (sau iniţial) este utilizat, de regulă, în cultura europeană, iar alineatul vertical este utilizat, de regulă, în cultura nord-americană, cea germanică şi britanică.

RÂND RĂZLEŢ

VĂDUVĂ ultima linie a paragrafului (linia văduvă) pe pagina următoare

ORFAN prima linie a paragrafului (linia orfan) pe pagina anterioară

8. REVIZUIREA ŞI CORECTURA LUCRĂRII

Revizuirea şi corectura lucrării sunt ultimele operaţiuni care mai trebuie făcute pentru ca lucrarea să capete o formă completă. Nu finală, dar gata de predat coordonatorului pentru o primă lectură.

Lucrarea de licenţă/disertație reprezintă produsul activităţii de cercetare a studentului şi marchează finalizarea unui ciclu de studii. Redactarea lucrării urmăreşte corectitudinea ştiinţifică, comunicarea eficientă a informaţiei şi forma de prezentare. O revedere a întregului text este necesară, chiar dacă redactarea a fost făcută îngrijit pe tot parcursul. Eventualele greşeli sunt mai uşor de văzut pe un text tehnoredactat. Chiar dacă în practică revizuirea şi corectura nu sunt strict delimitate, ele presupun lucruri diferite.

Revizuirea lucrării se referă la tehnica scrierii şi constă în revederea, chiar rescrierea textului pentru a obţine corectitudinea ştiinţifică, logică şi stilistică. În faza de revizuire se operează modificări substanţiale asupra textului.

Corectura se referă la exprimarea și utilizarea corectă a limbii şi constă în recitirea textului în detaliu, pentru a obţine corectitudinea gramaticală şi ortografică.

Revizuirea lucrării vizează două aspecte: **revizuirea structurală,** în care se verifică dacă mesajul este corect şi complet (mai exact, dacă am reşit să spunem ceea ce am vrut să spunem şi dacă am spus tot ceea ce am avut de spus), iar **revizuirea stilistică** verifică mesajul este corect formulat (dacă modul de expunere a ideilor este destul de clar, astfel încât mesajul să ajungă nedistorsionat la cititor).

Corectura lucrării vizează alte două aspecte: **corectura gramaticală** verifică exprimarea corectă în limba română (dacă normele limbii literare nu sunt încălcate pe alocuri), iar **corectura ortografică** urmăreşte ca textul să fie scris corect.

8.1. REVIZUIREA STRUCTURALĂ

Revizuirea structurală urmăreşte doi parametrii: logica şi coerenţa textului. Logica textului se referă la organizarea ideilor şi la ierarhizarea corectă a informaţiilor. Coerenţa textului se referă la articulaţiile dintre idei, la modul cum se face tranziţia dintre secţiunile textului.

Revizuirea structurală se realizează la diferite niveluri succesive: text, capitol, paragraf, frază. Pentru fiecare dintre aceste unităţi de text se

urmăreşte dacă au o structură internă coerentă şi dacă trecerea de la o idee la alta se face în mod firesc. În acest sens ar fi de văzut: dacă fiecare frază exprimă o idee şi are înţelesul dorit, dacă un paragraf, constituit dintr-o succesiune de fraze, redă un raţionament, dacă raţionamentele din interiorul unei secţiuni se înlănţuie corect, fără sincope şi contradicţii, - dacă fiecare capitol are o structură autonomă, dacă există o legătură logică între capitolele lucrării, - dacă legăturile dintre secţiunile textului sunt explicite, - dacă elementele enunţate în introducere sunt dezvoltate în cadrul capitolelor şi se regăsesc în concluziile lucrării, şi - dacă textul, în ansamblu, are o distribuţie echilibrată.

Examinarea textului în ansamblu şi în detaliu urmăreşte înlăturarea sincopelor care fragmentează conţinutul şi are ca rezultat contextualizarea corectă a ideilor şi eliminarea acelor idei disparate, care nu-şi găsesc un loc justificat în economia textului. Un text consistent şi coerent nu se poate obţine, decât dacă ne decidem să reformulăm, textul (adăugând, eliminând, şi rearanjând cuvinte şi idei) până exprimăm, cât putem mai bine, ce avem de spus şi dacă renunţăm la toate ideile care nu-i găsesc locul. În urma revizuirii structurale lectura textului trebuie să aibă cursivitate și discursivitate.

Notă: Sfaturi referitoare la Revizuirea structurală găsiţi în secţiunile: "Discursul ştiinţific" şi "Conţinutul lucrării"!

8.2. REVIZUIREA STILISTICĂ

Revizuirea stilistică urmăreşte respectarea particularităţilor impuse de stilul ştiinţific: utilizarea corectă a limbajului de specialitate şi exprimarea obiectivă dezambiguizată şi concisă.

Adecvarea limbajului ştiinţific presupune, deopotrivă, proprietatea termenilor şi utilizarea terminologiei specifice disciplinei de studiu, căreia se încadrează tematica lucrării. Într-un text ştiinţific perspectiva relatării este neutră, înţelesul e clar şi fiecare cuvânt contează.

Mai exact, ar trebui verificate următoarele aspecte: - Vocea autorului e absenţă într-un text ştiinţific, la fel şi implicarea lui afectivă. - Persoana auctorială în textul ştiinţific este "NOI" (mai ales în textele universitare, scrise sub *îndrumarea* unui coordonator) - Textul nu ar trebui să conţină exprimări echivoce care să permită interpretarea afirmaţiilor într-un alt sens decât cel dorit de autor. - Trebuie transmis tot ce e de spus, dar în cât mai puţine cuvinte.

Într-un text ştiinţific ideile pot fi subliniate prin reluarea lor, dar a nu se confunda redundanţa funcţională cu repetiţia gratuită. Limba dispune de suficiente mijloace pentru o exprimare nuanţată. Neglijenţe de stil, ca pleonasmul sau cacofonia trebuie evitate. Examinarea textului din punct de vedere stilistic urmăreşte înlăturarea surplusului lingvistic şi înlocuirea exprimărilor imprecise.

O lucrare universitară compilează inevitabil idei din diverse surse de documentare, formulate cu nuanţe stilistice personalizate, totuşi scriitura, "stilul" lucrării, trebuie să tindă către un ton unitar. Exprimarea "bombastică" (adică utilizarea de "vorbe răsunătoare", superlative "decorative", "barbarisme","înfloriturі"etc.) e incompatibilă cu stilul ştiinţific. Scriem pentru a ne exprima nu pentru a impresiona! Cuvinte mari nu însemnă neapărat şi idei mari!

Notă: Sfaturi referitoare la Revizuirea stilistică găsiţi în secţiunea: "Stilul ştiinţific"!

8.3. CORECTURA GRAMATICALĂ

Corectura gramaticală vizează aspecte de lexicologie (vocabular), de morfologie (părţile de vorbire, structura cuvintelor, regulile de formare a cuvintelor), de sintaxă (părţile de propoziţie, funcţiile cuvintelor în propoziţie, regulile de combinare a cuvintelor), de topică (ordinea cuvintelor în propoziţie şi frază, ordinea propoziţiilor în frază).

Corectura gramaticală urmăreşte: - dacă normele limbii române au fost respectate (Lucruri simple de altfel: - dacă propoziţiile au subiect şi predicat, - dacă există acord între subiect şi predicat, - dacă există peste tot acordul în gen, număr şi caz, - dacă am conjugat corect verbele, - dacă am derivat corect un cuvânt şi altele asemănătoare.) - dacă ordinea cuvintelor în propoziţie şi a propoziţiilor în frază exprimă sensul dorit, fără a forţa normele lingvistice ale limbii române. În urma corecturii gramaticale vor fi reformulate construcţiile incorecte sau ambigue şi vor fi înlăturate toate tipurile de dezacorduri.

Notă: Sfaturi şi exemple referitoare la Corectura gramaticală găsiţi în continuarea acestui capitol!

8.4. CORECTURA ORTOGRAFICĂ

Corectura ortografică vizează două aspecte: scrierea corectă a cuvintelor şi utilizarea semnelor de punctuaţie.

În acest sens e de verificat, din punct de vedere ortografic: - dacă n-am uitat cumva vreo literă, sau dacă n-avem vreuna în plus şi dacă toate literele sunt la locul lor,- dacă nu lipsesc cumva semne diacritice, - dacă neologismele au fost scrise corect, - dacă abrevierile se scriu cu punct sau fără, - dacă am scris cu majusculă toate numele proprii, - dacă toate substantivele din denumirea vreunei instituţii se scriu cu majusculă sau doar primul cuvânt. Din punct de vedere al punctuaţiei e de verificat: - dacă am pus punct peste tot, acolo unde trebuie sau dacă n-am pus vreun punct unde nu trebuie; - dacă am pus virgulă peste tot, acolo unde trebuie sau dacă n-am pus vreo virgulă unde nu trebuie, - dacă am respectat ordinea semnelor de punctuaţie (mai ales la

citări şi paranteze!); - dacă am închis toate parantezele deschise, sau dacă nu cumva "am uitat" pe undeva să punem ghilimele. Tot de corectura ortografică ţine şi verificarea spaţiilor libere dintre cuvinte. Aici e de verificat: - dacă am lăsat spaţiu liber peste tot, acolo unde trebuie sau dacă n-am lăsat vreunul şi acolo unde nu trebuie (mai ales după semnele de punctuaţie), - dacă nu cumva avem pe undeva mai multe spaţii decât trebuie.

Apărute din neştiinţă sau din neatenţie, greşelile de ortografie şi punctuaţie, n-au ce căuta într-un text ştiinţific.

Notă: Sfaturi şi exemple referitoare la Corectura ortografică găsiţi continuarea acestui capitol!

RECOMANDĂRI FINALE

Realizarea unui text amplu cum e o lucrare de licenţă sau de disertaţie merită să fie privită ca o provocare şi ca o oportunitate de dezvoltare a competenţei de comunicare. Nu există o reţetă, care să garanteze scrierea unui text performant. Text perfect nu există, doar perfectibil

O lucrare scrisă cu seriozitate şi responsabilitate este un exerciţiu util, a scrie bine e oriunde un atu profesional.

Autenticitatea nu se obţine mimând discursul ştiinţific! Cuvintele "pompoase", neologismele folosite cu sens "aproximativ", frazele alambicate, înţelesurile "absconse", nu îmbunătăţesc conţinutul ştiinţific al textului.

8.5. CORECTURA GRAMATICALĂ ŞI ORTOGRAFICĂ

8.5.1. VOCABULARUL

Vocabularul, poate pune studenţilor şi nu numai lor destul de multe probleme în redactarea unui text ştiinţific. Utilizarea vocabularului e o chestiune de semnificaţie, nu doar de stil. Prin textul ştiinţific se urmăreşte transmiterea unui înţeles unic, neechivoc. Selecţia corectă şi adecvată a cuvintelor, alături de modul de combinare a lor, conferă claritate textului.

Densitatea terminologiei specializate e o caracteristică a textelor ştiinţifice, mai ales celor care se adresează unui public de specialitate. Lucrările universitare fac parte din această categorie. *(Aşadar: Arătaţi că stăpâniţi terminologia ştiinţifică!)*

Terminologia ştiinţifică e specifică fiecărei discipline de studiu. Demersul ştiinţific va fi înţeles cu uşurinţă de specialişti, dacă exprimarea le este familiară. Utilizarea în expunerea problematicii din lucrare a unor termeni aparţinând altor ştiinţe decât cea în care se încadrează tematica lucrării poate fi adecvată dacă termenii sunt explicaţi şi dacă alegerea lor este motivată. (*Aşadar:Arătaţi că distingeţi terminologia specifică domeniului de cercetare!)*

Accepţiunea specializată şi/sau particulară în care sunt utilizaţi termenii ştiinţifici de către diverse discipline, teorii sau autori impune definirea explicită a conţinutului semantic pentru fiecare noţiune cu care se operează textul ştiinţific. *(Aşadar: Definiţi orice termen, înainte a-l folosi în lucrarea dvs!*)

Oralitatea şi jargonul profesional NU caracterizează textul ştiinţific scris. Chiar dacă expresiile colocviale sau „scurtăturile eficiente" din practica domeniului pot părea uneori mai elocvente, ele sunt inadecvate într-un mediu academic. (*Aşadar: Exprimaţi-vă literar!, ca „profesioniştii", nu ca „meseriaşii"*.)

Anglicizarea excesivă a exprimării NU e o dovadă de competenţă ştiinţifică, ci de incompetenţă lingvistică. În limbajul ştiinţific sunt într-adevăr neologisme consacrate (nu numai din limba engleză!), termeni intraductibili, expresii fixe dar, dincolo de ele, limba actuală dispune de suficiente mijloace pentru o exprimare nuanţată şi totodată precisă. „Autohtonizarea" forţată (de ex: „capabilitate", „incomprehensibilitate", „funcţionabilizare" etc.) şi calcurile lingvistice (folosirea greşită a unor construcţii sintactice, sub influenţa altei limbi de ex: „a rata de puţin" etc.) sunt soluţii neinspirate. *(Aşadar: Scrieţi româneşte!*)

Tonul „preţios" NU aduce un plus de înţelegere explicaţiei ştiinţifice. Utilizarea sinonimelor „elevate" pentru sonoritatea „distinsă" complică inutil expunerea şi e o falsă măsură a competenţei ştiinţifice:de ex: „bias", în loc de „tendinţă, înclinaţie, părtinire" în texte pentru nespecialişti. Din alăturarea unor expresii latineşti sau a unor arhaisme: de ex: „a zăbovi asupra unui aspect", „laolaltă", „deopotrivă" etc.) cu limbajul adecvat pentru abordarea unui subiect de „ultimă oră" rezultă o combinaţie contrariantă, dacă nu chiar hilară. *(Aşadar: Exprimaţi-vă firesc!, fără complicaţii inutile.*)

Sensul cuvintelor folosite trebuie cunoscut! Semnificaţia clară a mesajului e esenţială pentru transmiterea intenţiei de comunicare. Dacă autorul foloseşte greşit, impropriu sau inadecvat un cuvânt, fiindcă nu-i cunoaşte sensul, atunci ce va putea înţelege cititorul dintr-un mesaj incorect formulat? *(Aşadar: Nu folosiţi cuvintele „după ureche"! Informaţi-vă despre sensul fiecărui cuvânt înainte de a-l folosi!)*

De exemplu:

- **„A implementa"** (*implement*) nu înseamnă „a introduce", ci „a pune în funcţiune, a realiza, a îndeplini";
- **„A integra"** nu semnifică acţiunea de includere în ceva (cum greşit se utilizează în expresiile: integrare în muncă, integrare în grup, integrare europeană ș.a.), ci acţiunea de „formare a unui întreg din mai multe părţi componente" (de ex: *integrarea României cu structurile europene*).
- **„Mass-media"** înseamnă „mijloace de comunicare în masă", deci sintagma „mijloace mass-media" este un pleonasm. Mass-media este considerat substantiv feminin singular (este corect: *mass-media a exagerat, influenţa mass-mediei*).

- **„Locație“** și **„Capabilitate“** Moda de a folosi termeni cu sonorități străine, occidentale, a contaminat şi textele ştiinţifice: astfel sunt frecvente situaţiile în care se spune: „*a veni dintr-o locație*” (nu „*dintr-un loc*”), sau „*a poseda capabilități*” (nu „*a avea însușiri*”)[145]**.**

8.5.2. TOPICA

Topica desemnează ordinea cuvintelor în propoziţie sau a propoziţiilor în frază. În limba română topica este relativ liberă, nu e fixă, ca în limbile în care predicatul sau atributul adjectival nu pot sta decât într-un anumit loc. Totuşi, ordinea cuvintelor determină semnificaţia unui enunţ şi indică cititorului sensul în care acesta trebuie interpretat. Or, într-un text ştiinţific interpretarea nu trebuie să fie alta decât cea intenţionată de autor. Mai ales în textele ştiinţifice apar frecvent câteva aspecte problematice.

Topica „stufoasă“nu înlesneşte înţelegerea. Nu putem să spunem totul într-o frază, chiar dacă într-un text ştiinţific orice enunţ trebuie să conţină maximum posibil de informaţii: pe lângă subiect şi acţiune, mai trebuie precizat, de regulă: timpul, locul, cauza, finalitatea, efectul, consecinţa fenomenului descris, probabil şi alte detalii care să particularizeze mai bine situaţia. O propoziţie, o frază trebuie să exprime o idee. Dacă sunt prea multe informaţii de transmis, e preferabil să fragmentăm textul în mai multe fraze, altfel un text prea concentrat va trebui citit în repetate rânduri, chiar dacă este formulat corect, fără echivocuri şi fără contradicţii, până va fi înţeles corect şi complet. Frazele lungi sunt solicitante. Topica alambicată prezintă un risc sporit de a distorsiona mesajul.*(Atenţie! Cititorul trebuie* să înţeleagă, *să priceapă ce vreţi să spuneţi!)*

Topica ambiguă invalidează mesajul. Terminologia ştiinţifică presupune inevitabil utilizarea de sintagme şi formulări consacrate, de rutine lingvistice. Exprimarea unor realităţi complexe complică limbajul. Totuşi, înţelesul trebuie să fie neechivoc, să nu permită interpretări involuntare:de ex. enunţul *„Noi transportăm pe litoral copii de doi ani.“* nu se referă la vârsta copiilor, ci la durata prestaţiei. Corect e: *„Noi transportăm copii pe litoral de doi ani.“* În limbajul ştiinţific cu formulări complexe, devenite deja „rutină“ ambiguităţile rezultate din alăturarea automată a unor expresii „încetăţenite“ nu sunt întotdeauna tocmai simplu de sesizat. În exprimarea specializată informaţiile au frecvent un tipic, o anumită ordine fixă de enunţare. Astfel autorului rutinat îi scapă din vedere posibile interpretări „parazite“ generate de alăturarea accidentală a unor părţi de propoziţie care în majoritatea cazurilor nu pot interacţiona.*(Atenţie! Cititorul trebuie să înţeleagă ce aţi vrut să spuneţi şi nu altceva!)*

[145] Deac, I. *op.cit.*

Topica poate schimba sensul unui enunţ[146]**.** În majoritatea cazurilor sensul propoziţiei nu se schimbă dacă folosim o inversiune în ordinea cuvintelor. *(Atenţie! Cititorul trebuie să înţeleagă* ce *vreţi să spuneţi!)*

8.5.3. DEZACORDUL

Dezacordul este lipsa acordului în situaţiile în care vorbitorii se aşteaptă la prezenţa lui şi este perceput ca o greşeală de limbă. (Celebrul exemplu: *"E mulţi"* este considerat de dialectologi o particularitate a graiului muntenesc şi nu neapărat o greşeală, dar aşa e doar în dialectologie, nu în limba literară.)

Acordul înseamnă concordanţa în persoană, număr, gen sau caz a formei cuvintelor între care există raporturi sintactice. În limba română, care are o flexiune bogată a cuvintelor, acordul este o problemă importantă de corectitudinea exprimării.

Acordul subiectului cu predicatul poate fi de tip formal **("***Lumea se grăbeşte."),* conceptual ("*Filipeştii de Pădure este în judeţul Prahova."), după înţeles*, ("*O parte din echipă au jucat bine* ."; "*Majoritatea germanilor sînt blonzi."*- subiectul logic este la plural!)prin atracţie **("***Tema dezbaterii erau pensiile.") sau referenţial ("Eu sunt obosit/obosită."). Mai ales în fraze ample, cu propoziţii intercalate dezacordul dintre subiect şi predicat poate fi trecut cu vederea sau contaminat. (Vecinătăţi care par asemănătoare şi influenţează construcţii false.)*

Acordul adjectivului cu substantivul *poate fi o problemă mai ales în cazurile genitiv şi dativ. (De ex: " ...* situaţiei complexe, dezbătute (nu dezbătută!) in numeroase publicaţii de specialitate".) Cu cât vocabularul şi construcţiile sintactice se complică, asemenea neconcordanţe devin mai greu de sesizat.

ANACOLUTUL[147] e un alt tip de dezacord şi reprezintă orice **discontinuitate** sau ruptură **logico-sintactică** în interiorul unei propoziţii sau al unei fraze, constând în întreruperea construcţiei sintactice începute şi continuarea frazei cu altă construcţie. (Exemplul clasic din *Amintirile* lui Creangă. "Eu, când mă gândesc la locul naşterii mele ... îmi saltă şi acum inima de bucurie." e doar un tip de discontinuitate discursivă şi nu cea mai frecventă.) În general, anacolutul este specific limbii vorbite şi este considerat o greşeală de gramatică şi de stil, dar poate fi folosit intenţionat în texte literare pentru a obţine anumite efecte (monologul interior sau lipsa de cultură). Stilul ştiinţific reclamă formularea corectă a enunţurilor; combinarea unor construcţii diferite denotă lipsă de coerenţă. (Într-un exemplu simplu,

---

[146]Mioara Avram, *Gramatica pentru toţi, Humanitas, Bucureşti, 1997*

[147]Narcisa Forăscu, *Dificultăţi gramaticale ale limbii române,*http://ebooks.unibuc.ro/filologie/NForascu-DGLR/maina.htm (accesat la 09.09.2013).

discontinuitatea este evidentă: "*Cine mă caută, nu sînt acasă",* dar într-un exemplu „doct“ ca următorul? *"Cercetarea ştiinţifică în domeniul apărării şi securităţii, chiar dacă este departamentală, nu se poate limita la cadrul naţional, ci are absolută nevoie de o conexiune internaţională, devine o activitate de consorţiu, deoarece mediul de securitate şi determinările apărării se aliniază din ce în ce mai mult la valorile internaţionale, devin funcţii ale comunităţii internaţionale, luată ca entitate cu funcţii complexe, singura în măsură să elaboreze şi să coordoneze strategii generative."* din Metodica cercetării ştiinţifice în domeniul securităţii.

8.5.4. ORTOGRAFIA[148]

Ortografia – scrierea corectă – este cea mai bună tehnică de a transfera scrierii în mod corect intenţiile autorului şi de a realiza o exprimare care să permită recompunerea corectă a sensului şi a intenţiilor de către cititor. În lipsa ortografiei, sensurile nu mai sînt clare, intenţiile devin vagi, se creează situaţii de confuzii semantice, stilul are de suferit, acaparînd percepţia lecturii, lipsa de ortografie ascunde conţinutul textului. Preocupat să răzbată printr-un text neortografic, preocupat să desluşească semnele, cititorul va pierde semnificaţiile.

În continuare vom enunţa câteva aspecte problematice mai ales în textele ştiinţifice:

SEMNE DIACRITICE ş, ţ au virgulă, nu sedilă!

MAJUSCULA

1. **MAJUSCULE** pentru **FIECARE CUVÂNT**: EVENIMENTE: *Unirea Principatelor , Primul Război Mondial, Războiul de Independenţă, Evul Mediu, Renaşterea, Comuna din Paris, Simpozionul Internaţional de Criminalistică, Convenţia Partidului Democrat ;*INSTITUŢII*: Facultatea de Economie şi Arte, Administraţia Prezidenţială, Ministerul Economiei şi Comerţului, Camera Deputaţilor, Camera de Comerţ, Uniunea Artiştilor Plastici*
2. **MAJUSCULE** doar pentru **PRIMUL CUVÂNT:** COMPARTIMENTE INSTITUŢIONALE:*Catedra de limbi străine, Consiliul ştiinţific, Departamentul de protecţia muncii***;** TITURI: *Evenimentul zilei, Originea speciilor, Ştirile de noapte, Declaraţia universală a drepturilor omului, Premiul Nobel pentru economie*
3. **FĂRĂ MAJUSCULĂ**(litera mica)**:** FUNCŢII**:** *prim-ministru, preşedinte de onoare, secretar general, ministru de externe, lector universitar***;** EPOCI:*capitalism, mezozoic, epoca modernă, războaie balcanice***,** ŞTIINŢE:*economia mediului, matematică***;** SUBSTANTIVE COMUNE**:** *fluviul Dunărea, judeţul Bistriţa-Năsăud, peninsula Florida, estul Chinei*

[148] www.ortografia.ro/(accesat la 09.09.2013).

*(dar: cucerirea **V**estului);* ADJECTIVE*: român, românesc, românism, franco-italian, american, londonez, new-yorkez, eminescian*

ABREVIERI

1. ABREVIERI FĂRĂ PUNCT Instituţii: **SUA**, **NATO**, **CEC**, **TAROM, COMPETROL, ROMEXPO , ... GMT** (Greenwich Mean Time), **ADN** (acid dezoxiribonucleic), **HIV** (Human Immunodeficiency Virus), **SIDA** (sindromul imunodeficienţei dobândite), **TVA** (taxa pe valoarea adăugată), **CV** (curriculum vitae), **PR** (Public Relations),

PRESCURTĂRI

1. PRESCURTĂRI NEADMISE ***f.*** în loc de ***foarte***, ***p***. sau ***pt.*** în loc de **p*entru***,

2. PRESCURTĂRI ADMISE

a) prenumele de persoane: ***I.L. Caragiale***=Ion Luca Caragiale;

b) indicaţiile bibliografice: ***art.***=articol**,** ***cap.***=capitol**,** ***cf.***=confer „compară”, ***ibid.***=ibidem**,** ***id.***=idem**,** ***lucr.cit.***=lucrare citată**,** ***op.cit.***=opera citată**,** ***p.*** sau ***pag.***=pagină, ***r.***=rând**,** ***urm.***=următoarele, ***v.***=vezi, , ***vol.***=volum;

c) titlurile academice: ***acad.***= academician, ***arh.***=arhitect, ***dr.***=doctor, ***ing.***= inginer, ***prof.***=profesor;

d) gradele militare:***lt.***=locotenent,***serg.***=sergent;

e) ***N.B.***= nota bene (indicaţie prin care se atrage în mod deosebit atenţia), ***P.S.***= post-scriptum (indicaţie prin care se arată că după semnarea unei scrisori urmează un adaos);

f) alte abrevieri: ***a.c.***=anul curent, ***cca.***= circa, ***de ex.***= de exemplu, ***e.n.***= al erei noastre (anul sau secolul), ***etc.***= etcetera „şi celelalte”,***nr.***=număr,***obs.***=observaţie etc.

CUVINTE COMPUSE

1.SCRISE DESPĂRŢIT**:***, ori de câte ori, de jur împrejur, pe de o parte, Baia Mare, Gura Humorului, Bolintinul din Deal, Crăciunelul de Sus*

2. SCRISE CU CRATIMĂ***:*** *zi-muncă, redactor-şef, bună-credinţă, bună-cuviinţă,* (*bunei-cuviinţe, bunei-credinţe,*), , *Popeşti-Leordeni, literar-muzical, tehnico-ştiinţific*, *aşa-zis, sus-numit, vest-german, franco-elveţian, de-a dreptul, de-a gata,* (*cu) de-amănuntul după-amiază,*

3. SCRISE ÎMPREUNĂ: *dacoromân, macedoromân, oricine, oarece ,fiecare, orişicine, aşadar, întrucât, fiindcă bunăoară, câteodată, mai demult*), *deocamdată, niciodată, vreodată, totdeauna, deopotrivă, dinadins, bunăvoinţă, bunăstare, Câmpulung, untdelemn*

LITERE DUBLE

VOCALE DUBLE**:** *Contr**aa**miral, lic**ee**, r**ee**xamina, f**ii**nd, ş**ii**nţa, alc**oo**l, contin**uu**, asid**uu**, perpet**uu**, **Aa**chen, **Aa**ron, Varl**aa**m*

VOCALE TRIPLE: *copiii, macaragiii, "portocaliii", cafegiii, fiii, mijlociii*

CONSOANE DUBLE: ***înnoda, înnopta, înnoi*** (Nu şi: ***îneca, înota***, ***înainte***) ***interregn, transsiberian***.

"Î" şi "Â"

LITERA "î" este folosită la începutul, la sfârşitul cuvântului. (*înţeles, înger, încoronat / a urî, a hotărî*) în cuvinte compuse (*neînceput, neînduplecat*)

LITERA "Â" se foloseşte în interiorul cuvintelor în toate cazurile.

LITERA "Â" Nu se pune la începutul şi la sfârşitul cuvântului.

NUMERELE

- Numeralele de la 1÷ 9 se scriu cu litere, mai mari de 10 - cu cifre (*cinci ani , 10 ani*); *Legea nr. **86**, din **10** februarie **1999***
- În textele ştiinţifice, pentru mii, zeci de mii, milioane etc. se folosesc spaţii, nu puncte: ***1 000***.
- Secolele se scriu folosind cifre romane, numeral ordinali: ***secolul al XXI-lea*** *(dar **secolul I** şi **secolul XX**)*

CUVINTE DIFICILE

VERBUL

- Prezent, pers. a III-a: invoc – invocă, să invoce , ***abrog – abrogă, să abroge*** (NU ***abroagă, să abroage***). Însă: ***covoc – convoacă, să convoace, provoc – provoacă, să provoace.***

- Verbul ***a trebui*** se întrebuinţează corect, ca impersonal cu forme numai pentru persoana a III-a sg.: ind. prez. ***trebuie*** (NU ***trebuieşte***), imperf. ***trebuia***, viit. ***va trebui***, conj. ***să trebuiască*** (NU ***să trebuie***); când nu este impersonal, ci se construieşte cu subiect, are forme şi pentru pers. a III-a pl.: ***cărţile acestea îmi trebuiau***
- Conjunctivul prezent al verbului ***a avea*** se scrie şi se pronunţă la persoana a III-a sg. şi pl. ***să aibă*** (NU ***să aibe***).
- Infinitiv: ***a părea, a plăcea, a prevedea*** (NU ***a cade, a pare, a place, a prevede***)

SUBSTANTIVUL

- PLURALUL**:** ***radio*** - ***radiouri, vreme - vremuri / vremi;*** *tunel-**tuneluri / tunele, seminare - seminarii / seminare***.
- SCRIEREA "ELEVATĂ" **:** filosofie, disertaţie, premisă, disidenţă, esoteric, concluziv

ADJECTIVUL

- Pluralul ***fix – ficşi, ordtodox – ortodocşi*** (NU ***fixi, ortodoxi***).
- Feminin: ***baroc – barocă*** (NU***baroacă***), ***echivoc – echivocă*** (NU ***echivoacă***), ***pedagog – pedagogă*** (NU ***pedagoagă***).

PRONUMELE

- În ***pronumele demonstrativ*** feminin singular ***aceea, aceeaşi*** vs. masculin plural ***aceia, aceiaşi***.

- *Pronumele de întărire însumi* pers.I singular: ***eu, însumi / însămi*** (feminin)**, pers.I plural**: ***noi, înşine / însene*** (feminin); ;**pers. a III-a singular masculin: *el, însuşi***; **feminin: *ea, însăşi,* pers. a III-a plural masculin**: ***ei, înşişi***; **feminin: *ele, înseşi*** sau ***însele***.

8.5.5. PUNCTUAŢIA

PUNCTUL

PUNCTUL SE FOLOSEŞTE

- ***la sfârşitul enunţului*** *"X a întrebat cum să scriem".*
- ***după abrevieri***: "R.F.G."
- ***după prescurtări***: *cap[.]* pentru *capitol*, op*[.] cit[.]* pentru *opera citată.* (Marcarea cu [.] a abrevierilor nu anulează utilizarea altor semne de punctuaţie!)
- ***după trimiterile/intrările bibliografice*** (în bibliografie şi notele de subsol)
- ***după informaţiile bibliografice***: În lista bibliografică semnul [.] desparte numele autorilor de anul apariţiei lucrărilor citate şi respectivul an, trecut între paranteze rotunde, de titlul cărţii sau articolului.

PUNCTUL **NU** SE FOLOSEŞTE

- Punctul **NU** se foloseşte **după titlu.** (Titlurile de cărţi sau reviste, de opere literare, muzicale.)
- Punctul **NU** se foloseşte **după formulele de adresare** (în scrisori, cuvântări etc.); ci virgula sau semnul exclamării.

PUNCTELE DE SUSPENSIE

- **Punctele de suspensie** marchează un **enunţ incomplet** (neterminat): "***Ce este gramatica, română, este ... ce este, este ... este …"***
- Punctele de suspensie, între paranteze drepte, marchează **lipsa unui fragment dintr-un citat**. *" Redactarea cu croşete […] trebuie să fie mai presus de orice intenţie de manipulare a gândirii cititorilor."*

PUNCT ŞI VIRGULA

PUNCT ŞI VIRGULĂ SE FOLOSEŞTE

- la sfârşitul fiecărui element dintr-o **enumeraţie** (după ultimul element se foloseşte punct)
- pentru **a despărţi idei distincte** în cadrul aceleiaşi fraze: "*Politică agresivă de preţuri la achiziţia de inputuri, poate avea efecte*

semnificative asupra puterii de cumpărare, calităţii vieţii şi nivelului de ***trai;*** *exploatarea discreţionară a resurselor locale poate avea consecinţe în plan ecologic, dar şi social."*

VIRGULA

VIRGULA SE FOLOSEŞTE:

- Se va pune virgulă înainte de **dar, ci, însă, iar, dimpotrivă**, **din contră/din contra**, precum şi înainte de **deci, aşadar, prin urmare, în concluzie, în consecinţă**.
- Se pun între virgule **aşadar, prin urmare, în concluzie, în consecinţă,** precum şi structuri adverbiale de tipul: **totuşi**, **cu toate acestea**, **de altfel**.
- Se foloseşte obligatoriu virgula înainte de un adverb/locuţiune adverbială cu caracter explicativ, de tipul: **adică, anume, şi anume, cu alte cuvinte, mai bine-zis, mai bine-spus**.
- Vorbirea indirectă intercalată în vorbirea directă (de exemplu, un citat) stă între virgule, eventual linii de pauză:
  „Globalizarea şi regionalizarea," se afirmă în lucrarea menţionată, „evoluează în cadrul unui accentuat proces de interdependenţă şi de concurenţă pe o piaţă internaţională tot mai exigentă.

VIRGULA **NU** SE FOLOSEŞTE:

- Nu se foloseşte virgulă între cuvinte sau propoziţii coordonate prin **şi**, **sau/fie/ori**.
- Nu se foloseşte virgulă înainte de abrevierea **etc.**, care înseamnă **et cetera/et caetera** (şi ceilalţi/şi celelalte).
- Nu se foloseşte virgulă atunci cînd se interpune **între subiect şi predicat**, indiferent în ce mod: *"Studentul, mergea către sala de examen."*,
- Nu se foloseşte virgulă atunci cînd se interpune **între predicat şi complementul direct:** "Studentul nu l-a văzut, pe profesorul coordonator, dar l-a salutat." *"Studenţii doctoranzi oferă permanent, noi dovezi ale faptului că nu citesc şi nu reţin recomandările pe care le face profesorul coordonator.*"
- Nu se foloseşte virgulă atunci cînd se interpune între predicatul propoziţiei regente şi propoziţia completivă directă subordonată: *"Observăm faptul că, se recurge frecvent la o multitudine de criterii în definirea organizaţiilor"*

DOUĂ PUNCTE

SEMNUL DOUĂ PUNCTE SE FOLOSEŞTE:

- când urmează o **enumeraţie**, (explicaţie, precizare, ilustrare) eventual după cuvinte precum: ***precum, ca, următorii/următoarele, de exemplu, de pildă, cum ar fi***
- când urmează **un citat**, mai ales după un **verb al zicerii**:

  *Documentul **precizează:** „Curtea Europeană de Justiţie este competentă pentru toate litigiile apărute între statele membre referitoare la interpretarea sau aplicarea Convenţiei.”*
- când un cuvânt/grup de cuvinte reia cele spuse anterior (**structuri apozitive**): *Trebuie rezolvată o problemă majoră**: poluarea** mediului.*

După semnul "două puncte" textul poate să înceapă cu majusculă sau nu!

GHILIMELELE

SEMNELE CITĂRII SE FOLOSESC

- la **începutul şi sfârşitul unei citări**: propoziţie, frază, grup de cuvinte, cuvânt.
- **în trimiterile bibliografice când este redat titlul unui articol publicat într-o revistă sau într-un volum.**

NOTA BENE: Ghilimele în limba **română** „”, ghilimele în limba **engleză** “ ”, ghilimele în limba **franceză** « ».

Exemple:

- Boris Groys, „Comunismul privit din afară”, în Adrian T. Sîrbu, Alexandru Polgar (eds.), *Genealogii ale postcomunismului,* Cluj: Editura Idea Design & Print, 2009, pp. 47-58.
- Kori N. Schake, “The Breakup of Yugoslavia”, in Roderick von Lypsey (ed.) *Breaking the Cycle. A Framework for Conflict Intervention*, Palgrave Macmillan, 1997, pp. 94-114.
- Catherine Nicault, « Vichy et la question juive. La lucidité d’un diplomate », in Sophie de Sivry et Emmanuel Waresquiel (éd.), *Mémoires du Monde. Cinq siècles d’histoires inédites et secrètes au Quai d’Orsay,* Paris *:* L’iconoclaste, 2001, p. 288.

- Două rânduri de ghilimele („…” şi «…») se folosesc când în cadrul unui citat intervine un alt citat (ghilimelele «…» se aşează în interiorul textului cuprins între ghilimelele „…”)

- Ghilimelele se folosesc, când unui cuvânt I se conferă contextual un **sens** diferit de cel uzual (**ironic, insinuant**): *Sursele de **„**inspiraţie" pentru o lucrare ştiinţifică.*

PARANTEZELE

PARANTEZELE ROTUNDE ( ) SE FOLOSESC

- pentru un ***adaos*** (o explicaţie) în interiorul unei propoziţii. (Dacă există paranteză într-o enumeraţie, nu se mai foloseşte şi virgulă!)

- pentru ***notele interne de text*** referinţele bibliografice (Pavelcu, 1965, 47)
- pentru ***abrevierile denumirii instituţiilor*** (Ex: CNCSIS) , când se introduc prima dată în text
- literele sau numerele folosite pentru identificarea unei enumerări: *Pentru cunoaşterea stimei de sine a persoanelor de vârsta a treia, am folosit: a) teste psihologice; b) observaţia directă; c) biografia socială; d) un chestionar cu 54 de întrebă*

PARANTEZELE DREPTE/PĂTRATE [ ] SE FOLOSESC

- **pentru *citate preluate trunchiat*: *"Eu când mă gândesc la locul naşterii mele, [...]* *îmi saltă şi acum inima de bucurie."***
- **pentru *completări la citate:*** *Înainte de a-i atribui [variabilei] o valoare..*
- (facultativ) pentru numerotarea listei bibliografice.

CRATIMA[149]

- ***CRATIMA CARE DESPARTE ÎN SILABE*** [-]: se foloseşte pentru a separa în silabe, la capăt de rînd, un cuvânt mai lung.
- ***CRATIMA CARE LEAGĂ*** [-]: se foloseşte atunci cînd leagă într-un cuvînt nou doua părţi ale unor termeni cu valoare morfologică diferită: "s-au" "l-au", "într-o". *("click-ul, TAROM-ul / clasa a XII-a / d-ta / ex-ministru / locotenent-major / nord-vest / foarte-foarte / bla-bla-bla")* În aceste situaţii nu se poate face silabisirea, prin urmare nu este permisă despărţirea la capăt de rînd. (Procesoarele de texte oferă o combinaţia de taste ce poate fi găsită în "Insert/simboluri/caractere speciale" cu denumirea "***cratimă opţională***".)
- ***CRATIMA CARE RELAŢIONEAZĂ*** [–] se foloseşte în următoarele situaţii: atunci cînd relaţionează termenii unei perioade: "1990–2000", cînd relaţionează două substantive proprii: "Bulgaria–Romania", "Bucureşti–Paris". Procesoare de text (Procesoarele de texte oferă o combinaţia de taste ce poate fi găsită în "Insert/simboluri/caractere speciale" cu denumirea "***cratimă neseparatoare"***).

SEMNUL EXCLAMĂRII

- ***Semnul exclamării*** apare după o propoziţie exclamativă, completă sau eliptică. (rareori în lucrările ştiinţifice.)
- ***Semnul exclamării*** se foloseşte închis în paranteze atunci când autorul îşi exprimă îndoiala sau ironia faţă de cele afirmate în propoziţie. În acest caz, semnul exclamării ţine locul lui ***sic*** (cuvântul

[149] Deac, I., *op.cit.*

latinesc ***sic*** "chiar aşa"): ***Am scris lui Barbu în franţuzeşte (!) ca să-l felicit pentru discursul său.***

SEMNUL ÎNTREBĂRII.

- ***Semnul întrebării*** se pune după cuvintele, grupurile de cuvinte, propoziţiile sau frazele care au caracter interogativ
- ***Semnul întrebări*** se pune între paranteze rotunde (?) pentru a arăta că autorul are rezerve sau îndoieli faţă de afirmaţia anterioară.
- ***Semnul întrebării*** însoţit de semnul exclamării, utilizate în paranteză exprimă uimirea autorului(!?)

LINIA OBLICĂ (SLASH)

Linia oblică (engl. *slash*) marchează:

- introducerea unei clarificări: **cuprins/sumar**
- separă numărătorul de numitor: *„Aproximativ 1/5 din procentul cititorilor de ziare"*
- separă unităţile de măsurare: Viteza de 80 km/oră.
- indică în text anul apariţiei ediţiei princeps, diferit de anul publicării ediţiei utilizate: Dimitrie Gusti (1936/1996) sublinia …
- arată o alternativă sau o opoziţie: *şi/sau*

SPAŢIUL DINTRE CUVINTE (BLANCUL)

SPAŢIUL LIBER SE LASĂ **DUPĂ**:

– ***virgulă*:***cuvânt, cuvânt*
– ***punct*:***cuvânt. Cuvânt*
– ***semnul întrebării*:***cuvânt? Cuvânt*
– ***semnul exclamării*:***cuvânt! Cuvânt/cuvânt*
– ***două puncte*:***cuvânt: cuvânt*
– ***punct şi virgulă*:***cuvânt; cuvânt*
– ***puncte de suspensie*:***cuvânt...*
- linie oblică (slash)*: cuvânt/Cuvânt*

SPAŢIUL LIBER SE LASĂ **ÎNAINTE** ŞI **DUPĂ**:

– ***linie de pauză*:***cuvânt – cuvânt*

SPAŢIUL LIBER **NU** SE LASĂ:

– ***cratimă:****cuvânt-cuvânt*
– ***ghilimele***: *„cuvânt" «cuvânt»*
– ***paranteze*:***(cuvânt) [cuvânt]*
– ***bară oblică*** *cuvânt/cuvânt*

9. SUSŢINEREA LUCRĂRII

Susţinerea lucrării reprezintă finalizarea activităţii de cercetare şi încununează absolvirea unui ciclu de studii universitare. Susţinerea constă în prezentarea lucrării în faţa unei comisii şi durează circa jumătate de oră. Dacă susținerea îi este acceptată, comisia evaluând favorabil lucrarea, studentul devine absolvent și încheie o etapă a formării sale universitare: licenţa masteratul sau doctoratul. Susţinerea lucrării probează competenţa de cercetare dobândită de student pe parcursul anilor de studiu şi competenţa de comunicare a rezultatelor cercetării.

Susținerea lucrării prezintă două faze: prezentarea efectivă a lucrării de către absolvent și sesiunea de întrebări din partea comisiei, discuțiile pe marginea lucrării. Timpul alocat prezentării lucrării nu depăşeşte, de regulă, 15 minute. În acest interval studentul trebuie să convingă pe membrii comisiei că a realizat o lucrare meritorie, care răspunde titlului anunţat, care reflectă activitatea sa de cercetare şi care prezintă rezultatele la standarde academice. Prestaţia la examenul oral contează, poate, mai mult decât lucrarea. De obicei, în afară de autor şi coordonatorul ştiinţific nimeni nu a mai citit lucrarea; membrii comisiei au parcurs sumar lucrarea, nu au studiat-o, aşa că nu-i cunosc conţinutul în detaliu. Prin urmare, expunerea şi susţinerea pertinentă a ideilor conţinute în textul scris contribuie decisiv la evaluarea finală. Desigur, calitatea expunerii nu se poate substitui valorii intrinseci a lucrării, dar o prezentare bună poate pune în valoare o lucrare, la nevoie, o prezentare reuşită poate salva o lucrare mediocră aşa cum şi reversul e la fel de valabil: o lucrare bună poate fi ratată printr-o prezentare neinspirată.

Examenul oral e doar partea vizibilă a acestei ultime faze. O susţinere reuşită înseamnă pregătirea și susţinerea unui discurs bun, rostit convingător şi ilustrat cu imagini elocvente. Aşadar, pregătirea examenului de susţinere vizează trei aspecte: speech-ul de prezentare, slide-urile însoţitoare şi pregătirea psihologică pentru vorbitul în public. Le vom aborda pe rând.

9.1. TEXTUL DISCURSULUI DE PREZENTARE

Discursul de susţinere sau speech-ul este textul care va fi rostit în faţa comisiei şi reprezintă o sinteză a idelor conţinute în lucrarea de licenţă, de disertație, de doctorat. Prezentarea nu e un rezumat al lucrării și nici o sinteză a ei. Discursul urmează să fie rostit în 10-15 minute, ceea ce înseamnă că 700-800 de cuvinte (sau 2-3 pagini de text standard) sunt suficiente. Textul discursului poate avea o formă elaborată în detaliu sau poate fi doar o

înşiruire de cuvinte cheie, existenţa lui fizică este facultativă, mai ales că este de dorit ca expunerea să fie făcută vorbind liber şi nu citind de pe foi. Absolventul ar trebui să ştie dacă îl ajută mai mult un text elaborat sau îi este suficient doar un plan de idei bine întocmit după care să se orienteze când vorbeşte. Winston Churchil spunea că fiecare minut din discursurile sale a necesitat o oră de pregătire.

Discursul de susţinere trebuie să atingă următoarele puncte:

- titlul lucrării,
- obiectul cercetării cu delimitările operaţionale,
- motivaţia alegerii temei,
- scopul cercetării,
- ipotezele,
- metodele,
- direcţiile de cercetare,
- structura lucrării,
- conținutul lucrării,
- studiul de caz,
- concluziile și finalitățile lucrării.

Punctele discursului reproduce structura lucrării, dar având în vedere că funcţia speech-ului, de a convinge auditoriul e diferită de funcţia lucrării, menită să probeze temeinicia cercetării. La construcţia discursului trebuie sa se țină cont de condiţiile de performare: limita de timp, faptul că urmează a fi susţinut oral, iar destinatarul e o comisie formată din specialişti. Prin urmare, organizarea ideilor va urma o logică diferită a discursului iar formularea va fi adaptată exprimării orale. Speech-ul conţine esenţa informaţiilor cuprinse în lucrare şi nu o relatare a conţinutului, speech-ul nu narează povestea lucrării, speech-ul punctează ideile importante. În expunerea orală frazele sunt mai scurte şi construcţiile mai simple decât într-un text scris. Şi cum expunerea orală nu conţine titluri şi sublinieri vizibile, acestea vor trebui marcate verbal. Sintagmele și ideile importante vor fi accentuate în prezentare și vor fi rostite astfel încît să atragă atenția asupra conținutului lor

STRUCTURA DISCURSULUI DE PREZENTARE (a speech-ului) respectă componentele oricărui text: introducere, cuprins şi încheiere: O frază pregnantă la început captează atenţia. O frază finală edificatoare reduce riscul unor întrebări incomode. Chiar dacă nu vă propuneţi să redactaţi discursul în întregime e bine să vă concentraţi mai ales asupra primei şi ultimei faze, pe care apoi, eventual, să le şi memoraţi.

Structura discursului poate fi variată în funcţie de natura temei, dar conţinutul speech-ului e relativ standardizat şi cuprinde câteva elemente obligatorii, care trebuie enunţate într-o ordine precisă:

1. *TITLUL LUCRĂRII DE LICENŢĂ/DISERTAŢIE/DOCTORAT*: Candidatul va enunţa titlul lucrării de licență/disertație/doctorat, (chiar dacă pare redundant, dat fiind ca membrii comisiei au lucrarea în faţă);
2. *PREMISELE, SCOPUL, IPOTEZELE LUCRĂRII*: Candidatul va prezenta premisele de la care a plecat în cercetare, scopul pe care şi l-a urmărit, ipotezele după care a lucrat în elaborarea lucrării de licență/disertație/doctorat;
3. *DIRECŢIILE DE CERCETARE****:*** Se vor prezenta direcţiile de cercetare pe care le-a urmat şi va arăta cum s-au materializat în textul lucrării;
*4. METODELE****,*** *modalitatea* în care a fost realizat obiectivul lucrării: maniera de analiză, cercetare sau documentare prin care candidatul a realizat obiectivul lucrării;
5. STRUCTURA LUCRĂRII DE LICENŢĂ/DISERTAŢIE/DOCTORAT: Candidatul va prezenta structura pe capitole a textului şi va enunţa foarte scurt problematica tratată de fiecare în parte. Va proba astfel coerenţa demersului de cercetare. Titlurile ar trebui să explice structurarea lucrării;
*6. STUDIUL DE CAZ:*Candidatul va prezenta pe scurt conţinutul studiului de caz şi va arăta relevanţa acestuia pentru problematica lucrării în ansamblu.
7. CONCLUZII : Candidatul va enumera cele mai importante rezultate, concluzii desprinse din analiza efectuată şi va arăta în ce măsură au fost îndeplinite obiectivele şi au fost confirmate/infirmate ipotezele formulate. Candidatul va arăta care este relevanţa cercetării şi ce posibile deschideri oferă.
Observaţii:

- În prezentarea orală se pot face referiri la dificultăţi întâmpinate în cercetare şi cum se s-au reflectat acestea în demersul de cercetare.
- În prezentare se va evita exprimarea de platitudini şi truisme: adică fraze care afirmă evidenţe.
- În prezentare, autorul îşi susţine afirmaţiile cu argumente. Astfel nu va emite opinii nefundamentate şi nu va emite aprecieri estetice, de genul: frumos-urât; etice, de tipul: bun-rău, prost sau axiologice, de genul: preţios, nepreţuit - nesemnificativ, neglijabil, referitoare la obiectul cercetării.

9.2. PREZENTAREA POWERPOINT

Discursul de prezentare este însoţit, de obicei, (dar, nu obligatoriu!) de o proiecţie de imagini şi text (mai rar: sunet sau film), realizată, de regulă, în PowerPoint. Aplicaţia PowerPoint din suita MicrosoftOffice este cea mai populară. O alternativă on-line este aplicația Prezi. Rolul proiecţiei de slide-uri (diapozitive) este de a ilustra afirmaţiile candidatului şi nu de a oferi un "prompter", un suport de lectură. Textul proiectat punctează structura expunerii şi conceptele cheie, slide-urile trebuie să focalizeze atenţia

auditoriului nu să-l distragă prin efecte decorative, prin elemente fără legătură cu problematica expunerii. Slide-urile nu conţin text compact sau propoziţii complete, ci numai titluri, scrise vizibil şi distinct.

STRUCTURA PREZENTĂRII POWERPOINT va urmări îndeaproape structura discursului. Fiind concepută pentru un interval de cca. 15 minute, prezentarea va conţine **între 8 şi 15** slide-uri, un slide la 1-2minute. Organizarea textului pe slide-uri trebuie să coincidă cu secţiunile expunerii orale. Totuşi, în prezentarea Powerpoint e necesară prezenţa câtorva elemente obligatorii:

1. *SLIDE-UL DE TITLU* care va conţine numele instituției și structurii de învățământ la care se susţine lucrarea, titlul lucrării, numele absolventului şi numele coordonatorului ştiinţific.
2. PREMISELE, SCOPUL, IPOTEZELE LUCRĂRII: 1-2 slide-uri. Acestea pot detalia, dar nu foarte mult, Motivaţia, Premisele de cercetare, Scopul cercetării, Obiectivele, Ipotezele, Metodele de cercetare;
3. *STRUCTURA LUCRĂRII:*1 slide în care este prezentat cuprinsul lucrării; sunt menționate subcapitolele de prim rang;
4. *CONŢINUTUL LUCRĂRII*: câte 1 slide pentru fiecare capitol, inclusive pentru studiul de caz, în care se prezintă structura capitolului (la nivelul primului rang de subcapitole) și ideile importante ale acestuia în economia întregii lucrări;
5. *CONCLUZII:* 1-2 slide-uri (din care să reiasă concordanţa dintre obiective şi concluzii).
În prezentarea de susţinere nu se realizează slide-uri cu bibliografia, anexele, glosarele etc. Nu este obligatoriu un slide de încheiere și mulțumiri.

FORMA PREZENTĂRII POWERPOINT[150] Pentru realizarea unei prezentări PowerPoint corecte trebuie respectate nişte principii de bază.

1. *ASPECTUL UNITAR:* Pentru întreaga prezentare se va folosi acelaşi contur, acelaşi design (template) şi acelaşi fond. Evitaţi template-urile încărcate şi prea ornamentate. Evitaţi tranziţiile artistice şi efectele de animaţie inutile. Totuşi, sobrietatea nu înseamnă monotonie!
2. *STRUCTURA SLIDE-ULUI CORECT:* Un slide nu conţine text compact. Un slide va cuprinde maxim 10 rânduri de text. Un slide nu conţine propoziţii, ci numai concepte cheie (sintagme formulate similar titlurilor). Este recomandat ca titlul unui slide să conţină ideea principală a slide-ului, iar restul ideilor să se subordoneze acesteia. Ideile prezente pe un slide acoperă cca. un minut de expunere. Publicul nu trebuie să citească textul, trebuie să-

[150] Manfred Graft. Modul de întocmire a unui Power Point pentru disertaţie. disertatie-power-point-120623052440-phpapp02. pps, www.slideshare.net/disertatie-powerpoint. Disertatie power-point, posted by GraftManfred on Jun 23, 2012. (accesat la 01.09.2013)

l asculte pe prezentator, dar nici prezentatorul nu trebuie sa citească textul de pe slide. Slide-ul este doar o ilustrare a ideilor prezentate.

3. *FONT-URILE:* Textul scris pe slide-uri trebuie să fie vizibil şi lizibil, alegeţi un font standard precum Times New Roman sau Arial şi nu scrieţi cu litere mai mici de corp 18. Spaţiaţi rândurile! Folosiţi mărimi ale font-urilor diferite pentru ideile principale şi secundare. SCRIETI CU MAJUSCULE DOAR CÂND ESTE NECESAR. ESTE DIFICIL DE CITIT.
4. *CULOAREA SCRISULUI:* Folosiţi o culoare a scrisului care să fie în contrast cu fundalul. (De ex: litere negre/albastre pe fundal alb, litere galbene pe fundal albastru.) Folosirea unei culori care nu contrastează cu fundalul îngreunează citirea. Folosiţi culori pentru a întări logica structurii (De ex: Titlul - albastru deschis şi textul - albastru închis) Folosiţi culori (de ex : roşu) pentru a accentua o idee, dar doar ocazional. Utilizarea scrisului colorat în exces nu subliniază ideile importante, ci doar oboseşte cititorul. (Imaginaţi-vă: fiecare cuvânt scris cu altă culoare ce efect ar produce?)
5. *FUNDALUL:* Fondul slide-ului trebuie să permită citirea textului, sunt utilizate mai ales alb, negru şi albastru închis. (Nu folosiţi roşu sau galben – sunt culori iritante. Nici: violet, grena, maro, verde –nu oferă destul contrast la proiecţie.) E recomandat un fundal uni. (Nu folosiţi fonduri în degrade, cu texturi şi modele contrastante - îngreunează cititul; Evitaţi fundaluri cu elemente de decor peste care să se suprapună scrisul.) Folosiţi acelaşi fundal de-a lungul întregii prezentări.
6. *IMAGINILE:* Orice ilustraţie trebuie să ocupe cel puţin 1/2 din pagină pentru ca să fie vizibilă. Orice ilustraţie (fotografie, schemă, grafic etc.) trebuie să susţină textul prezentării. Nu înghesuiţi prea multe imagini într-un slide – nu vor fi vizibile şi nu vor transmite nimic. Este preferabil ca în loc de tabele şi explicaţii să folosiţi grafice, informaţiile figurate sunt mai uşor de înţeles, dar nu uitaţi: fiecare grafic are un titlu şi nişte valori care trebuie explicitate!
7. *ORTOGRAFIA SI GRAMATICA:*Un slide, oricât de frumos ar arăta, dă dovadă de neglijenţă, dacă prezintă greşeli de ortografie, repetiţii de cuvinte, greşeli gramaticale.
8. *SLIDE-UL DE ÎNCHEIERE* este opţional, dar astfel se evită încheierea bruscă a unei prezentări. Eventual slide-ul final poate relua titlul lucrării, poate conţine formularea "Vă mulţumesc pentru atenţie!", poate conţine îndemnul la"Întrebări?". Nu sunt recomandate imagini amuzante, dar fără legătură cu tema prezentării. Slide-ul final poate sprijini expunerea în mod subtil dacă invită comisia să pună întrebări şi oferă un fundal sugestiv în timpul discuţiilor.

9.3. PREZENTAREA LUCRĂRII

Prezentarea lucrării îi dă studentului ocazia de convinge comisia de competenţele dobândite pe parcursul perioadei de studiu, de capacitatea sa de a desfăşura conştiincios şi onest un demers de cercetare în domeniul de studiu, de a finaliza unui proiect de cercetare (pe o temă dată sau aleasă) şi de capacitatea sa de a comunica eficient rezultatele cercetării, de a expune sintetic şi sistematizat propria gândire ştiinţifică. Prezentarea lucrării poate fi considerată, totodată, ca o provocare personală, ca o confruntare cu propriile limite cognitive şi psihologice, ca o experienţă irepetabilă şi profitabilă de învăţare.

Prezentarea orală trebuie să pună în valoare calităţile lucrării: demersul ştiinţific corect şi coerent, sistematica demersului de cercetare, nivelul ştiinţific corespunzător, relevanţa temei studiate, racordarea la cercetarea actuală în domeniu, integrarea productivă a cercetării anterioare, şi, nu în ultimul rând, contribuţia personală. Aveţi la dispoziţie doar 15 minute ca să spuneţi toate astea, să convingeţi comisia că demersul dvs. de cercetare e autentic şi că vă aparţine, să transmiteţi informaţia astfel încât să nu rămână loc de interpretări nedorite urmate, inevitabil, de întrebări incomode din partea comisiei. Aşa că aveţi tot interesul să vă puneţi în valoare atuurile dvs. şi ale lucrării, nu imperfecţiunile şi vulnerabilităţile. Limitaţi-vă, deci la informaţii al căror conţinut îl stăpâniţi şi nu vă hazardaţi pe un teren nesigur, în care semnificaţiile vorbelor vă sunt nebuloase şi aproximative.

Susţinerea lucrării arată respectul faţă de momentul susţinerii, faţă de munca dvs., faţă de propria persoană şi faţă de ceilalţi. O prezentare bună este o combinaţie reuşită între ***slide-uri*** şi ***povestea*** lor exprimată ORAL şi necitită ad litteram şi autist de pe foi sau de pe ecran.

TRANSMITEREA MESAJULUI

Performarea discursului nu este decât ultima etapă a unei pregătiri temeinice, corolarul care poate verifica veridicitatea tuturor presupunerilor şi demersurilor anterioare. Vorbitul în public reprezintă adevărata provocare, dar pentru comunicatorul conjunctural nu ar trebui să fie chiar o barieră de nedepăşit. Experienţa de susţinerii de comunicări ştiinţifice în diverse medii cu audienţă necunoscută (până atunci) şi (variabil) specializată pe domeniul abordat poate fi valorificată în această situaţie.

Definirea clară a obiectivelor şi formularea temeinică a mesajului sunt aspecte care contribuie la diminuarea stresului. Prin urmare, vorbitorul care ştie ce are de spus şi, fiindcă el este convins de subiectul expus, va avea şanse reale de a convinge auditoriul.

Dincolo de pregătirea conţinutului este necesară şi o pregătire organizatorică. Evaluarea prealabilă a spaţiului desemnat susţinerii(a sălii), a calităţii audiţiei şi a dotărilor tehnice (a stării de funcţionare, precum şi a

capacităţii proprii de utilizare a tehnicii disponibile) sunt paşi necesari pentru înlăturarea unor factori (eventual) perturbatori. Dar, oricâţi factori ar fi luaţi în calcul, riscul unei prestaţii slabe sau chiar a unui eşec nu poate fi exclus. Să nu uităm că, oricât de bine ar fi pregătit un discurs, acesta, când este rostit, îşi modelează forma (şi, sperăm, că nu şi conţinutul) în funcţie de ambient, auditoriu sau de dispoziţia (de moment) a vorbitorului.

PREZENŢA VORBITORULUI

Prima impresie este decisivă. Imaginea vorbitorului este percepută mai întâi vizual. Contează extrem de mult imaginea pe care vorbitorul doreşte să o transmită despre sine. Până să înceapă să vorbească, vorbitorul trebuie să creeze deja impresia unei persoane competente, riguroase, educate, sociabile şi deschise la dialog intelectual, ceea ce presupune respectarea convenţiilor sociale ale apariţiei publice. Aspectul îngrijit oferă un ascendent. Important este ca prin prezenţa elaborată să comunicăm despre noi doar ceea ce ne avantajează şi nu imperfecţiunile şi vulnerabilităţile noastre şi să exploatăm, de la bun început, atuurile de care dispunem. Posibil (dar nu obligatoriu) este să afişăm eticheta profesională şi să beneficiem de semnificaţia costumului, care este asociat (automat) unei posturi oficiale. Excesul de accesorii (gablonţuri, zorzoane, pandantive cu simboluri şocante etc.), imprimeurile colorate (floricele, dunguliţe, picăţele etc.), non-conformismele vestimentare (contraste cromatice violente, îmbrăcăminte cu margini destrămate sau zdrenţuiri „artistice“), machiajul puternic (şi bălţat, aici intră şi manichiura şoc), aranjarea neconvenţională, „fistichie“ a părului (gel, creastă, ţepi, dread-uri etc.), toate acestea au un impact strident şi sunt inadecvate situaţiei.

Interesant ar fi de ştiut impactul psihologic al culorilor. Astfel culorile calde sugerează bună dispoziţie şi apropiere, iar cele reci – sobrietate. Se spune că negrul semnalează o poziţie de forţă, pe când, culorile pastel blochează tendinţele agresive, albul inspiră sinceritate, iar griul dorinţa de neimplicare. Accentele cromatice pot atrage sau distrage atenţia ascultătorului, iar utilizarea lor inteligentă poate influenţa pozitiv publicul. Efecte rafinate pot fi obţinute şi prin alegerea inspirată a accesoriilor. O ţinută elegantă poate camufla cu succes emoţia şi tracul.

Firește, nu există o reţetă de succes, fiecare îşi va construi o imagine despre care crede că i se potriveşte, indiferent în ce măsură se conformează normelor sociale. Esenţial este ca imaginea afişată să fie autentică (nu fabricată, artificială, falsă), să lase impresia de competenţă şi seriozitate şi să arate că avem respect faţă de eveniment şi de auditoriu.

CONŢINUTUL EXPUNERII

Discursul public rămâne totuşi o piatră de încercare, mulţi chiar se tem să vorbească în public. Structura discursului poate fi sintetizată astfel:

„Spune-le ce le vei spune / Spune-le ce trebuie să spui / Spune-le ce le-ai spus.”

*INTRODUCERE:*Dar înainte de a începe cu mesajul propriu-zis, să nu uităm să ne salutăm publicul. Modul cum ne raportăm la public prin salut stabileşte o relaţie cu acesta pe care discursul o va susţine. Salutul poate fi considerat un fel de titlu al discursului. Abia după ce am stabilit contactul cu publicul, vom anunţa subiectul discursului şi vom prezenta ideea centrală. Toarte aceste informaţii constituie introducerea, care nu poate depăşi 1 minut.

CUPRINSUL discursului este reprezentat de dezvoltarea ideii centrale, printr-o argumentaţie pertinentă şi pe înţelesul publicului. Vorbind pentru un public specializat, exprimarea la un nivel ştiinţific ridicat, utilizarea intensă a terminologiei de specialitate şi a formulărilor specifice sunt de la sine înţelese. La fel de bine înţeles ar trebui să fie şi faptul că folosirea improprie sau aproximativă unor termeni (a căror semnificaţie sau accepţiune nu o cunoaştem prea bine) nu pot proba competenţa ştiinţifică, însă "impresionează" prompt specialiştii din comisie şi garantează o apreciere nefavorabilă.

CONCLUZIILE vor oferi o privire de ansamblu asupra întregului discurs, reluând sintetizat informaţia în lumina argumentelor expuse şi accentuând punctele tari, eventual va fi reluat în final titlul lucrării. Un final deschis va invita comisia să pună întrebări rezonabile (şi nu încuietoare).

PARAMETRII EXPUNERII

Componenta verbală a discursului poate fi pusă în valoare sau umbrită de prestaţia ne-verbală a comunicatorului. Aşadar, pe timpul prestaţiei sale, vorbitorul trebuie să se poată stăpâni, dar să poată stăpâni, în egală măsură, şi informaţia şi publicul. A deţine controlul asupra tuturor componentelor discursului poate influenţa decisiv prestaţia vorbitorului.

E important ce spunem, dar și mai important e felul în care o spunem. Impactul mesajului poate fi potenţat printr-o prezenţă şi o rostire adecvată. În receptarea mesajului impactul limbajului para-verbal şi non-verbal se pare că este mai puternic decât cea a cuvintelor.

LIMBAJUL NON-VERBAL poate comunica mai multe informaţii despre intenţia noastră reală, pentru că nu este decât parţial controlabil. Astfel gesturile pot trăda, prin disonanţă cu vorbele, lipsa de convingere sau de sinceritate a vorbitorului. Se recomandă ca discursul să fie rostit relaxat, preferabil, stând în picioare, pentru o mai mare vizibilitate. Poziţia rigidă este la fel de dăunătoare ca şi mişcarea exagerată. O poziţie inadecvată: încrâncenată sau neglijentă poate anula valoarea cuvintelor.

Expresia feţei poate transmite un subtext mai consistent decât discursul propriu-zis. Privirea este esenţială în susţinerea contactului cu publicul. A te uita în ochii oamenilor nu e numai o dovadă de sinceritate, ci permite feedback-ul pentru ajustarea discursului. Ochii exprimă grăitor atitudinea

ascultătorului: dacă acesta este atent şi interesat de subiect, dacă a înţeles ce i s-a spus, sau dacă, dimpotrivă, este plictisit, amorf sau frustrat.

Dacă vorbitorul se uită în monitor sau pe foi, nu numai că nu va putea lua pulsul publicului (şi va vorbi doar pentru sine), dar va lăsa impresia de nesiguranţă. Cauzele pot fi multiple: Fie că e vorba de neîncredere în sine sau de o pregătire insuficientă a prestaţiei. Dar evitarea privirii mai poate trăda şi existenţa unei intenţii ascunse, care e diferită de intenţia declarată.

LIMBAJUL PARA-VERBAL se referă la tiparul vocal şi este de dorit să fie controlat în cât mai mare măsură. Acesta este definit prin trei componente care însoţesc actul vorbirii: volumul, tonul şi ritmul.

Volumul vorbirii trebuie adecvat la condiţiile de sonorizare. Un vorbitor trebuie să se facă auzit pentru a-şi transmite mesajul, dar nu trebuie să ridice tonul. Volumul poate varia în funcţie de intenţia de comunicare: cuvintele cheie sunt evidenţiate şi prin volumul diferit. Tonul trebuie să fie relaxat. Un ton ridicat nu face decât să irite publicul, dar nu să-l convingă. Tonul poate trăda emoţie dar şi nesiguranţă.

Ritmul vorbirii impune rata de transmitere a informaţiei. Pentru comprehensiunea optimă a unui mesaj se impune să vorbim rar şi clar. Pentru o mai bună receptare e recomandat să facem o pauză înainte de fiecare idee nouă şi să izolăm între două scurte pauze fiecare cuvânt cheie.

ÎNTREBĂRILE COMISIEI

Susţinerea este urmată inevitabil de întrebări din partea comisiei şi discuţii pe marginea lucrării. *Întrebările puse de comisie vizează, în general*: 1. Explicarea unor concepte sau termeni-cheie din lucrare; 2. Justificarea ipotezelor, obiectivelor, metodelor, concluziilor; 3. Clarificarea unor formulări şi particularităţi de prezentare a informaţiei, 4. Interpretarea unor modele, tabele, figuri, scheme, anexe din lucrare; 5. Detalii despre studiul de caz, 6. Selecţia bibliografiei în relaţie cu anumite concepte centrale ale lucrării.[151]

Întrebări uzuale, care nu trebuie să alarmeze pot fi: *De ce ţi-ai ales acest subiect? Cum s-a desfăşurat cercetarea? Cum ai identificat studiul de caz? Ce modificări ai aduce lucrării dacă ar fi să scrii din nou despre acelaşi subiect? Dacă ar fi să-ţi extinzi proiectul de absolvire, cum ai proceda?* Alte întrebări, însă pot semnaliza nişte îndoieli, de ex*: Care ar fi trei idei importante ce se desprind din lucrare? Ce ai adus nou în lucrare, care este aportul tău? Ce problemă ţi-ai propus să rezolvi în lucrare în relaţie cu titlul formulat? Care este relaţia elementului X cu elementul Y? Care sunt concluziile la care ai ajuns? Care sunt cei mai importanţi autori care au tratat subiectul? Care sunt cele mai importante lucrări în domeniu?* Unele întrebări pot fi de-a dreptul încuietoare: *Cine e "idem" de la pagina X? Ce*

[151]Nechita, V., op.cit.

*înseamnă acronimul XYZ? Câţi membrii/ câte subdiviziuni are elementul X? Câte componente/niveluri are structura Y?*Trebuie spus din capul locului că membrii comisiei nu au de gând să vă încurce, ei vor doar să se lămurească dacă aţi citit, dacă aţi priceput ce aţi citit şi dacă aţi gândit cu mintea dvs. Dacă vă blocaţi sau vă pierdeţi printre divagaţii e consecinţa lucrării, nu a prezentării.
O practică nu tocmai onestă, dar eficientă este să nu trataţi intenţionat un aspect, un detaliu relevant şi să lăsaţi astfel loc pentru „o întrebare anume" sau pentru „o observaţie anume", influenţând comisia să-şi exprime curiozitatea tocmai faţă de acel lucru pe care anume l-aţi omis, ceea ce creează ocazia unei explicaţii "surprinzător" de cuprinzătoare şi documentate şi face, de obicei, ca să nu mai urmeze şi alte întrebări, fiindcă că membrii comisiei sunt de acum pe deplin edificaţi. Dar o asemenea premeditare presupune, pe de-o parte, să ştiţi foarte bine să vă ascundeţi lacunele, să vorbiţi doar despre ceea ce ştiţi şi să nu intraţi singuri în situaţii delicate sau penibile, şi, pe de altă parte, să-i cunoaşteţi foarte bine pe membrii comisiei, reacţiile lor, domeniul lor de activitate, eventual, scrierile lor, dar, mai ales, preferinţele şi „preferinţele" lor ca să nu comiteţi vreo imprudenţă.

Răspunsul la întrebările membrilor comisiei va fi direct, la obiect, fără dezvoltări inutile. Candidatul trebuie să cunoască şi să fie capabil să explice toate informaţiile pe care le-a folosit în lucrare. Sugestiile şi eventualele critici aduse lucrării nu trebuie să descurajeze. Nici o lucrare nu e perfectă, în toate lucrările pot fi descoperite lacune, sincope, contradicţii, divergenţe etc., dar critica este o parte a întreprinderii academice. Putem considera fiecare remarcă critică drept o sugestie pozitivă. În fapt, critica e mai folositoare decât lauda; puţine lucruri pot fi învăţate din laude. Acceptaţi cu eleganţă şi politeţe remarcile comisiei şi încercaţi să răspundeţi la toate întrebările formulate, chiar dacă nu întotdeauna sesizaţi legătura lor cu lucrarea dvs.

9.4. EVALUAREA LUCRĂRII

Evaluarea lucrării de licenţă, de disertație, de doctorat apreciază în primul rând textul, lucrarea elaborată de student şi într-o mai mică măsura expunerea, prezentarea orală a lucrării. De regulă, profesorul coordonator întocmeste înainte de sustinerea orală un referat de apreciere a lucrării în care propune o notă. Nota poate fi modificată, în funcţie de aprecierile membrilor comisiei asupra lucrării și de prestaţia candidatului la susţinerea lucrării în faţa comisiei de specialitate.

CRITERII DE APRECIERE A LUCRĂRII

Criteriile de apreciere a lucrării se referă deopotrivă la conţinut şi la formă.

În evaluarea conţinutului lucrării se verifică următoarele aspecte:

- Lucrarea respectă standardele ştiinţiifce ale universităţii. Lucrarea respectă normele de etică şi deontologie ale cercetării ştiinţifice.
- Structura lucrării este coerentă şi consecventă. Lucrarea răspunde temei de cercetare. Organizarea ideilor susţine demersul ştiinţific.
- Problematica lucrării este formulată şi argumentată pertinent. Ilustrările, exemplele şi studiile de caz sunt relevante.
- Stilul ştiinţific este adecvat problematicii, terminologia este utilizată adecvat, exprimarea este corectă, clară şi concisă.
- Bibiografia consultată este relevată pentru problematica abordată.

În evaluarea formei lucrării se urmăresc următoarele aspecte:

- Forma lucrării respectă normele de tehoredactare ale universităţii.
- Paginile au un aspect unitar (font, indentare, enumeraţie) şi un conţinut de text corect dimensionat şi distribuit.
- Textul, figurile şi anexele au o numerotaţie consecventă reflectată corect de cuprins şi lista figurilor.
- Textul este corect scris din punct de vedere al ortografiei şi punctuaţei.
- Standardele de citare sunt respectate. Sistemul de citare recomandat este aplicat unitar pentru citate, notele de text şi lista bibliografică.

CRITERII DE APRECIERE A SUSŢINERII

Criteriile de apreciere a susţinerii se referă deopotrivă la conţinutul informaţiei şi la modul de expunere. În evaluarea expunerii se verifică următoarele aspecte:

- Candidatul stăpâneşte conţinutul lucrării de licenţă/disertaţie în amănunt;
- Candidatul este capabil de o prezentare sintetică şi coerentă a unui conţinut vast şi complex;
- Candidatul poate să susţină propriul punct de vedere: este capabil de o desfăşurare inteligentă a unor argumente care să justifice: tema aleasă, modalităţile de cercetare, concluziile desprinse, propunerile făcute;
- Candidatul poate purta o discuţie, pe bază de întrebări sau contraargumente, în care reacţionează adecvat la observaţii, recomandări, sugestii şi critici justificate.

EVALUAREA FINALĂ

Evaluarea examenului ia în considerare atât lucrarea, cât şi susţinerea ei. Evaluarea urmăreşte trei criterii: Conţinutul, forma şi organizarea discursului, pe care le apreciază integrat, aplicându-le deopotrivă la textul scris şi la prezentarea orală.

Criteriul de conţinut se referă la următoarele aspecte: Abordarea problemei (Descrierea şi delimitarea obiectului de cercetare); Stadiul

problemei (Cunoaşterea literaturii de specialitate în domeniul de studiu); Idei proprii (Formularea ipotezelor de lucru şi stablirea obiectivelor de cercetare); Metode de cercetare (Modalităţi de investigaţie adecvate obiectului de studiu); Realizarea cercetării (Coerenţa etapelor de cercetare); Evaluarea rezultatelor (Capacitatea de analiză şi interpretare); Perspectivele studiului (Deschiderile de cercetare viitoare).

Criteriul de formă se referă la următoarele aspecte: Structura lucrării (Organizarea secţiunilor); Stilul textului (Exprimarea corectă lingvistic); Ortografie (Scriere corectă); Layout (Tehnoredactare, machetare, paginare corectă); Ilustrare (Imagini, modele, scheme, grafice etc); Impact vizual (designul prezentării)

Criteriul de organizare se referă la următoarele aspecte: Terminologia (Utilizarea competentă a limbajului de specialitate); Sistematica demersului (Logică discursului), Finalizarea demersului (Argumentaţie convingătoare); Rezolvare originală (Concluzii pertinente); Calitatea prezentării (Corelarea expunere - proiecţie), Interacţiune verbală (Răspunsul la întrebări, reacţia la observaţii)

EVALUAREA LUCRĂRILOR ŞTIINŢIFICE UNIVERSITARE		
CRITERIU/ Pondere	ASPECT	DESCRIERE
CONŢINUT 50%	**Abordarea problemei** **Stadiul cercetării** **Idei proprii** **Metode de cercetare** **Realizarea cercetării** **Evaluarea rezultatelor** **Perspectivele studiului**	Descrierea şi delimitarea obiectului de cercetare Cunoaşterea literaturii de specialitate în domeniul de studiu Formularea ipotezelor de lucru şi stabilirea obiectivelor de cercetare Modalităţi de investigaţie adecvate obiectului de studiu Coerenţa etapelor de cercetare Capacitatea de analiză şi interpretare Deschiderile pentru cercetarea viitoare
FORMĂ 25%	**Structura lucrării** **Stilul textului** **Ortografie** **Layout** **Ilustrare** **Impact vizual**	Organizarea secţiunilor Exprimarea corectă lingvistic Scrierea corectă Tehnoredactare, machetare, paginare corectă Imagini, modele, scheme, grafice Designul prezentării
ORGANI-ZARE 25%	**Terminologia** **Sistematica demersului** **Finalizarea demersului** **Rezolvare originală** **Calitatea prezentării** **Interacţiune verbală**	Utilizarea competentă a limbajului de specialitate Logica discursului Argumentaţie convingătoare Concluzii pertinente Corelarea expunere - proiecţie Răspunsul la întrebări, reacţia la observaţii

Tabelul 11. GRILĂ DE EVALUARE INTEGRATĂ A LUCRĂRILOR ŞTIINŢIFICE UNIVERSITARE
(Prelucrare după: Helmut Balzert: *Wissenschaftliches Arbeiten*, W3L, 2011)

Evaluarea e orientativă, fiecare universitate, chiar fiecare facultate stabileşte propria variantă de evaluare, propriile criterii şi propria pondere, în funcţie de natura domeniului de studiu sau de accentele formative declarate.

***

Susținerea publica a lucrării de finalizare a studiilor poate părea mai uşoră dacă detaliile de desfăşurare şi criteriile de evaluare sunt cunoscute. Atunci pot fi formulate aşteptări realiste şi pregătirea se poate desfăşura în consecinţă. În forma actuală a procedurii de absolvire lucrarea ştiinţifică rămâne piatra de încercare.

Tehnica de elaborare a lucrărilor ştiinţifice nu presupune respectarea întocmai unei reţete care garantează reuşta, dar urmând recomandările din acest manual, sunt mai multe şanse ca textul scris de dvs. să corespundă standardelor academice. Odată ce aţi realizat un prim proiect aţi reuşit să vă cunoaşteţi potenţialul şi să vedeţi ce mai poate fi îmbunătăţit. V-aţi dovedit în primul rând dvs. că puteţi redacta un text amplu şi complex. Şi dacă aţi reuşit să finalizazaţi un astfel de text în seamnăcă puteţi de acum să scrieţi, practic, orice fel de text non-ficţional.

Dacă din acest manual aţi aflat cum se poate scrie „ştiinţific“ un text ştiinţific, cum se poate scrie „ca la carte“ un text de carte, şi vreţi să puneţi în aplicare ce-aţi aflat, autorii vă urează „Mult succes!“

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

*** *Regulamentul de organizare şi desfăşurare a examenelor de finalizare a studiilor în Universitatea Naţională de Apărare„Carol I”*, Universitatea Naţională de Apărare„Carol I”, 2014.

1. *** *Regulament privind organizarea şi desfăşurarea studiilor universitare de licenţă, în Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”*, 2013. (Anexa 6)

2. *** *Regulament privind organizarea şi desfăşurarea studiilor universitare de master, în Universitatea Naţională de Apărare* „Carol I”, 2014. (Anexa 5)

3. ***Regulamentul şcolii doctorale* (revizuit 2014, Anexa nr. 26 *reguli privind structura şi redactarea tezei de doctorat* p.76 din 94. http://www.unap.ro/ro/doctorat/regulament.pdf (Accesat 20.01.2015)

4. *** *Ghid pentru redactarea tezei de doctorat* în Universitatea Naţională de Apărare „Carol I” 2014 http://www.unap.ro/ro/doctorat/docs/Ghid%20redactare%20teza.pdf

5. Balzert, Helmut; Schröder, Marion; Schäfer, Christian: *Wissenschaftliches Arbeiten - Ethik, Inhalt & Form wissenschaftlicher Arbeiten, Handwerkszeug, Quellen, Projektmanagement, Präsentation*. 2. Auflage, W3L-Verlag Dortmund, 2011.

6. Chelcea, Septimiu: *Metodologia elaborării unei lucrări ştiinţifice*, comunicare.ro, Bucureşti, 2003.

7. Deac, Ioan: *Ghid pentru lucrări universitare*. https://sites.google.com/site/ universitarum1/ home (accesat 01.09.2013).

8. Eco, Umberto, *Cum se face o teză de licenţă. Disciplinele umaniste.* (1977) In româneşte de George Popescu, Pontica, 2000.

9. Fortin, Marie-Fabienne:*Fondements et étapes du processus de recherche, Méthodes quantitatives et qualitatives*, 2e édition, Chenelière Éducation, Montreal, 2010.

10. Grix, Jonathan: *Demistificarea cercetării postuniversitare. De la masterat la doctorat.* Traducere de Nicolae Melinescu (Titlul original: The Fondations of Research, Palgrave, McMillan, 2010) f.e., f.a..

11. Nechita, Vasile: *Cum elaboram lucrarea de licenţă şi disertaţia de masterat Ghid practic*, Ediţia a II-a, revizuită, Cluj, 2012, http://vasilenechita-satumare.blogspot.ro/ 2012/03/ cum-elaboram-lucrarea-de-licenta-si_31.html (accesat 01.09.2013).

12. Pisoschi, Aurel; Ardelean, Aurel: *Aspecte metodologice în cercetarea ştiinţifică*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007.

13. Rad Ilie: *Cum se scrie un text ştiinţific*. Disciplinele umaniste, Iaşi, Polirom, 2008.

14. Şerbănescu, Andra: *Cum se scrie un text*, Polirom, Iaşi, 2000.

15. Vlada, Marin: *Metodologia conceperii, elaborării şi redactării lucrărilor ştiinţifice*, Conferinţa Naţională de Învăţământ Virtual, ediţia a VII-a, 2009, Universitatea din Bucureşti şi Universitatea T ehnică "Gh. Asachi" Iaşi, 2009, p. 47-53.

NOTĂ:*Lista bibliografică finală conţine doar acele titluri pe care le-am considerat relevante pentru activitatea ştiinţifică universitară şi pentru redactarea lucrărilor universitare. Trimiteri bibliografice pentru textele consultate care abordeaza alte domenii se regăsesc doar în notele de subsol.*